JOSEF AUGUSTA

AZ ŐSEMBER TÁBORTÜZEINÉL

Előzménye: *Az ősvilág állatóriásai*.

Az ember származásának és fejlődésének problémaköre méltán tarthat számot mindnyájunk érdeklődésére.

Josef Augusta, az őslénytan tudósa és alapos ismerője több könyvet írt már ezekről a kérdésekről mindenki számára könnyen érthető és egyben tanulságos formában. A magyar kiadás részére hat művéből válogatta össze elbeszéléseinek legjavát, s ezt két új elbeszéléssel is kiegészítette. Minden elbeszélést egy régészeti lelet keletkezéséhez kapcsol, sok illusztrációval.

JOSEF AUGUSTA

AZ ŐSEMBER TÁBORTÜZEINÉL

Fordította
BÁRTFAI LÁSZLÓ

TATRAN
BRATISLAVA

Josef Augusta, 1966
Translation Bártfal László, 1966

TARTALOM

Minden emberi öröm és gyötrődés, szeretet és gyűlölet, áldozatosság és álnokság, vágy és igyekezet eredetére már az őskori tüzek rávilágítanak.

Az ember a ködbe veszett ősrégi idők óta nehezen és fáradságosan, ám kitartón és szívósan küzdött, hogy a tudatlanság sötétségéből napfényre jusson, s a kemény élet nyomasztó igájától megszabadultan szüntelenül előbbre, magasabbra törjön. A születés és halál végtelen körforgásában nemzedékek váltották egymást; a soron következő nemzedékek egyre gazdagabb tapasztalatokkal és nagyobb tudással vértezhették föl magukat, már könnyebben megbirkóztak az élet nehézségeivel és fáradalmaival, s diadalmasabban, reménydúsabban tekintettek a jövendőbe.

Bármilyen új felismerés, amely a mai emberiség úttörőinek agyába kitörölhetetlenül bevésődött, új lendületet adott az utódoknak, hogy lerázzák a föld sarát és a csillagos égbolt felé szárnyaljanak. Minél jobban hevítette őket a gondolat és akarat ereje, minél inkább vált munkájuk minden felfedezése, találmánya az új lehetőségek szikrájává, annál gyorsabban illeszkedtek egymáshoz csodálatos jelenünk alapkövei, amikor az ember föl tudja bontani az atomot, és a világűr távolságainak leküzdésére, világok meg- ostromlására készül. Ugyan mit változtat a tényeken, hogy ezek a bátor szívű, éles eszű hősök és harcosok régen, nagyon régen éltek. Az idő nem tudta belepni a múlandóság porával azt, amit alkottak és elértek.

Elbeszéléseimmel nemcsak szórakoztatás a szándékom,

hanem valami tanulságosat is mondani akarok valamennyiünk régi, nagyon régi őseiről. Bemutatni valamit az életükből, hogy meggyőzzem az olvasót: az őskori ember nem holmi „aranykorban" élt, amelyet már az ókori költők megénekeltek, hanem szüntelen nehézségek és gondok közt tengődött, s állandó harcban állt a természettel. S ebben a harcban nem maradt alul. Sőt ellenkezőleg: az előző nemzedékek tapasztalataival egyre gazdagabban, fokról fokra élesedő eszével és mind nagyobb kézügyességével tört magának utat mindig előbbre.

Az emberiség családfájának legrégibb és legprimitívebb képviselői a majomemberek *(Pithecanthropus, Sinanthropus, Protanthropus* vagy *Maueranthropus, Atlantanthropus* és *Africanthropus).* Az ember fejlődésének őstörténetében ezek a majomemberek jelentik az első fejlődési szakaszt, amikor az ember egyszer s mindenkorra kiszabadult az állatok birodalmából, ahova az ősei tartoznak, s most már nem kizárólag biológiai lény volt, amelyre csupán a biológiai fejlődés törvényszerűségei vonatkoznak, hanem társadalmi lénnyé is vált, akire azok az új társadalmi törvényszerűségek érvényesek, amelyek ismerete és tiszteletben tartása nélkül az ember fejlődésével összefüggő elméletek nem értelmezhetők helyesen, de nem is magyarázhatók meg az igazságnak megfelelően.

A majomember (mégpedig a *Pithecanthropus erectus* jellegű

majomember) első maradványait 1891-ben Jáva szigetén Trinil mellett, a Solo folyó partján Eugéne Dubois tanár találta meg, aki mint a hollandiai amszterdami egyetem fiatal anatómusa annyira lelkesedett Darwin fejlődéstörténeti tanításáért, hogy meg akarta találni az ember és emberszabású majom közti fejlődési láncszemet, vagyis a majomembert, a Pithecanthropust, aminthogy ennek a létezését Ernst Haeckel tanár föltételezte, aki máskülönben Darwin tanításának egyik legjelentősebb és legbuzgóbb követője volt. Egyébként Dubois nem sokat talált a majomemberből; előbb csupán egy zápfogat és a csapott homlokú koponyatetőt, majd egy évvel később egy combcsontot és még egy zápfogat sikerült felszínre hoznia. Leletéről 1894-ben tudományos beszámolót tett közzé, s ebben annak a lénynek, amelynek csontmaradványait megtalálta, a *Pithecanthropus erectus,* vagyis a *fölegyenesedett tartású majomember* nevet adta, s ezt a lényt átmeneti fejlődési láncszemnek tartotta az emberszabású majmok és az ember között. Dubois lelete nagy feltűnést keltett a tudósok körében, s megindult a heves vita arról, hogy a Pithecanthropus valóban átmeneti fejlődési láncszem-e, vagy pedig még csak emberszabású majom, esetleg már primitív ember. Ma (főként a *Pithecanthropus modjokertensis* jellegű leletek után) már nem kétséges, hogy a jávai majomember, a Pithecanthropus tényleg az ember legkezdetlegesebb típusa.

Ebben az elbeszélésben a jávai majomemberek egyikének halálát írom le, aki egy nagy tűzhányó kitörésekor vesztette el életét. Hiszen Dubois a csontmaradványokat vulkáni tufából ásta ki, amely nem egyéb, mint megkeményedett vulkáni hamu. A lelőhelyet ma is emlékkő jelöli.

A TRINILI EMLÉKKŐ

A hatalmas, lomhán áramló és szüntelenül kanyargó folyam mentén nagy fövenyes foltok terültek el, amelyek azonban sok helyütt hirtelen eltűntek, mintha elnyelte volna őket az itt-ott egészen a folyampartig húzódó őserdő. A terebélyes vén fák, amelyek törzsét, vastagabb ágait sűrűn belepte a moha és zuzmó, széles koronájukat messze a víztükör fölé terjesztették, s alattuk a folyam örök egyhangúsággal hömpölygette agyagos iszaptól és a tűzhányók hamujától zavaros vizét az ismeretlen, távoli óceánba. Az ősrégi fák törzsének és ágainak némelyikén remek páfrányok vagy gyönyörű orchideák tenyésztek; sejtelmesen illatozó, csodaszép virágaik mint ékkövek tündököltek az erdő zöldjének rengetegében. A fakoronák magasságából léggyökerek sokasága ereszkedett a földre; ezek a liánok néhol olyan áthatolhatatlan függönybe és kötélhálóba fonódtak, hogy még az űzött vad is megtorpant előttük. Imitt-amott a sötétzöld, húsos levelek fényes felületén a fává nőtt, világosabban zöldellő páfrányok, a pompás koronájú, magas és karcsú pálmák, az ingoványokat és csöndes folyamöblöket szegélyező bambuszligetek tükörképe verődött vissza.

Ahogy az őserdő megszállta a folyam partjának sápadt fövenyét, és sárga színét saját zöldjével vonta be, éppígy a számtalan, kúp alakú tűzhányó is belemart az őserdőbe, s meghátrálásra kényszerítette. Az izzó láva, amely a tűzhányók meredek hegyoldalán a kiterjedt síkságokra ömlött, mindent tönkretett, ami útjába került. S amikor a forró láva kihűlt és

sötét kőzetté változott, még sokáig tartott, amíg valamelyest elmállott, és hézagaiban kicsírázhatott a fű vagy cserje magja. De az őserdőt a tűzhányók füstfelhője, elsősorban a ráhullott hamu is fojtogatta, senyvesztette. Márpedig ezen a tájon igazán nem volt kevés a tűzhányó, s kráteréből gomolygó füstjével mindegyik azt jelezte, hogy még nem aludt ki; hogy gyomrában az izzó láva úgy buzog, mint a túlfűtött katlan vize.

A hajnalpír megvilágította a tájat. Beköszöntött a reggel. A nap fényes korongja megkezdte vándorútját. Hirtelen komor felhők takarták el az égbolt kékjét, megeredt az eső és zuhogott szakadatlanul. A hulló víztömeg tompa moraját szinte szüntelen mennydörgés, sűrűn cikázó villámlás és az esőtől korbácsolt erdei faóriások koronájának panaszos zúgása kísérte.

Ám amilyen hirtelen jött a vihar, éppolyan gyorsan el is múlt. A felhők szertefoszlottak, a nap ismét kisütött, s a szivárvány színeiben ragyogó kis gyémántokká varázsolta a vízcsöppeket, az iménti zápor utolsó maradványait. Az élet, amely az elemek tombolásának idejére mindenféle odúkba és rejtekekbe menekült, ismét kikívánkozott a napsütésbe. Fölhangzott a tarka madarak éneke és vidám rikoltozása, a magas fűben és a sűrű bozótban rovarok zümmögtek, a nagy és változatos színekben pompázó lepkék virágról virágra röppentek. Az odvas fák üregeiből és az erdő sűrűjéből előbújtak az apró rágcsálók és a kis ragadozók. A fák tetején majmok tarka serege kergetőzött, rakoncátlankodott és civakodott. A lapos köveken színes gyíkok melegedtek, a folyam mélyéből lomha krokodilok kúsztak a homokos partra, hogy szundítsanak egyet és sütkérezzenek. A füves tisztásokon, dús növényzetű lapályokon megint békésen legelésztek a szarvasok és antilopok, az erdő sűrűjében az

őshüllők folytatták bolyongásukat. Elhagyta rejtekét a vérengző kardfogú tigris is, hogy vadászatra induljon.

A folyam homokos partján néhány különös, emberszabású majomra emlékeztető lény bandukolt. Fölegyenesedett alakjuk azonban viszonylag karcsúnak tetszett, fejüket enyhén lehajtották. Durva vonású arcukból a kicsi, széles orr alig emelkedett ki, de annál jobban kiugrottak az erős pofacsontok. Igen alacsony, hátracsapott homlokukon a szem fölött hatalmas, tömör csontgát dudorodott ki, amely mintegy ereszként védte a szemet. Alsó állkapcsuk elöl lekerekítetten, tompán végződött. Testüket rövid, vékony szőr fedte, s csupán a fejtetőt takarta bozontos hajzat. A majomemberek, a legprimitívebb emberi lények kis csapata volt ez.

A csapat legtermetesebb és legerősebb tagja haladt az élen. Kihegyezett husángot szorongatott a kezében, és szüntelenül figyelte a környéket. A többiek rendezetlen sorban követték, el-elszakadtak egymástól, úgyhogy a csapat a folyamparttól egészen az őserdő pereméig húzódott, s közben kutató szemmel fürkészgették, vajon nem akad-e valami, amivel éhségüket csillapíthatnák. Egyikük, aki közvetlenül a folyam partján ballagott, hosszú ággal egy élettelen halat próbált kihalászni, amelyet a víz sodort magával. Haragosan toporzékolt, mert fáradozása egyelőre kudarccal járt, viszont ahhoz nem volt bátorsága, hogy a hal után a vízbe ugorjék. De azért remélt zsákmányát változatlanul szemmel tartotta. Széles vigyorra derült az ábrázata, amikor egyszerre csak észrevette, hogy a víz sodra a part felé tereli a halat. Odasuhintott a faággal, és sikerült is a zsákmányt szárazra kotornia. Mohón kezébe ragadta, s minden teketória nélkül beleharapott. Megette az

egészet, csupán a hal fejét és uszonyát tépte le a fogával, s dobta el.

Távolabb egyik társa egy hatalmas kő elgördítésével vesződött, hogy megállapítsa, nincs-e alatta valamilyen ízletes hernyó, nagyobb bogár vagy éppenséggel holmi kisebb rágcsáló. Bosszúsan engedte el a követ, amikor látta, hogy alatta nem rejtőzik semmi olyan, ami csemegéül szolgálhatna.

Amint fölegyenesedett, észrevette, hogy egy asszony, aki gyermeket cipelt a hátán, valamilyen gyümölcsöt eszeget, amely egészen elborította az alacsony cserjét. Feléje indult, s a következő pillanatban már ő is két kézzel tépte a gyümölcsöt, és telhetetlenül tömte magába. Amikor azon az ágon, ahol állt, már semmi sem maradt, közelebb akart lépni az asszonyhoz. A gyermek megijedt, szorosabban karolta át anyja nyakát, s

rémülten fölkiáltott. Az asszony fölemelkedett, haragos fintort vágott, s duzzadt ajkai közt megvillantatta fenyegetőn vicsorgó fogait. De hamarosan rájött, hogy a hívatlan vendég nem akarja a gyermekét bántani, megnyugodott tehát, s mindketten zavartalanul, békésen folytatták a lakmározást.

A nap egyre forróbban sütött, a folyampart homokja fölött vibrálni kezdett az áthevült levegő. A majomemberek kis csapata talán ezért is tért az őserdő hűvösébe, s csakhamar eltűnt az árnyékot adó fák közt.

Hosszú idő óta járt már ide a kis csapat; jóformán naponta átcserkészte a folyam mentét, az árnyas erdőt és a tűzhányótól nem messze elterülő füves-cserjés síkságot. Nem ez volt az egyetlen csoport ezen a tájon, de mindegyik tiszteletben tartotta a másik vadászterületét, ahol ki-ki a maga módján szerezte meg mindennapi táplálékát.

Az egyik reggelen a majomemberek, mihelyt a felkelő nap fölébresztette őket álmukból, ismét elindultak szokásos élelemszerző útjukra.

Sokáig kóboroltak az őserdőben, ízlelgették a fák és cserjék piroslό bogyóit, majd a füves síkságokon bolyongtak, ahol kővel vagy fadarabbal kikaparták a húsos gumókat, gyökereket és hagymákat, megkergették a fürge gyíkokat, kisebb élőlényekre vadásztak, s a bokrokban madárfészek után kutattak. Vándorlásaik során az elhullott állatot sem vetették meg, hacsak nem indult már erősen oszlásnak.

A szabad természetben éltek, élelemkeresés közben más és más tájakra vetődtek, megszokták a viszontagságokat. Éberen és óvatosan jártak, mert mindenütt veszedelem fenyegette őket, mindenütt ellenség leselkedett rájuk, amely életükre tört. Jól

ismerték ezt a veszedelmet, hiszen maguk is csak nemrég szabadultak ki az állatvilágból, s bennük is még mindig sok állati ösztön szunnyadt. De nemcsak ez a tulajdonságuk jelentett számukra előnyt az élethalálharcban, hanem mindenekelőtt az a tény, hogy fejlődésük adott fokán már jóval fölülmúlták az állatokat, mert kezükkel, amellyel immár nem kellett ágakra kapaszkodniuk vagy földre támaszkodniuk, kezdetleges eszközöket tudtak készíteni, s ezeket életük megkönnyítésére vagy önvédelemre egyaránt használhatták. S még egy fontos sajátosságukat említsük meg, amely magasan az állati ősök fölé emelte őket. Ezek a lények már gondolkoztak. Noha gondolkodásukat az együgyűség, kezdetlegesség jellemezte is, a majomemberek mégiscsak már fontolgattak, felismerésekre tettek szert, és a találékonyság sem hiányzott jó tulajdonságaik közül.

Ezen a napon barangolásuk során a tűzhányó közvetlen közelségébe vetődtek.

A tűzhányó kráteréből már napok óta hatalmas füstoszlop tört elő, amely nagy területen sötét felhőbe vonta az égbolt kékjét. Időnként a föld is megremegett, mintha csak figyelmeztetni akart volna minden élőlényt: vigyázat, a tűzhányó ébredezik!

A majomemberek néhányszor rábámultak a haragvó hegyre, s kíváncsian figyelték. De mivel nem történt semmi, pillanatnyi megállás után folytatták hajszájukat a táplálékért.

Márpedig a tűzhányó tölcséréből mind hatalmasabb és sötétebb füstgomolyag emelkedett a kék égbolt felé. Néha tompa dübörgés is hallatszott a hegy mélyéből, ami most már annyira megrémítette a kis csapat tagjait, hogy jobbnak látták,

ha megfordulnak és minél messzebb igyekeznek kerülni a tűzhányótól.

De alighogy elindultak, rettenetes dördülés reszkettette meg a hegyet, mintegy jelezve, hogy a tűzhányó életre ébredt. A fekete füsttömeg csak úgy ömlött a torkából, s éles süvítés, sistergés kíséretében hamu és por, sőt jó néhány kődarab és vörösen tüzelő lávagomoly is lövellt a magasba. Mint kövér óriáskígyók kúsztak a hegy csúcsáról le a meredeken a fojtó és mérgező gázokat árasztó, izzó lávafolyamok, és szakadatlan, félelmetes sziszegésük közben mindent elégettek, ami útjukat állta.

A hatalmas hamu- és porfelhő eltakarta az egész eget, s elhomályosította a napot. Eszeveszetten menekült ebből a fojtogató szürkeségből a majomemberek csapata. Futottak, amíg futhattak, és ahogyan csak a lábuk bírta; mielőbb el

akarták érni az őserdőt, hogy menedéket találjanak és megszabaduljanak az életre ébredt tűzhányó rombolásának borzalmas látványától.

A kitört vulkán tovább pusztított; tölcséréből magasra csaptak a lángnyelvek, ömlött a mérges gáz és izzó láva, s a levegőben egyre ijesztőbb sistergéssel röpködtek a lávagomolyok. S ekkor egy ilyen lávadarab, amely repülése közben már kőkeménységűvé merevedett, eltalálta a menekülő majomemberek egyikét. Abban a pillanatban vége lett. Társai ezalatt elérték az őserdőt, s valahol megbújtak benne, ő pedig itt feküdt egyedül. Egészen egyedül.

Eltelt egy kis idő. A mérges gázok átható szagától, a hamvadó füvek és bokrok füstjétől terhes sivár tájat minden élő messze elkerülte. A majomember holtteste a forró égövi nap hevében gyorsan elbomlott, akárcsak annak az állatnak a teteme is, amellyel szintén a tűzhányó kitörése végzett.

Egy napon sűrű felhők borították el az eget, s rettenetes zápor zúdult a földre. A szikkadt föld hamar teleszívta magát, s már nem tudott több vizet befogadni, pedig az szakadatlanul ömlött a felhőkből. A folyam átcsapott a parton, mert már nem fért a medrébe a mindenfelől odaáramló tömérdek víz. A megáradt folyam hullámai a majomember holttestét is magukkal sodorták, a víz pedig vitte, hurcolta valahova a messzeségbe. S mivel a holttest már régen oszlásnak indult, a heves áramlat könnyen szaggatta, darabokra tépte, majd egyes részeit lerakta a folyam csöndes öbleiben. Itt aztán a maradványokra rétegeződött a tűzhányók víz hordta hamuja és pora.

Amikor idők múltán a víz megapadt, s a medrébe tért folyam

éppolyan békésen és lomhán hömpölygött, mint azelőtt, még a legkisebb nyoma sem maradt annak, hogy valamikor hordalékával a majomembert is betemette.

Dubois trinili lelete megerősítette, hogy a majomember létezett, életmódjáról azonban majdnem semmit sem tudtunk meg. Erről sokkal többet árulnak el azok a leletek, amelyek Kínában, Csukutien mellett, Pekingtől délnyugatra kerültek felszínre. Itt ugyanis 1927 szeptemberében egy emberi fogat találtak, amelyet Davidson Black, a Medical College anatómiatanára írt le, s a fog tulajdonosát *Sinanthropus pekinensisnek,* vagyis kínai majomembernek nevezte el. A későbbi ásatások, amelyekben kiemelkedő érdemek illetik meg Pej Ven-csung kínai tudóst, sok további csontmaradványt tártak föl; ezek a leletek azonban – a tudományos világ legnagyobb sajnálatára – ismeretlen módon eltűntek a második világháború

idején, mégpedig közvetlenül Pearl Harbour bombázása után. A csukutieni leletek jóvoltából legalább bizonyos fokig betekinthetünk a kínai majomemberek életébe. Tágas barlangban, esetleg a Sárkánycsont-halom mészkőszikláinak széles hasadékában is laktak, ahonnan áttekinthették azt a nagy síkságot, amely egészen a Sárga-tengerig húzódik. Különféle állatokra vadásztak, mindenekelőtt szarvasokra, gazellákra és vadlovakra, de kikotorták odújából az apróbb rágcsálókat, a hörcsögöt, ürgét, üreginyulat stb. is; aztán különböző gumókat, hagymákat és gyökereket gyűjtöttek, s leszedték az ostorfa *(Celtis barbouri)* bogyótermését. Az elejtett vadat (hogy milyen módon vadásztak, azt nem tudjuk), valamint a növények gumóját és a fák, bokrok gyümölcsét a barlangba vitték, ahol elfogyasztották. A csukutieni lelőhelyen igen sok kőeszköz is előkerült, amelyeket a kínai majomemberek főként kvarcból és homokkőből készítettek; a kőeszközök sorában legtöbb a kis és nagy vakaró, továbbá a sokfajta nyílhegy. Mérhetetlenül fontos volt az a megállapítás, hogy a csukutieni majomemberek már ismerték a tüzet és hasznosították is, bár a tűz gerjesztéséhez valószínűleg még nem értettek. Ebben az elbeszélésben éppen erre utalok és hívom fel a figyelmet.

A kínai majomemberek körülbelül 200 000 – 300 000 esztendővel ezelőtt éltek, tehát később, mint a körülbelül 500 000 évvel ezelőtt élt jávai majomemberek.

Nemrég a magyar tudósok Vértesszőlősön mérhetetlen fontosságú leletet tártak föl, amely méltán váltotta ki a tudományos világ legnagyobb érdeklődését. A vértesszőlősi ásatások alkalmával ugyanis egy koponya is felszínre került, amely alakjával és jellegzetességeivel feltűnően hasonlít a

pekingi majomember *(Sinanthropus pekinensis)* koponyájához. Ez a lelet valóban világraszóló. Hiszen Európában most első ízben került elő majomember koponyája. Az európai majomember csontmaradványának eddig csupán azt az alsó állkapcsot tartották, amelyet 1907 októberében a nyugat-németországi Heidelberg közelében, a Mauer nevű lakótelep homokbányájában találtak, s amely a *Homo heidelbergiensis,* vagyis a *heidelbergi ősember* nevet kapta. Mivel azonban nem a *Homo* fajhoz tartozó lényről, tehát nem *valódi emberről,* hanem csak majomemberről van szó, ezt az állkapcsot később *Protanthropus, Palaeanthropus* vagy *Maueranthropus* névvel jelölték meg.

Miután a vértesszőlősi koponyalelet valóban egyedülálló a világon, állandó tudományos vizsgálat alatt tartott lelőhelye bizonyára sok olyan új felismeréssel gazdagítja még a régészeti tudományt, amely a magyarországi majomember életére és kultúrájára vonatkozik.

A TŰZ

Nem volt sem nagy, sem magas az a csupa barlangból álló, repedezett halom, amely már régóta a majomemberek kis csoportjának otthonául szolgált.

Az egymást követő nemzedékek innen, a domb tetejéről figyelték az alant elterülő, fűvel borított, tágas síkságot, amely valahol a messzeségben, talán csak a tenger partján ért véget. A halom másik oldalán égbe nyúló bércek emelkedtek, s hosszú vonulatuk mélyen benyúlt a szárazföld belsejébe.

A majomemberek többnyire a bokrokkal, pagonyokkal tarkított síkságon vadásztak. Szedegették a fák és cserjék gyümölcseit, kikaparták a földből a gumókat és hagymákat, űzőbe vették a kisebb-nagyobb állatokat; gyengeségük tudatában és megfelelő fegyverek hiányában feszülten figyelték a hatalmas őselefántok csordáit, amelyek elejtésére annyira vágytak, ám ez a vágyuk sohasem valósulhatott meg, hiszen nemcsak fegyvereik voltak kezdetlegesek, hanem vadászati tapasztalatokkal sem rendelkeztek, és a kellő furfang is hiányzott belőlük. De azért néha már megtámadták az itatók környékén legelésző vadlovakat, leütötték a bokrok közt

settenkedő hiénát, kicsalták kotorékukból a különféle rágcsálókat, sőt némelykor a folyam mentén egy-egy óvatos óriáshóddal is megbirkóztak.

Fegyvertáruk immár nem csupán fagerelyből, husángokból állt, hanem maguk készítette kőszerszámokkal is kiegészült, amelyekkel igen ügyesen tudtak bánni. S a kőszerszámok, fegyverek készítésében nem torpantak meg; épp ellenkezőleg: egyre újabb, sokoldalúbb és használhatóbb eszközökkel gyarapodtak. Ott ültek csoportosan a barlang bejárata körül, s a kőből elgondolásuknak megfelelő formát igyekeztek kifaragni.

Ha új kőszerszámot akartak készíteni, százszor is elölről kellett kezdeniük, százszor is el kellett dobniuk a sikerületlen készítményt, amíg végre mégiscsak az lett a kődarabból, amit elképzeltek.

Egy este a csapat néhány tagja a steppére indult. A majomemberek elővigyázatosan lopakodtak előre a magas fű között, s szüntelenül figyelték a környéket. Messze jártak már a barlangos halomtól, amikor kiterjedt bozótos állta útjukat. Megálltak a sűrűség peremén, majd karmozdulatokkal és egyszerű, de eltérő hangok segítségével egyezkedni kezdtek, s pillanatok múltán óvatosan továbbindultak.

Éppen egy kis tisztásra értek, amikor egyikük figyelmeztető kiáltást hallatott, s máris futásnak eredt. Nyomában a többiek, utánuk pedig hatalmas ugrásokkal egy kardfogú tigris tört előre.

Hamarosan szétszéledtek. Mindenki arra futott, amerre látott, s nemsokára egyikük sem tudta, merre menekül a másik.

A kardfogú tigrist azonban ez nem tévesztette meg, s csupán egyet vett üldözőbe közülük. Utol is érte, a földre teperte és végzett vele. Amíg lakmározott, a többiek még mindig céltalanul rohantak tovább.

Sötétség borult a tájra, az égbolton kigyulladtak a csillagok. Félelem és borzalom ülte meg a majomembereket, akik, íme, magányosan bolyongtak a sűrűben és a steppe végtelen térségein. Azt sem tudták, hol járnak; nem ismerték azt a környéket, ahova a rettegett és vérszomjas kardfogú tigris űzte őket.

A koromsötét éjszakában reményvesztetten botorkáltak tovább a szerencsétlenek; mindegyik másutt és mindegyik egyedül. De egyszerre csak egyikük is, másikuk is fénylő pontot

pillantott meg a távolban. Megindultak a fény irányában, mert tudták, hogy ez nem lehet más, mint a barlangjukban lobogó tűz lángja. Így vezette a tűz világa otthonukba a bolyongókat.

Prométheusz, az ógörög mitológiának ez a titánja, valamikor réges-régen megsajnálta az emberiséget, amely nyomorúságában és tudatlanságában nehezen küzdött meg az élettel. Segíteni akart az embereken, s az Olümposzról, a megszentelt hegyről, a görög hitrege isteneinek lakóhelyéről ellopta a tüzet, és egy üreges botban lehozta a földre. Zeusz, a főisten és a többi isten ura emiatt nagy haragra lobbant; büntetésül Prométheuszt a Kaukázusban egy sziklához láncoltatta, s egy sassal szüntelenül tépette a máját. Később azonban Héraklész, az emberfölötti erővel rendelkező hős megölte a sast, s Prométheusz, a szenvedő emberiség barátja és segítője, egyszerre megszabadult minden kínjától.

Ha Aiszkhülosz ógörög költőnek ez a gyönyörű mondája igaz lenne, akkor Prométheusznak bizonyára már a majomembereken megesett volna a szíve, és már őket megajándékozta volna a tűzzel.

De bármit mondanak is a régi regék, annyit biztosan tudunk, hogy a kínai majomemberek már ismerték a tüzet. Kétségtelen, hogy nem maguk gerjesztették, s alighanem véletlenül jutottak hozzá. Talán villám gyújtotta meg a steppe száraz füvét, amitől aztán lángra kaptak a bokrok, esetleg a kisebb erdők is. A majomemberek eleinte biztosan féltek a tűztől, menekültek, s barlangjaikban bújtak meg előle. Amikor azonban a tűz vesztett pusztító erejéből, amikor a lángok már nem csaptak oly magasra, és vakító fényük tompult, akkor tán a legbátrabbak

odamerészkedtek a még izzó zsarátnokhoz, szétkotorták a parazsat, s valószínűleg örömük telt a szerteröppenő szikrák sokaságában. S akkor talán valamelyikük egy maroknyi száraz füvet vagy rőzsét vetett a tűzre, s így tudták meg, hogy mivel kell táplálniuk, ha életben akarják tartani. Hogy miképpen került a tűz a majomemberek barlangjába, azt nem tudjuk. De a tanyáikon feltárt hatalmas tűzhelyek arról tanúskodnak, hogy sikerült barlangjukba vinniük a tüzet, amely szüntelenül, nagyon sokáig ott lobogott.

A tűz mérhetetlenül megkönnyítette a majomemberek életét. A ragadozók féltek a tűztől, menekültek előle, s messzire elkerülték. Ám a tűz nemcsak védelmet nyújtott, de meleget is árasztott maga körül, s fényével a barlang legtávolabbi zugába űzte a sötétséget. Ízesebbé vált a tűzbe vagy izzó parázsra dobott hús is. Ezért vadászzsákmányukat a barlangba vitték, s a vad húsát tudatosan megsütötték, amely ilyképpen nemcsak zamatosabbá vált, hanem meg is puhult. S végül a tűz volt az, amelynek jóvoltából a kínai majomemberek a nem éppen kedvező, sőt zord éghajlat ellenére is oly sok nemzedéken át fönnmaradhattak.

Tehát a pekingi majomember, ahogy tudományosan mondjuk, a *Sinanthropus pekinensis* volt az, aki az ember ősei közül elsőként hasznosította a tüzet, noha – amint említettük – maga még nem tudta meggyújtani. A tűz már akkor védelmezőjévé és barátjává lett, s elviselhetőbbé tette számára gyötrelmekkel telt életét. S ettől az ősrégi időtől, immár legalább 300 000 – 400 000 esztendő óta hű kísérője az embernek a tűz.

A majomemberek utódai a *neander-völgyi ősemberek (Homo neanderthalensis)* voltak; az elsők, akik már a Homo-fajhoz, tehát az emberi nemhez tartoznak. A neander-völgyiek már sokkal erősebben sugároztak szét Európában, s csontmaradványaikat sok helyütt megtalálták.

A neander-völgyiek csontmaradványainak egyik legrégibb lelőhelye a Neander-völgyben levő feldhofi barlang, nem messze a németországi Düsseldorftól. Amikor 1856 nyarának derekán a kőtörők a barlangból kihordták az agyagot, a barlang bejárata mellett egy nagyon réginek látszó csontvázra bukkantak. A kőtörők nem sokat hederítettek a leletre, s az agyaggal együtt a csontokat is ledobálták a magas lejtőn a völgybe, amelyben

kisebb folyó kanyarog.

Nagy szerencse volt a tudomány számára, hogy Johann Carl Fuhlrott gimnáziumi tanár, aki a nem messzi Eberfeldben tanított, néhány csontot megmentett. Soroljuk föl a megmentett csontokat: koponyatető, mind a két combcsont, egy egész és egy sérült vállcsont, a medencecsont egy része, sérült kulcscsont és néhány bordatöredék. A csontleletek közül legfontosabb a koponyatető. Mindenesetre érdekes, hogy Fuhlrott azonnal fölismerte: a koponya ősembertől származik. Nézetével egyetértett Schaaffhausen, a neves anatómus is. Amikor a két tanár 1857 februárjában egy bonni tudományos társaság ülésén bemutatta a csontokat és ismertette nézetét, nem részesült elismerésben, s véleményét sem tartották helytállónak, sőt a neander-völgyi ősember csontjai körül hamarosan heves vita robbant ki.

Úgy látszott, hogy a neander-völgyiek egykori létezésében végképp nem hihet senki sem, hiszen olyan ember szállt szembe Fuhlrotték nézetével, mint Rudolf Virchow, aki az idő tájt a leghíresebb tudósnak számított a maga szakmájában, a kortanban, mindenütt tévedhetetlen tekintélynek tartották, márpedig Virchow az antropológusok 1872. évi berlini kongresszusán nyilvánosan kijelentette, hogy a Neander-völgyben talált csontok nem minősíthetők valamilyen ősi jellegű primitív emberfaj maradványainak, hanem olyan embertől származnak, akinek csontjai az átszenvedett betegségek következtében eltorzultak; fiatal korában alighanem angolkór (rachitis), élete végén pedig súlyos köszvény (arthritis deformans) kínozta. Az ember fejlődéséről kialakult nézetek tagadói hangosan helyeseltek, s nagy volt az örömük, hogy

Virchow milyen fölényesen elintézte ellenfeleiket. De örömük nem tartott sokáig. Belgiumban ugyanis Spy sur l'Orneau közelében egy patak fölötti hegyoldal Bec aux Roches nevű barlangjában nemsokára két hasonló csontvázat találtak, de ezúttal már nagy mennyiségű, tűzkőből pattintott moustérien jellegű eszközzel és a pleisztocén időszak jelentős állatainak igen sok csontjával együtt. S aztán sorra felszínre kerültek a további leletek Németországban, Franciaországban és másutt, s mind azt bizonyították, hogy nem Virchownak van igaza, hanem Fuhlrott, Schaaffhausen és mások nézete az egyedül helyes, akik azt állították, hogy a neander-völgyi ősemberek tényleg léteztek, s valóban a rendesen fejlett és egészséges embertípust képviselik, ha alakjuk eltérő is a későbbi és mai emberétől.

Hogy miképpen festett a neander-völgyi ember külseje, ezt itt, A nagy felfedezés című elbeszélésben írom le, s egyúttal azt is elmondom, hogyan és miért pusztult el a feldhofi barlangban. Talán nem egészen úgy történt, ahogy elmesélem, de ez már nem olyan fontos.

A NAGY FELFEDEZÉS

A meredek mészkősziklák közé zárt festői völgy mélyén ezüstszalagként kis patak villózott. Ahol a sziklák szűk katlanba szorították a völgyet, a kristálytiszta víz a tavaszi áradásokkal odagörgetett kövek közt csörgedezett tovább; a nagyobb köveket megkerülte, vagy átsurrant rajtuk, mint holmi kis vízesés. A patak csobogása derűs dallamoktól zsongó vidám

dudorászásra, fel-felcsattanó trillázásra hasonlított. De ahol a sziklafalak szorítása engedett, és a völgy kitágulhatott, ott a patak is szélesebbre nyújtózkodott, s rohanó vize némelyütt fűzfákkal szegélyezett csöndes kiöntésekben pihent meg. A fűzfaágakon mozdulatlanul, de fürkésző tekintettel csodaszép, fekete csőrű jégmadarak ültek, zöldeskék hátukon a zafír színében pompázó nagy, csillogó folttal. Itt elhalkult a patak csobogása, táncoló hullámai sima víztükörré szelídültek, amely csupán akkor gyűrűzött föl, ha a jégmadarak megvillanó nyílként csapódtak a vízre, hogy megkaparintsák a mélyből felbukkanó apró halakat.

Lejjebb, a már kiszélesedett völgy nagy tálra emlékeztető mélyedésében, amelyet az időnként megduzzadt patak vize el-elárasztott, hosszúra nyúlt mocsár terült el. A buján tenyésző fű, a kálmos dús növényzete és a magasra nőtt náddal borított kisebb szigetek fölött a hanyatló nap utolsó sugarainak fényében könnyű párafelhők emelkedtek a magasba, s a mocsárgőzök az elhalt növényzet korhadó maradványainak áporodott szagával fertőzték meg a levegőt.

A zöldellő fű és a magas mohaszőnyegek között egy foltos szalamandra igyekezett a mocsár közepén éktelenkedő, szennyes vizű pocsolyába. A fű zizzenése megzavarta a szikkadt iszapkupacok tetején megtelepedett, sütkérező békák nyugalmát, s az egyik béka, alighogy meghallotta a gyanús zörejt, máris ugrott, és nagy ívben huppant a pocsolyába, csak úgy fröccsent szerte a víz. A többi béka rémülten és tétovázás nélkül ugrott utána; egymás után a sötét iszapba fúródtak, oktalan félelmükben nem is sejtve, hogy dülledt szemük voltaképpen csak egy kis, ártalmatlan foltos szalamandrát

pillantott meg.

Mihelyt véget ért a vízbe ugráló békák plattyogása, ismét csend ülte meg a tájat, a delelő nap tüzétől átforrósodott levegőben még csak madárfütty sem hallatszott.

A mocsarat cserjekoszorú ölelte körül; a bokrok sűrűjéből itt-ott hatalmas oszlopként óriástölgyek emelkedtek ki, melyeknek számtalan ága széles koronává terebélyesedett. Rengeteg gyökerük keresztül-kasul behálózta a földet, nehogy kiboruljanak a vastag fatörzsek az ingoványos talajból. A gyökerek csavarodtak, keresztezték egymást és összefonódtak, de néhanapján mégis előfordult, hogy a fák nem tudtak megbirkózni a heves szélviharok és tomboló förgetegek erejével. Az irtózatos erő egyiküket-másikukat gyökerestül kifordította a laza talajból, s a vén faóriások visszahagyott mély gödre és kidűlt törzse fölött olyan összevisszaságban meredtek az égnek az ágak és gyökerek, mintha csak valamilyen nagy és torz polip karjai lettek volna. A halott tölgyek helyén azonban gyorsan kisarjazott a növényzet, s a verőfényes áradatban sóvárgón tört a magasba, egyre közelebb a napfényhez.

Egy alkalommal egy vaddisznócsalád pihent meg a mocsár partján. A vén emse nem sokat tétovázott, belegázolt a sekély vizű dagonyába, hempergett a puha és átmelegedett iszapban, mit sem törődve azzal, hogy letiporja az ott tenyésző kálmos sűrű szövedékét. Utána néhány vadmalac is a mocsárba iramodott, hogy a fülledt melegben szintén fölfrissüljön. Vidáman kergetőztek, hancúroztak a malacok, amíg csak csinosan csíkozott gúnyájukat föl nem váltotta a fekete és nehéz szagot árasztó iszapköntös. Szertelen jókedvükben hirtelen szétfutottak, de a következő pillanatban már megint anyjuk

körül szorongtak; röffentettek, sivalkodtak, mintha túl akarták volna lármázni egymást.

Ám az egyik malac hamarosan megunta a játékot, s vándorútra kelt a mocsár mentén; kövér csigákat, hízott hernyókat, bogyókat és egyéb hasonló ínyencségeket keresett. Annyira belemerült a turkálásba és cserkészésbe, hogy észre sem vette, milyen messze elkalandozott az anyjától és testvéreitől. A torkosság diadalmaskodott az óvatosság fölött.

Az elbarangolt malacot már hosszabb idő óta szemmel tartotta egy különös vadász. Középkorú lehetett, nem túl magas, de annál vállasabb és izmosabb. Egy vén tölgyfa vastag törzse mögött bújt meg, amelynek alsó ágai majdhogy a földig hajoltak. Kicsit görnyedten állt, de nem az öregség súlya alatt, s nem is azért, mert támadó állásba helyezkedett, hanem mert gerincoszlopának alakja nem engedte, hogy egészen fölegyenesedjék. Durva vonásai bizonyos fokig állati jelleget kölcsönöztek arcának. Pofaszerűen előreálló, duzzadt ajkai közt nagy és erős fogak villogtak, amelyek hatalmas állcsontból nőttek ki. Alsó állkapcsa lekerekedett, mint a majmoké. Erősen hátraívelt homlokú feje alacsonynak, elölről szélesnek, oldalról tornyosnak tűnt fel. Húsos arcából alig állt ki a tömpe, széles orr. A kidudorodó, tömör homlokeresz alatt mélyen ülő szemek a vadászat feszült várakozásának izgalmában tüzeltek. Keze hosszabb volt, mint a lába, s markában nagy, egyik végén hegyes követ és bütykös husángot szorongatott görcsösen. Csupa izom testét bronzszínre égette a nap; hátát, mellét és lábát hosszú, fekete szőrzet takarta, no meg por és piszok lepte be. Mellkasán – alighanem a barlangi medvével megvívott küzdelem régi emlékeként – néhány forradásos seb szántott végig; hogy a

medve mancsának beforradt nyomai hol végződtek, azt a vadász dereka köré csavart állatbőrtől nem lehetett látni.

A furcsa vadász mohó figyelemmel követte a vadmalac minden mozdulatát, amely mit sem sejtve, elégedett röfögéssel turkált, s a csemegézés örömén kívül semmi egyéb nem érdekelte.

Vadászunk elérkezettnek látta a pillanatot, hogy előlépjen rejtekéből, a hatalmas tölgy törzse mögül; hátrafeszítette a kezét, és rettentő erővel odavágta az éles követ gyanútlan áldozatához.

A kő végigsüvített a levegőn, s jókorát puffant a malac fején. Az állat megroggyant, de aztán feltápászkodott, és a közeli sűrűbe menekült. A végzetes találattól csupán az mentette meg, hogy éppen akkor fordította félre a fejét, mikor a kő már a levegőben repült, s így csak a lapjával érte. Máskülönben bizonyára leterítette volna. De azért így is heves és éles fájdalmat érzett. Dühödten felüvöltött, majd szorongó félelmében visítozni kezdett, mert észrevette, hogy hosszú léptekkel valamilyen fura alak közeledik hozzá, aki görcsös fütykössel hadonászik a feje fölött. Sohasem látott még hasonló lényt, de a közeledő vad tekintete semmi jóval sem biztatott. S most a félelem és rémület újabb üvöltése hasított végig a tájon.

Mielőtt azonban a támadó áldozatához érhetett volna, hogy vaskos botjával agyonverje, összetört ágak és gallyak fenyegető recsegése-ropogása közben széttárult a sűrűség zöld sáncfala, s vadul, tajtékzó dühvel és haragos horkantásokkal előrontott a kicsinyeiért aggódó hatalmas emse.

A veszedelem közeledtére a megrettent vadász gyorsan hátrafordult, eldobta fegyverét, s rohant vissza a vén tölgyfához.

Mihelyt odaért, megragadta kezével a legalsó ágat, és a magasba akart kúszni. De egy szempillantásnyit késett. S a másodpercnek ez a töredéke elegendő volt arra, hogy a felingerelt vaddisznó éles agyarával belemarjon a lábába. Egyetlen rándítással egészen a csontig fölhasította a vadász lábszárán a húst. A borzalmas sebből patakban ömlött a vér, s a súlyosan sérült vadász csak erejének minden megfeszítésével tornázhatta föl magát a nagyobb biztonságot ígérő magasabb ágakra.

Amikor a felbőszült vaddisznó ráeszmélt, hogy malacának támadóját nem érheti el, dühös futkározással kerülgetni kezdte a fát, nagyokat horkantott és csattogtatta a fogát. De kicsinyének ijedt vinnyogása és többi malacát féltő anyai ösztöne hamarosan arra késztette, hogy abbahagyja az értelmetlen ostromot, s eltűnt a sűrűben.

A sebesült vadász ezalatt csendben üldögélt az ágon, s görcsösen odaszorította magát a fa termetes törzséhez. Mély sebéből még mindig csurgott a vér, amely odalent nagy tócsában pirosra festette az avart. De a vérrel együtt a vadász ereje is fogyott. Egyre gyengébben és ernyedtebben kapaszkodott a faágba, s időnként minden elsötétült előtte.

Hosszú idő után, nagy fájdalmak közepette mászott le a fáról, s félig ájultan, céltalanul vonszolta magát előre; csak el innen, csak minél messzebb a szerencsétlenség színhelyétől!

Keserves volt ez az út, tele gyötrelemmel és fájdalommal.

Aztán egyszerre csak a földre roskadt.

Mozdulatlanul feküdt, egyetlen sóhaj sem hagyta el az ajkát, mint akiből elszállt az élet. Halálos sápadtság öntötte el ritkás szakállal benőtt arcát, mélyen beesett szeme mintha örökre lezárult volna. Elvesztette eszméletét, aminek jóvoltából

legalább egy időre megszabadult gyötrő fájdalmaitól.

Nagy sokára ismét magához tért.

De továbbra is mozdulatlanul feküdt. Néha ránézett csupa vér lábára; szemében mérhetetlen és reménytelen rémület tükröződött, ilyen tekintete csak annak lehet, aki tudja, hogy minden elveszett.

Hirtelen tikkasztó szomjúságot érzett, amely égette száját és fojtogatta torkát. Nagy nehezen feltápászkodott, tántorogva megindult, s amerre ment, vérrel festett nyomok maradtak utána.

Megint összeesett és ismét fölállt.

Az olthatatlan szomjúság könyörtelenül hajtotta előre. Inkább botladozott, mint lépett, minduntalan megpihent, a fák törzséhez támaszkodott, nehezen lélegzett, de hangtalanul, jajszó nélkül tűrte kínjait.

Végre a patakhoz ért. Holtfáradtan rogyott a part peremére, s láztól felpattogzott ajkát a vízbe mártotta. Hosszan és mohón ivott, mint aki az üdítő itallal nemcsak a testét emésztő belső tüzet akarja oltani, hanem pótolni szeretné elfolyt vérét is. Aztán lemosta arcát, vizet csurgatott a mellére és karjára, s úgy-ahogy felfrissülten leheveredett az alacsony fűzfa árnyékába.

Nyugodt pihenése azonban rövid ideig tartott. Az elviselhetetlennek tetsző fájdalmak ismét megrohanták elgyötört testét, hasogatták és marcangolták kíméletlenül, kegyetlenül. De nemcsak a fájdalom kínozta, hanem a szíve is elszorult a félelemtől és aggodalomtól, amikor rádöbbent, hogy ereje elhagyta, s talán még a gyáva barlangi hiéna támadásával szemben is tehetetlen lenne. Tudta, hogy itt nem maradhat,

tovább kell hurcolnia kínjait, egyre messzebb és messzebb innen, amíg rejteket nem talál, amely nemcsak a ragadozó vadak, hanem az éjszaka sötétjének rémei ellen is oltalmat nyújt.

S újból útnak indult.

A patak partján vánszorgott, néhol csak kúszva juthatott előbbre, sőt ha áthatolhatatlan sűrűség került az útjába, a vízbe is belegázolt. A tovarohanó víz sodra letépte lábáról a megalvadt vércsomókat, s a megbolygatott sebből ezer fájdalom sugárzott szét teste minden porcikájába. A szivárgó vér pedig pirosra festette a patak kristálytiszta vizét.

De a szerencsétlen vadász útja még nem ért véget, még mindig nem találta meg azt a zugot, amely biztonságot ígért.

Kimerülten, elkínzottan megint a földre roskadt. Messze járt már attól a helytől, ahol oly súlyosan megsebesült, ahol sorsa beteljesedett.

Ott feküdt a füves patakparton, s zihálva lélegzett. Ahogy valamelyest jobban érezte magát, fölemelkedett és körülnézett a tájon. S végtelen szomorúsággal teli tekintete most megakadt egy kis barlangon, amely meredek mészkősziklák lejtőjéről sötétlett felé. Szemében egyszerre föllángolt az öröm tüze, s nem volt már más vágya, mint hogy a kis barlangban találjon utolsó menedékre. Jól tudta ugyanis, hogy nem sok ideje van már hátra. Ha pedig meg kell halnia, legalább olyan helyen haljon meg, mint ahol lobogó lángok világánál és társai körében majdnem egész életét eltöltötte.

Összeszedte minden erejét, és elindult utolsó útjára, amely rövid volt ugyan, de annál nehezebb. Többnyire csak kúszott, mert tántorgó lépteivel nemigen jutott előbbre. Amikor odaért a

meredek sziklafalhoz, amelyet meg kellett másznia, megtérése a kínszenvedések útjává változott. Megkapaszkodott a szikla kiszögelléseiben, hasadékaiban és hézagaiban, megragadta a bokrok kiálló ágát, s izmos karjának maradék erejével vonszolta elcsigázott testét mindig egy darabkával följebb. Nehéz küzdelmében ép lábával is segített magán. Néha a meglazult kő vagy a sziklahézag elmállott éle nem bírta a súlyos test terhét, s levált törmelékként a mélybe porzott. Ilyenkor a sebesült vadász nagyot csuszamlott, s addig esett egyre lejjebb, amíg felvérzett ujjaival ismét sikerült valamiben megkapaszkodnia. A sérült láb az újabb kínok kínjával sajdult föl, valahányszor egy éles szikla vagy tüskés cserje beletépett a vadász testébe. De nem törődött a sokasodó sebekkel és megpróbáltatásokkal, megint és újból nekigyürkőzött, hogy folytassa útját a kis barlanghoz.

Nagyon sok idő telt el, amíg gyötrelmes zarándoklásának céljához érkezett.

Amikor végre fölkúszott a barlang előtti kis fennsíkra, összetört testének számtalan sebéből szivárgott a vér, s végtelen kimerültségében újra önkívületbe esett.

Sokáig hevert szinte élettelenül.

Esteledett már, amikor magához tért. A sötétedő égen kigyulladt a sok százezer csillag, a világmindenség mélységeiből előbújt az ezüstös hold, sápadt fénye elárasztotta az egész tájat. Az agyongyötört vadász kinyitotta szemét, s az első, amit meglátott, a barlang sötét bejárata volt. Megremegett az örömtől, hogy csupán néhány lépést kell tennie és biztonságba jut; már csak néhány pillanat, s útja véget ér.

Föltápászkodott, s egypár botladozó lépés után a barlangban találta magát.

Sötétség leselkedett rá mindenünnen, csupán a bejárat közelében világította meg a barlangfalat keskeny sávban a hold szelíd ezüstje. Félt a sötéttől, amely csupa borzalom és nyomorúság, titokzatosság és furcsa rémület. Ott akart megpihenni tehát, ahol legalább egy kevéske fény derengett.

Mindössze néhány lépést kellett tennie, s odaért, ahova vágyott.

Nem ült le; a barlang megvilágított falához támaszkodott, s elmerengve tekintett az éjszakába. A hold halvány fényében fürdő táj békés csöndjét semmi sem zavarta. Szemében szomorúsággal, hangtalanul és mozdulatlanul nézte az elébe tárult képet, mintha csak búcsúzott volna a világnak attól a kis darabjától, amelytől mit sem kapott ingyen, ahol mindenért magának kellett igen nehezen megküzdenie, de amely mégis annyira a szívéhez nőtt.

Mereven, gondolatokba merülten nézett, s egyszerre csak, mint akit elgáncsoltak, hirtelen a földre zuhant, és fejét egy éles kőbe ütötte. A kicsi sebből kibuggyant a vér, de erről ő már nem tudott, már nem érzett újabb fájdalmakat. A halálos ájulat megfosztotta tudatától és megszabadította gyötrelmeitől.

Halott volt.

Ott feküdt elhagyottan a sötét barlang bejáratában, halott arcával a holdfényes éjszakát és azt a tájat bámulta, ahol született, ahol élt, s amelyet oly nagyon szeretett.

Hosszú, nagyon hosszú ideig (ki tudja, talán 100 000 esztendeig vagy „csak" 70 000 évig) pihent a szerencsétlen vadász a kis barlang háborítatlan nyugalmában. Sírja fölött elszáguldott a végtelen idő, míg azután az 1856-os nagy felfedezés megzavarta örök álmát.

Néhány százezer évvel a neander-völgyiek előtt történt, hogy a majomemberek munkaeszközt vagy fegyvert próbáltak készíteni. Már nem elégedtek meg bármilyen véletlenül talált éles vagy hegyes kővel, maguk akarták megadni a kőnek a megfelelő alakot és élességet. Hosszú időbe telt és mérhetetlen fáradságba került, amíg az ember jó és célszerű kőeszközt vagy fegyvert tudott készíteni. Bizonyára nagy leleményességről kellett tanúságot tennie és sok-sok türelemre volt szüksége, amíg kielégítő eredményt sikerült elérnie. Egész biztos, hogy a kudarc okozta bosszúságában sokszor eldobta a követ, de aztán mégiscsak utánanyúlt, megint fölvette, s újból megkísérelte, hogy a megálmodott eszköznek vagy fegyvernek megadja a kellő formát. A sikertelenség nem kedvetlenítette el, mindig újra és újra kezdte, amíg végül is türelme és szívóssága meghozta a győzelmet, s el tudta készíteni a kívánt alakú és a célnak megfelelő kőeszközt vagy fegyvert. S mihelyt szert tett erre a tudományra, rögtön erősebb lett a létért vívott harcban. A kőeszközök előállításához a tűzkő szolgáltatta a legfontosabb nyersanyagot. De ha nem akadt a közelben tűzkő, a homokkő,

mészkő, kvarckő és egyéb kőzet is megfelelt.

Valaki tán furcsának találhatja, hogy éppen a jelentéktelen külsejű követ, mindenekelőtt a tűzkövet kell az egész emberi kultúra alapjának tekintenünk. Márpedig ebben semmi furcsaság sincs. A tűzkőből kipattanó szikra nyomán lobbantak magasra azok a lángok, amelyek fénye kivezette az embert az őskor sötétségéből. Az embernek a tűzkő segített az élet nehéz küzdelmeiben, s az ősember lassan fejlődő kultúrájának megbízható kísérője volt. A tűzkő az ember erejének első jelképe, tűzkőből készült az ember első munkaeszköze és első félelmetes fegyvere is. Tűzkővel a kezében indult el az ember a világ meghódítására.

Tehát a kő a neander-völgyiek, akárcsak elődeik és utódaik számára is sokkal értékesebb volt, mint például az arany, amely a mai emberiség többségét rabszolgaságban tartja. Ez a magyarázata, hogy megírtam a Kő és arany című elbeszélést.

Az idősebb kőkorszak, vagyis a paleolit legfontosabb jellemzőinek a kőeszközöket és kőfegyvereket kell tartanunk. Mivel ez a korszak mérhetetlenül hosszúra nyúlt (legalább 500 000 évvel ezelőtt kezdődött és időszámításunk előtt körülbelül 15 000 esztendővel ért véget), nem csodálkozhatunk, hogy a kőeszközök és kőfegyverek megmunkálásának technikája bizonyos fejlődési szakaszokon ment át; ezek aztán annak a felosztásnak alapjaivá is váltak, amely a korszak emberiségének kulturális fejlődését szemlélteti. (Lásd a könyv végén közölt vázlatot!)

Noha ma már nem lepődünk meg azon, hogy a megmunkált kövek valamikor régen a paleolit emberének munkaeszközei és fegyverei voltak, a leletek feltárásának idején a kutatókat

nemegyszer fogadta bizalmatlanság. Boucher de Perthes régiségkereskedőnek, aki a múlt század harmincas éveiben a normandiai Abbeville mellett a Somme hordalékában ilyen leletre bukkant, sokáig kellett harcolnia, amíg elhitték neki, hogy paleolit kori ember által készített kőeszközöket és fegyvereket talált. Leleteiről ötkötetes könyvet adott ki, amely nagy felháborodást és sok haragot váltott ki, sőt a könyv szerzőjét még meg is mosolyogták. A régiségkereskedő a támadások célpontjába került. Azt állították róla például, hogy ez a falusi régiségbarát nem ért a tudományhoz, leletei hamisítványok, könyvét pedig már csak azért is a legszigorúbban el kell ítélni, mert ellenkezik az egyháznak az ember teremtéséről szóló tanításával. Kereken tizenöt esztendeig harcolt Boucher de Perthes ellenfeleivel. Ki tudja, győztesen került volna-e ki ebből a harcból, ha két neves angol tudós, Lyell és Prestwich, még életében segítségére nem siet. Az angol tudósok fölkeresték a Somme völgyét, átkutatták a kavicshordalékot, részletesen áttanulmányozták a régiségkereskedő gyűjteményét, s aztán kijelentették, hogy Bouche de Perthes állítása megfelel a valóságnak. Bár az igazságért és tudományos haladásért ezúttal is harcolni kellett, a végén Lyell és Prestwich kiállása mégiscsak elég volt ahhoz, hogy az akadékoskodók egyszerre mind elhallgassanak.

KŐ ÉS ARANY

Óvatosan nézett körül az a néhány neander-völgyi vadász, aki az imént bukkant föl a szűk sziklaszoros kapujában, s

meglepetten állt meg a tágas és napsütötte völgy peremén, amelynek mélyén széles folyó kanyargott.

A vadászok a mogyoróbokrok takarásában észrevétlenül vehették szemügyre az elébük táruló környéket. Figyelmesen vizsgálgatták a fövenyes és kavicsos, néhol fűzfákkal tarkított sík folyópartot. A füzeseket itt-ott keskeny ösvények, a szomjas vad váltói szeldelték át, amelyeken a sok állat esténként az itatókhoz vonult.

Hosszan és kutató tekintettel fürkészték a vadászok a völgyet, mintha kitörölhetetlenül emlékezetükbe akarnák vésni mindazt, amit látnak, mintha máris számot akarnának vetni azzal, hogy mit kaphatnak a völgytől, s milyen áldozatokat követel majd tőlük az elvett javakért.

Ez volt az első portyázásuk ezeken a végeken. De az egész itteni tájat sem ismerték jól, hiszen csak nemrég vált otthonukká. Előzőleg valahol messze innen tanyáztak. Amott száraz és meleg volt a barlangjuk, s környéke vadban bővelkedett. A gyümölcs, az ízletes gyökér és zamatos gumó sem hiányzott. Ám ezt a viszonylagos jólétet lassanként gondterhesebb napok váltották föl. A növényzet egyre fukarabbul osztogatta kincseit, a szüntelenül hajszolt vad pedig szétszéledt. Így aztán a gond és éhség mind gyakoribb vendég lett a vadászok barlangjában. Nem maradt más hátra, mint hogy a kis csapat elhagyja a barlangot és azt a tájat, ahol addig élt, s új otthon keresésére induljon. Néhány napos vándorlás után a vadászok rátaláltak az új barlangra és új vadászterületre, s most éppen szemlét tartottak, hogy meggyőződjenek, vajon elég gazdag-e. De nemcsak erre voltak kíváncsiak. Azt is meg kellett állapítaniuk, nincs-e ezen a tájon, ahol most le szándékoztak

telepedni, már más csoport, amely, ha netán erősebb, aligha tűrné, hogy vadászterületére idegenek tolakodjanak be. Bizonyára nem riadna vissza az ádáz és könyörtelen harctól sem. Tehát a vadászoknak az új környék átcserkészésekor a legnagyobb elővigyázatosságot és éberséget kellett tanúsítaniuk.

De miután, amerre szemük ellátott, semmi sem mozdult, és nem észleltek semmi gyanúsat, megindultak a folyóhoz.

Hamarosan a folyópartra értek. Nem gázoltak a vízbe, a víz most nem érdekelte őket, viszont annál nagyobb kíváncsisággal vizsgálgatták a puha és nedves homokban felfedezett nyomokat, amelyeket az itatókhoz járó szomjas állatok hagytak hátra. S ezeket a nyomokat annyira érdekesnek találták, hogy most már alaposabb terepszemlére indultak, mert nem csupán azt akarták megtudni, honnan és hova vezetnek a vad csapái, hanem azt is, milyen az a vad, amely erre jár. Éhes farkasként vetették

magukat a nyomokra. Végigpásztázták a homokos területeket, behatoltak a füzesek sűrűjébe, s föl-fölhangzott az öröm kiáltása, ha valamelyikük új nyomra talált. A csapák sokasága és változatossága elégedettséggel töltötte el őket, hisz meggyőződhettek, hogy ez a vidék apró- és nagyvadban egyaránt bővelkedik. Immár egyéb dolguk sincs, mint hogy a vadat fölkutassák és tőrbe csalják. Márpedig ehhez értettek, s így nemsokára megint vége az éhségnek, nyomorúságnak és nélkülözésnek.

A gazdag zsákmányok reményében bolyongtak tovább a parton.

A portyázó vadászok csapata épp egy éles kanyar mentén haladt, ahol a homokot egyre több és nagyobb kavics, mind több és darabosabb kőtörmelék váltotta föl. Durva folyami hordalék volt ez, a legkülönbözőbb kőzetekről levált rengeteg kő és sziklagöröngy, amelyet a hömpölygő víz vándorútja során

medrébe gyűjtött, magával görgetett és alkalmas helyen ismét lerakott.

Egyszer csak a cserkészők egyike hirtelen lehajolt, s a szerte heverő, tojásdad alakú kövekből fölvett egyet, amely gyönyörűen csillogott a nap fényében. Néhány pillanatig kíváncsian és meglepetten nézegette, majd fölkiáltott, s intett társainak, hogy jöjjenek közelebb. Amikor mindnyájan odafutottak és körülállták, megmutatta nekik, hogy milyen csodálatos szép követ talált. Nyitott tenyerén aranyércet tartott, amely sárga fénnyel ragyogott a delelő nap sugarainak tüzében.

A csoport legtapasztaltabb vadászai is leplezetlen kíváncsisággal és meglepetéssel forgatták a csodás kődarabot, amilyet eddig sohasem láttak. Gyönyörködtek villózó fényében, amely mindannyiszor másképp villant, ahányszor csak Mam, aki a követ találta, mozdított egyet a tenyerén. De az ámulatot csakhamar dévaj játék váltotta föl: kézről kézre adták, egymásnak dobálták a követ, majd a magasba hajították és ügyesen elkapták, s mindezt ujjongó zsivaj és elragadtatott kiáltások kísérték, valahányszor a sápadt fényben tündöklő aranyat a tűző nap megcsillogtatta.

Most találkozott először az ember az arannyal, s nem látott benne értéket. Sok időnek kellett eltelnie, amíg a késői ivadékok ennek a csillogó fémnek a kedvéért megfeledkeztek a józan ész minden erkölcsi törvényéről és szívük sugallatára sem hallgattak, amíg az arany hideg ragyogásáért vállalták, hogy lelkiismeretüket az álnokság, szélhámosság, hazugság és árulás bűne terhelje, amíg az aranyért hajlandók lettek föláldozni mindent, lelkük nyugalmát és testük egészségét, amíg az arany imádatában megtanultak csalni, lopni, sőt gyilkolni is.

Nem sokáig szórakoztak a vadászok a csodaszép kővel. Az ősz Guan elégelte meg elsőként a játékot, s továbbindult a folyóparton. Amint az előbb Mam, most ő kiáltott föl, s amikor társai ránéztek, hogy mi történt, magához hívta őket. Pillanatok alatt mellette termettek, Guan pedig derűs ábrázattal mutatott a kisebb-nagyobb tűzkődarabokra, amelyekből szintén akadt bőséggel a hordalék között. Már le is guggolt, kiválasztott egyet a sok tűzkőből, s egy másik kővel valamilyen szerszámot kezdett formálni belőle. A többiek sem tétlenkedtek, követték öreg társuk példáját, és munkához láttak. Nemsokára ütemes kopácsolástól és a tűzkőről lepattintott szilánkok süvítésétől hangzott az egész folyópart.

Mam, aki utolsónak ért oda, végigpillantott szorgoskodó társain, s csak ámult-bámult a megszámlálhatatlanul sok tűzkő láttára. Boldogan állapította meg, hogy az új otthon keresése közben milyen gazdag vidékre vezérelte őket a sors. Hiszen nemcsak vadban bővelkedik, hanem két kézzel szórja elébük a tűzkövet is, amelyből olyan könnyen készíthetnek különböző fegyvereket és szerszámokat. Tekintete a tenyerében szorongatott ércdarabra esett, s nagy lendülettel messze hajította az aranyat. S amíg a csillogó kődarab magasan, nagy ívben végighasította a levegőt, majd eltűnt valahol a folyómeder mélyén, már Mam is társai mellé telepedett, hogy a tűzkőből ökölkövet faragjon. Az aranyrögről és remegő fényéről már meg is feledkezett. Eljátszadozott vele, aztán eldobta, mert az aranynak nem tulajdonított olyan értéket, mint a későbbi utódok.

Sokáig ültek a vadászok a folyóparton, s a tűzkőből marokköveket, egyéb fegyvereket és szerszámokat készítettek.

Úgy elmerültek a munkában, hogy észre sem vették a közeledő napnyugtát.

De mit számított most az idő, amikor ma, itt a folyóparton ilyen nagy kincs birtokába jutottak! Ugyan miért is gondolnának a hazatérésre, miért is vágyódnának tábortüzük mellé, amikor a tűzkövet olyan könnyen alakíthatják át a kívánt szerszámmá vagy fegyverré! Miért hagynák itt máris ezt a helyet, s miért ne örvendeznének az előttük heverő kitűnő nyersanyag sokaságának láttán! Úgy bizony, a tűzkő nagyobb értéket jelentett nekik, mint a világ minden aranya. A tűzkövet már jobban át tudták alakítani szerszámmá, mint elődeik; olyan eszközzé formálhatták, amely segített az élet nehézségeinek leküzdésében és abban a harcban, amelyet azért folytattak, hogy egyre magasabbra és előbbre jussanak.

A szabadtáborok, táborhelyek némelyikében talált leletek lehetővé teszik, hogy alaposabban megismerjük a neander-völgyi ősvadászok életét. Mindenekelőtt azt szögezzük le, hogy kisebb csoportokban éltek. Bogyókkal, gumókkal, gyökerekkel és az elejtett állatok húsával táplálkoztak. Legfőbb húsételüket az apróvad szolgáltatta, amelyet agyonhajszoltak vagy lesből jól célzott kődobással terítettek le. Alkalmilag nagyvadat is sikerült elejteniük; igaz ugyan, hogy ehhez már vadászfurfangra volt szükség, amelyet valamelyik éles eszű vadász talált ki, aki jól megfigyelte a környék adta lehetőségeket. Ha valamilyen hatalmas termetű, főként fiatal és tapasztalatlan vad például szél döntötte faóriás gödrébe esett,

ez a vadászok egyikében-másikában fölvethette azt a gondolatot, hogy a vad váltóin mesterségesen is lehetne ilyen gödröt készíteni, és gallyakkal, gyeppel, földdel kellene az állat számára észrevehetetlenné tenni. Erről szól ez az elbeszélés. Ogi a neandervölgyi ősvadászok taubachi csoportjának tagja volt, s egy jó ötlet segítségével *Palaeoloxodon antiquus* fajtájú, fiatal őselefántot sikerült zsákmányolnia. A taubachi szabadtábor leletei azt is elárulják, hogy az ősvadászok a vadászat színhelyéről nagyobb húsdarabokat vittek tábortüzükhöz; erről tanúskodnak a tűzhelyen talált égett csontok. A hosszú csontokat fölhasították, hogy hozzájussanak a velőhöz. De szétverték a zsákmány koponyáját is, hogy az agyvelőhöz férkőzzenek, amely szintén ínyencfalatnak számított.

OGI FURFANGJA

Ezer és ezer virággal telehintett verőfényes rétet zárt magába az a tágas völgy, amelynek teknőjében mint ezüstszalag kígyózott a folyó. Medre mohón nyelte el a vidáman csobogó patakok és a meredek hegyoldalak hasadékaiból buzogó források kristálytiszta vizét.

Körös-körül erdőrengeteg terült el, hatalmas oszlopokra emlékeztető, terebélyes koronájú fákkal és sejtelmes, áthatolhatatlan sűrűkkel. Lenyűgözőn szép és csendes volt ez az őserdő, ha a napsugarak áradatában fürdött, félelmetes és haragosan morajló szélviharok, förgetegek idején.

A szélesen fodrozódó folyó mentén, egy bükkóriás aljában

neander-völgyi emberek tanyáztak.

Mindössze néhány alacsony és rozzant viskó állt itt, amelyet vékony fatörzsekből hevenyésztek össze, gallyakkal és bőrdarabokkal födtek be, gyepkockákkal és nagy csontokkal raktak körül. Talán nem is viskók, inkább csak kezdetleges tákolmányok voltak ezek, amelyek azt a célt szolgálták, hogy oltalmat adjanak az éjszaka hidege, a tomboló szelek és a lezúduló esők ellen, mert máskülönben a harmadik, vagyis utolsó jégközi időszak kedvező éghajlatának jóvoltából a neander-völgyi emberek, akik ebben a korban éltek, napjaikat túlnyomórészt a szabad ég alatt tölthették.

A tábor férfiai most épp a hamvadó tűz mellett üldögéltek, odébb néhány borzas asszony heverészett. A tó partján gyermeksereg játszott; a napbarnított, meztelen gyermektestek hol itt, hol ott cikáztak féktelen futkározás, vidám kergetőzés és éktelen rikoltozás közepette.

A nyári nap még magasan járt az égbolton, s fényt, meleget ontott a tájra.

Valahonnan messziről egy fiatal vadász igyekezett a táborhoz.

Arcáról verejték patakzott, zihálva lélegzett, de azért rohanásán nem lassított. Nem kerülgette az útját álló akadályokat; emitt egy kidűlt fa törzsén ugrott át, amott pocsolyán gázolt végig, s ha kellett, a sűrű bozótossal is megbirkózott. Minél hamarabb, a legrövidebb úton akarta elérni a tábort.

Látszott rajta, hogy sietős a dolga. Nem tekingetett jobbra-balra, mint máskor, nem nézett körül óvatosan a tájon,

nem állt meg egy pillanatra sem, sőt még az sem érdekelte, vajon nem leselkedik-e rá valamilyen veszedelem.

Kisebb cserjéshez érkezett. Gyorsan eltűnt benne, s amint a másik oldalon is áttörte a bokrok zöld torlaszát, ott lobogott előtte az őrtűz, amelyet társai élesztgettek. Megállt, ujját az ajkához emelte, és kifulladtan fölmordult. Mihelyt azonban észrevette, hogy társai félreértik, s abban a hiedelemben, hogy vészhírrel jött, fürgén talpra ugrottak és vagy hegyes marokkövet, vagy jókora görcsös husángot ragadtak, előbbre lépett és tagadólag hadonászott a karjával, mintegy jelezve: nincs semmi baj, semmiféle veszedelem nem fenyeget. S aztán továbbrohant a tábor irányában.

Kimerülten és izzadtan végre céljához érkezett. Csurgott róla a veríték, melle vad ütemben hullámzott. Porlepte teste megremegett, mint akit a hideg ráz. Arcát megviselte a fáradtság, de a szeme csak úgy csillogott.

Társai hozzáléptek, körülállták, ő pedig tagolatlan és összefüggéstelen szavakkal, no meg heves mozdulatok segítségével tudtukra adta, hogy milyen példátlan tettet sikerült végrehajtania. Amíg beszélt, lélegzete el-elakadt az izgalomtól, tekintetéből sugárzott az önelégült büszkeség. A többiek elképedten hallgatták, lelkes kurjantásokkal és élénk taglejtésekkel kísérték szavait.

A bátor szívű Ogi, ahogyan a többiek a csoportnak ezt a legmerészebb, legrátermettebb és legravaszabb fiatal vadászát nevezték, rendre elmondotta, hogy kóborlásai során egy alkalommal látta, amint egy kis elefánt sekély gödörbe esett, s csupán nagy nehezen és termetes anyjának segítségével sikerült szorongatott helyzetéből kiszabadulnia. Érdeklődéssel figyelte

az esetet, s még sokáig nézett a két elefánt után, amint minél messzebb igyekeztek kerülni a kellemetlen kaland veszedelmeket rejtő és átkozott színhelyétől. S csak később, amikor zsákmány nélkül, fáradtan és éhesen a tábor felé tartott, csupán akkor villant át az agyán, hogy voltaképpen milyen nagy veszteséget jelent mindnyájuk számára a fiatal elefánt megmenekülése. Rengeteg hús ment veszendőbe, sok gondtalan nap tűnt a semmibe, amikor nem kellett volna küszködésük silány jutalmaként kisebb állatokkal megelégedniük, amelyek elűzik ugyan az éhséget, de az ilyen apró zsákmány után sohasem térhetnek nyugovóra tele gyomorral és azzal a reménnyel, hogy holnap meg holnapután sem kell nélkülözniük.

Ogi rövid szünetet tartott, s társai feje fölött álmodozón a messzeségbe bámult. Mintha csak újra lepergett volna előtte, hogyan foglalkoztatták gondolatait napokon át, szüntelenül az elmenekült elefántok, hányszor fogta el az olthatatlan vágy, hogy társaival ilyen nagy zsákmányt ejtsen, s ne kelljen bozótok közt, erdő sűrűjében fölvérezniük a testüket, vagy naphosszat magas fűben kúszniuk, csakhogy markukban szorongatott kövük biztos találatával egy-egy üreginyulat, esetleg valamilyen madarat leteríthessenek. Azt akarta, hogy a nagyvaddal is meg tudjanak küzdeni, de hiába erőltette az agyát, mit is kellene tenniük, hiszen mindnyájan együtt sem vehették föl a nyílt harcot a félelmetes ellenséggel. Fölidézte azokat a napokat, amikor annyira törte az eszét, hogy kicsiholja belőle a megmentő ötlet szikráját; amikor kimerülten, éhesen és boldogtalanul bolyongott a völgyben vagy az őserdő magányában, mert a megváltó gondolat csak nem akart

jelentkezni. Eszébe jutott most, hogy végre egy napon fiatal elefánttól származó nyomokat pillantott meg egy vihar döntötte fa gyökereinek gödre közelében, s akkor hirtelen átvillant az agyán az a gondolat, amely hosszas töprengését egyszerre elragadtatott örömmé változtatta. Visszaemlékezett most arra, hogy váratlan boldogságában mekkorát kiáltott, s diadalordításának hangja hogyan robajlott szerte a tájon.

A fiatal vadász talán még tovább merengett volna, ha a történet folytatását sürgető társai meg nem zavarják.

S az álmodozásából kizökkentett Ogi a maga tagolatlan beszédével, rikoltozó hangjával és szertelen mozdulatai segítségével készségesen mesélte tovább, hogy miképpen figyelte hosszabb időn át a fiatal elefántot, amely a sekély gödör mentén járt az őserdőből a folyóhoz, ahol nagyokat ivott és időnként meg-megfürdött, hogyan kezdte meg egy napon marokkövével és hegyes dorongjával a gödör mélyítését, amíg végül is tátongó vermet sikerült ásnia, amelyet aztán gallyakkal betakart és gyepdarabokkal álcázott. Most már csak azt várta türelmetlenül, hogy a fiatal elefánt mikor megy majd ismét megszokott útján a közeli folyóhoz.

Megint kisebb szünet következett az előadásban, s Ogi hatást fürkészőn körülnézett. Társai tágra nyitott szemmel és tele vadászizgalommal hallgatták a hihetetlen történetet. De aztán mérhetetlen tombolásban törtek ki, amikor Ogi közölte velük, hogy a fiatal elefánt belezuhant a felállított csapdába, s nem menekülhet, bárhogyan is próbálkoznék. A vad lelkesedés tetőfokra hágott annak a hallatára, hogy Ogival, a nagy vadásszal, aki legyőzte az elefántot, minden késedelem nélkül máris indulhatnak a hatalmas zsákmány megtekintésére.

Nagy lármával és rivalgással rohantak mindnyájan Ogi után, a tőrbe csalt elefánthoz.

A férfiakat asszonyok és gyermekek követték, akiket hajtott a kíváncsiság és kergetett a vágy, hogy maguk is közelről szemügyre vehessék a példátlan vadászkaland áldozatát.

Pillanatok múltán valamennyien messze jártak már a tábortól.

Csupán egy töpörödött, fogatlan és ráncos aggastyán maradt a tűz mellett, akit még ez a hallatlan cselekedet sem tudott kihozni a sodrából. Neki mindenekelőtt és egyedül az volt a fontos, hogy a tűz ki ne aludjék, máskülönben semmi sem háboríthatta öreges nyugalmát.

Nemcsak az agyafúrt Ogi mutatta az utat az izgatott vadászoknak, a kíváncsi asszonyoknak és gyermekeknek, hanem az elefánt kétségbeesett trombitálása is jelezte, hogy milyen irányban kell haladniuk.

Amikor végre mindnyájan ott álltak a pórul járt elefánt előtt, ismét elragadta őket a féktelen lelkesedés és a határtalan öröm. Nemcsak a hatalmas állatot bámulták csodálattal; az előttük heverő tömérdek húst látták, s most ez volt a legfontosabb. Nem csupán ma tömhetik meg a gyomrukat ízletes hússal, akár pukkadásig, hanem holnap, holnapután és még sok további napon is dúskálhatnak a finom húsban, a zamatos velős csontban.

A rabul ejtett kölyökelefánt ijedten pislogott apró szemével a kurjongató vadászokra, a borzas asszonyokra és a bámészkodó gyermekekre. Abbahagyta az eszeveszett tülkölést, s csendben, megadással várta, hogy mi történik vele tovább.

Nem kellett sokáig várnia.

Jókora szikladarab süvített at a levegőn, s nagy erővel zuhant a fejére. S mielőtt fájdalmából és meglepetéséből föleszmélt volna, már a második és harmadik kő záporozott a koponyáján.

A zuhogó kövek okozta fájdalom tajtékzó haragra gerjesztette az ostromlott elefántot. Hevesen csapkodott az ormányával, megragadta a szétdobált ágakat és gallyakat, dühödten tört-zúzott, s mindent szilánkokká aprított, amit csak elért. Kétségbeesetten föl-föltápászkodott, rázta magát, s újra meg újra megpróbálkozott, hogy kiszabadítsa testét a gödörből.

De minden hiába; elkeseredett élethalálharca egyre kilátástalanabbá vált.

A kőeső nem szűnt, s a kövek tompa puffanását a férfiak vad rikoltozása, az asszonyok ujjongó rikácsolása és a gyerekek fülsiketítő ordítozása kísérte.

Az elefánt fokozatosan kábult, szemlátomást fogyott az ereje,

s végül mozdulatlanul, csendben várta sorsa beteljesedését. Szemét aléltan lehunyta, megkínzott teste erőtlenül elnyúlt, számtalan sebéből piros vér csordogált. Már nem is érezte, hogy újabb és újabb kőzápor zúdul a fejére, s koponyája repedezik a görcsös husángok és vastag dorongok rettenetes sújtásától. Most már csak azt várta, hogy a könyörületes végzet megváltsa az élet szenvedéseitől és az elmúlás szomorúságától.

S a vég nem sokat váratott magára.

A hatalmas test néhányszor még megvonaglott, s az áldozat kiszenvedett.

Amikor a vadászok látták, hogy az elefánt végképp kimúlt, éhes farkascsordaként vetették rá magukat.

De hamarosan kiderült, hogy a nagy zsákmánnyal nem egykönnyen boldogulnak. Mindnyájan éles köveket és kihegyezett dorongokat ragadtak tehát, s megkezdték a gödör kiszélesítését, hogy jobban odaférkőzhessenek az élettelen elefánthoz. Laza volt a föld, úgyhogy fáradozásuk nemsokára sikerrel járt. Az elefánt testének egyik oldalát egészen szabaddá tették.

Most aztán Ogi tűzkőből csiszolt éles késsel hozzálátott az állat hasának felnyitásához. Nehezen ment a dolog, mert az elefánt bőre vastag, a kés pedig kicsi és gyenge volt az ilyen nagy munkához. De különösebb bonyodalmaktól mégsem kellett tartani, mert a szerszám tökéletlenségét Ogi és a segédkező társak nem mindennapi ereje mindenképpen ellensúlyozta.

Alig tartott valameddig, s hosszan metszett seb tátongott az elefánt hasán. A vérszagtól megrészegült vadászokban szinte egyszerre tört fel a vágy, hogy teleszívják magukat a ritka csemegével. Egymás után odatapadtak a vérző sebre, és mohón

habzsolták a melegen kicsorduló vért. Az asszonyok és gyermekek vágyakozó irigységgel bámulták őket. Ám amíg a férfiak lakmároztak, dehogy mertek volna közelebb lépni.

Elsőként Ogi unta meg a vérlakomát, akinek fogósabb falatokra kerekedett étvágya. Hosszú karjával benyúlt tehát az elefánt testébe, s egy erős rándítással ki akarta szakítani a máját. Ez sem ment könnyen. De még mielőtt segítségül hívhatta volna társait, többen már kéretlenül is körülötte buzgólkodtak. Néhányan a vágott sebet tágították, hogy a hasüreg mélyébe hatolhassanak, mások a májat, tüdőt és a hatalmas szívet próbálták kirángatni. Amikor fáradozásukat siker koronázta, rögtön a helyszínen megosztoztak, s elégedetten kóstolgatták jussukat. Az asszonyok és gyerekek is kaptak egy-egy darabot. Hallgatagon ülték körül a gödröt, nyeldesték a véres falatokat és békésen csámcsogtak.

Éhségük csillapodtával a vadászok visszatértek zsákmányukhoz. Kőbaltájukkal levágták az ormányát, a lábait, s a melléből is kihasítottak néhány húscsíkot. Ezután az elefánt maradványait gallyakkal betakarták, az egészre kőnehezéket raktak, nehogy féltett kincsüket valamilyen fenevad megdézsmálhassa.

Fölcihelődtek és elindultak otthonukba. Nem siettek, hiszen fáradtak voltak, no meg a véres dáridó is alaposan megülte a gyomrukat.

Alkonyodott, amire a táborhoz értek. A gyerekek alig álltak már a lábukon. Összekuporodtak vackukon, s a következő pillanatban már csak egészséges, mély szuszogásuk hallatszott. A vadászok azonban még nem tértek pihenőre; letelepedtek a tűzhöz, nyalábnyi száraz ágat vetettek a parázsló hamura, s

amikor a lángok magasra csaptak, húst dobtak a tűzbe, hadd süljön meg egy kicsit. Újabb falatozás következett. Erős fogukkal tépték, marcangolták a húst a csontokról, tömték a gyomrukat; mit bánták ők, ha megreped is a hasuk. Most aztán igazán nem kellett takarékoskodniuk a hússal. Volt belőle elegendő, maradt az elkövetkező napokra is.

A tűz lassan hamvadni kezdett. Elfogyott az utolsó darabka hús, csitultak az átélt vadászkaland izgalmai is. A vadászok egymás után szedelőzködtek, hogy álomra hajtsák fejüket. Oldalukra feküdtek, lábukat összehúzták, busa koponyájukat megtámasztották a kezükkel, s abban a boldogító tudatban aludtak el, hogy a dús lakomák ideje csak most kezdődik, sokszor jóllakhatnak még ízes elefántpecsenyével. Erről álmodtak egész éjjel, s a torkukból fel-feltörő örömittas üvöltés nemcsak az éjszaka csendjét zavarta meg, de a töpörödött és csupa ránc aggastyánt, a tűz őrét is nemegyszer megriasztotta.

Pihenőre tért Ogi is, hogy az egész napos izgalom és fáradság után jótékony álommal újítsa föl erejét.

De sokáig nem tudott elaludni. Hánykolódott, egyik oldaláról a másikra fordult, aztán hol a hátára, hol meg a hasára feküdt, összehúzta magát, majd kinyújtózkodott, de minden hiába: nem jött álom a szemére. Szüntelenül maga előtt látta azt a képet, amely minden gondolatát lefoglalta.

Nagy sokára mégiscsak elaludt. Izgalmaktól és fáradtságtól megviselt arca, amelyet megvilágított a tűz pislákoló fénye, halvány mosolyra derült; az ősember magabízó mosolya volt ez, aki bizonyságot tett ügyességéről, legyőzte az őserdő rettegett nagyvadját, s jogos reményekkel tekinthet az ígéretes jövendőbe.

Több tízezer esztendő eltelt, amíg korunk embere ezeknek az őskori vadászoknak a táborhelyére bukkant. A nagy esemény 1878-ban történt, mégpedig a németországi Taubach községben, amely Weimartól körülbelül egyórányira az Ilm folyó napsütötte völgyében fekszik. Itt nemcsak a neander-völgyi ősvadászok igen sok kőszerszáma került felszínre, de megtalálták tűzhelyüket is, amelynek hamujában nagy testű állatok (őselefánt, gyapjas orrszarvú) összetört és részben megégett csontmaradványai hevertek. A nagyvadat a taubachi vadászok kizárólag fondorlattal és ravaszsággal ejthették el, tehát csellel, amelyet némelyiküknek ki kellett eszelnie. Ám akár ügyes ötletnek, akár hosszas töprengésnek volt is eredménye egy sikeres vadászfurfang, hosszú időre biztosította a csoport tagjainak megélhetését.

Az európai neander-völgyi vadászok, mindenekelőtt az alpesiek, elsősorban barlangi medvére *(Ursus spelaeus)* vadásztak. Majdnem minden táborhelyen igen sok medvecsontot találunk, egészben vagy felhasítottan, de medvecsontból különféle eszközök és fegyverek is készültek ezeknek a leleteknek a tanúsága szerint. Egészen különleges módon vadásztak barlangi medvére azok a neander-völgyi vadászok, akik a jelenlegi osztrák Graz környékén éltek.

Hatalmas mészkősziklák között, magasan a Mura folyó medre fölött, Mixnitz falu közelében feketéllik az ún. Sárkánybarlang bejárata. Az első világháború idején, amikor minden nyersanyagban érezhető hiány mutatkozott, ezen a környéken foszfátkőzetet kezdtek kitermelni. E munkálatok

alkalmával pleisztocénkori állatok, főképp barlangi medvék igen sok csontja is előkerült. De felszínre jutottak a neander-völgyiek kőfegyverei és tűzpadjuk maradványai is. A sok medvecsont arról tanúskodik, hogy a barlangi medvék hosszú időn át jártak a Sárkánybarlangba, s gyakran ott is maradtak. A mixnitzi barlangi medvék legádázabb ellensége a neander-völgyi ősember volt. Egy másik omladék lábánál fölfedezték a neander-völgyiek barlangi tanyáját. Itt a barlang alja mészkőlapokkal volt kirakva, védelméül a tűz körül ülő vadászoknak. Találtak itt kőeszközöket és fegyvereket is. A mixnitzi neander-völgyiek nem állandó jelleggel táboroztak a Sárkánybarlangban. Csupán időnként jöttek ide, hogy fiatal barlangi medvékre vadásszanak, amelyek elejtése bizonyos időre megszabadította őket az élelemszerzés gondjaitól. A medvéket tűzzel és lármával fölriasztották, s arra kényszerítették, hogy az omladék nagy sziklái közti szűk hasadékon át igyekezzenek menekülni, vagyis ott, ahol valamikor lezuhant a barlangmennyezet egy darabja. A vadászok ott vártak áldozataikra, ahol a hasadék tág barlangtérségbe torkollott, s a menekülő fiatal medvéket husángokkal, fabunkókkal, kövekkel, de főleg nagy és hegyes szakócákkal terítették le. Erről O. Abel, K. Ehrenberg és G. Kryle bécsi egyetemi tanárok tájékoztatnak bennünket részletesen. Az ősvadászok az öregebb barlangi medvéket rendszerint futni hagyták, mert a nagy testű állatokkal nehezen boldogultak volna. Némelykor azonban az öregebb medvékkel is szembe kellett szállniuk. Ezt bizonyítja annak az öreg barlangi medvének a koponyája, amelynek bal szemürege fölött még ma is közel hatcentiméteres forradás látható a neandervölgyi

ősvadász kőfegyverének nyomaként. A medve túlélte ugyan a sérülést, de sebe nem gyógyult be. Néhány esztendeig bolyongott ez a medve nyílt és gennyező sebével, amíg csak ki nem múlt a Sárkánybarlang egyik sötét zugában. A Sárkánybarlangra, a benne élt barlangi medvékre és neander-völgyi vadászokra vonatkozó tudományos kutatások eredményei alapján írtam meg az alább következő elbeszélésemet.

De ebben az elbeszélésben még valamire föl akartam hívni a figyelmet. Mivel az alpesi vadászok (és más európai neander-völgyiek) főképp barlangi medvére vadásztak (ezért nevezzük néha a neander-völgyieket a *barlangi medve vadászainak* is), nem csodálkozhatunk azon, hogy ez az állat a neander-völgyiek életének fontos gazdasági tényezőjévé vált, amely egész életmódjukra kihatott, s legalábbis egyes csoportokban különleges babonás szertartások, esetünkben a medvekultusz keletkezésére vezetett. Ilyen jelenségekkel egyébként sok primitív nép életében ma is találkozunk.

Tehát az ember vallási képzetei kialakulásának kezdetét már az őskorban kell keresnünk. Az őskori medvekultusz első nyomait Böchler és Nigg fedezte föl 1917 – 1921 között a svájci Engadin melletti Sárkánylyuk barlangban. Egy kis kőfalat találtak itt, amely mögött sok medvekoponya és hosszú végtagcsont sorakozott egymás mellett, továbbá egy különleges kőszekrénykét is fölfedeztek, amelyben hét koponya és néhány csont volt. S még egy figyelemreméltó leletet kell megemlítenünk: különböző méretű, függőlegesen fölállított mészkövek között, amelyeket fölül nagy és vízszintesen elhelyezett kőlap fedett be, egy barlangi medve koponyája

feküdt alsó állkapocs nélkül, mellette kétoldalt egy-egy sípcsont, a járomcsont pedig egy fiatal barlangi medve combcsontjára nehezedett. A Sárkánylyukban felfedezett értékes leletek azonban nem egyedülállók. A barlangi medvék koponyáinak és némelyütt hosszú végtagcsontjainak mesterséges felhalmozását más barlangokban feltárt leletek is bizonyítják (például a németországi Welden melletti Péter-barlangban, a svájci Wildenmann-barlangban, a stájerországi Sárkánybarlangban stb. talált medvekoponyák). Mindezek a leletek (helyes értelmezés és magyarázat esetén) világosan bizonyítják, hogy ezúttal kizárólag a neander-völgyiek valamilyen babonás kultuszának emlékeivel van dolgunk. A szertartásokról, sajnos, mit sem tudunk, viszont bátran föltételezhetjük, hogy nem voltak annyira bonyolultak, mint jelenleg a primitív északi népek egyikének–másikának vallási szertartásai.

A BARLANGI MEDVE VADÁSZAI

Egy szűk völgyben, magas hegyek közt egy folyó kanyargott. Tiszta, hideg vize sebesen rohant a mederben; megostromolta a sziklás partot, és belemart a rétekbe ott, ahol a völgy sekély teknővé szélesedett; zúzott és rombolt, s a part elnyelt darabjait magával hurcolta. Az agyagot hamarosan finom iszappá mállasztotta, a köveket pedig medrében hempergette, s élüket, hegyüket addig koptatta és csiszolgatta, amíg végül is lapos vagy gömbölyű kő lett belőlük.

Tavasszal, amikor a rengeteg hó a hegyekben elolvadt, s mindenünnen szennyes víz zúdult a völgybe, a folyó vadul

száguldó és veszedelmes áradattá változott, amely féktelen szilajságában mindent elsöpört és magával ragadott, ami útjába került. Némelykor a medréből is kilépett, zavaros vizével elárasztotta a völgy lapályosabb területeit, eszeveszetten rohant tovább a zöldellő réteken, s legázolta a zsenge hóvirágot és a sáfrány sárga virágait.

Éppilyen rettenetes volt ősz végén is, amikor a vigasztalanul komor napokon heves záporokkal vagy véget nem érő, csendes esőkkel áztatták a földet a szürke felhők, amelyek nagy gomolyokban hömpölyögtek a sötét ködfátyolba burkolt hegycsúcsokon át.

Az idő tájt a folyó tavasszal meg ősszel is fékevesztett vadsággal vágtatott végig a völgyön, zúgott és morajlott, felszínén gyorsan kergetőző és egymással viaskodó hullámok beláthatatlan sokasága tajtékzott, úgyhogy ahol az előbb még hullámtaraj habzott fehéren, a következő pillanatban hullámvölgy tátongott, amelyből megint csak új víztömeg surrant a magasba. Félelmetes sistergéssel és bömböléssel törtek előre a hullámok, nem tértek ki semmilyen akadálynak. Dühödten csapkodták a mederből előmeredő sziklákat, számtalan ezüstcsöppé porlasztottan szökkentek róluk a nyirkos levegőbe, majd maréknyi csillogó gyöngyszemként sejtelmes sustorgással hullottak vissza, s eltűntek a heves hullámveréstől fodros vízben.

De a folyó nemsokára ismét megszelídült. Vize leapadt, tükre megcsendesült. Hullámainak fülsiketítő csapkodása vidám csobogássá változott, amely egybeolvadt a köveken bukdácsoló habok jókedvű duruzsolásával, a hajladozó fűszálak és bokrok halk susogásával, a hegyoldalakat borító erdők titokzatos

zsongásával.

Csodás tavasz köszöntött a tájra. A sötétlő, mélyzöld fenyvesek hátteréből finom vonalakban rajzolódott ki a téli pihenő után új életre ébredő lombos fák és cserjék üde, világosabb zöldje. A rétek friss gyepszőnyegén a tavasz első hírnökeinek élénk színű virágai tarkállottak.

Az egész tájat áthatotta a kikelet hódító, nehéz illata.

Magasan a folyó fölött, az égig érő hegyek kellős közepén egy mészkősziklába vájt barlang torka feketéllett. Hatalmas barlang volt ez, amely messze a hegyek gyomrában végződött. Bejárata előtt kis füves térség terült el. A sziklahasadékokban megrekedt televényből remek páfrányok nőttek ki, árnyékuk vastag mohapárnának nyújtott oltalmat. Körös-körül a lejtőket bükkerdő borította, amelynek kis tisztásait málna- és szederbokrok sűrűje szegélyezte.

A tájon elömlő tavaszi napfénynek már ereje volt, s az eljegesedett havat a legárnyékosabb és legnedvesebb zugokból is régen elűzte.

A barlang sötétjéből egyszerre csak egy jól megtermett, csontig aszott barlangi nőstény medve lépett elő.

Jó harmadnyival nagyobb volt, mint mai rokona, a barnamedve. Testének elülső fele aránytalanul fejlettebbnek látszott, mint a hátulsó; nagy koponyáját elöl meredek homlok határolta. Rövid és nyomott pofája olyan volt, mint valamilyen hatalmas bulldogé.

Lustán és hangtalanul cammogott ki rejtekéből, s amikor a világosságra ért, megállt és szimatolni kezdett. Ezután néhány lépést tett, s óvatosan körülnézett. De mindenütt csend volt, még levél sem rezdült.

Most már tétovázás nélkül fürgén végigfutott a barlang előtti füves térségen, majd ugrándozó léptekkel megindult a hegyoldalon a közeli sarjerdő irányában. Amint céljához érkezett, éhesen vetette magát a zsenge levelekre, s nagy mohóságában a fiatal hajtásokkal együtt falta őket. Nem válogatott, mint máskor; látszott rajta, hogy mielőbb jól akar lakni.

Valóban sietett. Mihelyt úgy-ahogy megtömte a bendőjét, máris visszairamodott a barlanghoz, és gyorsan eltűnt a sötétjében.

Régóta menedéket adott már ez a barlang az anyamedvének. Amikor ősz végével az első hófúvások és a fagyos északi szelek jelezték, hogy visszavonhatatlanul itt a tél, a medve a barlanghoz indult. A bejárat előtt elterülő kis térségen megpihent, s végigjártatta tekintetét a tájon. Szomorú kép tárult elébe. A hegycsúcsok komor felhőkbe burkolóztak, alant a völgyben hideg köd gomolygott.

Pillanatokig mozdulatlanul, csendben állt a medve, s még egyszer szétnézett, mintha csak tudná, hogy ma hosszú időre búcsút kell vennie a hegyektől, a völgytől és a zúgó pataktól. Bámult, egyre csak bámult, mintha képtelen volna betelni a most sivár, de mégis annyira szeretett tájjal, ahol békésen éldegélt, s amely már jó néhány gyönyörű tavasszal, meleg nyárral és gyümölcshozó ősszel ajándékozta meg.

Aztán lassan, megfontolt léptekkel a barlangba tért. De alig hagyta el a barlangkapu félhomályát, s alig ért a sötét, föld alatti folyosóra, hirtelen megfordult, s gyors törtetéssel ismét kiment a szabadba. Megállt a kis tisztás peremén, belebámult a borús őszi est szürkületébe, mintha a nappali világosságtól búcsúznék,

amelyet nemsokára fölvált a barlang ridegsége, az egyetlen hosszú éjszakába folyó napok sötétsége.

De amikor az alkonyatnak meg kellett hátrálnia a könyörtelenül közeledő éjszaka előtt, s a hideg északi szél vad táncra kényszerítette a hópelyheket, a medve nem tehetett egyebet, mint hogy végképp a barlangjába húzódjék.

Lomha léptekkel átment a bejáraton, majd óvatosan haladt előre, mindig csak előre a sötétben. Útját a puha földben hagyott hatalmas talpnyomok jelezték. Nem ezek voltak itt az egyedüli ilyen nyomok. Sok volt belőlük, ami arra vallott, hogy immár napok óta tart a téli álomra térő nőstény medvék és medvekölykök vonulása ezen az úton.

A természettől imént búcsúzó anyamedve búsan ballagott tovább. A barlang mennyezetéről lehullott nagy köveket megkerülte, vagy jobb megoldás híján átmászott rajtuk, majd meredeken kellett fölkapaszkodnia, ahol megmegcsúszott a lába, s tompa robajjal gurultak le a meglazult kövek, ahányszor csak vigyázatlanul lépett.

A csupa kő lejtőn még több viszontagsággal kellett megküzdenie. A kövek megindultak a talpa alatt, s a barlang sötétjében és csendjében kísértetiesen dübörögtek a mélybe. Néha egészen elvesztette egyensúlyát, úgyhogy nehéz fenekére huppant, a kőlavina pedig addig szánkáztatta, amíg csak tekintélyes mancsával meg nem kapaszkodott az omladékból szilárdan kiálló nagyobb sziklák valamelyikében.

Amikor végre sík terepre jutott, bosszúsan dörmögött, mintha az átkozottul rossz út miatt szitkozódnék. Ám tovább kellett indulnia, hiszen messze volt még föld alatti zarándoklásának céljától.

Most szűk, agyagos ösvény következett, amely a barlang fala mentén vezetett. Lassan, szinte tapogatózva lépegetett, nehogy beleverje a fejét valamilyen hegyes sziklába, amelyből épp elég akadt a barlangfal egész hosszában. De itt is baj nélkül átvergődött.

A barlang mozdulatlan csöndjében hirtelen halk csobogásra lett figyelmes. Meggyorsította lépteit, s nemsokára ott állt egy hatalmas sziklasánc előtt, amely széltében szelte át a barlangot. A mészkőrétegen tátongó nagy hézagok tanúsága szerint valamikor régen alighanem leszakadt itt a barlang mennyezete, s romjaiból lent torlasz keletkezett. Egy hasadékból tiszta vizű forrás buzgott föl, vize csörgedező csermelyt táplált, amely alig csobbant néhányat, s máris eltűnt az átellenes barlangfal alatt.

A nőstény medve fölugrott az első sziklára, aztán a másodikra, a harmadikra, s egykettőre ott termett a sziklasánc legtetején. Nem sokat tétovázott; a túlsó oldalon ügyesen, könnyedén mind lejjebb és lejjebb ugrott. Ez sem tartott sokáig, s íme, elérkezett céljához, a sziklasánc mögött vígan csobogó csermelyhez.

Nem ő volt itt az egyedüli. Több nőstény medve hevert szerteszét vagy magánosan, vagy nem is egészen egyéves kölykeivel. A most érkezett medve a vízhez lépett, nagyot ivott, majd rövid terepszemle után nem messze a forrástól, a sziklafal egyik kisebb kiszögellése alatt megállt. Mindenfelől tüzetesen szemügyre vette kiszemelt pihenőhelyét, s miután meggyőződött, hogy a kuckó száraz, no meg az ivóvíztől sincs távol, elhatározta: elfoglalja ezt a zugot, s benne alussza át a telet.

Lefeküdt tehát a földre, kinyújtotta mellső lábát, ráhelyezte

súlyos fejét, s elkezdett szunyókálni. Mély sötétség és síri csend vette körül, amit csak néha zavart meg a kis csermely bátortalan csobbanása vagy a másik oldalukra forduló medvék békés morgása. De hébe-hóba egy-egy medvebocs is fölvakkantott.

Mielőtt azonban a vén medve álomba merült volna, még valami történt. A sziklasánc innenső oldalán egy jól megtermett, de fiatal hím igyekezett lejjebb lopakodni. Ám alighogy megállt a búvópatak közelében, a sötétből felhangzott az egyik nőstény medve haragos morgása. A morgás egyre dühösebben és hangosabban harsogott. A felháborodott anyamedve fölkelt, félelmetesen vicsorított erős fogaival, szeme vészjósló fénnyel villogott a sötétben.

A fiatal medve megtorpant. De amikor az álmából felvert többi nőstény is haragos dörmögésbe kezdett, a meglepett hím jobbnak látta, ha mihamarabb kereket old. Tehát mihelyt hátrálásában a sziklasánchoz ért, nagy lendülettel fölugrott az első sziklára, s anélkül hogy visszanézett volna, gyorsan eliramodott.

A sziklasánc mögötti barlangzugot a nőstény medvék kizárólag maguknak sajátították ki, s birodalmuk védelmében minden betolakodóval bármikor hajlandók voltak szembeszállni. A vén hímek jól tudták, hogy ide tilos a belépés, tehát messze elkerülték ezt a helyet, s békén hagyták a nőstényeket. Viszont a fiatal hímek, amelyek itt születtek és anyjukkal még egy telet itt töltöttek, a következő tél beálltával gyanútlanul visszatértek, ám az anyamedvék nem engedték meg, hogy közöttük hajtsák fejüket téli álomra. A pórul járt betolakodók, a kiebrudalt fiatal és tapasztalatlan hímek azután sokáig bolyongtak a barlang sötét útvesztőiben, amíg

megtalálták azt a zugot, ahol átaludhatták a telet.

A nőstény medvék éberen őrizték barlangjukat. Hiszen számukra ez volt a legjobb és legkényelmesebb zug az egész barlangban. A hatalmas sziklasánc biztonságot adott, a tiszta forrásvíz pedig alig pár lépésnyire csörgedezett, úgyhogy anyaságuk első idejében nem kellett messzire menniük szomjúságuk enyhítése végett. Itt a hímek csak az anyamedvék terhére, apró utódaiknak pedig talán még ártalmára is lettek volna.

Így hát helyreállt a békesség; most már semmilyen tolakodó sem zavarta a nőstény medvék nyugalmát és álmát ott a sziklasánc mögötti vízcsobogásos barlangzugban, amely – amióta világ a világ – mindig csak az anyamedvéket és kölykeiket illette meg.

Mialatt a barlangi medvéket a föld gyomrának sötét térségeiben elnyomta a mély álom, kint a hegyek fölött komor felhők gomolyogtak, az üvöltő viharban tehetetlenül hajladoztak, recsegtek-ropogtak a fák.

A szélvihar elültével az acélszürke felhőkből hullni kezdett a hó. A kövér és nehéz pelyhek lassú táncot lejtettek a levegőben, majd mint alélt, fehér pillangók halkan a földre szálltak. Előbb egyesével, majd mind sűrűbben, amíg végül mindent, világosságot és sötétet, eget és földet eltakart az áthatolhatatlan hófüggöny.

Havazott szakadatlanul.

Rengeteg hó hullott; verőfényes napokon vagy holdas éjjeleken az apró hókristályok gyémántporként ragyogták be a tájat, a faágak meg-megroppantak a rájuk nehezedő hó súlya alatt, a hófúvás hatalmas torlaszokat emelt, betemette az

omladékokat és szakadékokat, s aztán a barlang bejáratát is eltorlaszolta.

Fehéren világított az egész táj, amelyből csak alig láthatón rajzolódtak ki a behavazott erdők halvány körvonalai; a csípős fagy behatolt a hó borította erdők és hegyek minden zugába. Mindenütt csönd, mozdulatlanság és egyhangúság; a szomorú némaságban csak néha roppant egy-egy ág, amely nem bírta tovább a rátelepedett hó terhét, de a rövid reccsenés hangja is hamar elveszett valahol az erdő mélyén.

A tél átvette az uralmat az egész táj fölött, s uralma kegyetlen és kíméletlen volt.

Ám a barlangi medvék jól érezték magukat. Bárhogyan tomboltak is odakint a hóviharok és dermesztettek a fagyok, a föld alatti üregekben mindig egyforma volt a meleg, s a medvék kellemesen szundikálhattak. Mozdulatlanul és csendben feküdtek, legföljebb néha fordultak a másik oldalukra, ha az egyik a sok fekvéstől elzsibbadt, s aztán nyugodtan aludtak tovább.

Minél tovább tartott a medvék álma, annál kevesebb maradt a télből. A hó olvadni kezdett, kásás kupacokká változott, amelyekből számtalan patakban és érben csordogált a víz. A folyót borító jégpáncél éles peremű táblákká repedezett, amelyeket a jégbörtönéből kiszabadult áradat magával sodort, s ahol akadályokba ütközött, magas torlaszokat emelt belőlük.

Délről új szelek fújdogáltak, szétfoszlatták és szétkergették a felhőket, s az azúrkék égbolton kisütött a nap. Aranysugaraival megcirógatta a hó borította tájat, halkan csendülő hangot csalt ki a kopár sziklákból, és életre ébresztette a ködbe bugyolált erdőket.

S melegített, egyre jobban melegített.

A legyőzött tél visszavonult a mély szakadékokba és árnyékos árkokba, meghúzódott a hegyszorosokban és debrőkben, büszke hópalástja folyton kisebbedő ázott foltokká szakadozott.

Éppen ebben az időben, amikor a tél hátrálni kezdett a hódító tavasz előtt, ébredt fel a nőstény medve hosszú álmából. Nyugtalanul forgolódott, nagyokat szusszantott, de mihelyt fölnyitotta szemét, máris behunyta, mert még mindig álmosnak érezte magát. De mind határozottabban ébredező tudata nem hagyta békén, s türelmetlenül, makacsul élénkebb mozgásra nógatta az aluszékony állatot.

Néhány pillanatig azonban még eltartott, amíg a medve egészen eszméletre tért; fölemelte a fejét, és tágra nyitott szemmel bámult a barlang sötétjébe.

Egyszerre csak meghallotta, hogy valamelyik társa a sötétben mohón lefetyeli a vizet. Erre gyorsan lábra állt, maga is nyújtózott egy nagyot, s lassan, vigyázatosan a csermelyhez indult. Pár lépés után odaért, lehajtotta fejét és hosszasan ivott.

Szomjúsága már rég elmúlt, de nem egyenesedett föl, s hagyta, hogy nyitott száján át tovább áramoljék a hideg víz, mossa ki a felgyülemlett nyálkákat és tüntessen el minden rossz szájízt.

Az üdítő, hideg víz fölfrissítette a nőstény medvét, úgyhogy sorsával elégedetten feküdt vissza a kiszögellő szikla alatti száraz kuckóba.

Leheveredett, de nem tudott elaludni. Nyugtalanul hánykolódott egyik oldaláról a másikra, nagyokat fújt és mélyeket lélegzett, de nem jött álom a szemére.

Így tartott ez néhány napig. A medve érezte, hogy ez nincs ok

nélkül.

Pár nap telt még el. A barlang sötétjében félénk vinnyogás hallatszott, amellyel két medvebocs jelezte, hogy a világra jött. Vakon és erőtlenül érkeztek. Kicsik voltak, mindketten elfértek volna egy szélesre tárt tenyéren.

Az öreg anyamedve hosszú nyelvével végignyalogatta két kicsinyét, hogy megszabadítsa gyenge testüket a tisztátalanságtól. S amikor a bocsok panaszosan, de csendesen, alig hallhatón nyüszíteni kezdtek, anyjuk – mintha csak értette volna őket – oldalára heveredett és nyugodtan várt. Megelégedéssel vette tudomásul, hogy csemetéi kis szájukkal megtalálták az életet adó bimbót, s boldogan szívják az édes anyatejet.

A nőstény napokon keresztül jóformán el sem mozdult kölykeitől. Legföljebb a vízhez sietett át néha, hogy feltöltse szervezetének a szoptatás miatt megfogyatkozott vízkészletét. De ilyenkor is mindössze néhány lépést kellett tennie; gyorsan ivott, s máris visszatért a helyére.

Ezalatt kint a hegyeken és völgyekben a felismerhetetlenségig megváltozott minden. A langyos déli szellő és a tűző nap még a legárnyékosabb zugokban megbúvó latyakos hómaradványokat is megadásra késztette, s a dermesztő fagyokat messze északra űzte. Az üde zöld pázsittal borított völgyben itt-ott virágzó gólyahír és kankalin aranylott, odébb hóvirág és tavaszi tőzike virított fehéren, emitt májvirág kék szőnyege gyönyörködtetett, a rózsaszínben és lilásan tarkálló sáfrányból pedig egész rétek kerekedtek ki. A kecskefűz és mogyoró bokrait barkák díszítették, az erdők fái közt vidám és ujjongó dallamok köszöntötték az újraéledő életet.

Ezekben a napokban hagyta először magukra a bocsokat az anyamedve, s a barlang sötétjéből kiment a melengető, tavaszi verőfényben fürdő természetbe. A barlang kapujában megállt és körülszaglászott. Ezután gyors iramodással egy nem messze hajladozó kecskefűzbokorhoz indult. Olyan hevesen rontott rá, hogy a bokor ágai csak úgy recsegtek-ropogtak a támadó súlya alatt; minden reccsenésük mintha a megsemmisülés kétségbeesett jajkiáltása lett volna.

A medve hosszas fontolgatás és válogatás nélkül rávetette magát a legközelebbi hajtásra, s tömni kezdte a bendőjét. A kölykeit féltő aggodalom most igazán nem engedte meg, hogy válogasson, s csupán az édes és zsenge barkákat csemegézze; így a hónapokon át tartó téli böjt után túl sok időbe telt volna, amíg jóllakik. Falánkságában egész gallyakat tört le, s alighogy valamennyire csillapult az éhsége, félig jóllakottan rohant vissza a barlangba, a sziklasánc mögötti csermelycsobogásos sötétségbe, ahol a barlangfal kiszögellése alatt kicsinyei vártak reá.

Ismét eltelt néhány nap. A nőstény közben ki-kirándult a barlangból, hogy harapjon valamit. De mindig nagyon sietett; éppen csak térült-fordult, mert az anyai ösztön erősebb volt benne, mint az éhség. Nem járt egyedül, hiszen majdnem mindig akadt útitársa a többi nőstény medve közül, amelyek hasonló helyzetben voltak.

Amikor a két kicsinyéről példásan gondoskodó nőstény visszatért legutóbbi kirándulásáról, a barlangkaputól nem messze zöldellő sarjerdőből, ahol jól megtömte a gyomrát édes levelű, zsenge hajtásokkal, hazajövet úgy találta, elérkezett az ideje, hogy kölykeit a föld alatti üregből kivigye a napra és melegre, hisz közben az erőtlen kis bocsok víg és rakoncátlan süvölvényekké cseperedtek, amelyek legföljebb már csak a verőfényes szabadságot hiányolhatják.

Az anyamedve tehát döntött.

A kősánchoz indult. Amikor látta, hogy kicsinyei nem követik, visszafordult, a sziklafal alján gubbasztó bocsokat csendes és kedveskedő brummogásával magához hívta, azután nagy fejével gyöngéden noszogatni kezdte őket előre. A kis mackók eleinte furcsállották és nemigen értették anyjuk viselkedését, de aztán apró léptekkel baktattak mellette, s hozzábújtak oszlopos lábaihoz. Útjukon a sziklasánc jelentette az első akadályt. Az anyamedve hosszasan kerülgette a sáncot, kereste azt a pontot, ahol a legkönnyebben és legkényelmesebben átjuthatnak a túloldalra. Igen ám, csakhogy a barlangfenékből mindenütt hatalmas sziklák meredtek elő, amelyekre a bocsok még a legnagyobb fáradság árán sem mászhattak föl. Anyjuknak tehát más megoldást kellett találnia. A vén medve nem sokat habozott; erős fogaival előbb az egyik,

majd a másik csemete bundáját ragadta meg, s így vitte föl őket egymás után az első szikla tetejére. Fönt aztán már kisebbek voltak a sziklák, s keresni kezdte köztük a legjárhatóbb utat. Ha könnyebb terepre bukkant, a kis medvéket bökdöste, nógatta, fejével és talpával is segített nekik a sziklamászásban, s csak akkor ment maga is utánuk, amikor meggyőződött, hogy biztosan megvették a lábukat valamilyen sziklapárkányon, ahonnan nem zuhanhatnak le.

Miután szerencsésen és minden baj nélkül átjutottak a sánc másik felére, rövid pihenőt tartottak, majd rátértek a barlangfal mentén vezető keskeny agyagösvényre. A medvebocsok folytonosan anyjuk orra előtt lábatlankodtak, akadályozták amúgy is nehézkes és vigyázatos járásában.

Jóllehet a medvecsalád lassacskán és igen óvatosan lépkedett, mégis hamar fogyott előtte az út az aránylag sík terepen, ahol az agyagos ösvény kanyargott. Szinte észre sem vették, máris odaértek a kő borította meredek halom aljához, napfénnyel kecsegtető útjuk utolsó sötét szakaszához. Az anyamedve jól tudta, hogy ez a meredek sok veszedelemmel fenyeget, hiszen nemegyszer kellett már itt vesződnie, amikor a talpa alatt megindult kövek lavinája a súlyos medvetestet is magával sodorta. A két kis mackót tehát a barlang fala mellett, a köves lejtő lábánál hagyta, maga pedig a legkönnyebbnek ígérkező átjáró felkutatására indult. Már majdnem végigvizsgálta a meredek halom egész hosszát, s még mindig eredménytelenül. Ám mégsem fáradozott hiába, mert a kőhalmaz végén, az átellenes barlangfal közelében mégiscsak megtalálta azt, amit keresett. Itt a mészkő valamikor a barlang nyirkos agyagjával keveredett, később aztán az agyag megszikkadt, s vastag

rétegben kitöltötte a sziklahézagokat. S a lejtő sem volt ezen a ponton annyira meredek. De az anyamedve mégis úgy határozott, hogy előbb egyedül próbálja ki az utat, hiszen erre még sohasem járt. Tapogatózó léptekkel, lassan kapaszkodott az enyhe emelkedőn. Hamarosan s minden különösebb kellemetlenség nélkül följutott a tetőre. Pihent egy keveset, majd kényelmesen leereszkedett az újonnan fölfedezett átjáró másik oldalán.

Közben a bocsok türelmesen vártak anyjukra. Ugyancsak elfáradtak, míg a kőakadályokon átvergődtek és a szűk agyagösvényen botorkáltak.

Egymáshoz bújtak tehát, fejüket kinyújtott mellső lábukra fektették, és várták anyjuk visszatérését.

Egyszerre csak a koromsötét barlang némaságát szóródó kövek zaja verte föl, majd valamilyen furcsa és tompa duppogás hallatszott. A medvebocsok ijedten ugrottak talpra és feszülten

figyeltek. A titokzatos hang egyre közeledett és mindinkább hallhatóvá vált. Aztán hirtelen csend lett, s nem messze a megrémült bocsoktól egy nagy állat halvány körvonalai rajzolódtak ki, amelynek szeme zöldes fényben villogott és gonosz kegyetlenséget tükrözött.

A medvekölykök mereven bámulták a barlangi hiéna zölden világító szemét, kis szívük hevesen dobogott a félelemtől, a rettenettől. Még szorosabban egymáshoz bújtak, s dermedten várták, mi történik, mert ösztönösen érezték, hogy ez az ismeretlen állat, amely ilyen váratlanul megjelent előttük, semmi jót sem tartogat számukra, hiszen egészen másképp néz rájuk, mint az anyjuk, villogó tekintetéből sóvárgó éhség és könyörtelenség sugárzik feléjük.

De a barlangi hiéna nem mozdult, úgy látszik, nem merte magát rászánni a támadásra. Márpedig a medvekölykök fiatal és zsenge húsa igen finom falatnak ígérkezett, különösen most, hogy a barlang valamelyik rejtekében átaludt téli hónapok alatt ugyancsak kiéhezett, ám a tapasztalatok óvatosságra intették. Az ilyen kis medvék aligha kóborolnak egyedül, tehát gondozójuk és védelmezőjük, a nőstény medve nem lehet messze, azzal viszont nem tanácsos kikezdeni. Az öreg medve után kutatott tehát, de bármennyire erőltette is a szemét, sehol sem tudta fölfedezni a sötétben.

A hiéna nesztelen léptekkel lopakodott a remegő medvebocsokhoz, amelyek rémülten és mind tisztábban látták a vérengző fenevad elszántan, gonoszul tüzelő szemét, sóváran tátongó pofáját és sárgán kimeredő erős fogait. S ekkor az egyik medveapróság torkából szorongó félelemmel és borzalommal telt visítás tört elő, amely hátborzongatón hasított bele a föld

alatti térségek éjszakájába.

Még el sem halt a vészkiáltás, s válaszul a köves meredek mögül haragtól reszkető üvöltés bődült fel, amelynek visszhangja mint mennydörgés dübörgött végig a barlangon. Aztán zuhogó kövek robaja hallatszott, amint görgetegekben gurultak a lejtőn, majd dühödt fúriaként előrontott az anyamedve, hogy kicsinyei segítségére siessen. Nem törődött azzal, hogy megcsúszott, hogy fölsebezte karmokkal felfegyverzett ujjait; mindez igazán semmiség volt ahhoz a nagy veszedelemhez képest, amely kölykeit fenyegette.

Máris a kővel borított meredek halom tetején termett, két ugrással átvetette magát a keskeny fennsíkon, s rohant le a lejtőn kicsinyeihez. A szóródó kövek kicsúsztak a talpa alól, nehéz teste együtt hengeredett a kövek lavinájával. Mihelyt az agyagösvényre érve föltápászkodott, már csak néhány lépést kellett tennie, hogy végre kicsinyei mellett legyen.

A medvekölykök tipegő léptekkel követték, amikor a még mindig ingerült nőstény medve az álnok hiéna üldözésére indult, amely azonnal megfutamodott, amint meghallotta a

haragos üvöltést.

A medve azonban hamarosan fölhagyott a céltalan üldözéssel, kicsinyeivel együtt visszatért a kő borította halomhoz, s az imént fölfedezett átjárón mindhárman szerencsésen átjutottak a túloldalra.

Folytatták útjukat előre, a tündöklő nap felé.

Aztán egyszer csak valahol messze elöl a láthatár sötét kárpitján kicsike csillag villant, fénye visszaverődött a kismedvék szembogarán, ott remegett bátorítón, és most már szüntelenül mutatta az utat, amely a föld dohos mélyéből és örök éjszakájából az új világba, a zöldellő erdők-mezők, a napfény világába vezetett.

Mielőtt a medvecsalád kilépett volna a szabadba, az anya megállt a barlang kapujában, s mellette illedelmesen megálltak a bocsok is. Az öreg medve meg sem moccant, ám annál éberebb szemmel fürkészte végig a barlang előtti térséget. De mivelhogy még csak gyanús árnyék sem rezzent sehol, lassan előrelépett; mögötte türelmetlenül topogtak a csemeték. A medvemama figyelmesen szimatolt, minden nyomot körülszaglászott, s gyengéd dörmögéssel csupán akkor adott engedélyt a bocsoknak, hogy kijöhetnek a barlangból, amikor megbizonyosodott: minden rendben, kölykeit semmilyen veszedelem nem fenyegeti.

A kis mackók vidáman futottak ki a barlangkapun, aztán megálltak az előtte elterülő kis réten. Mihelyt magukhoz tértek első ámulatukból, anyjuk lassan megindult a hegy lejtején, s a bocsok apró léptekkel tipegtek utána.

Eleinte minden nagyobb nehézség nélkül haladtak. A lejtő nem volt túl meredek, s mindenütt akadt bőven alacsony cserje

vagy erősebb fűcsomó, amelyben jól és biztonságosan megkapaszkodhattak, ha valamelyikük talpa netán megcsúszott.

Rosszabbá vált azonban a helyzet, amikor oda érkeztek, ahol a lejtőt kopár, hasadozott sziklák borították, amelyek közt mély szakadékban meredeken kígyózott az egészen szűkre szorult ösvény. Viszont ez volt az egyetlen valamennyire is járható út, amely ezen a sziklarengetegen keresztülvezetett.

Nagy gondot okozott az anyamedvének az erős lejtéssel kanyargó keskeny utacska. Ugyancsak vigyáznia kellett, nehogy kicsinyeit a rossz úton baleset érje. A kis mackók, sejtelmük sem lévén a fenyegető veszedelmekről, bátran ereszkedtek lefelé a lejtőn, ám hamarosan rá kellett döbbenniük, hogy a most következő szakaszon sok kellemetlenség vár rájuk. A sziklaösvény sík felületein kicsúszott alóluk a talpuk, ahány láb, annyi felé terpeszkedett; mintha csak lábaik lázadoznának a csalóka terep ellen, mintha egyszerre megtagadták volna az engedelmességet. Szerencsére a síkos kőlapokon elég sok repedés és hézag is akadt, amelyekben a mackók megkapaszkodhattak, s így megmenekültek attól, hogy orra bukjanak. De amikor ezek a biztonságot adó hézagok megfogytak, hol az egyik, hol a másik csöppség csúszott meg, aminek következményeként néha olyan hevesen egymáshoz vágódtak, hogy mindketten szédülten tántorogtak, s amíg ismét szilárdan talpra nem álltak, egyetlen szőrgombolyagban hemperegtek, fejük össze-összekoccant, s dühösen mordultak egymásra.

Ilyen morgó civakodással és kisebb balesetekkel tették meg a sziklahasadékok közt vezető gyatra út nagyobbik felét.

Egypár lépés után az a szakasz következett, ahol egy

sziklahasadékból víz szivárgott föl, s szertefolyt az ösvényen. Alighogy a kismedvék a nedves kőre léptek, megint kicsúszott alóluk a lábuk, s mert nem volt miben megkapaszkodniuk, mint két szőrgombóc villámgyorsan gurultak le a meredek lejtőn egészen a fenyőerdőig.

Magukhoz sem tértek még a nagy ijedelemből, már rég az erdőben voltak, s beleütköztek a vén fák törzsébe. De még mielőtt keserves óbégatásukkal segítségül hívhatták volna anyjukat, az máris mellettük termett. Hamarosan meggyőződött, hogy nincs komolyabb baj, békésen dörmögött tehát.

Szinte nem is vették észre, s ott álltak a völgyben, a virágzó réten. Az anyamedve a folyóhoz indult, keresett egy alacsony és sima partrészt, majd mohón ivott. A mackók is megmártották szájukat a hideg vízben.

Miután az anyamedve eloltotta szomját, kölykeivel a fiatal bükkösbe ment, ahol mindhárman megtömték gyomrukat zsenge és ízes levelekkel. Annyit ettek, hogy egyszerre rájuk tört az álmosság. S mert a nap már lassan hanyatlani kezdett, beljebb vonultak az erdőbe, a sűrűben csendes rejteket kerestek és lepihentek. A kis mackók anyjukhoz simultak, befúrták orrocskájukat meleg bundájába, s lehunyták szemüket. Amikor kigyulladtak fölöttük az első csillagok, a medvecsemeték már régen aludtak.

Mélyen aludtak és sokáig.

Késő reggel ébredtek, amikor a sápadt hold már nyugovóra készült, és a csillagok mind eltűntek. A medvebocsok ásítoztak, lustán nyújtózkodtak, de aztán fürgén talpra ugrottak, mert az üres gyomor követelni kezdte a magáét. Elindultak hát.

Nem kellett messzire menniük. Körös-körül mindenütt csupa jó falat, az egész táj dús lakomát kínált. Itt-ott egy-egy zamatos növényen csemegéztek, másutt kövér csigát nyeltek le mindenestül, amelyet balsorsa az útjukba hozott, s egyetlen bokor mellett sem haladtak el anélkül, hogy meg ne ízlelték volna húsos levélkéit. Különösen ízletes falatokra leltek, amikor az anyamedve valamilyen lapos követ hengergetett odébb vagy korhadt fatörzset mozdított el a helyéről. Mihelyt az anyjuk egy ilyen követ megemelt, a két medvekölyök máris odadugta fejét; egymást taszigálták és ráncigálták, csakhogy mielőbb kikotorhassák a hízott hernyókat és álcákat vagy az ott megbújt nagy bogarakat. Tolakodtak, lökdösődtek és cibálták egymást az elmozdított lapos kő vagy fatönk körül, mert mindegyikük első akart lenni. Egyáltalán nem gondoltak arra, hogy a korhadt fatönk vagy kő rájuk zuhanhatna, a földhöz lapíthatná őket és megnyomoríthatná törékeny testüket, ha anyjuk lába elzsibbadna és nem tudná tovább tartani a terhet. Így azután ahányszor csak az öreg medve megemelt egy-egy lapos követ vagy korhadt fadarabot, a két medvebocs máris gondtalanul dugta be a fejét az alighogy kitárult éléskamrába.

Járták az erdőt, s egyszerre csak alig pár lépésnyivel odébb egy nagy és fura kupacot pillantottak meg. A bocsokat furdalta a kíváncsiság, odarohantak tehát. Amikor megálltak a kupac előtt, szemük csak úgy csillogott a boldog meglepetéstől, hiszen rengeteg nagy hangya nyüzsgött körülöttük, szinte feketéllett tőlük az avar. Ezek bizony egészen más fickók, nagyok és kövérek, nem olyan pöttömnyi és nyeszlett hangyák, mint azok, amelyek a kövek és fatönkök alól kerültek elő! A kis mackók nem sokat teketóriáztak, nekiláttak a lakomának, s rózsás

nyelvükkel mohón kanalazták magukba a hangyákat. Hamarosan azt kellett azonban tapasztalniuk, hogy több a szájukban a fenyőfa tűlevele, mint a hangya. Ez pedig sehogy sem volt ínyükre, mert a tűlevél nemcsak hogy nem ízlett, de ráadásul még szúrt is.

Anyjuk egy ideig érdeklődéssel figyelte tapasztalatlan kölykei buzgólkodását, majd megmutatta nekik az erdei hangyák zavartalan élvezetének fortélyát. Odacammogott a hangyabolyhoz, hátsójára telepedett, mellső lábával rácsapott a

kupac tetejére, aztán egy darabig mozdulatlanul tartotta a mancsát, amelyet a felingerelt hangyák pillanatok alatt sűrűn elleptek. Épp erre várt a medve. Amint úgy találta, hogy a hangyák már kellőképpen bebugyolálták a lábát, szájához húzta dúsan megrakott talpát, majd a hangyákat hosszú nyelvével lenyalta és hatalmas fogaival összemorzsolta. S a kellemesen savanykás és finom csemege élvezetét most már egyáltalán nem zavarta a száraz tűlevél rossz mellékíze.

Ez az egyetlen mutatvány is éppen elegendőnek bizonyult a tanulékony medvebocsok számára. Rögtön anyjuk mellé ültek, lábukat a hangyabolyba dugták, s mihelyt a mélyből kirajzottak a hangyák, hol az egyik, hol a másik mancsukat tették oda a szétrombolt kupac tetejére, s váltogatva nyaldosták le talpukról az ízletes zsákmányt.

Úgy belemerültek a lakmározásba, hogy tudomást sem vettek egymásról. Amikor azonban a hangyasereg megfogyatkozott, a medvebocsok dulakodni és civakodni kezdtek. S most hallatlan dolog történt. Az egyik medvekölyök a másik talpáról merészelte lenyalni a hangyákat. Ezért aztán váratlanul akkorát kapott a füle tövére, hogy a feje is beleszédült. Ezt viszont ő nem hagyhatta megtorolatlanul, s belemart a támadó fülébe.

Mintegy jeladás volt ez a nagy küzdelemre. Hátsó lábukra álltak, jó szorosan egybeakaszkodtak, s a földre akarták teperni egymást. Gyenge fogukkal egymás sűrű bundáját harapdálták, haragosan vicsorítottak, majd amikor a legnagyobb tusakodásban mindketten elestek, nagy szőrgubancként henteregtek és gurultak hol ide, hol oda. Ez aztán annyira megtetszett nekik, hogy megfeledkeztek minden sérelemről, s addig gurigáztak egymást ide-oda, amíg le nem gurultak egy

kisebb, de meglehetősen meredek lejtőn. Odalent olyan erővel huppantak a földre, hogy egyszerre kettéváltak. Vidáman nézték egymást, jókedvűen fintorogtak, mintha csak tele szájjal mulatnának az egészen, majd gyorsan fölmásztak a mélyedésből, amelynek peremén ott állt az anyjuk, hogy utánanézzen, vajon hova tűntek.

A sikerült hangyalakoma végeztével mindhárman a folyóhoz vonultak, mert ugyancsak gyötörni kezdte őket a szomjúság. Nagyot ittak, egy kicsit a lábukat is megmártották a vízben, majd folytatták vándorlásukat, amelynek során lassanként keresztül-kasul bejárták az egész környéket.

Gyorsan peregtek a napok, s jóformán észre sem vették, beköszöntött a nyár, vele együtt pedig az új ínyencségek bősége, amelyek közül a szamóca és málna ízlett nekik legjobban. A medvebocsok gondtalan sorsukban szépen fejlődtek és gyarapodtak. Megerősödtek, megtestesedtek, majd kicsattantak az egészségtől, s mindig kaphatók voltak valamilyen kedves huncutságra. Anyjuk vigyázott rájuk. Jaj volt annak a ragadozónak, amely – hacsak kíváncsiságból is – a közelükben ólálkodott. Ilyenkor a nőstény medve dühödt fenevaddá változott, s rettenetes üvöltéssel gondolkodás nélkül a támadóra rontott, mit sem törődve azzal, hogy sunyi barlangi hiéna, nagy testű vadkan vagy éppenséggel óriási őstulok áll-e vele szemben.

Nyár derekán a medvecsaládot mégis nagy szerencsétlenség érte. Egy napon történt, amikor éppen aludni mentek. Az anyamedve vezetésével fölkapaszkodtak a hegy egyik hajlatába, és letelepedtek egy terebélyes bükkfa árnyékába. Ezt a helyet mintha egyébre sem teremtették volna, mint hogy itt pihenjenek meg a medvék. Dús fűvel benőtt kis tisztás terült el

egy alacsony szikla alján, amelyet vörösagyag vastag rétege borított, ezen pedig nagy kövek közt sűrű gyep és néhány törpebokor tenyészett. A bükkfa szinte áthatolhatatlan koronája megszűrte a delelő nap tűző sugarait, úgyhogy a medvecsalád békésen szundikálhatott a hűs árnyékban.

Aludtak egy órát, talán kettőt is, amikor az egyik mackó fölébredt, nyújtózkodott és ásítozott, hol erre, hol arra az oldalára fordult, de bárhogy fészkelődött is, csak nem tudott újból elaludni. Hiába hunyta le a szemét, hiába szorította fejére két elülső lábát, makacsul elkerülte az álom. Föladta tehát a céltalan küzdelmet, a hátára fordult, s egy kis cserjével kezdett játszadozni. Hajlítgatta a vékony gallyakat, rágicsálta a leveleket, s haragosan mordult föl, ha az ágacska kicsúszott a szájából. Miután megunta a játékot, alvó testvérét kezdte bosszantani. Bökdöste az orrával, ráncigálta a bundáját, paskolgatta a lábával, ám eredménytelenül, mert a másik nyugodtan aludt tovább és békésen hortyogott.

Az álmatlan medvebocs egyre unalmasabbnak találta a dolgot. Végül is fölmászott a sziklára, hogy bekukkantson a kövek alá, vajon nincsenek-e alattuk hangyák, amelyekre egyszerre leküzdhetetlen étvágya kerekedett. A tisztásról fölkapaszkodott a hegyoldalra, s onnan egy kis kerülővel kényelmesen eljutott a szikla füves tetejére. Egészen a szikla szélére merészkedett.

Nem válogatott a kövek között; amint megpillantotta az elsőt, rögtön hozzálátott, hogy megemelje. Nagy, lapos kő volt ez, amely ott hevert a fűben, közvetlenül a szikla peremén. Sokáig nem tudta megfordítani. A kő túl nehéz, a kismedve pedig még nagyon ügyetlen volt, s így nem sikerült egyszerre

megfordítania, ahogyan azt az anyja cselekedte. Amikor rájött, hogy így nem boldogul, megint emelt a kövön egy keveset, majd gyorsan aládugta a fejét, és nekifeszített lábakkal lassan, de megállás nélkül nyomakodott beljebb, egyre beljebb, amíg végre sikerült a követ élére állítania. Csakhogy a kő egészen átfordult, aztán megsiklott a füvön, és zuhant a mélybe.

Mielőtt a kis mackó meggyőződhetett volna, hogy van-e az elmozdított kő alatt hangya, odalentről, a tisztásról szívszaggató vonítás hallatszott.

A kő éllel az alvó medvebocs kinyújtott mellső lábára esett, mégpedig olyan erővel, hogy nemcsak mély sebet ejtett, de az egyik lábcsontot is eltörte. A szegény kis mackó a heves fájdalomtól azonnal fölébredt, de nem mozdult, csak vinnyogott és nyögdécselt keservesen.

A fájdalmas visítozásra és nyöszörgésre felriadt anyamedve gyorsan talpra ugrott, hátán fölborzolódott a szőr, s féktelen dühvel nézett szét, hogy megállapítsa, vajon mi zavarta föl álmából, ki merészelte bántani kicsinyét. De mindenütt csend volt, még árnyék sem mozdult sehol. Csupán a másik kölyke állt ott a szikla tetején, s értelmetlenül meresztgette szemét síró-rívó testvérkéjére és haragos anyjára. Nem sejtette, hogy, bár akaratlanul, ő okozott ilyen nagy fájdalmat a testvérének.

Hiába kereste a tettest az anyamedve; nem tudta megállapítani, hogy voltaképpen mi történt. Az élettelen kődarabon töltötte ki haragját, amely ott hevert vérrel befröcskölten és összemaszatoltan a sebesült mackó lába mellett. Irtózatos mancsával magához húzta a követ, aztán olyan nagy lendülettel hajította el, hogy az ártatlan kődarab magasakat ugorva, hangos robajjal és éles süvítéssel dübörgött

végig a lejtőn valahova messze a völgybe.

Ám ez mit sem segíthetett. A kis mackó kínjai ezzel nem csillapodtak, sőt még akkor sem enyhült a gyötrelme, amikor a gondos mama hosszú nyelvével gyöngéden és vigyázatosan meg-megnyaldosta a csúf sebet. A beteg medvebocs egyre csak nyöszörgött.

Elég sok időnek kellett eltelnie, hogy a fájdalmak valamelyest tompuljanak, s a medvecsalád elindulhasson a közeli patakhoz, amely a hegy lejtőjén a völgyben morajló folyóba igyekezett. De alighogy útnak indultak, a sebesült medvecsöppség megint csak nyögdécselt, sántikáló léptekkel, lassan haladt anyja és testvére mögött, s vékonyka vércsíkot hagyott maga után. Ahányszor megkísérelte, hogy sérült lábára álljon, mindig belenyilallt a fájdalom, gyorsan a magasba emelte talpát, és három lábon, lassacskán bicegett tovább.

Ezen a napon nagyon sokáig tartott a patakhoz vezető rövid út.

Végre a patakhoz értek. A sérült mackó megnyugodva mártotta meg beteg lábát a tiszta vízben, amely az égő sebet hűsítette, a fájdalmakat enyhítette, csitította. De csak eleinte, mert a patak vize nagyon is hideg volt, s hamarosan az egész testet elviselhetetlenül lehűtötte. No meg az éhség is jelentkezett. A medvebocs otthagyta tehát a patakot, s bicegve megindult a parton, hogy zamatos növényeket, édes gyökereket és húsos gumókat keressen, a napsütötte helyeken pedig esetleg finom szamócát és savanykás ízű hangyákat is találjon.

Úgy-ahogy elűzte gyötrő éhségét, majd ismét megáztatta sebesült lábát a patak hűs vizében, mert véres sebéből újra ezer tűszúrással nyilallott a kín testének minden porcikájába.

Pillanatok múltán kikecmergett a jéghideg vízből, anyjához bújt, fejét annak vaskos lábára tette, s halk nyöszörgéssel, panaszos nyögdécseléssel hamarosan elszunnyadt.

Peregtek a napok, múltak a hetek. Ahogy a seb lassan hegedt és a törött csont összeforrt, a fájdalmak is tűrhetőbbé váltak. S amikor a láb végre egészen meggyógyult és a gyötrelmek végképp megszűntek, a kis mackó megint éppolyan vidám lett, mint régen, de szemlátomást soványabb volt, mint a testvére. Alig észrevehetően sántított is.

A tovatűnő nyárért a hegyoldalak új ízekkel kárpótolták a medvecsaládot. Kiterjedt területeken megérett az édes bogyójú áfonya és a szeder. Különösen az áfonya ízlett nagyon a két medvebocsnak. Anyjuk sok olyan helyet ismert, ahol gazdagon termett ez a finom erdei gyümölcs, s gyakran odavezette őket. Aprólékos gonddal szedegették a bogyókat, egyiket a másik után, s a boldog lakomázás lekötötte egész figyelmüket.

Valahol messze a folyómeder mentén a mészkősziklában egy alacsony barlang sötét kapuja feketéllett. A völgyből keskeny ösvény vezetett oda, amely tekervényesen és meredeken kígyózott a sziklák között.

Egyszerre csak a barlangból négykézláb egy férfi mászott elő. Neander-völgyi ember volt. Fölegyenesedett, majd hosszasan vizsgálgatta a környéket.

Idősebb férfi lehetett már, nem túl magas, de testes és csupa izom, inkább zömöknek látszott, mint magas termetűnek. Bizonyos fokig göbbedt testtartással, roggyantan állt, de ennek nem az öregség volt az oka; a hátgerinc felépítése nem engedte, hogy egészen fölegyenesedjék. Hosszú felső végtagja kurta lábának combja közepéig ért. Durva arcát állatias vonások

jellemezték. Pofaszerűn előugró duzzadt szájában nagy és erős fogak sorakoztak, amelyek hatalmas állkapocsból nőttek ki. Koponyacsontjai vaskosak voltak, mert rajtuk függeszkedtek a rendkívül fejlett rágóizmok. Alsó állkapcsa – s ebben a majomra emlékeztetett – nem végződött állcsúcsban, ami arra vall, hogy hősünk még nem beszélhetett tagoltan, hiszen a hangszalagok és nyelvizmok éppen az állhoz illeszkednek. Homloka erősen hátra ívelt, agykoponyája alacsonynak, de hosszúnak és keskenynek tűnt fel. Az agyüreg térfogatából ítélve agya meglehetősen nagy és jól fejlett volt, ám az alapvető agytekervények és árkok kezdetlegesek lehettek, és az agyvelő jórészt a koponya alsóbb és hátsóbb tájai felé terjedt, ugyanis a homloklebenynek a csapott homlok alatt nem maradt elegendő helye a fejlődésre. Húsos és előreálló ajka fölött alig emelkedett ki a tömpe és széles orr, amely elválasztotta a szemüreg tetején kidudorodó csontos homlokeresz alatt mélyen ülő szemeket.

A neander-völgyi ember kezét mintegy ellenzőként a szeme fölé emelte, s feszülten figyelt egy irányban. Az enyhe szellő összeborzolta ősz haját és a medvebőr hosszú szőreit, amely a derekát takarta. Két fiatal vadász hazatérésére várt, akik reggel zsákmányszerző portyázásra indultak, és még mindig nem tértek vissza, pedig már rég itt kellene lenniük.

A férfi türelmetlen várakozásában leült egy alacsony sziklára, s annak a tűzkőnek a megmunkálásához kezdett, amelyet tegnap talált a folyó kavicshordalékában. De alighogy lepattintott egy másik kővel néhány szilánkot a magkőből, megunta a munkát, mind a két követ félredobta, s ült tovább mozdulatlanul.

Komoran bámult maga elé; látszott öregesen ráncos arcán,

hogy aggódik a két vadászért.

Nem is olyan régen történt, hogy ezek a neander-völgyiek erre a tájra költöztek. Előzőleg messze északon volt az otthonuk. Steppéken és erdőkön át hömpölygő folyam mentén tanyáztak, és elégedetten éltek. Mindenütt akadt elég gyümölcs, a környék vadban bővelkedett. Az évszaktól függőn mogyorót, bükk- és tölgymakkot, szamócát és szedret szedtek, megették a különféle zamatos rügyeket és húsos gyökereket, fölkutatták a madárfészkeket, és kiszedték belőlük a tojásokat és fiókákat, meg tudták fogni a vízben úszkáló halat, a steppék és erdők vadját pedig fabunkóval vagy szakócával, ezzel a kerek alapú, hegyesedő kőeszközzel verték agyon. Vadászataik során gyakran sebesült nagyvadra is bukkantak, azzal a helyszínen végeztek, s így néhány napra mentesültek az élelemkeresés gondjaitól. Ha netán elhullott állatot találtak, azt sem vetették meg, hacsak nem indult már erősen oszlásnak.

Ezen a kies tájon gondtalanul éltek a neander-völgyiek. S mégis elhagyták. Nem szívesen, de így parancsolta a kényszerűség. A vidék egyre zordabb lett, a tél hosszabbodott, a nyár rövidült, mégpedig annál inkább, minél rohamosabban és kitartóbban közeledett északról a hatalmas jégár, amely előzőleg már három ízben elborította a tájat, s csupán a szárazföldi hideg övezettől jóval délebbre állt meg. De később megint visszahúzódott. A neander-völgyiek nem tudták ugyan, hogy az északi jéghullám újabb támadásával van dolguk, ám a fokozódó hideg és a fenyegető éhínség mind lejjebb és lejjebb, a meleg éghajlat alatt tenyésző növényzet hazájába űzte őket és az állatokat egyaránt.

Az öreg neander-völgyi nem először szedte föl a sátorfáját

ilyen okok miatt. Most is élénken emlékezett még rá, hogy mint apró legényke hosszú ideig vándorolt dél felé a csoportjával, amíg csak egy folyó partján meg nem állapodtak, ahol aztán gyermekkorát és ifjúságát töltötte. Később, amikor férfivá érett, megint szüntelenül vándorolnia kellett.

Legutóbb pedig, már megrokkant öregemberként, ismét sokkal délebbre kellett költöznie társaival.

A nap lassan nyugovóra készült, leereszkedett a magas berkenyefa koronájáról, s búcsúzóul nyalábnyi pirosan aranyló sugárral hintette meg a vén neander-völgyi arcát. De az arc nem derült föl. Éppolyan komor volt, mint az imént. A tapasztalt öregember jól tudta, hogy a napfény csalóka, s csupán felhőtlen nappalokon melegít. Éjszakára eltűnik valahol az ismeretlenben, hogy csak késő reggel térjen vissza. Amikor a neander-völgyiek idejöttek, egy meredek sziklafal alján, a folyó közelében táboroztak le. De már néhány nap után, amikor éjjelenként a hideg a csontjukig hatolt, s a legkisebb gyermekek kékültek-zöldültek a fagytól és sírástól, mindnyájan egy véletlenül fölfedezett barlangba menekültek, mert a dermesztő őszi éjszakákon a szabad ég alatt nem sokat segített a tűz, és nem melegített az állati bőrökből összefércelt takaró sem.

Az alkonyodó nap utolsó sugarai a barlang bejáratáig is eljutottak. Alighogy megvillantak a félhomályban, éktelen lármával néhány meztelen, a naptól bronzvörösre égett gyermek futott ki a barlangból. Két petyhüdt mellű, borzas asszony követte őket, hosszú hajuk a vastag csípőjük köré csavart szarvasbőrt verdeste. Egyikük nyúlbőrbe bugyolált csecsemőt tartott a karján; az apró ősemberkét úgy bepólyázták, hogy éppen csak tömpe kis orra látszott ki.

E pillanatban a távolból hangos huhogás hallatszott.

A gondokba merült vén neander-völgyi erre gyorsan fölállt, s szemével a messzeséget kutatta. A gyerekek abbahagyták a játékot és az ordítozást; ők is feszült izgalommal várták a fiatal vadászok érkezését. Az egyik asszony bemászott a barlangba, alvó csecsemőjét a tűz közelébe, egy védett kuckóba tette, majd egypár száraz ágat vetett a tűzre, hadd lobogjon és világítsa meg a sötét barlangot a készülő lakomához.

A láng jóformán még föl sem lobbant, amikor a barlang bejárata előtt az éhes gyerekhad vad kiáltásokkal már köszöntötte is a vadászokat, a körülbelül tizenhat-tizenhét éves két fiatal férfit. A nap hősei egy feldarabolt kisebb vadkant hoztak magukkal, amelyet majdnem egész nap követtek és hajszoltak, amíg végre leteríthették. Most aztán – mielőtt bebújtak volna a barlangba – kurta és tagolatlan hangokkal idézték föl vadászkalandjuk izgalmait. Hősködő hadonászásukat meg-megszakította az öreg vakkantása, aki így fejezte ki az ifjú vadászok ügyessége fölötti elégedettségét.

Nemsokára mindnyájan a lobogó tűz körül szorongtak, és sóvárgón szagolgatták a nem éppen tiszta kezükben tartott húsdarabot, mielőtt erős fogukkal beleharaptak és összemorzsolták volna. Nem törődtek semmivel, csak a nyers vagy félig sült hús élvezete érdekelte őket, s arcukról szinte sugárzott a maradéktalan boldogság békés áhítata.

Az alacsony barlangban elült a lárma; a csöndet legföljebb a jóízű csámcsogás hangja és a tűz pattogása zavarta meg.

Amikor jóllaktak, egy nagy kővel, amelyet már régóta a barlangban tartottak, úgy-ahogy eltorlaszolták a bejáratot, kevéske száraz rőzsét vetettek még a tűzre, nehogy kialudjék, és

ne csak melegítsen, hanem a kőtorlasszal együtt védjen is a fenevadakkal szemben, amelyek az éjszakai sötétség leple alatt rablótámadásra indulnak.

Nyugodtan tértek tehát pihenőre a barlanglakók; leheveredtek a bőrdarabokra vagy a száraz fűből és mohából készített derékaljra, s hamarosan elnyomta őket az egészséges, mély álom.

A csodaszép ősz bőkezűn teleszórta sárga és rozsdavörös színeivel a lombos erdőket, a sűrű cserjéseket.

A természet szemet-lelket gyönyörködtető köntösben pompázott, ám a medvebocsok kedvetlenül jártak-keltek. Már nyár végén fura viszketést éreztek a szájukban, amely hovatovább elviselhetetlenné vált, majd fájni kezdett a foguk, némelyik aggasztóan meg is lazult, aztán kihullott. A medvecsemeték érzéketlenül mentek el a legkívánatosabb ínyencség mellett is, s inkább tűrték az éhséget, mint a kellemetlen fájdalmat.

Így azután éppen csak annyit ettek, hogy éhen ne haljanak.

Márpedig ez nagy hiba volt. Éppen most kellett volna a legtöbbet enniük, hogy a hosszú tél előtt minél vastagabb zsírréteget szedjenek magukra. A nyárutón és őszelőn bekövetkezett, hetekig tartó fogcsere megfosztotta őket az élet örömeitől, a sok finom falattól, s mindenekelőtt attól a zsírrétegtől, amelyre a nyári élelembőség jóvoltából már szert tettek. A késedelmet csak akkor hozhatták be, csupán akkor hízhattak föl rendes testsúlyukra, ha már kinőttek az új fogak. Sok medvebocsnak azonban ez már nem sikerült. Emiatt a gyengébb medvekölykök számára nagyon komoly veszedelmet

jelentett az első tél; a sötét barlangban elaludtak, és soha többé nem ébredtek föl. Viszont azok a fiatal medvék, amelyek kellő erőben átvészelték az első téli álmot, egyszer s mindenkorra megszabadultak attól a veszedelemtől, hogy örökre elalszanak. A következő nyáron már nem cserélődött a foguk, tehát jól táplálkozhattak, s hacsak valamilyen szerencsétlenség áldozatai nem lettek, hatalmas anyamedve vagy hím vált belőlük.

A két kismedve életkedve akkor tért vissza, amikor itt-ott a hegyoldalakon már piroslott a berkenye. S mert a berkenyebogyó nagyon, de nagyon ízlett nekik, mielőbb kárpótolni akarták magukat a hosszú koplalásért.

Eleinte megelégedtek a földre hullott vagy a szélfúvással levert bogyókkal. Később már inkább megvárták, hogy anyjuk a hátsó lábára álljon, s mancsával lesodorja az alacsonyabban himbálózó vérpiros fürtöket, vagy pedig letörjön egy-egy bogyókkal megrakott ágat. A medvekölykök ilyenkor olyan dulakodást rendeztek, mintha az erdőben semmi sem lenne jobb és ízesebb. S talán igazuk is volt. A bogyók édes zamatát a kicsit savanykás mellékíz még kellemesebbé tette, s annyi zsúfolódott belőlük a fürtökön, hogy szüretelésük igazán megérte a fáradságot.

S milyen határtalan volt az örömük, amikor először sikerült fölmászniuk a fára, ahol saját lábukkal húzhatták közelebb a fürtös ágakat! Ezek a bogyók voltak ám az édesek, s úgy ízlettek, mint még soha!

Most már nem is kellett a bocsoknak más berkenyebogyó, csupán az, amelyet maguk szedtek a fán. Fölkúsztak érte a fa magas koronájára, amely veszedelmesen hajladozott, rámerészkedtek a vékonyabb ágakra, amelyek recsegtek alattuk,

de mit törődtek ők ezzel! S éppígy arra sem hederítettek, hogy anyjuk figyelmeztető és fenyegető dörmögéssel topog odalent a fa körül.

De a gyümölcsérlelő ősz egyéb finomságokkal is szolgált. A folyóparton, ahova gyakran eljártak, sohasem mulasztották el, hogy megkopasszák a mogyoróbokrokat, amelyek ebben az esztendőben különösen pazarlón kínálták édeskés termésüket, no meg bükkmakkból is akadt bőséggel, amely szintén nem megvetendő csemege.

A medvekölykök annyit vettek az ősz dúsan megrakott ajándékkosarából, amennyi csak beléjük fért. Ahol megfordultak, tömték magukat rendületlenül, és így nem csoda, hogy hízni kezdtek. Az a kismedve, amely a nyarat törött lábbal bicegte át, hitványabb volt, mert betegsége idején keveset evett és jócskán lefogyott, majd mielőtt visszaszerezhette volna eredeti súlyát, a fogcsere miatt koplalt, s ennek következményeként tovább soványodott. Fiatal életében már kétszer tette komoly próbára a sors, s ez bizony meglátszott rajta. Testesedett, gömbölyödött ugyan, ám mégsem tudta magára szedni azt a zsírréteget, amely testvérének válla alatt már szemlátomást párnásodott.

A neander-völgyiek barlangtanyája környékén a hegyek már laposodtak, a folyó völgye pedig szélesedett. Lejjebb a hegyek egészen eltűntek, s a víz fű borította lapályon folydogált tovább, amelyen legföljebb bokrokkal vagy kisebb erdőkkel, facsoportokkal benőtt alacsony halmok és sekély völgyek váltakoztak.

A lenyugvó nap épp az imént merült a látóhatár alá,

visszaverődő fénye néhány pillanatig még az égbolt peremén piroslott. A füves tisztáson, egy kicsit jobbra az ősemberek barlangjától, egyszerre csak egy óriásszarvas, Cervus megaceros jelent meg. Remek példány volt. Karcsú, izmos lába nehéz, de arányos testet, vastag nyaka nemes vonalú fejet tartott, amelyet soha nem látott gyönyörű agancs díszített. A hatalmas, hárométeres terpesztésű agancs a végén lapáttá szélesült és számos ágra tagozódott.

A szarvas megállt, s egy darabig csendben és mozdulatlanul várt. Aztán hirtelen néhány lépést tett előre, kinyújtotta nyakát, és hosszasan elbődült. A szerelem vágyával és harciassággal áthatott harsogás messze hangzott az est némaságában, miközben néhány szarvastehén tűnt fel mögötte. Az ő tehenei voltak, amelyeket csapatba terelt, s féltékenyen vigyázott rájuk.

Ismét fölzendült az elnyújtott és harcias harsogás.

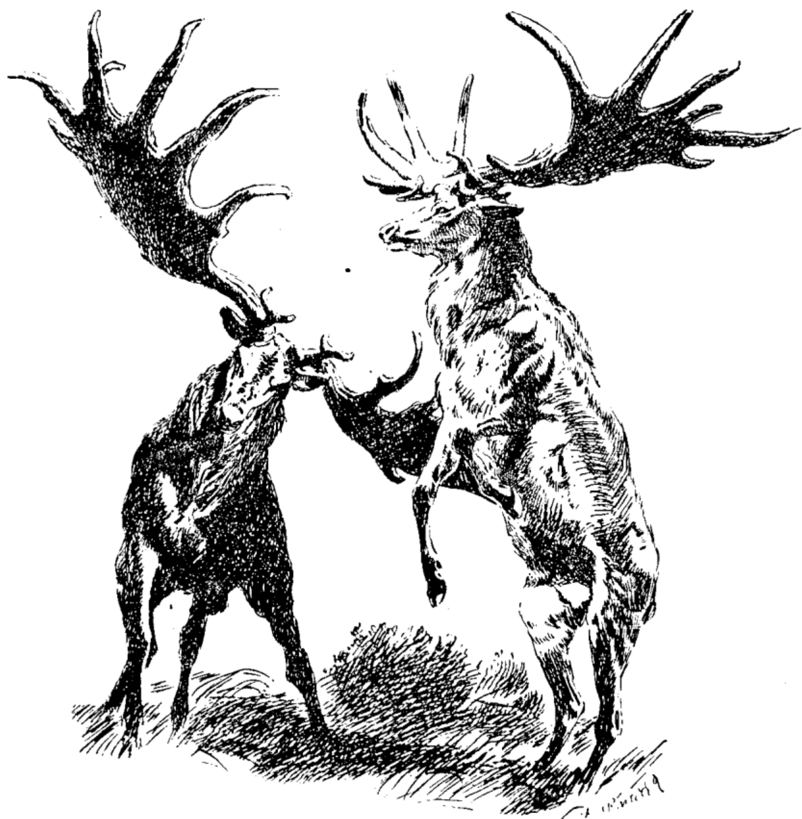
Erre a távolból egy másik szarvasbika ugyancsak hangos trombitálással válaszolt, szintén szenvedélyesen és kihívón.

A lapátos óriásszarvas vadul fölvetette a fejét, végigjártatta tekintetét a tehenein, majd újabb, haragtól és gyűlölettől reszkető bőgéssel felelt. Ez sem maradt válasz nélkül; a messzeségből most már halkabban, de azért bátran hangzott föl a vetélytárs harci riadója.

Mialatt a két szarvasbika ezzel a hangpárbajjal fékezhetetlen indulatokra ingerelte egymást, a tehenek csendesen álldogáltak a hegy lábát szegélyező bokrok mellett, a barlangból pedig, amely a lejtő magasabb pontján tátongott, a fiatal vadászok kíséretében előbújt az öreg neander-völgyi ember, hogy tanúja legyen az üzekedő bikák viadalának.

Nem sok idő telt el, s a tisztásra robogott a másik szarvasbika

is. Éppolyan szép és erős volt, mint az előbbi, de fiatalabb és sokkal tapasztalatlanabb.

Szerelmi vágyakozásában és fiatalos tapasztalatlanságában azonnal vetélytársának rontott, hogy megvívjon vele a tehenek kegyeiért. Ám az nem hagyta magát, védekezett és támadott, s a lassan sötétedő táj csendjében föl-fölhangzott az agancsok csattanása, amelyekkel az ellenfelek heves párharcukat vívták és fájdalmas sebeket ejtettek egymáson.

A szarvastehenek kíváncsian somfordáltak a küzdőtér közelébe, s bámulták az elkeseredett csatát. Nem kisebb

érdeklődéssel figyelték a viadalt a neander-völgyiek is; előrehajlott alakjuk mint fekete árnykép rajzolódott ki, amint ott álltak a barlang előtt egy kiugró szikla tetején.

A fiatal szarvasbika vadul támadott. Egész lényét áthatotta a gyűlölet vetélytársa iránt, amelyet le akart győzni, meg akart semmisíteni. Ám hiába próbálkozott. Szilaj rohamai elől az idősebb bika ügyesen kitért, s kivédte agancsának döféseit.

A meddő harc hevében a fiatal bika észre sem vette, hogy ereje lassan hanyatlik. Továbbra is makacsul támadott ugyan, de rohamai már nem voltak olyan magabiztosak, csapásai gyengültek.

Idősebb, tapasztaltabb ellenfele jól látta ezt. Nyugodtan tűrte azonban az újabb támadásokat is, s higgadtan várta, hogy vetélytársa egészen kimerüljön. Amikor aztán úgy gondolta, hogy elérkezett az ideje, vérben forgó szemmel körülnézett, s ő indult rohamra. Mielőtt a fiatalabb szarvasbika föleszmélt volna, súlyos sebet kapott: a hegyes agancságak mélyen az oldalába és lágyékába fúródtak. A fájdalom átjárta egész testét, s mintegy kijózanította a féktelen szenvedélytől elvakult állatot. Hanem mielőtt észbe kaphatott volna, már a második, majd a harmadik és sok-sok további ütés záporozott reá, úgyhogy hátrálni volt kénytelen.

Alig hátrált néhány lépést a fiatal szarvas, az idősebb kettőzött erővel és fokozott dühvel folytatta a rohamot, mintha csak halállal akarná büntetni vetélytársát, amiért az arcátlanul harcba merészelt vele bocsátkozni.

Most már a fiatal bika csak védekezett, nem támadott. Ereje fogytán volt, a sok vérző seb és a fájdalom pedig a bátorságát is lelohasztotta. De még mielőtt megfutamodhatott volna, az öreg

bika váratlanul oldalról indított támadást, ismét fiatal ellenfelébe döfte egyik agancsának ágvégeit, amelyek éles késként átmetszették a bőrt és mélyen a húsba hatoltak. A súlyosan sebesült szarvas hátsó lábaira ágaskodott, nagy lendülettel félreugrott, s rengeteg sebből vérezve a folyó áramlásával ellenkező irányban futásnak eredt; rohant, menekült, csak el innen, minél messzebb csúfos vereségének színterétől.

A harc véget ért. Méltó, egyforma erős ellenfelek csaptak össze, s győzött a tapasztaltabb.

A győztes szarvasbika a tehenek felé fordult; azok csendben álltak és az iménti élethalálharc hősét bámulták, amelynek szeméből megint fékezhetetlen harciasság, uralomvágy és az a meg nem alkuvó elszántság tüzelt, hogy tehéncsapatát minden vetélytárssal szemben bármikor kész megvédeni.

Hanem a neander-völgyieket nem az öreg szarvas diadala érdekelte. Minden gondolatukat és figyelmüket a legyőzött szarvasbika kötötte le, amely vérző sebeivel a folyó forrásvidékének irányában valahova a hegyekbe menekült. Amíg el nem tűnt a szemük elől, a hold ezüstfényével megvilágított éjszakában jól láthatták, hogy a szarvas milyen nehezen és fáradtan fut. Ezer kedvük lett volna, hogy utánairamodjanak, meghajszolják és leterítsék, de mégsem vállalkoztak erre, hiszen a csalárd éjszaka mindenütt csupa veszedelmet rejteget, s akár életüket is elveszthetnék a barlangi oroszlán éles karmai és fogai között. Inkább bebújtak tehát a barlangba, miután néhány fintor és taglejtés segítségével megegyeztek, hogy korán reggel elindulnak, fölveszik a szarvas nyomát, s addig követik, amíg csak kézre nem kerítik.

Izgalmukban és türelmetlenségükben sokáig nem tudtak elaludni. Forgolódtak egyik oldalukról a másikra, hol a hátukra, hol a hasukra feküdtek, de minden hiába. Talán csak hajnaltájban szundítottak egy keveset, de akkor sem pihentek nyugodtan, föl-fölriadtak, s csupa vad furcsaságról álmodtak.

Amint pirkadt, a vén neander-völgyi fölkelt, megkotorta a tüzet, s a hamvadó parázsra száraz mohát és rőzsét dobott. Aztán letérdelt, arcával a tűzhöz hajolt, és néhányszor erősen megfújta; a felszított parázstól füstre kapott a moha, s az elővillanó lángocskák mohón haraptak a száraz gallyakba, amelyek mint valami apró kígyók megvonaglottak a forróságtól, majd pattogva-ropogva darabkákra hullottak és izzó hamuvá változtak.

A tűz sápadt fénye, amely gyenge világosságot árasztott és hiába próbálta kiűzni a sötétet a barlang minden zugából, a két fiatal neander-völgyi vadászt is fölébresztette nyugtalan álmából. Amikor látták, hogy az öreg már fönn van, gyorsan megigazították magukon a derekukra csavart bőrdarabot, indával átkötötték, nehogy lehulljon róluk, majd az egyik nehéz furkósbotot, a másik éles szakócát ragadott, amelyet már régebben kipattintgatott egy kemény kovakőből, aztán mindketten tétovázás nélkül négykézlábra ereszkedtek, s indultak ki a barlangból.

Az öreg vadász torkából feltörő rekedtes hang azonban álljt parancsolt. Visszanéztek, vajon ez mit jelent, s örömmel vették tudomásul, hogy mindenki kap egy darab húst a tegnapi zsákmány maradékából. Maga az öreg is nagy élvezettel csámcsogott. A fiatal vadászok éhesen kaptak a hús után, s mohó étvággyal haraptak bele.

Most már semmi sem tarthatta őket a barlangban.

Négykézláb kimásztak a hideg őszi reggelbe, utánuk az öreg vadász, aki szintén nehéz furkósbottal fegyverezte föl magát. De alighogy fölegyenesedett, máris visszakúszott a barlangba, mert együgyű agyán átvillant a gondolat, hogy okosabb lenne, ha erre a vadászatra ő is inkább szakócát vinne a görcsös bot helyett, utóvégre megfelelő husángot szükség esetén bárhol találhat. Odadobta tehát a botot a sarokba, s egy jókora lapos kővel gondosan letakart gödörből kivette a legnagyobb és legélesebb követ, és szorosan marokra fogta. Amint ilyképpen fölszerelte magát, a lapos követ aprólékos gonddal megint visszatette a gödörre; itt tartotta féltve őrzött egyetlen vagyonát, a kőfegyvereket, amelyeket ma ökölkőnek, marokkőnek vagy szakócának mondunk. Dolga végeztével kisietett a barlangból, nagy igyekezetében még a csecsemő keserves sírását sem vette észre.

Pedig az apróság már régóta bőgicsélt, mert fölriadt arra a furcsán rikácsoló és az egész barlangon végighullámzó hangra, amellyel az előbb az öreg neander-völgyi visszarendelte fiatal vadásztársait. De fölébredt az asszony is, akihez a kis csöppség odabújt, és aki melegítette őt, ha nyughatatlan lába és keze lerugdalta, ledobta a nyúlbőrt, amelybe éjszakára oly nagy gonddal bepólyázták.

A pufók ősemberke, amióta csak fölnyitotta a szemét, óbégatott és sírt rendületlenül. De nem azért, mert a vadászokat siratta, akik az imént elhagyták a barlangot; csupán az anyját akarta figyelmeztetni, hogy ébren van és éhes. Nem is hagyta abba a sírást, s kövérke, de nem éppen tiszta kezével addig hadonászott álmából felvert anyja orra előtt, amíg az asszony föl

nem vette az ölébe és jóllakásig meg nem szoptatta.

Miután a neander-völgyi vadászok elhagyták a meleg barlangot, s a zimankós őszi reggelen megálltak a kiugró szikla tetején, fázósan bújtak össze a testükre tapadó nyirkos hidegtől. A folyó fölött fehér ködfüggöny szállt, s az egész tájat sűrű harmat borította, amely kellemetlenül áztatott és hűtött.

Nagyon korán volt még, s az ilyen őszutói reggelek bizony már nem a legalkalmasabbak arra, hogy bárki is vadászatra induljon. De mit bánták a neander-völgyi vadászok a kora reggeli ködöt, harmatot és hideget! Hiszen ha kedvez nekik a szerencse és szert tehetnek a hatalmas zsákmányra, hosszú időre boldog jólétet és kellemes gondtalanságot biztosíthatnak maguknak. Végtagjaik meggémberedtek, de bensőjüket az a tudat melengette, hogy a sebesült és legyengült szarvas megkaparintására indított hajszájukat dús, gazdag lakomák követik majd, amelyek hamar elfeledtetnek velük minden vesződséget és gyötrelmet. Annyi lesz a hús, hogy nem kell majd kiporciózni, annyi májat, szívet és egyéb belsőséget ehetnek, amennyiről nem is álmodtak, de főként zsíros velőből jut majd mindenkinek bőséggel, no meg a szarvas agyveleje sem kicsi, márpedig olyan két csemege ez, amelynél nincs finomabb.

A vadászok gyorsan lejutottak azon a meredek ösvényen, amely a barlangtól a völgybe vezetett, majd oda igyekeztek, ahol az elmúlt este a hold ezüstös fényében a két üzekedő szarvasbika megvívta ádáz harcát.

De nem is kellett egészen odáig menniük. A reggel némaságát váratlanul az egyik vadász örömkiáltása verte föl, aki így közölte társaival, hogy a sebesült szarvas nyomára bukkant. Mindhármuk arca boldog mosolyra húzódott, szemükben

pedig, amely még nem ragyoghatott az igazi ember szellemének szikrájától, megvillant az öröm apró lángja, de csupán egy pillanatig pislákolt, aztán ismét kialudt.

A neander-völgyiek vérengző ordasként vetették magukat a nyomra.

Végigmentek a füves folyóparton, majd kis patakokat ugrottak át, keresztülgázoltak a mind magasabb hegyek lejtőjéről lesurranó csermelyeken, áthatoltak a sűrű bozóton és cserjéseken; hol gyorsabban, hol pedig lassabban haladtak aszerint, hogy a nyomot tisztán vagy kevésbé jól látták-e.

Csuromvizesek lettek a harmattól, majd megdermedtek a hidegtől, de ezzel most nem törődtek; edzettek, kitartók és bátrak voltak, mert ezt követelte tőlük a létért folytatott kemény küzdelem.

Sokáig mentek már a mindinkább keskenyedő folyó környékén, de a szarvast még mindig nem látták sehol. Óvatosan, lassan lépkedtek, mert a véres nyom hovatovább egészen határozatlanná vált, s így követése megkívánta a legnagyobb körültekintést és figyelmet.

A három vadász nem adta föl a reményt, s elszántan kutatott tovább. Hajlott testüket megvilágította a nap, amely már a földhöz szorította a ködöt és fölszárította a harmatot, sőt kellemesen melegíteni is kezdett, miközben sugarai igéző játékossággal, aranyló fénnyel csillantak át a fák és bokrok színes lombján.

Egyszerre csak szinte földbe gyökerezett a vadászok Iába a boldog meglepetéstől. Pár lépésnyire tőlük egy mogyoróbokor árnyékából előtört az űzött szarvas, majd hosszú ugrásokkal menekülni próbált. Fejét magasra tartotta, s remek agancsa

mint két ágas-bogas nagy lapát meg-megvillant az alacsony bokrok fölött. Ám futása nem volt olyan könnyed, mint máskor; látszott rajta, hogy nehezére esik és fárasztja a mozgás, de nem csoda, hiszen a nyílt sebek fájtak, és a nagy vérveszteség ugyancsak legyengítette.

Az ősidők vadászai diadalittasan fölordítottak, s a menekülő szarvas után iramodtak. Nemsokára azonban elvesztették szemük elől, s messze elmaradtak mögötte. Amikor aztán újra föltűnt előttük, már nem tágítottak mellőle, megállás nélkül kergették, hajszolták a fáradt és legyengült állatot; hozzákúsztak, elébe ugrottak, kerülgették és körbejárták, végül az egyik fiatal vadász a hegyoldalon elterülő sűrű bozótosba futott, ezen nagy sietve átvergődött, miközben gondosan ügyelt arra, nehogy a szarvas észrevegye. Mihelyt megelőzte az állatot, kijött a sűrűből, egy vén bükkfa vastag törzse mögé rejtőzött, s amikor a szerencsétlen, elcsigázott szarvas támolyogva a közelébe ért, nagy lendülettel rávetette magát, majd valahol az úton talált görcsös husángjával olyan irtózatos ütést mért áldozata fejére, hogy az menten elkábult. A szarvas megtántorodott, karcsú és hosszú lába megtört alatta, aztán a súlyos test a földre rogyott.

Az ifjú vadász nagyot üvöltött örömében, majd mint aki eszét vesztette, ütni-verni kezdte botjával a szarvas fejét.

Az állat már nem is mozdult, amire a szerencsés vadász társai odafutottak. A vén neander-völgyi elégedetten vizsgálgatta a nagy zsákmányt, majd hirtelen, mintha attól félne, hogy a szarvas netán megszökik, elővette szakócáját, és addig püfölte az élettelen áldozat nemes vonalú koponyáját, amíg csak szét nem zúzta a csontokat, amíg a kiloccsant agyvelő fehérre nem

maszatolta a kőfegyver hegyét.

Sokáig gyönyörködtek a vadászok a zsákmányolt szarvasban, amilyet talán csak megint igen hosszú idő múltán sikerül majd elejteniük, s közben leküzdhetetlen vágyuk támadt egy darab meleg húsra. Az állat mellé térdeltek, véső alakú hasogatójukkal fölmetszették az erős hasfalat, hozzáláttak a bőr lenyúzásához, s mihelyt szabaddá tették a hasüreget, nagy vágással kiszedték a belső szerveket. A beleket a közeli sűrűségbe hajították, mert ma igazán nem volt étvágyuk ilyesfélére, viszont annál sóvárabban fogták két marokra a szívet, tüdőt és májat, s egykettőre el is fogyasztották. Amikor ezekkel az ínyencfalatokkal végeztek, a szakóca éles hegyével mindegyikük még egy darab húst szelt le, s folytatták a békés lakmározást.

Pihentek, jóllaktak, ami eltüntette a hosszúra nyúlt vadászat fáradalmait és visszaadta erejüket, s nem is gondoltak az átélt gyötrelmekre. Már nem ettek olyan falánkan és tele szájjal, mint amikor az első falatba haraptak; lakomájukat meg-megszakította már valamelyikük rövid és vakkantó hangja, ha közölni akarta társaival, amire éppen gondolt. A válasz is hasonló hangokból és fintorokból állt, a végén pedig mindhárman lármásan fölnevettek vad örömükben.

A jóízű falatozás és pihenő végeztével ismét az elejtett szarvas mellé telepedtek, s mialatt a fiatalok folytatták az állat bőrének lefejtését, az öreg azon fáradozott, hogy leválassza a fejet a testről. Hosszadalmas és fárasztó munka volt ez, amellyel éles szakócája nélkül aligha boldogult volna. De végre mégiscsak sikerült. Ezután az öreg újból nekigyürkőzött, hogy kőfegyverével egészen szétverje a szarvas koponyáját; kiszedte és félredobta a szilánkká aprózott csontokat, csakhogy minél

nagyobb legyen az a nyílás, amelyen keresztül az agyvelőhöz akart férkőzni. Az átlyukasztott koponyacsont hézagján maszatos ujjaival nemsokára el is érte az agyvelőt, s a kiszedett darabokat hangos cuppogással eszegetni kezdte. Amikor eldobta a koponyát, a fiatal vadászok estek neki, s hosszú, vékony gallyakkal piszkálgatták ki az ízes csemege maradékait.

Ismét munkához láttak. Kisebb darabokra vagdosták és szaggatták a szarvas testét, hogy a zsákmányt könnyebben magukkal vihessék a barlangba. Majdnem végeztek már a munkával, amikor a vén neander-völgyi otthagyta a lenyúzott és feldarabolt állatot, fölegyenesedett, s vaskos kezével törölgetni kezdte homlokáról a nagy verejtékcsöppeket.

Amint ezzel foglalatoskodott, hirtelen arra lett figyelmes, hogy magasan a hegyoldalban egy barlang tágas bejárata feketéllik. Ez volt az a barlang, amelyben télen át az anyamedve tanyázott, s ahol világra hozta játékos kedvű kicsinyeit. Természetesen ez a föld alatti üreg nemcsak neki adott menedéket, hiszen messze környékről minden barlangi medve, akár hím, akár nőstény, ide menekült a tél viszontagságai elől, sőt itt húzta meg magát rossz időben is, ha véletlenül éppen ezen a környéken kóborolt.

A tapasztalt öreg sokáig nem tudta levenni tekintetét a barlang bejáratáról. Mereven, gondolatokba merülten nézte, s most semmi egyéb nem érdekelte.

Aztán hirtelen a fiatal vadászok felé fordult, akik éppen végeztek az agyonkövezett szarvas feldarabolásával, s rekedtesen rikoltott. Társai fölemelték fejüket, az öregre néztek, aki kezével a magas hegy irányába bökdösött, amelynek lejtőjén mészkősziklák közé ékelten a nagy barlangkapu sötétlett.

A fiatalok fürgén talpra ugrottak, s a kellemes meglepetés örömétől csillogó szemmel bámulták a fölfedezett barlangot. Örömük azonban hamar tovatűnt, amikor észrevették, hogy a barlangot körös-körül mindenütt magas hegyek fogják közre, nagyon meredek út vezet oda, no és a folyótól is messze esik. Így hát a nagy felfedezés tovább nem érdekelte őket, megint lekuporodtak a szarvas lenyúzott bőre mellé, kapargatták róla a húscafatokat, tisztogatták és simítgatták.

Ám a vén neander-völgyi változatlan buzgalommal vizsgálgatta a távoli barlang környékét. Nem üres tekintettel és tartalmatlan érdektelenséggel nézte, mert valahol tudatának legmélyén lassan és bizonytalanul halvány emlékek kezdtek kirajzolódni, eleinte

rendszertelenül és összefüggéstelenül, de aztán egyre makacsabbul ostromolták az agyát, amely fokozatosan áthevült és gondolkozásra késztette. Mereven, mozdulatlanul állt az öreg, mint aki mélyen elmerült emlékeiben és lassan éledő gondolataiban. De egyszerre a megfeszített töprengés sötétjéből kipattan a szikra, amely, mint borús éjszakák fényesen izzó meteorja, hirtelen világosságot gyújtott emlékezetében, s most már gyorsan és könnyedén peregtek a képek amelyeket oly nagy megerőltetéssel hívott elő primitív agyának legrejtettebb zugaiból.

Képzeletében egy táj képe jelent meg hasonlatos ahhoz, amely éppen most is körülveszi. Mély völgy fölött, amelyben sebes patak kanyargott, nagy hegyek meredtek a magasba, tetejüket fehér hósapka födte; ilyenek voltak a hegycsúcsok minden esztendőben kora tavasszal. A völgyben néhány roggyant járású alak haladt, kezükben súlyos fabunkó vagy kőfegyver, s velük tartott egy fiatal vadász is, akinek a szíve tele volt örömmel és büszkeséggel, mert megengedték neki, hogy az idősebb, tapasztalt vadászokkal együtt részt vegyen a veszedelmesnek ígérkező kalandban. A társaságot egy öreg férfi vezette. Magabiztosan ment az élen, nem tekingetett sem jobbra, sem balra, olyan határozottan lépkedett, mint aki jól ismeri a kitűzött célhoz vezető utat. Sokáig vándoroltak a patak mentén, amely a tavaszi hóolvadás következtében kilépett medréből, amíg végül megálltak egy magas hegy alján. Rövid pihenő után sok nehézséggel és fáradsággal fölkapaszkodtak a hegy meredek lejtőjén, miközben nemegyszer visszacsúsztak, ha kisiklott lábuk alól a meglazult kő vagy az átázott gyep. Fáradtan és sárosan végre egy barlang bejáratához értek.

Bementek a föld alatti üregbe, s a bejárat közelében letáboroztak.

Igen élénken jelent meg előtte az a kép, amint ő, az akkor még fiatal legény, hosszas kereséssel összegyűjtötte a barlang környékén fellelhető száraz ágakat, majd a barlangba hordta, amíg csak jó nagy halom nem lett belőlük. A különösképpen vastag és gyantás ágakat az idős férfi kiválogatta, a többbit pedig a tűzre vetette, amely vidáman lobogott és kellemes meleget árasztott a nyirkos, hideg barlangban.

Aztán egy másik kép villant föl emlékezetében. Mindnyájan mélyen bent jártak a barlangban, amelynek sötétjében néhány magukkal hozott égő fenyőforgács pislákolt. Amikor egy meghatározott helyre értek, az öreg a vadászok közül néhányat a barlang különböző pontjaira küldött, s rájuk parancsolt, hogy minél erősebben ordítsanak és égő gallyakat dobáljanak a sötét barlangfolyosókba. Így is történt, s a parázsló fa csípős füstjét a huzat messze elvitte a föld alatti folyosók útvesztőibe és a barlang aknáiba.

Újabb kép következett, amely elhomályosította az előzőt. A távoli barlangzugok sötétjéből vak dühvel törtek elő a haragosan üvöltő barlangi medvék, öregek és fiatalok egyaránt. Ő egy szikla mögé kuporodott, mozdulatlanul figyelte a történteket, s jaj, mennyire megremegett fiatal szíve a borzalomtól és félelemtől, amikor az egyik fiatal vadász retteneteset ordított, mert megtámadta egy sebesült medve és hatalmas fogaival az egész vállát szétmarcangolta.

E hátborzongató élmény emlékét az a kép váltotta föl, amint valamennyien a magas lánggal lobogó tűz körül ülnek, s nyugodtan, békésen eszik a medvehúst, mert a

medvevadászatot követő elmaradhatatlan vallási szertartás már régen véget ért. A vadászok összefüggéstelen rikkantásokkal, felkiáltásokkal és tagolatlan szavakkal próbálták egymást megérteni, s kérkedőn bizonygatták helytállásukat és bátorságukat. Az önelégült hangulat azonban nem sokáig tartott; szertefoszlatta hideglelésben fetrengő, lázban gyötrődő súlyosan sebesült társuk halk nyögdécselése és hörgő zihálása.

Amikor az öreg vadász merengésében ehhez a fájó emlékhez ért, megrázkódott és végigsimított hátracsapott homlokán, mintha végleg ki akarna űzni a fejéből minden olyan gondolatot, amely fölidézheti ezt a szomorú eseményt.

Már nem nézte tovább a távoli barlangot. A fiatal vadászok felé fordult, akik még mindig az elejtett szarvas körül serénykedtek. Megcsodálta jól megtermett, izmos testüket, eszébe jutott, hogy milyen eszesek és bátrak, szívósságukról és kitartásukról is számtalanszor meggyőződött már, s ekkor – mintha váratlan ötlet villant volna át az agyán – rekedtes hangján valamit mindenáron közölni akart társaival, nagy lendülettel és lelkesen hadonászott, miközben hosszú és csupa izom karjával néhányszor a barlang felé mutatott, amely ott feketéllett a fehér mészkősziklák között, a völgyteknő fölé magasan felmeredő hegyoldal közepe táján. Az öreg vadász szeme az izgalom tüzében égett, ritkás és ősz szakállal benőtt arca kipirosodott, homlokát pedig a döntő fontosságú elhatározás jeleként komor ráncok barázdálták.

Fiatal társai figyelmesen hallgatták, s minden igyekezetükkel azon voltak, hogy mielőbb megértsenek valamit öreg barátjuk kapkodó rikoltozásából és heves taglejtéseiből, aki szokatlan buzgalommal próbálta velük megértetni annak a nagy tettnek

lényegét, amelynek végrehajtásához mérhetetlen bátorságra és elszántságra, hidegvérre és vadásztapasztalatokra van szükség. Tagolatlan és összefüggéstelen beszédével, amely mindössze néhány kevés szótagú hangfoszlányra szorítkozott, azt a szándékát közölte, hogy tartsanak terepszemlét a barlangban, ahol majd tavasszal a barlangi medvékre vadászatot rendezhetnek.

Az öreg vadász szertelen előadását feszülten figyelő ifjak lassanként megértették, hogy miről van szó. Arcukról az öröm ámulata sugárzott, bensőjüket pedig olthatatlan vágy töltötte el, hogy végrehajtsák ezt a hősi tettet.

Mihelyt az öreg úgy találta, hogy ha nem is egészen, de legalább részben megértették, a fiatalokkal együtt fölkészült a barlang megtekintésére.

Indulás előtt szétterítették a szarvas lenyúzott bőrét a zöld füvön, rádobálták a húst azon az egy darabon kívül, amelyet magukkal akartak vinni, majd az egészet egy sűrű mogyoróbokorral beárnyékolt sekély gödörbe rakták. Ezután összehordták a közelben talált köveket, s előbb a laposabbakat, majd az élesebb szikladarabokat is rágörgették a bőrbe csomagolt húsra, hogy visszatérésükig megóvják a különféle fenevadaktól, mindenekelőtt az undorító barlangi hiénától, amely alkonyatkor szokott elősettenkedni rejtekéből, s átkutatja a környék minden zugát.

Amint a húst biztonságba helyezték, haladéktalanul útnak indultak.

Végigmentek a völgy gyepszőnyegén, átvergődtek a hegyoldalt szegélyező bozótoson, lassú léptekkel megmászták az erdő borította meredeket, majd egy szűk ösvényre jutottak,

amely sziklahasadék mélyén, szerte heverő nagy kövek közt éles emelkedővel kanyargott a magasba. Itt nagyon sokat küszködtek. A síkos és nyirkos köveken megcsúszott a lábuk, úgyhogy időnként többet mentek hátra, mint előre. Négykézláb is megpróbálták. Így már nem bukdácsoltak annyit, de ez a megoldás sem vált be, mert a magukkal vitt fegyverek akadályozták őket kezük mozgatásában.

De ezen a gyatra útszakaszon is túlestek, s nemsokára ott álltak a barlang előtt.

Ahogyan valamikor az öreg vadász hordta a száraz gallyakat a barlangba, most a két fiatalra hárult ez a feladat. Egész nyalábnyi rőzsét hoztak egyszerre: akadt mindenütt éppen elegendő, s jó száraz is volt. Eközben az öreg bent a barlangban szikrát csiholt. Izzó nyílként röppent a szikra a száraz fűből, mohából és zuzmóból felrakott kupacra, és egyszeriben lángra lobbantotta. A vadászok szorgalmasan táplálták a tüzet, az öreg pedig a magasra csapó lángok közé gyantától gyöngyöző vastagabb fenyőágakat dugdosott, hogy fáklyaként világítsanak majd a barlang sötétjében.

Fölszedelőzködtek és elindultak. A füstölgő fáklyák tompa fényénél ugyanazon az úton haladtak, amelyen az anyamedve járt. Nekik is át kellett mászniuk a köves meredeken; egymás után, lassan és vigyázatosan ők is végigmentek a barlangfal mentén vezető, keskeny agyagösvényen.

Elöl az öreg lépdelt, s a fáklyák gyenge világánál gondosan szemügyre vette az ösvényt, amelyen meneteltek. Hosszú ideig szótlanul baktatott, de egyszer csak nagyot kiáltott örömében, fiatal társaihoz fordult, széles arca boldog vigyorra húzódott, s kezével a nedves agyagban visszahagyott medvenyomokra

mutogatott. A nyomok keresztezték egymást; voltak közöttük, amelyek a barlang belsejébe, mások viszont, a láthatóbbak, a szabadba vezettek. Méretük sem volt egyforma; a nagy nyomok között, amelyek az idősebb és testes hímektől vagy nőstényektől származtak, akadtak középnagyságúak, sőt egészen kicsinyek is, amelyeket az apró medvebocsok hagytak a sárban. Rengeteg volt a nyom, hiszen minden barlangi medvének végig kellett mennie ezen az ösvényen, a barlangmennyezet réseiből szüntelenül csöpögő víz pedig nedvesen tartotta az agyagot, amelybe aztán a súlyos medvelábak jócskán lesüllyedtek.

A felfedezéssel elégedett vadászok szívét megremegtették a nagy küzdelem első sejtelmei, gondolatukban mesés ábrándokat szőttek, latolgatták az eshetőségeket, s ez most minden egyebet háttérbe szorított emlékezetükben. E pillanatban elfelejtették a szarvasvadászat fáradalmait, megfeledkeztek otthont adó odújukról, a virradat és napnyugta szépségeiről, a verőfényes napok békés hangulatáról, a hold sápadt fényéről, a csillagok ragyogásáról és az egész világról.

A mély megilletődésből elsőként az öreg vadász ocsúdott föl. A hamvadó fáklyákat néhányszor megforgatta, s amint újból lángra kaptak, folytatta útját. Árnyéka torz változatokban imbolygott a barlang hepehupáin, megrövidült, aztán óriásira nőtt, megbújt a sziklák kiszögellései alatt, eltűnt az oldalfolyosók sötétjében, majd gyorsan ismét előkerült és nagyot szökött előre, mintha félne a sötétségtől, amely nyomtalanul elnyelte, s mintha attól tartana, hogy utoléri az a másik két árnyék, amely makacsul követi és a sarkában jár. Menekült, rohant az árnyék, de egyszerre megtorpant és nem mozdult.

Megállt az öreg is. Nézte a nem éppen magas kőhalmazt, amely az ösvény fölött két hatalmas sziklában végződött, viszont a másik oldalon hamarosan egybeolvadt a felmagasodott agyagos barlangfenék síkjával. Egyébként a barlang ezen a szakaszon meglehetősen elkeskenyedett, s a barlangfal közvetlen közelében vezető ösvény afféle rövid sziklaszorossá szűkült, mintha csak medveszorítónak teremtették volna.

Úgy látszik, az öreg vadásznak is ez volt a véleménye, s talán már el is határozta, hogy a következő tavasszal itt rendezik meg a nagy vadászatot.

Helyesnek találta tehát, ha alapos terepszemlét tartanak. Mialatt az öreg a kő borította halmot vizsgálgatta egész hosszában, a fiatal vadászok a kis sziklaszorost nézegették, megmérték a magasságát és a hosszát, fölmásztak a két nagy sziklára, s kipróbálták, hogy innen milyen mélyre sújthatnak majd le ütésre lendített fabunkójukkal. Amikor ezzel végeztek, a barlang falát is megszemlélték, s örvendező fintor jelent meg az arcukon, amint észrevették, hogy közvetlenül a sziklaszoros mögött nem túl mély beszögellés feketéllik, amelyben egy ember biztonságosan megbújhat, ha netán gyors és váratlan támadás éri.

Töviről hegyire átvizsgálta a kis sziklaszoros környékét az öreg vadász is; valószínűleg mindent rendben talált, mert arca elégedettségről tanúskodott. Most már mindhárman átfurakodtak a szoroson, majd az ösvényen tovább folytatták útjukat a barlang mélyébe.

Pár pillanat múltán azonban megálltak, s feszülten figyeltek. Arcukról nyugtalanság tükröződött, szemükben szokatlan izgalom tüzelt. A távoli sötétből ugyanis halk sustorgást és

csobogást hallottak, amit nem tudtak mire vélni. Egymásra néztek, majd fontolgatni kezdték, vajon továbbmenjenek-e vagy inkább forduljanak vissza, mert már a vérükben volt, hogy bizalmatlanul és óvatossággal fogadjanak mindent, ami ismeretlen és idegen, s ez a nemzedékről nemzedékre öröklött tulajdonság bizony már igen sok vadászt megmentett az idő előtti és gyötrelmes haláltól. Ám az egyhangú zsongás lassanként megnyugtatta felajzott érzékeiket, úgyhogy útjuk folytatása mellett döntöttek.

De azért fokozott vigyázattal mentek, bármikor készen arra, hogy futásban keressenek menekülést, ha a szükség úgy hozná magával.

Viszont minél hallhatóbbá és kivehetőbbé váltak a sejtelmes hangok, annál bátrabban haladtak előre a vadászok, mert most már tudták, hogy valahol a közelben víz csobog és sustorog. Nem is tartott sokáig, s ott álltak a sziklasánc előtt, amely mögött a barlangi nőstény medvék és kölykeik sérthetetlen birodalma terült el.

A vadászok hosszas fontolgatás nélkül, egykettőre a sziklasánc tetején termettek. A füstölő fáklyák halvány fényében megpillantották az alattuk csobogó kicsike patakot, amely a barlangfal egyik sziklahasadékából buzogott elő, de csupán pár lépésnyi medret vájt a barlang aljába, és az átellenes oldalon örökre eltűnt. Mindkét partján elszórtan legföljebb egy évet élt medvebocsok félig elporladt csontjai hevertek, sőt egy helyütt, közvetlenül előttük a sziklasánc lábánál egészen kis csonthalmot vettek észre; olyan medvekölyök csontváza volt ez, amely mindössze néhány napig élhetett, s elpusztult anélkül, hogy látta volna a napot, a hegyeket és erdőket.

Az apró csonthalmok nemigen érdekelték a vadászokat és nem is hatódtak meg különösebben, s az öreg felszólítására hamarosan visszaindultak. Befordultak még a nagy barlangfolyosók egyikébe, hogy ott is körülnézzenek, de aztán meggondolták a dolgot, mert utolsó fáklyáik is alig világítottak már.

Sietős léptekkel igyekeztek a barlangkapuhoz, s amikor odaértek, már csillagos éjszaka fogadta őket. Fölkotorták tehát a hamut, egybekaparták az izzó parazsat, s kevéske száraz fűvel és mohával új tüzet gerjesztettek, amely számtalan piros nyelvével mohón nyaldosta a rávetett rőzsét.

Néhány pillanat múlva a barlang előterében, nem messze a bejárattól vidáman csaptak magasra a lángok, s vakító fényt és kellemes meleget árasztottak.

Hangtalanul ültek a vadászok a tűz körül. Mereven bámulták a lobogó lángokat, s annyi élménytől és reménytől felzaklatott gondolataikban kezdtek kirajzolódni a legnagyobb hősiesség, a legelszántabb vakmerőség, a mérhetetlen erő megálmodott képei; azoké az álmoké, amelyeknek nemsokára a legnagyszerűbb és legderekabb tettekben kell megtestesülniük.

Kint csöndes éjszaka borult az alvó tájra.

Alig hajnalodott, amikor a vadászok elhagyták a barlangot, s visszaindultak otthonukba. Leereszkedtek a völgybe, félredobálták a szarvashús fölé kupacolt köveket, szétosztották egymás közt a húsdarabokat, majd siettek tovább a barlangtanyára. Ott már türelmetlenül vártak rájuk. Amikor végre hosszú elmaradás után barlangjuk alacsony bejáratához érkeztek, az asszonyok és gyerekek örvendező, éhsóvár rivalgása fogadta őket.

Végéhez közeledett az ősz, s már készült, hogy átadja uralmát a télnek. A nappalok rövidültek, az éjszakák hosszabbodtak, s fagyosabb éjjelek után reggelre nemegyszer csillogó dér borította a tájat. A fák és bokrok tarkára színesedett leveleit a hideg szélviharok leszaggatták, ölre kapták és magukkal ragadták, vadul örvénylő táncban a magasba röpítették, végül aztán könyörtelenül a földre sodorták, hogy betakarják velük a hervadtan didergő füveket. A völgyben gomolygó köd áthatolhatatlan, fehér lepelbe burkolta a zúgó folyót. A szürke fellegek hosszú időre eltakarták az égbolt kékjét, s komor fátyolfüggönyükből mind gyakrabban és kitartóbban szemerkélt az eső, amelynek nyirkos hidege az egész szomorú tájra rátelepedett. Amikor pedig a csendes esőket fölváltották a heves záporok, úgy tetszett, mintha az egek az elvesztett tavasz elbűvölő szépségeit, a múlandó nyár derűs hangulatait és a haldokló ősz tarkaságát siratnák.

Az anyamedve pár nap óta már csak a tavasszal elhagyott barlang legközelebbi környékén kóborolt kölykeivel. Jócskán meghízott; marján, a mellső lábak fölött vastag zsírpárna dudorodott, amely a felszedett hájréteggel együtt bő tartalékkészletnek ígérkezett a hosszú téli álom idejére. Szépen megtestesedett és kövérkésre gömbölyödött a két medvebocs is, azonban az anyjukéhoz hasonló zsírpárnája csupán az egyiknek volt; a másik kismedve, amely a nyarat sebesült lábbal sántikálta át, már nem tudott elegendő zsiradékot fölhalmozni szervezetében.

Az esős őszi napok borongós hangulata a medvekölykök életére is kihatott. Hűvösebb napokon odalett a jókedvük és pajkosságuk, s összemaszatolt bundácskájukban bánatosan

tipegtek anyjuk után.

De azért nem fáztak. Hosszú, de ritka szőrük már régebbi idő óta, amikor a hidegnek és tartós esőnek még híre sem volt, selymesen finom bolyhokkal kezdett sűrűsödni, s ez védelmet nyújtott mind a hideggel, mind a nedvességgel szemben. Így gondoskodott róluk a természet már jó előre; téli bundát adott rájuk, hogy ne ázzanak-fázzanak az őszi locspocsban.

Anyjuk egyre nyugtalanabbá vált. Állandóan a barlang közelében ténfergett, meg-megállt a bejárata előtt, hosszasan bámulta, szaglászott és szimatolt, aztán megfordult és elballagott. De mindig visszahúzta valami, mintha csak sejtené, hogy egyszer mégis elérkezik az a nap, amikor menthetetlenül be kell lépnie a barlangkapun, és odabent messze a bejárattól valamilyen meleg kuckót kell keresnie, ahol gyermekeivel együtt mély álomban átaludhatja azt az időt, amíg a tájat hó borítja és átjárja a tél jeges lehelete.

Mind zordabb és kietlenebb napok következtek.

Amikor aztán egy napon fagyos északi szél süvített át a hegyeken és sötét felhőket hozott magával, amelyekből zuhogni kezdett a sűrű és hideg eső, a medvebocsok egy kiugró szikla alá húzódtak, egymáshoz kuporodtak és minden lében kanál orrocskájukat dúsan bolyhozott két lábuk közé szorították. Egy darabig bánatosan nézték az unalmas, szürke világot, majd lehunyták szemüket, s az esőcsöppek egyhangú kopogása álomba ringatta őket.

A nőstény medve a közelükben állt és gondterhelten bólogatott nagy fejével. Érezte, hogy közeledik a pillanat, amikor kicsinyeivel együtt hosszú időre be kell vonulnia a barlangba. De előbb még el kellett valamit intéznie. Tehát

mihelyt úgy-ahogy elállt az eső, fölébresztette a bocsokat. A két kis állatnak akarva-akaratlan ott kellett hagynia a nyugalmas menedéket, hogy kövesse anyját. Elindultak a közeli kis rétre. Amint a fújdogáló szélben és a még mindig kellemetlenül szemerkélő esőben odaértek, a medvemama valamilyen gumókat és gyökereket kapart ki a földből, összerágott néhányat, majd a fiainak is adott belőlük. Ezek mohón vetették magukat az ismeretlen csemegére, ám alighogy beleharaptak, azonnal ki is köpték, mert annyira rossznak és keserűnek találták. Anyjuk azonban nem sokat törődött fintorgatásukkal és prüsszögésükkel, állhatatosan noszogatta őket, hogy egyenek a gyökerekből. De a kölykök csak nem akartak szót fogadni, amire a medvemama méltó haragra lobbant; egyiknek is, másiknak is a szájába gyömöszölt egypár gyökérdarabot. A gyökerek íze nem volt éppen a legkellemesebb, de. a barlangi remeteség előtt igen hasznos szolgálatot tettek, mert áttisztították a beleket, ami zavartalanabb és egészségesebb téli álmot biztosított.

Talán egy vagy két napig bolyongtak még a környéken, s amikor a szélviharban már hópelyhek is kavarogtak, az anyamedve kölykeivel a barlanghoz indult, belépett a kapuján, s nemsokára mindhárman eltűntek az örökös éjszakában.

Ugyanazon az úton mentek, mint tavasszal. A nőstény medve csak az agyagösvényen torpant meg egy pillanatra, s figyelmesen szaglászott körül bizonyos gyanús nyomokat, amelyek szokatlanul átható szagot árasztottak, ingerelték az orrot és nyugtalanítottak. A három neander-völgyi vadász lábnyomai voltak ezek, akik nemrégen a barlangban jártak. Meztelen lábuk mélyen besüppedt a puha és nedves agyagba,

úgyhogy az emberi test szaga mostanáig sem illant el a nyomokból.

A medve kinyújtotta a nyakát, fölvetette a fejét, és hosszasan szimatolt. De a gyenge légáramlásban nem érzett semmi aggasztót. Rövid tétovázás után továbbindult tehát, ám felkészülten arra, hogy haladéktalanul fölveszi a harcot, ha netán támadóval kerülne szemközt.

No de nem történt semmi, a kellemetlen szagot egyre kevésbé érezte, s amikor átmászta a sziklasáncot és a két kismedvével megállt a csermelynél, az idegen szag egészen eltűnt. Ez megnyugtatta; sokkal inkább, mint annak a néhány nőstény medvének a jelenléte, amely előtte érkezett a barlangba.

A kiugró szikla alatt megtalálta régi kuckóját, kényelmesen leheveredett, kicsinyei mellébújtak, s nemsokára mindnyájan mély és sokáig, nagyon sokáig tartó álomba merültek.

Ezalatt kinn tovább rosszabbodott az idő. Jeges szélviharok száguldoztak a tájon, a hóförgetegek fehérbe burkolták a hegyeket, erdőket és völgyeket. A természet vidám és derűs életét hosszú hónapokra eltemette a hideg hótakaró.

Nehéz és szomorú lett a neander-völgyiek élete is. Az éhség gyakori vendég volt náluk, a fáradtan lobogó kis tűz nem tudta kiszorítani a barlangból a tél dermesztő levegőjét.

A vadászok állati bőrökbe csavartan másztak ki a fagyba, ködbe és fagyos hózivatarokba; küszködtek a hóval, hogy eljussanak a steppére vagy erdőbe, ahol aztán mérhetetlenül fárasztó hajszában üldözték a vadat, botladoztak a behavazott tuskókon, kidűlt fatörzseken vagy sziklákon, és fájdalmas

sebeket kaptak, sokszor a hóval befújt gödrökbe is belezuhantak. Gyötrelmük megkétszereződött, ha hóviharba kerültek. Erejük minden megfeszítésére szükség volt, hogy előbbre vergődjenek, lassan és nehezen haladtak, de menniük kellett szüntelenül, hiszen a legrövidebb pihenőért is esetleg életükkel kellett volna fizetniük. A heves szélvihar kergette a havat, a jégszilánkok hasogató tűszúrásként vágódtak az arcukba, szegényes bőrruhájukra vastag zúzmara rakódott, amely kellemetlenül hűtött. Hosszú, ritka szakállukon a kilélegzett pára dérré változott, s fehérsége élesen elütött arcbőrük barnaságától.

Gyakran megesett, hogy mindezeket a gyötrelmeket hiába szenvedték végig. Egész napos vesződés után holtfáradtan, vérpirosra gyulladt szemmel tértek vissza a barlangba, s nem hoztak magukkal semmit. Ilyen napokon éhesen feküdtek le, de abban a reményben, hogy az eljövendő napokon melléjük szegődik a vadászszerencse, nem üres kézzel jönnek majd haza, s kitessékelhetik az éhséget barlangjukból.

Így múltak lassan a téli hónapok, többnyire éhség és megpróbáltatások közepette. Ha nem mentek vadászni, a tűz köré telepedtek, nagyokat hallgattak, s gondolatukban igéző káprázatként megjelent a verőfényes és meleg napok, a buján zöldellő táj és a vadban bővelkedő erdők képe, mintegy fölidézve a sikerült vadászatokat követő bőség és édes semittevés boldog napjait. Vágyakozó merengésükből azonban gyakran a rideg valóságra ébresztette őket üres gyomruk korgása és az éhező gyermekek sírása.

Végre valahonnan délről langyos szellők kezdtek fújdogálni, leheletükre elolvadt a hó, és szennyesen csordogáló vízzé

változott. Derűsebben sütött a nap is, hogy melengető sugaraival egyre kisebb foszlányokra szaggassa a hótakarót.

Ám a tél védekezett; heves hóviharokban és förgetegekben tombolta ki haragját, dermesztő fagyokkal fitogtatta erejét, de mit ért mindez: a közeledő tavaszt már nem tudta meghátrálásra kényszeríteni. Az olvadást és enyhülést már nem lehetett megakadályozni, a hófúvásokat locspocs váltotta föl, a fagyok sem voltak olyan erősek, hogy a felengedett földet ismét kőkeménnyé változtassák. A hegyoldalakon és az erdők alján kivirágzott a sáfrány, a tavaszi tőzike, a hóvirág és a májvirág, a

patak mentén barkák aranysárga porfelhőjébe burkolt mogyoróbokrok sorakoztak, és gólyahír, boglárka és kankalin bimbózott.

A beköszöntő tavasz szépségének és melegének varázsában a neander-völgyiek hamar elfelejtették a téli napok minden szenvedését. A vadászatok már korántsem jártak annyi nehézséggel és fáradsággal, s talán egyszer sem tértek haza zsákmány nélkül. A hosszú ideig barlangba kényszerült gyermekek sápadt arcát újból pirospozsgásra festette a nap, s jóformán reggeltől estig vidám hancúrozásuktól volt hangos a barlang környéke.

Egyedül az öreg vadász vált nyugtalanná, mégpedig annál inkább, minél jobban kibontakozott a tavasz. Szüntelenül a távoli hegycsúcsokat bámulta, s amikor az utolsóról is eltűnt a hósapka, elérkezettnek látta az időt, hogy elinduljanak a nagy kalandra.

Azon az estén vakkantó hangok segítségével sokáig tanácskozott a két fiatal vadásszal; azt próbálta megértetni velük, hogy mielőbb a hegyekbe kell menniük, ha azt akarják, hogy a barlangi medvékre megrendezett vadászat sikerrel járjon. A fiatal vadászok helyeslőleg bólogattak; szemükben türelmetlenség és a példátlan élményeket ígérő vadászat vágya tüzelt.

Úgy döntöttek, hogy mihelyt virrad, fölkészülnek az útra.

Másnap, amikor fölkerekedtek, a nap már kellemesen melegített. Nemcsak hárman mentek, ezúttal az egész csoport csatlakozott hozzájuk.

A csapat élén az öreg vadász lépdelt, aki szakócát szorongatott a kezében. Utána a szerény élelmiszerkészletet

cipelő asszonyok, majd a gyerekek következtek, míg a menetet az erős fabunkókkal felfegyverzett két fiatal vadász zárta be.

Igen lassan haladtak a virágba borult völgyben, szüntelenül a folyó forrásvidékének irányában, s meg-megpihentek, mert az asszonyok és gyermekek hamar elfáradtak. Így azután nem csoda, hogy amikor este valahol a hegygerinc alatt egy meredek sziklafal tövében aludni tértek, az út felét is alig hagyták maguk mögött.

A medvebarlangos hegy lábához csak a következő nap délutánján érkeztek meg. Megették szűkös élelemkészletük maradványait, s mialatt az asszonyok és gyermekek pihentek, a férfiak a folyópart kavicshordaléka közt hosszúkás tűzköveket kerestek, és halomra dobálták őket. Amikor úgy vélték, hogy már elég összegyűlt, a kőhalmazhoz telepedtek, átválogatták a köveket, és csak a legalkalmasabbakat tették félre. Ezeket szétosztották, jutott a gyerekeknek is, majd az öreg vadász parancsára mindnyájan a barlanghoz indultak.

Jócskán beesteledett már, amire a barlang bejáratához értek. Fáradtak voltak, de egyelőre szó sem lehetett pihenésről. A gyermekek a fiatal vadászok felügyelete alatt szétszéledtek a barlang környékén, s ölükben száraz gallyakat, mohát és avart hordtak össze. Az öreg vadász tüzet gerjesztett, s amikor a lángok már magasan lobogtak, a gyermekek és asszonyok végre lepihentek; a fáradtságtól hamarosan elnyomta őket az álom, de nem aludtak nyugodtan, szüntelenül forgolódtak, hánykolódtak avarból és mohából hevenyészett fekvőhelyükön. Néhány pillanattal később a fiatal vadászok is aludtak, mert a nagy kimerültséget ők sem tudták már leküzdeni. Csupán az öreg vadász virrasztott a tűz mellett gondolataiba mélyedten, s

vigyázott alvó társai nyugalmára és biztonságára.

A hajnalpír bátortalanul lopakodott a barlangba, s megrebbent az alvók szempilláján. Fölébresztette az asszonyokat és a fiatal vadászokat, az összekuporodott és egymáshoz bújt gyermekek azonban tovább aludtak.

De a legkisebbek sem lustálkodtak sokáig, egymás után talpra ugrottak, kifutottak a barlangból, hogy édes és zamatos rügyekkel elűzzék makacsul követelőző éhségüket. Amikor félig-meddig jóllakottan visszatértek, a vadászok már éppen fölkészültek, hogy a barlang távoli térségeibe induljanak.

A füstölgő fáklyák tompa fényénél lassan és vigyázatosan nyomultak előre a barlang sötétjében. Átmásztak a köves meredeken, majd az agyagösvényen egyesével követték egymást, amíg csak a kis sziklaszoroshoz nem értek.

Itt az öreg vadász megállt, letért az ösvényről, majd a sziklás halom hosszában a barlang átellenes falához ment, ahol a kőhalmaz agyagos lejtőben folytatódott és simább tereppé laposodott.

Amint az öreg ide érkezett, a barlangfal hasadékába égő fenyőágat dugott, majd egy kiszemelt helyre lapos köveket hordott, hogy tűzpadot készítsen belőlük. Munkájában az asszonyok segédkeztek, a fiatal vadászok pedig a gyermekekkel együtt visszamentek a barlang bejáratához, hogy további száraz gallyakat hordjanak be és elhozzák az otthagyott néhány kőfegyvert is.

A kikövezett tűzhelyen már lobogtak a lángok, amire a fiatal vadászok és gyermekek megjöttek. A tűzből előmeredő vastag ágakhoz az öreg vadász újakat rakott, úgyhogy a lángok magasra csaptak, s messzire árasztották fényüket és melegüket.

Elérkezett a pillanat, hogy a nagy előkészületek után megkezdődjék a vadászat. A fabunkóval és szakócával felszerelt egyik fiatal vadász a szűk ösvény mentén felmagasodó nagy szikla mögött helyezkedett el, a másik pedig, aki csak szakócát szorongatott a markában, a kis sziklaszoros szemközti oldalán, a barlangfal enyhén homorú beszögellésében lapult meg. Az öreg vadász, aki egyik kezében görcsös husángot, a másikban égő fáklyát tartott, nem messze a tűzpadtól a kőhalmaz tetején állt, majd torkából hatalmas és érdes üvöltés tört elő, amely hátborzongatón visszhangzott a föld alatti üregek csendjében és éjszakájában. Ezután izmos karjának nagy lendületével messzire maga elé hajította az égő ágat, majd a tűzhöz ugrott, és néhány maroknyi nyirkos mohát vetett rá, úgyhogy pillanatok alatt magas füstoszlop gomolygott a lángokból, s a fojtó füstöt a huzat a legtávolabbi zugokba is elvitte. Most az öreg újabb égő ágat ragadott ki a tűzből, s ismét rettenetes ordítás kíséretében a sötétbe röpítette.

Vad üvöltözését a fiatal vadászok semmi jóval sem biztató kiáltozása, az asszonyok rikácsolása és a gyermekek visítozása egészítette ki. A barlangfolyosókon borzalmas hangzavar dübörgőit végig, amely fokozott erővel verődött vissza és újabb hullámokban ismétlődött meg. S alighogy elhalkult, megint fölhangzottak a kiáltások, s ismét egyetlen vészjósló hangorkánban olvadtak össze, hogy rémülettel töltsék el a föld alatti világot.

A szokatlan lárma fölriasztotta álmukból a barlangi medvéket, amelyek korántsem aludtak már olyan mélyen, mint tél derekán. Kelletlenül tápászkodtak föl vackaikról, s pillanatokig tanácstalanul álldogáltak, nem tudván, hogy mi

háborította meg nyugalmukat.

Egy kisebb oldalfolyosón a furcsa zajra egy vén medvekan is fölriadt. Mérgesen dörmögött, ingerülten topogott, s mivel a lárma sehogyan sem akart megszűnni, orrát pedig megcsapta a csípős füst szaga, úgy döntött, hogy kimegy a barlangból. Óvatosan cammogott a koromsötétben, s mindjobban nyugtalanította az ordítozás és az egyre kellemetlenebb füstszag.

Amikor odaért, ahol a mellékfolyosó a voltaképpeni barlangba torkollott, szinte megfagyott ereiben a vér, és rémülten bámult maga elé. Előtte, a barlangfal mellett nagy tűz lobogott, a tűz körül asszonyok rikoltoztak és gyerekek visongtak, odébb, a sziklás halom tetején égő ággal a kezében egy férfi hadonászott, néhányszor megforgatta a lángoló faágat, majd széles ívben a meglepett medve felé dobta. A tüzes fadarab nem messze a medvétől tompán puffant a barlang falán, és szerterajzó szikrák fényében a nyirkos agyagra hullott.

A medve félreugrott, aztán félelmetes üvöltéssel az átellenes barlangfal felé menekült, amikor pedig az agyagösvényre ért, a kis sziklaszoros irányában rohant tovább. Az öreg vadász figyelmeztető kiáltást hallatott, amely lesben várakozó fiatal társainak szólt, s azt jelentette, hogy ne bántsák a sziklaszoroson át menekülő medvét, ne támadják meg, mert tapasztalt, hatalmas termetű állattal kerülnének szembe, amely eszeveszett dühében és haragjában biztosan halálra marcangolná támadóit.

A fiatal vadászok megfogadták a figyelmeztetést, s hagyták a medvét, hadd menjen át bántatlanul a sziklaszoroson, hadd tűnjék el a barlangból.

Éppilyen baj nélkül jutott át néhány további nagy medvekan és nőstény is ezen a halálkapun.

Az a fiatal vadász, aki a szoros mögött bújt meg, hirtelen fölugrott az egyik sziklára, elhelyezkedett rajta, s összekuporodva figyelte a menekülő medvéket. Egyszerre csak észrevette, hogy egy barlangjárat sötétjéből fiatalabb, nem éppen nagy medve közeledik. Az öreg vadász, aki szintén látta a jövevényt, vidáman fölrikkantott, égő gallyat dobott a medve felé, s majdhogy eltalálta. A medve ijedten megtorpant, egy darabig tanácstalanul forgolódott, majd gyorsan a szorosnak vette útját. Most a fiatal vadász ügyesen lecsúszott a szikláról a földre, marokra fogta furkósbotját, nekigyürkőzött, s mihelyt a medve a sziklák közé ért, éles suhintás hasított át a levegőn. A fabunkó rettenetes erővel sújtott le a medve fejére, éppen a

homlokára, úgyhogy az állat menten elkábult. A vadász elővette szakócáját, és addig ütötte-verte az összerogyott medvét, amíg csak egy szikrányi életet is sejtett benne. Ezután társa segítségével félrehúzta az élettelen állatot az ösvényről, s mindketten újból elfoglalták leshelyüket. Duzzadt a keblük a büszkeségtől, hogy ilyen komoly zsákmányt sikerült ejteniük, arcuk széles vigyorra derült, s örvendező, diadalmas kiáltozásuk messze elhallatszott.

Nemsokára az öreg vadász ismét figyelmeztető jelt adott. A fiatalok fölkészültek a támadásra, s rövidesen a második medve fejezte be életét fegyvereik eszeveszett csapásai alatt.

Még egy fiatal medvét ejtettek el így, de aztán megtörtént a baj.

Úgy kezdődött, hogy amikor az ősemberek első kiáltásai fölverték a barlang csendjét, a sziklasánc mögött tanyázó nőstény medvék közt nagy zűrzavar tört ki. Megijedtek a lármától, ingerelte őket az égésszag és a füst, úgyhogy izgatottan futkároztak ide-oda és haragosan dörmögtek. Néhányan fölkapaszkodtak a kősáncra, amikor azonban meglátták a távolban lángoló tüzet és a körülötte égő ágakkal hadonászó ősembereket, szinte megdermedtek a meglepetéstől. Tágra nyitott szemmel bámulták a magasra csapó lángnyelveket és a tűz tompa fényében ugrándozó sötét árnyakat.

Dermedtségükből az öreg vadász kiáltozására tértek magukhoz, aki figyelmeztette fiatal társait, nehogy megtámadják azt a hatalmas termetű és bizonyára tapasztalt medvekant, amely rémülten és felbőszülten elsőként igyekezett kimenekülni a barlangból. Amikor a nőstények látták, hogy a medvekant nem érte bántalom, sőt utána a többi állat is ép

bőrrel jutott tovább, maguk is vállalkoztak a menekülésre. Voltak közöttük, amelyek egyedül kerekedtek föl, mások viszont egy évvel ezelőtt született csemetéikkel indultak útnak.

Mindegyiknek sikerült elmenekülnie. A sziklasánc mögött csupán azok az anyamedvék maradtak, amelyek éppen a legutóbbi napokban hozták világra kicsinyeiket. Ezek kitartottak amellett, hogy nem hagyják cserben kis utódaikat, és megvédik őket, bármi történjék is. Elszántan vállalták, hogy szembeszállnak bárkivel vagy bármivel, győznek vagy elbuknak, de még vak és egészen tehetetlen kölykeik mellől nem tágítanak.

Velük maradt a kőfal mögött az a nőstény medve is, amely két bocsával együtt aludta át a telet a kiugró szikla alatt, nem messze a búvópataktól. Pedig nem akart maradni. Menekülni szeretett volna ő is, csakhogy az egyik kismedvét sehogy sem tudta fölébreszteni. Hiába költögette gyöngéd brummogással, hiába bökdöste a lábával, a medvebocs meg sem mozdult, aludt tovább, egyre csak aludt.

A nőstényt ez már igazán felbőszítette, türelmetlenül topogott a kis álomszuszék körül, mind hevesebben és könyörtelenebbül ráncigálta, amikor pedig még ez sem segített, hirtelen elhatározással engedetlen gyermekéhez hajolt, hogy fejével egyszerűen legurítsa vackáról.

Ám amint orrával megérintette a kis testet, megérezte, hogy a kismedve hideg és merev. Gombolyagba kuporodva feküdt, de nem aludt. Halott volt.

Könnyű, fájdalmatlan elmúlással hagyta itt a világot. Hosszú álmában lassanként elsorvadt, mert bundás bőre alatt nem halmozódott föl annyi zsiradék, amennyi elegendő lett volna,

hogy testét egész télen át táplálja. Ezért hamvadt el benne az élet lassú, nagyon lassú pislákolással.

Az anyamedvének be kellett látnia, hogy élettelen bocsán már nem segíthet, s most minden gondolatát legalább az élő megmentése foglalkoztatta. Gyorsan átmászott vele a sziklasáncon, aztán a barlangfal mentén vezető agyagösvényen a veszedelmes sziklakapu felé igyekezett megmaradt kicsinyével, amely pár lépéssel előtte baktatott.

A menekülő kis mackót elsőként egy asszony pillantotta meg. Fölordított, hogy figyelmeztesse a vadászokat a közeledő zsákmányra. Aztán követ ragadott és nagy erővel a kismedve után hajította. A kő előbb nagyot perdült egy sziklán, majd hangos koppanással a barlangfenékre esett. A gyermekek éktelen lármában törtek ki, visongtak és ordítoztak, újabb és újabb kő süvített át a levegőn. S ebben az általános zajban, amely betöltötte az egész barlangot, elveszett a neander-völgyi asszony riadt kiáltása, aki észrevette, hogy a menekülő fiatal medvét termetes nőstény medve követi.

Mihelyt az asszony első figyelmeztető kiáltása elhangzott, a fiatal vadászok tüstént a helyükre ugrottak, s várták a zsákmányt. Ezúttal azonban egyikük mellett ott állt az öreg vadász is; ugyanis lekúszott a szikla tetejéről, hogy az égő gyantás ágak halvány világánál megtekintse az elejtett medvéket, amelyek a sziklakapu mögött az ösvény közelében hevertek. S ez a további események során, amelyek oly gyorsan peregtek egymás után, igen fontosnak és nagy szerencsének bizonyult.

Az áldozat közeledő lépteinek hallatára a fiatal vadászok egyike magasra lendítette furkósbotját, s lesújtott.

De találata nem volt pontos.

Nagyobb medvét várt, ezért tévesztett célt, s görcsös botja csak épp hogy súrolta a kismedve oldalát. A medvebocs keservesen vinnyogott, inkább ijedtében, mint fájdalmában, s hanyatt-homlok menekült.

A másik fiatal vadász, látván, hogy kisebb medvével van dolguk, előugrott a barlangfalba vájt rejtekéből, s a kiszemelt zsákmány üldözésére indult. De alig tett pár lépést, kővé dermedt rémületében. Az ösvény fölé magasodó sziklák és a barlangfal közti szűk szorosban borzalmas üvöltéssel feltűnt a hatalmas termetű, felbőszült nőstény medve, s dühödten vetette rá magát a vadászra. Erős fogaival föltépte a szerencsétlen ember mellét, s rettenetes sebet ejtett rajta.

A kegyetlen fájdalom, amely egész testét átjárta, fölrázta a fiatal vadászt dermedt rémületéből. Megfeszítette karját, hegyes szakócájával megcélozta a medve fejét, s a kő közvetlenül az állat szeme fölött csapódott be. Reccsent a csont, s a medve szemét pillanatok alatt elöntötte a kibuggyanó vér.

A nőstény medve félreugrott, fájdalmában megvonaglott, majd bőszült haraggal a hátsó lábára állt, mellső lábát magasra emelte, és ismét a vadászra rontott, hogy összezúzza halálos ölelésével. De mielőtt ezt megtehette volna, a fiatal férfi ájultan a földre rogyott. A meglepett medve dühösen fölmordult, fölegyenesedett testét tompa puffanással előredobta, s az alélt vadászhoz készült ugrani, hogy agyontapossa.

S most, a legnagyobb veszedelem pillanatában az öreg vadász a nekivadult állat mellett termett, és égő husángjával hatalmas ütést mért a fejére. Ahogy az izzó husáng lecsapott, ezernyi tüzes szikra röppent szerte; sok közülük a medve bundájába

hullott, több a szeme fölötti véres sebbe esett, s elviselhetetlenül égetett. Az állat fejének szőrzete megperzselődött, bőrén égési foltok éktelenkedtek.

A váratlan támadás annyira megzavarta a nőstény medvét, hogy sorsára hagyta az ájultan fekvő fiatal vadászt, s az új ellenség felé fordult. De még mielőtt megindíthatta volna támadását, már a második, a harmadik, a negyedik ütés zuhogott a koponyáján, és mindegyik nagyon fájt, mind égetett, mindegyik perzselte a bundáját és sütötte a bőrét.

A medve haragja észvesztő rettenetté változott, amikor látnia kellett, hogy holmi tüzes kígyó sziszeg szüntelenül előtte, s közben súlyos csapásokkal ostromolja a fejét. Mindig félt a tűztől, tehát most is jobbnak vélte, ha meghátrál, s rövid habozás után eszeveszett futásnak eredt. Vadul rohant előre, s még a barlangban utolérte immár egyetlen csemetéjét. A kis mackó boldogan dörgölőzött anyjához, békés nyüszítéssel vidáman ugrándozta körül, ám az anyja most rá sem hederített, minél hamarabb ki akart jutni a barlangból, s legföljebb csak gyengéd dörmögéssel biztatta kismedvéjét, hogy jöjjön utána.

Kettesben menekültek tovább, hamarosan elérték a barlang kapuját, aztán nekivágtak a meredek hegyoldalnak, mit sem törődve azzal, hogy talpuk kásává tapossa a szerényen meglapuló tavaszi tárnics kék harangocskáit.

Nemsokára mindketten eltűntek valahol a messzeségben.

Rosszabb volt a helyzet a barlangban.

Miután az öreg vadásznak sikerült megfutamodásra kényszerítenie a nőstény medvét, azonnal sebesült társához sietett. A barlangfal egyik hézagába égő fenyőágat erősített,

amelyet előzőleg sebesen megforgatott a levegőben, hogy lángra lobbantsa, majd a mozdulatlan test fölé hajolt, s megvizsgálta a mellén tátongó borzalmas sebet, amelyből dűlt a vér és nagy, piros tócsában gyűlt össze a földön. A fiatal vadász arca halottsápadt volt, mélyen beesett szemének pilláit lehunyta, ajka elszederjesedett. Keze görcsösen szorongatta a szakócát, amelynek hegyét megfestette a medve vére.

Az öreg vadász intett a másik fiatalnak. Megfogták a súlyos sebesültet; az egyik a lábánál, a másik a hóna alatt, s lassan, vigyázatosan a tűzpadhoz vitték. A szerencsétlenül járt vadász még mindig mély ájulatban feküdt, ez azonban most nagy jótéteményt jelentett számára, mert eltompította érzékeit és megszabadította fájdalmaitól.

A tűz közelében, a barlangfal mellett fektették le, s egy asszony néhány maroknyi száraz mohát teregetett a feje alá.

A gyerekek, akik a szörnyű viaskodás hatása alatt még most is remegtek a rémülettől, kíváncsian állták körül a beteget, s értelmetlenül nézték.

A vadász mellén éktelenkedő nagy és véres sebet látták ugyan, de nem tudták megérteni, hogy a sebesült miért fekszik olyan mozdulatlanul, miért nem jajgat fájdalmában, miért nem dobálja magát, miért nem vonaglik a láztól és hidegleléstől, aminek annyiszor voltak tanúi, ha valaki súlyos sérüléssel tért vissza a vadászatról.

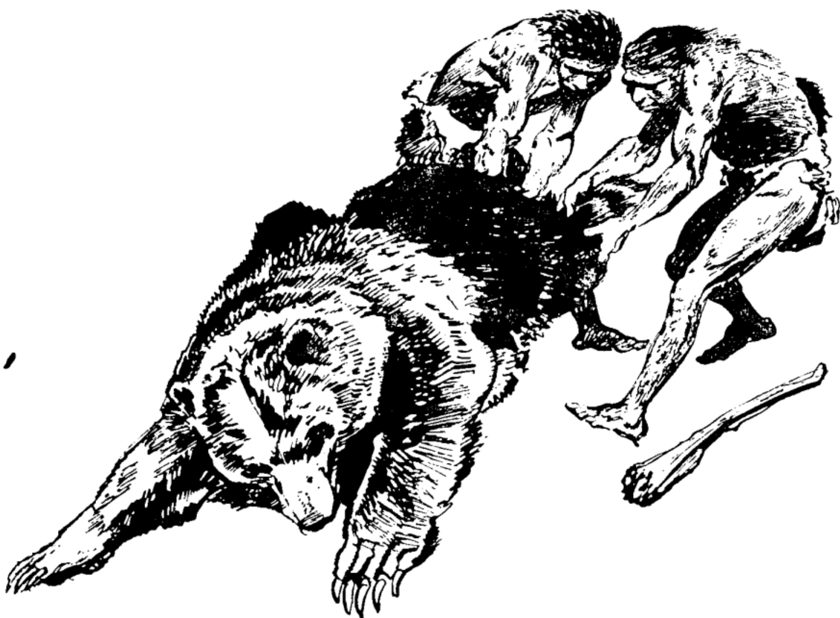
Nem kíváncsiskodhattak sokáig, mert az öreg szétrebbentette őket, maga pedig aggodalommal telt tekintettel hosszasan nézte ifjú barátját. Viharzottak benne az indulatok, de egyetlen arcizma sem rándult. Csupán mélyen a bensőjében sajgott föl valami, s a szíve meg-megrezdült a nyomasztó érzésektől.

Komoran állt pajtása és vadásztársa mozdulatlan teste fölött a fiatal vadász is. De rajta sem látszott, hogy szívét sziklánál is súlyosabb fájdalom marcangolja.

Egyszerre csak az öreg vadász a sebesült mellé térdelt, s ki akarta venni kezéből a szakócát, ám az eszméletlen férfi olyan erősen és görcsösen fogta marokra, hogy az öreg talán csak akkor szabadíthatta volna ki, ha eltöri a kőfegyverre tapadó ujjakat. Fölhagyott tehát a meddő kísérlettel, s amint a szakóca medvevérrel festett hegyére pillantott, eszébe jutottak az elejtett medvék. Szeme vad örömre gyulladt, arcáról a vadászszerencse boldogsága sugárzott, bensőjét eltöltötte a sikerült vadászat fölött érzett elégedettség, így vált az ember ismét vad és érzéketlen vadásszá, aki magától is, másoktól is megköveteli a keménységet.

Otthagyta a sebesültet, s a halomba gyűjtött tűzkövekhez lépett, amelyeket a völgyből hoztak ide. Pattintgatással ék vagy mandula alakúvá formálta őket, különös gondot fordítva arra, hogy hegyüket jól kimunkálja, szélük pedig minél élesebb legyen. Nemsokára a fiatal vadász is melléje ült. A barlang egyhangú kopácsolás és pattintgatás zajától zengett, s a közönséges kő hasznos eszközzé változott.

A vadászok körül rengeteg kőszilánk és hasadt kődarab hevert; most ezek közül válogatták ki a legnagyobbakat és legalkalmasabbakat, hogy aprólékosabb megmunkálással különféle hasogatókat, hegyeket, fúrókat és kaparókat készítsenek belőlük. Sietve dolgoztak, úgyhogy ezeknek az eszközöknek alakja és megmunkálása nem volt annyira tökéletes, mint azoké, amelyeket máskor és jobb kövekből állítottak elő.

Dolguk végeztével, amikor úgy vélték, hogy elegendő alkalmas eszközt készítettek, föltápászkodtak a tűzpad mellől és az agyonvert medvékhez léptek. Megragadták az egyik állat mellső lábait, és a tűzhöz húzták. Aztán visszamentek a másikért. Amikor a harmadikért indultak, meglepetve látták, hogy az asszonyok megelőzték őket, s a gyermekek segédletével már vonszolják is a medvét az előbbi kettőhöz. Hagyták, hadd vesződjenek vele, hiszen rájuk még sok egyéb munka várt.

A fiatal vadász odament az imént készített kőeszközökhöz, s kiválasztott közülük néhányat. Letérdelt az egyik elejtett medvéhez, s nekigyürkőzött, hogy lenyúzza a bőrét.

De mielőtt munkához látott volna, az öreg makogni kezdett valamit. A fiatal vadász fölnézett, s minden igyekezetével azon volt, hogy megértse a hozzá intézett tagolatlan hangokat, amelyeket idősebb társa élénk hadonászással igyekezett

érthetőbbé tenni.

Hamarosan rá is jött, hogy mit óhajt az öreg.

Odalépett tehát a medve fejéhez, hogy kőeszközeivel leválassza a testről. Éles hasogatóval fölmetszette a bőrt, szétvágta az izomszöveteket, az ereket és a vastag inakat, de amikor hasogatója a csigolyákhoz ért, félre kellett tennie a gyenge szerszámot. Erősebb fúrókat és hegyeket vett elő, beszorította őket a harmadik és negyedik nyakcsigolya közé, majd addig feszítette, amíg a csontok külön nem váltak. Most ismét a hasogatóval dolgozott, majd a penge alakú kaparóra került sor, s e szerszámok segítségével, no meg erejével és ügyességével egykettőre túljutott a nehéz munkán. Amikor a medve koponyája végre elgurult, előmeredő fogaival éppen sorstársára vicsorított, amelynek fejét pontosan akkor választotta le az öreg vadász.

Amíg a fiatal vadász a harmadik, az utolsó medve fejének lemetszésével bíbelődött, az öreg a hatalmas medvelábakat vágta le, majd kiemelte a váll- és combcsontokat, lehántotta róluk a húst, és a csontokat a medvefejek mellé rakta. Noha szorgalmasan dolgozott, s később fiatal társa is segített neki, mégis sokáig tartott, amíg minden csontot szabaddá tettek.

Amint ezzel a munkával végeztek, a medvelábakról lenyúzták a bőrt, s a tűzpadot szegélyező izzó kövekre rárakták azokat a húscafatokat, amelyeket a nagy csontokról hámoztak le, de a hússal borított kisebb lábcsontok is a tűzhelyre kerültek.

Sült hús illata terjengett a levegőben, s ugyancsak fölgerjesztette az éhes gyerekek étvágyát. Egy nagyobb fiú nem is bírta tovább, odakúszott a tűzhelyhez, az elcsent hússal a barlang falához lapult, s falánkul rágni kezdte. Ám abban a

pillanatban egy másik fiú ugrott hozzá, szurtos kezével elvette tőle a húsdarabot, s most ő ette mohón tovább. A pórul járt legényke nem hagyta magát, s álnok barátjára rontott, hogy visszaszerezze az elrabolt ízes falatot.

Erre aztán vad verekedés tört ki; a fiúk birokra keltek, rúgtak-haraptak, egymás durva és borzas hajába csimpaszkodtak és cibálták könyörtelenül, tépték egymás fülét, ott csíptek nagyot a másikon, ahol érték, s amikor az ádáz harc hevében megbotlottak és a földre buktak, ott folytatták a csatát általános hempergés közepette. S mialatt a két fiú marakodott, odébb egy lapos kövön egy kócos kislány üldögélt, s békésen eszegette azt a darab húst, amelyért ez az egész nagy viadal megindult.

Ki tudja, meddig tartott volna az elkeseredett küzdelem, ha az egyik asszony közbe nem lép. A dulakodó két fiú fölé hajolt, szétválasztotta őket.

A legénykék haragja gyorsan elpárolgott. Pár pillanattal később megint a legnagyobb egyetértésben ültek egymás mellett, s megbékélten rágták azokat a csontokat, amelyeket az asszonyok osztottak ki nekik. Köréjük telepedett a többi gyerek is, és mindnyájan mohón majszolták a félig nyers medvepecsenyét.

Az ínycsiklandó húsillat, no meg a lakmározó gyermekek és asszonyok hangos csámcsogása a két vadászt sem hagyta érzéketlenül, s ellenállhatatlan vágy kerekedett bennük egy darab hús után. Ők is a tűz mellé heveredtek tehát, kezükbe alig sült nagy darab húst fogtak, erős fogukkal tépték a csontról, s éhesen nyelték a szájukban rendesen meg sem forgatott nagy falatokat. Arcukról lerítt a túláradó boldogság, s a nyelvükkel

ízlelt, tele szájjal habzsolt véres medvehúst annyira élvezték, hogy minden falat után az ínyenc szakértelmével maguk is nagyokat cuppantottak.

A fiatalabb egy jókora csontot markolászott, hol ide, hol oda fordította, úgy marcangolta róla a húst. Egyszer csak eldobta az egészet, pedig akadt még hús a csonton éppen elegendő. Máskor dehogy tett ilyesmit, hiszen szűkös időkben annyira le szokta rágni a csontot, hogy a végén csak úgy fehérlett. Most azonban van hús bőséggel, igazán nem kell vele takarékoskodni. Újabb csupa zamat húsdarabot fogott hát marokra, a csak félig lerágott csontot pedig megvetéssel messzire hajította.

Az eldobott csont nagyot csattant a barlang falán, majd a leányka lábához perdült. A kislány fölemelte, s figyelmesen vizsgálgatta a kétes tisztaságú kezében tartott váratlan ajándékot. Amint megállapította, hogy a csont még tele van hússal, szeme megcsillant az örömtől, és sóváran a húsba harapott. Apró fogával leszakított egy falatot, de alighogy a nyelvén érezte, elment az étvágya; forgatta a szájában, rágta, de végül mégiscsak kiköpte. A szeme még evett volna, de a gyomra már nem bírta.

Egy darabig még játszadozott a csonttal, de aztán hirtelen, mint akinek váratlan ötlete támadt, talpra ugrott, s a sebesült vadászhoz futott. Szánalmas kis agyában megrebbent a gondolat, hogy az a szegény nagy fiú az egyetlen, aki még nem evett, pedig bizonyára éhes.

A sebesült mellé guggolt, odanyújtotta a csontot, és csendesen, tele gyermeki gyöngédséggel kínálgatta, hogy csak vegye el és rágja le a rajta maradt húst.

De a beteg mozdulatlanul feküdt, s egyetlen hanggal sem

válaszolt a gyermeknek.

A lányka egy ideig értelmetlenül és zavartan nézte a vadászt, de aztán eszébe jutott, hogy hátha alszik. Most már leült a vadászhoz, s gyengén megrángatta az alvónak hitt ember nehéz, izmos karját. A sebesült hörgött, fájdalmában halkan felnyögött, de a szemét nem nyitotta ki. A kislány erre a csontot a fekvő vadász kezéhez támasztotta, s azzal a boldog tudattal futott el, hogy a nagy fiú biztos nem akarja rögtön megenni a húst, hanem majd csak akkor, ha mély álmából fölébred.

Jóllakott az öreg vadász és fiatalabb társa is, s mind a ketten fölálltak a tűzpadtól. A fiatal folytatta a medvék bőrének lenyúzását, az öreg pedig a barlangfal környékén mészkőlapokat keresett, amelyeket aztán egymásra rakott; holmi szekrényfélét épített belőlük. Munkája végeztével a kőszekrényben egy medvefejet helyezett el, s körülrakta váll- és combcsontokkal.

Ezután élénk huhogással magához hívta az egész társaságot, s amikor mindnyájan köréje sereglettek, arccal a medvefejet és csontokat tartalmazó kőszekrény felé fordult, szélesre tárta karjait, majd furcsa, éneklő hangok törtek elő a torkából. Eleinte csak maga énekelgetett krákogó, érdes hangján, aztán a többiek is rákezdték, s nemsokára a barlang csendjében és sötétjében egyhangú, különös karének morajlott, amellyel a neander-völgyiek nemzedékről nemzedékre öröklött hagyományaik szerint valamilyen istenséget tiszteltek. Rikácsoló dallamokkal köszönték meg a titokzatos hatalmaknak a sikeres vadászatot, s arra kérték őket, hogy az eljövendő vadászatok is gazdag zsákmánnyal végződjenek.

Most az öreg vadul fölkiáltott, két kezét magasan a feje fölé emelte, térdre ereszkedett és mélyen meghajolt. Mozdulatlanul

hódolt a kőszekrény előtt, majd homlokával megérintette a földet, és karjait messze előrenyújtotta. Utána a többiek is térdre hullottak.

Valahonnan a távoli sötétből a kísérteties ének utolsó hangjai is visszaverődtek. Amikor egészen elhaltak, mély csönd ülte meg a föld alatti üregeket; csupán néha hallatszott a sebesült vadász fájdalmas nyögése vagy egy-egy vízcsöpp koppanása, amely – miután a sziklahasadékokból kiszivárgó nedvesség kövérre duzzasztotta – lustán a barlang köveire pottyant.

Elsőként az öreg vadász állt föl, s komoly léptekkel a kőhalmazhoz ment. Kiválasztott egy nagy, lapos követ, s gondosan letakarta vele a kőszekrénykét. Még egyszer meghajolt, majd visszatért a tűzpadhoz. A többiek követték.

A szertartás véget ért. A szellemek megkapták a köszönetet

és a zsákmányból őket megillető részt: a medvefejet és a finom velővel teli csontokat. Az öreg vadász a tűz mellé heveredett, s azokra a szertartással végződő régi medvevadászatokra gondolt, amelyeken mint fiatal legényke évekkel ezelőtt csoportjának vadászaival együtt valamilyen barlangban maga is részt vett. Törte a fejét, vajon mindent úgy végzett-e, ahogyan akkor látta, vajon eleget tett-e az istenek minden kívánságának. De elégedett volt önmagával, mert úgy találta, hogy az általa most megrendezett szertartás mind ünnepélyességben, mind elmélyültségben fölülmúlt minden előzőt, amelynek bármikor is tanúja lehetett.

Nemsokára már ismét mindnyájan a tűz mellett ültek; a fiatal vadász, az asszonyok és a gyerekek is, s folytatták a falatozást.

A jóllakottság a kellemes nyugalom és a jóleső fáradtság érzésével töltötte el egész testüket. Előbb a gyermekek szempillája kezdett elnehezülni, de a vadászok és asszonyok sem bírták sokáig az ébrenlétet. Lefeküdtek a tűz köré, s pillanatok alatt elnyomta őket az új erőt adó, mély álom. Egyedül az öreg virrasztott még egy darabig, s mielőtt ő is lehunyta volna a szemét, hosszasan nézte a súlyosan sebesült fiatal vadászt, aki még mindig nem tért magához dermedt ájulatából. A vén ember arcára az őszinte aggodalom mély barázdákat szántott, amelyek akkor sem tűntek el egészen, amikor lassan, öregesen elszunnyadt.

A tűz magas lánggal lobogott, s melege könnyű takaróként borult a körülötte alvókra. De aztán minden száraz gallyat megemésztett, a lángok eltűntek, s csupán az izzó zsarátnok világított a sötét éjszakában.

Sokáig aludtak a neander-völgyiek. Amikor fölébredtek, első

teendőként fölélesztették a tüzet, utána pedig ismét derekasan belakmároztak a medvehúsból. A bő reggeli végeztével a két vadász, az öreg meg a fiatal is, nekilátott, hogy befejezze a medvék bőrének lenyúzását. Mihelyt valamelyikkel elkészültek, bőrét odadobták az asszonyoknak és gyerekeknek, azok aztán a rajta maradt zsírt és húscafatokat lekapargatták mindenféle hasogatókkal vagy kaparókkal, de előkerültek a kis kőkések is, melyeket a vadászok a lepattintgatott tűzkő szilánkjainak és forgácsainak megmunkálásával állítottak elő.

A szorgoskodó neander-völgyieket váratlanul velőtrázó sikoltás zavarta meg munkájukban. Olyan hirtelen és annyi fájdalommal hangzott föl, hogy mindnyájan szinte kővé dermedtek. Abbahagyták a munkát, s a sebesült vadászra néztek. A szerencsétlen fiú magas lázban fetrengett, időnként borzalmasan fölordított, vonaglott a kínoktól, s néha halkan nyögdécselt. Egyszer csak fölemelkedett, tágra nyitotta félelmetes és vad tűzben égő szemét, s az ürességbe bámult. Aztán néhányszor zihálva lélegzett, majd visszarogyott fekhelyére.

Meghalt.

Elsőként az öreg vadász lépett a halotthoz. Szívében csöndes szomorúsággal, hosszan nézte ifjú barátját. De torkát egyetlen hang, ajkát egyetlen sóhaj sem hagyta el. Állt megkövülten, s bensőjében fájdalom és harag tombolt. S az érzések pillanatnyi zűrzavarában az öreg vadász mind világosabban és nyomasztóbban döbbent arra a kegyetlen valóságra, hogy egy igen rátermett vadász vált meg tőlük örökre, aki még sokat tehetett volna mindnyájuk boldogulása érdekében. Az öreg arcán mély ráncok jelentek meg, s tompa kábulatát lassanként

fölváltotta a kétségbeesett aggodalom.

Megtörten, részvéttel állt barátja holtteste fölött a fiatal vadász is. Gondolataiban fölidézte gyermekkoruk együtt töltött felejthetetlen napjait, ifjú éveik vidám kalandjait, a közös vadászatokat és odaadó barátságuk sok-sok emlékét. De összeszorította ajkát, s némán, hangtalanul tűrte ő is a bensőjét mardosó fájdalmat.

A halott vadász úgy feküdt, mintha aludnék. Meggyötört arca

kisimult, immár nem hörgött és nem nyögött föl kínjában. Feje békésen pihent a hevenyészett mohapárnán, kinyújtott jobb keze mellett szakóca és egy félig lerágott csont hevert.

Miután az öreg vadász még egy búcsúpillantást vetett a halottra, átment a tűzpad másik oldalára, figyelmesen vizsgálgatta a barlang agyagos földjét.

Aztán a tűzhöz lépett, egy nyalábnyi száraz rőzsével föléleszttette, majd amikor a lángok magasra csaptak és nagyobb világosságot árasztottak, rekedtes hangján magához hívta fiatal társát, hosszú és hegyes követ nyomott a kezébe, s különböző testmozdulatok kíséretében közölte vele, hogy legyen segítségére a sírásás munkájában.

Mindketten leguggoltak, s hegyes kövekkel megásták a széles, de sekély sírgödröt.

Amikor ezzel a szomorú munkával elkészültek, a halottat a sírhoz vitték, oldalára fektették, térdét a testéhez húzták, fejét hátranyújtott jobb kezére helyezték. Úgy festett, mint aki alszik. A szakócát, amely minden vadászatára elkísérte, és amelyhez még haláltusájában is oly görcsösen ragaszkodott, melléje rakták, aztán a legszebb húsdarabok közül válogattak ki néhányat, s ezeket is a sírba tették. S amíg a fejét lapos kövekkel körülrakták, egy kislány tipegett a nyitott sírhoz, s a sok húst azzal a félig lerágott csonttal tetőzte meg, amelyet egyszer már fölkínált ennek a szegény nagy fiúnak.

A sírt behantolták, a földet egy kicsit ledöngölték fölötte, majd gyorsan végeztek azokkal a teendőkkel, amelyek még az elejtett medvék körül akadtak. Fölnégyelték az állatokat, megosztoztak a bőrükön és húsukon, s máris búcsút mondtak a szomorú helynek. Az égő fenyőágak halvány világánál

átvergődtek a barlangon, végre elérték a kijáratot, aztán a meredek lejtőn a völgybe ereszkedtek, s megálltak a folyóparton.

Rövid pihenőt tartottak, hűs folyóvízzel eloltották szomjukat, majd nemsokára ismét fölkerekedtek, s rengeteg hússal és három értékes medvebőrrel gazdagabban, de csoportjuk egyik bátor és ügyes vadásztagjával szegényebben lassanként eltűntek a messzeségben.

Valahol egy kiálló, magas szikla tetejéről a neander-völgyiek elvonulását rémült tekintetű, nagy termetű barna nőstény medve figyelte, amelynek szemgödre fölött súlyos, nedvező seb éktelenkedett. Nem vette le róluk a szemét, amíg csak végleg el nem tűntek egy távoli halom mögött.

Amint a társaságot elnyelte a messzeség, a medve a földre telepedett, s nagy koponyáját vaskos mellső lábára fektette.

Előkerült a fiatal medve is. Hízelegve az anyjához bújt, áttornászta magát hatalmas testén, rángatta a lábát és a fülét, aztán egykettőre a fejénél termett, s rózsás nyelvével nyaldosni kezdte a szem fölötti sebet.

Dél-Üzbegisztán hegyeiben, Macsaj falu közelében, a Tesik-Tas barlangban 1938 júniusában igen érdekes és fontos leletre bukkantak. Okladnyikov leningrádi őstörténész fölfedezte egy 8-9 éves neander-völgyi fiú sírját. Bár a sírt a holttest eltemetése után valamilyen fenevad, valószínűleg hiéna részben földúlta, Okladnyikovnak mégis sikerült megállapítania, hogy a fiú koponyáját szibériai kőszáli kecske *(Capra sibirica)* szarvával rakták körül, egészben és töredékekben, amelyeket hegyükkel a földbe szúrtak. A további kutatások alapján kiderült, hogy a barlangban talált majdnem minden csont szibériai kőszáli kecskétől származik. Nagyon ügyesek lehettek az ottani vadászok, ha olyan gyors és óvatos állat vadászatára vállalkoztak, mint a kőszáli kecske. Talán az itatóknál csalták tőrbe, esetleg meredek sziklák tetejére

kényszerítették, ahonnan az állat ugrása végzetes volt, vagy legalábbis súlyos sérüléssel járt. S mindebből még egy tényre következtethetünk: az üzbegisztáni őskori vadászok főként kőszáli kecskére vadásztak. Ezek után nem is lepődhetünk meg, hogy a tesik-tasi vadászok közt keletkezett először a kőszáli kecske kultusza, amelynek – Okladnyikov szerint – Közép-Ázsia sok bennszülött törzsében manapság is hódolnak. Ugyan mi egyébre következtethetnénk a szibériai barlangok rengeteg csontleletéből és főként a halott fiú feje mellé tűzött kecskeszarvakból, ha nem a kőszáli kecske kultuszára? Erről teszek említést az alább következő kis történetben.

A KŐSZÁLI KECSKE VADÁSZAI

Az égig érő kopár hegyek közé szorult barlangból néhány neandervölgyi vadász lépett ki, majd a szűk völgyteknőn át lassan kapaszkodott a magas hegyormok irányában. Egyesével, sorban meneteltek, mert a völgyben kanyargó köves és nagyon keskeny ösvényen aligha fértek volna el ketten egymás mellett.

Utolsónak a sor végén egy egészen fiatal fiú haladt, aki legföljebb kilencéves lehetett. Többször részt vett már a tapasztalt vadászok portyázásain, hogy elsajátítsa tőlük a vadászat mesterségét és a vadcsapa követésének tudományát. Nem volt ez könnyű feladat, hiszen többnyire éber kőszáli kecskékre vadásztak, amelyek eszén csak valóban rátermett vadász járhatott túl.

A nap már magasan a keleti látóhatár fölött ragyogott, amikor a társaság élén haladó vadász megállt egy lapos

szirttetőn. Mélyeket lélegzett, majd széltében-hosszában figyelmesen végigfürkészte az előtte elterülő tájat.

Hosszan nézelődött társaival együtt, akik közben köréje sereglettek. De érdeklődéssel szemlélte a környéket a fiatal fiú is, akit a többiek Gaurnak neveztek.

A sivárnak, élettelennek tetsző tájon azonban semmi különöset sem fedeztek föl.

Az a vadász, aki elsőként pihent meg a szirttetőn, termetes férfi volt, csupa erő és maga a megtestesült bátorság. A csoportban már régóta a legügyesebb vadásznak tartották, aki jól ismeri a vad szokásait, s mindig maradéktalanul hasznosítani tudja tapasztalatait a vadászat sikere érdekében. A többiek ellenkezés nélkül végrehajtották parancsait, mert számtalanszor meggyőződtek már, hogy sohasem térnek vissza zsákmány nélkül a barlangban lobogó tűzhöz, ha hallgatnak rá. Így vált Flam nemcsak erejének, hanem tapasztalatainak jóvoltából is a csoport elismert vezetőjévé.

Most is ő volt az első, aki a szomszédos hegy lejtőjén megpillantotta a legelésző kőszáli kecskék kis csapatát. Gyorsan a földre vetette magát, s óvatosan a szírt peremére kúszott. A többiek követték; nem maradt el tőlük a fiatal Gaur sem.

Sokáig figyelte Flam a békésen legelgető kőszáli kecskéket, s aprólékosan vizsgálgatta, hogy honnan lehetne a legjobban és legkönnyebben megközelíteni az állatokat, és hogyan terelhetnék majd az idelátszó meredek sziklafalhoz, amelyen nem menekülhetnek el, ahonnan csak lezuhanhatnak. Amikor mindent alaposan fontolóra vett és átgondolt, gyorsan közölte tervét társaival, s máris úgy döntött, hogy ő és a vadászok többsége bekeríti az állatokat, majd annak a sziklának a

párkányára szorítja, amely meredeken lejtett a mélybe. Két további vadász és Gaur azt a parancsot kapta, hogy a legrövidebb úton menjenek a szikla aljához, s ott éles szakócáikkal álljanak készenlétben és végezzenek azokkal a kecskékkel, amelyeknek nem sikerül kisurranniuk a szorítógyűrűből és kétségbeesett menekülésük közben – más választás híján – levetik magukat a szikláról, s összetört tagokkal zuhannak majd a mélybe. Ezeket haladéktalanul agyon kell verni, még ha súlyosan sebesültek is, nehogy megkíséreljék a szökést, és aztán olyan feneketlen sziklahasadékba guruljanak, ahonnan lehetetlen kihúzni őket.

Flam rendelkezése, amely csupa egyszerű szóból, különböző hangokból és taglejtésekből állt, keményen pattogott a táj csendjében, s a határozott parancsokat a vadászok feszülten figyelték. Nagyon igyekeztek, hogy mindent jól megértsenek és tisztában legyenek Flam tervével, hiszen a vadászat sikere csakis a rendelkezések pontos végrehajtásától függött.

A két vadász és Gaur, akiknek a távolban felmeredő szikla lábához kellett sietniük, értette meg leghamarabb, hogy Flam mit akar tőlük. Úgy döntöttek tehát, hogy rögtön útnak indulnak.

Mialatt Flam folytatta megbeszélését a vadászokkal, s amíg sok mindent megismételt és újból megvilágított, Gaur és a két vadász már ereszkedett is lefelé annak a sziklának a meredekén, amelynek tetején a tanácskozás még mindig tartott. Gaur, akit eltöltött a büszkeség, hogy első ízben kapott vadászhoz méltó feladatot, ugyancsak nekiiramodott. Meggondolatlanul ugrált egyik kiálló szikláról a másikra, sőt egy alkalommal egész testével csúszott jókorát a meredek lejtőn, s bizony eltelt

néhány pillanat, amíg a meglazult kövek dübörgése közben meg tudott kapaszkodni. Egyik társa, látván ezt az oktalan sietséget, rá akart ripakodni, de még mielőtt kiálthatott volna, megdöbbenten vette észre, hogy a fiú testének egész súlyával egy lapos kőre lendült, a kő leszakadt alatta, s a szerencsétlen fiúval együtt a mélységbe hullott. Kettős puffanás hallatszott odalentről, aztán ismét csönd lett.

A vadásztársak késedelem nélkül a helyszínre siettek, s amint odaértek, látniuk kellett, hogy nagy baj történt. Gaur hanyatt feküdt, két keze kinyúlt, mellét behorpasztotta a leomlott kő. Szája sarkából vér szivárgott, és piros csíkot hagyott halottfehér arcán.

Tudták a vadászok, hogy a fiúnak vége; tudták, hogy törzsük

immár nem számíthat Gaurra, sem mint vadászra, sem mint harcosra.

Egyikük, amilyen gyorsan csak tehette, fölkúszott a sziklatetőre, s hangos kiáltással visszatartotta éppen induló társait. Amikor lihegve hozzájuk érkezett, röviden elmondta a történteket. A többiek komoran hallgatták a lesújtó hírt. Arcukon a szánalom leghalványabb árnyéka sem rebbent, jóllehet bensőjüket mardosta az őszinte fájdalom. Flam úgy határozott, hogy a hírhozó és társa vigye a fiatal fiú holttestét a barlangba, a meredek szikla aljára pedig másik két vadász menjen. Kijelölte a két új embert, aztán szó nélkül megfordult, s a többi vadász társaságában elsietett.

A vadászok lemásztak azon a sziklán, amelynek tövében szegény Gaur feküdt.

Megálltak a holttest mellett, aztán kettejük továbbsietett őrhelyére, Gaur előbbi két társa pedig fölemelte a halottat, s útnak indult a barlang felé.

Szomorú útjuk nagyon sokáig tartott.

S a bánatot a barlangba is elvitték.

Amikor letették a halott Gaurt a tűzpad közelében, egyszerre fölhangzott a barlangban az asszonyok és lányok jajveszékelése. Legszívszaggatóbban Gruna, a szegény fiú anyja jajgatott.

Alkonyodott már, amikor a vadászok fáradtan és porlepetten visszatértek a barlangba. Egy hatalmas kecskebakot és egy gödölyét hoztak magukkal.

De most nem fogadta őket olyan öröm, mint máskor, ha zsákmánnyal tértek haza. Ezúttal nem verte föl a barlang csendjét vidám kiáltozás és nevetés; csak az asszonyok panaszos

siránkozása és Gruna fájdalmas sírása hallatszott a föld alatti üregekben, s szűrődött ki az est némaságába.

A férfiak sem nagyon igyekeztek egymással beszédbe elegyedni. Voltak, akik hallgatagon ültek, s kőfegyverüket vagy egyéb eszközeiket csiszolgatták, mások az elejtett kőszáli kecskék mellett guggoltak, s éles kőkésükkel a bőrt fejtették le róluk. Flam egy kőlapra telepedett, térde közé szorította a kecskebak fejét, és hegyes hasogatójával megpróbálta leválasztani a törzsről. Elég sokáig vesződött ezzel, de mégiscsak sikerült. Most aztán Flam elővette szakócáját, hogy szétverje a szarvak tájékán a csontokat. Ez sem volt könnyű munka, de végül is kiemelhette a koponyából a szarvakat a hozzájuk tartozó csontlemezzel együtt. Maga mellé tette a trófeát, majd maszatos ujjaival benyúlt a szétvert koponyába, hogy kiszedje belőle az agyvelőt.

Talán több mint a felét is kiszedegette már, amikor félretette a koponyát, fölállt, a tűzhöz lépett, és rádobott néhány vastagabb ágat. Megvárta, hogy a lángok magasra csapjanak, aztán intett a hozzá legközelebb álldogáló vadászoknak, és velük együtt a barlang nyugati falához ment. Itt mindnyájan térdre ereszkedtek, s kőszerszámaikkal egy inkább széles, mint mély gödröt ástak.

Hangtalanul, egyetlen szó nélkül dolgoztak. A többiek körülállták őket, s figyelték a munkát. Időnként a vadászok helyet cseréltek, vagy pedig új, pihent erők ragadták meg a szerszámot. Laza volt a talaj, úgyhogy a sírásással hamarosan el is készültek.

Elsőként Flam hagyta abba a munkát, s gondosan szemlélgette a gödröt. Pillanatokig mozdulatlanul nézelődött,

majd elégedetten bólintott, mintha csak azt akarta volna mondani, hogy mindent rendben talált, nincs szükség a sírgödör további mélyítésére. Lehajolt egy férfihoz, aki még mindig az ásással foglalatoskodott, megérintette a vállát, s intett neki, hogy kövesse. A férfi fölállt, s elindult Flam után.

Pár lépést kellett csak tenniük, hogy a tűzpadhoz érjenek, amelynek közelében Gaur holtteste feküdt. Egyikük a hóna alatt, a másik a lábát fogta meg, s a halottat a sírhoz vitték.

Amint odaértek, azok a guggoló vadászok is gyorsan talpra ugrottak, akik a gödörfenék földjét egyengették, s fölsorakoztak a többiekhez. Mialatt Flam és segítőtársa a szerencsétlenül járt Gaur holttestét a sekély sírba helyezte, ismét fölhangzott az asszonyok siránkozása és Gruna, az édesanya szívet tépő jajgatása. A vadászok kővé meredt arccal állták körül a sírt.

Az örök pihenőre tért Gaur holttestét Flam a hagyományoknak megfelelő helyzetbe fektette, majd lassan megkezdte a sír behantolását. Néhány vadász is odasietett, hogy segítsen. De a következő pillanatban Gruna is a sírhoz ugrott, térdre ereszkedett, és két kézzel simítgatta azt a földet, amely maga alá temette szeretett Gaurja testét.

A sírt hamar behantolták.

S amíg az egyik végén a megtört Gruna jajveszékelt, a másik végén Flam az eltemetett Gaur feje fölött a földbe tűzte a kőszáli kecske kettős szarvát, hogy, mint valami ősi ereklye, megvédje az élőket és holtakat minden gonosztól. A térdeplő Flam körül apró szökdeléssel egy öreg vadász ugrándozott, időnként magasra nyújtotta a karját, miközben érdes hangon, kísértetiesen énekelgetett.

Sok-sok évezreden át pihent a fiatal Gaur az üzbegisztáni Tesik-Tas barlangban, és örök álmát semmi sem zavarhatta meg. De aztán a kíváncsi tudósok az ő sírját is megtalálták, s ezzel föltárták az új neander-völgyi kultúra emlékeit. Ám ezek a leletek azt is cáfolhatatlanul bizonyítják, hogy a neander-völgyi ősvadászok nemcsak Közép-és Nyugat-Európában éltek, hanem a távoli Ázsiába is eljutottak.

Tizenhárom esztendő telt el a belgiumi Spyben talált őskori csontmaradványok nagy fontosságú feltárása óta, amely oly kiemelkedő jelentőségű volt a neander-völgyiek létezésének elismerése szempontjából, amikor 1899-ben Gorjanovics-Kramberger professzor Zágráb közelében, Krapina városka mellett, egy kiugró szikla alatt neander-völgyi táborhelyet fedezett föl. A tábor nagy tűzpadján majdnem kizárólag emberi csontok hevertek, mégpedig felhasított és többé-kevésbé égett állapotban. A csontok legalább tíz különböző korú embertől származtak, felnőttől és gyermektől egyaránt. A professzor rögtön megállapította, hogy a csontok a legrégibb kannibál lakomák maradványai. Tehát a krapinai neander-völgyiek nem a bogyók és gyümölcsök békés szedegetői vagy bátor vadászok voltak, hanem testvérgyilkosok, akik embertársaikat megölték és megették, húsukat a tábortűzön megsütötték. Áldozatuk hosszú csontjait is fölhasították, hogy a velőhöz férkőzzenek, sőt koponyáját is

szétverték, amelyből kivették az agyvelőt. Ezt a rettenetes lelőhelyet mutatom be a következő elbeszélésben.

BORZALMAK BARLANGJA

Meredek sziklafalban, alig valamivel a hegy lába fölött, egy barlang alacsony bejárata sötétlett. Az alkonyodó nap a hegyormokon túl bíborral és arannyal vonta be az égboltot, alant a vizekből kékesfehér ködfelhők gomolyogtak, amelyek hideg ölébe halkan és egyre komorabban ereszkedett le az esti szürkület.

Bent a barlang homályában, közel a bejárathoz tűz lobogott, körülötte néhány neander-völgyi vadász ült. Szótlanul és mozdulatlanul bámulták a lángokat. Legföljebb csak néha vetett valamelyikük egypár száraz gallyat a tűzre, ha úgy találta, hogy a lappadó lángokat hamarosan egészen elnyelheti az izzó parázshalom.

Rég visszatértek már a vadászatról.

Ám nem úgy, mint máskor; ma nem rikoltottak a sikerült vadászat fölött érzett örömükben, nem a biztos kezű vadászok büszkeségével tértek tanyájukra. Ma hangtalanul érkeztek a barlangba, s morcosan dobtak egy vézna rókát a tűz mellé, amely egész hosszú napjuk egyetlen zsákmánya volt. Tudták, hogy ebből a hitvány zsákmányból nem ehetnek mindnyájan jóllakásig, tehát éhesen kell lefeküdniük. Leginkább az bántotta őket, hogy már napok óta hadilábon állnak a vadászszerencsével. Bárhogyan is igyekeznek, vállalkozásuk mindig kudarccal végződik. Nap nap után fáradtan, porosan és

üres kézzel, vagy csak semmit érő zsákmánnyal térnek vissza a barlangba. Pedig ügyesebbek, agyafúrtabbak, mint akár a legravaszabb vad is, amelynek rejtekét mostanáig mindig kipuhatolták, amelyet bármikor rá tudtak szedni, s olyan kelepcébe csalták, hogy nem volt menekvése. Most viszont minden tudományuk csődöt mond, s a vad mintha csak messze elkerülné őket, vagy az sem lehetetlen, hogy máshova költözött. Ez is baj, meg az is baj, s akárhogy is történt, rájuk mindenesetre nélkülözés, éhínség vár. Bátor szívüket valamilyen furcsa félelem szorongatta: vajon nem a körülöttük mindenütt settenkedő gonosz szellemek némelyike okozza-e, hogy vadászataik nem sikerülnek, s a barlangba beköltöztek a gondok és gyötrelmek? Ó, milyen hatalmas és erős lehet ez a szellem, ha még a tűz, a barátjuk és védelmezőjük sem rettenti vissza! S most ismét mély és súlyos döbbenet ülte meg a vadászok arcát, amit az a régi babonásság váltott ki és riasztott rájuk, amely immár évezredek óta a félelem és rettenet szövedékével fonta át ezeknek az együgyű embereknek gondolatvilágát, s amely erejüket, bátorságukat és akaratukat is gúzsba kötötte.

De az asszonyoknak sem volt beszédes kedvük. Hallgatagon ülték körül a kis falmélyedést, amelyben száraz füvön és puha állati bőrökön gyermekeik aludtak. Az ő fejükben is aggodalmas gondolatok motoszkáltak, hiszen jó pár nap óta ők sem sokat hoztak a barlangba.

Egyre kevesebb édes gyümölcsöt és zamatos gumót találtak, s amit nagy nehezen összegyűjtöttek, azzal még a gyermekek sem laktak jól.

Az egyik asszony, a fiatal Maha, távolabb ült, s csillogó

szemmel nézte a kis Rimet, aki az ölében elszunnyadt. Kócos fejét anyja vállára hajtotta, s bizonyára valami nagyon szépet álmodhatott, mert apró ajkát halvány mosolyra biggyesztette. Maha magához szorította a kisfiút, fölébe hajolt, majd amikor úgy érezte, hogy a közeledő éjszaka hidege a barlangba kezd lopakodni, puha farkasbőrbe bugyolálta. Nagyon aggódott a kis Rimért, első gyermekéért. Hiszen nem is olyan régen történt, hogy valamilyen gonosz hatalom ráfújt mérgező leheletével, a fiúcska arcára fagyasztotta a mosolyt, kis testét pedig tűzbe borította. Sokáig tartott, amíg a kis Rim megint nevető szemmel nézett anyjára, s amíg visszatért arcára az életpír. De még több idő telt el, amíg lesoványodott teste ismét kigömbölyödött, és bordáin a feszülő bőr újból megpárnásodott. A betegen gyötrődő gyermek képe kitörölhetetlenül Maha emlékezetébe vésődött. S ezzel egyidejűleg szívébe költözött az aggódás is fia életéért, amelyet bármikor bármi megint veszedelemmel fenyegethet. Tudta, hogy éberen kell őrködnie gyermeke fölött és óvnia kell,

mindent távol kell tőle tartania, ami árnyékot vethetne zsenge, derűs életére. Az alvó Rim álma fölött ezért vigyázott örömtől és gyöngédségtől csillogó szemmel, anyai szíve ezért dobogott féltő szeretettel és áldozatossággal; azok a nemes és fennkölt érzések dobogtatták a szívét, azoktól az érzésektől ragyogott a szeme, amelyek már az ősrégi időkben eltöltötték az édesanyákat, s ma is tiszta fényben tündökölnek.

Nagyon szomorú volt a hangulat ezen a napon a vadászok táborában.

A tűz körül nem hivalkodtak vadászkalandjaikkal a férfiak, nem zsémbelődtek az asszonyok, nem ingerkedtek a fiúk, sőt nem sugdolóztak, nem viháncoltak a lányok sem. A barlangot csend, nyomasztó és kétségbeesett némaság ülte meg.

Ezalatt kinn a sötétedő tájon át nesztelenül közeledett az éjszaka.

A barlang tüze mellett, amelynek lángjai hovatovább csupán az izzó hamu tetején lappangtak, már csak két vadász ült. A többiek körös-körül összekuporodott testtel feküdtek, és mélyen aludtak.

Nemsokára azonban az egyik virrasztónak is meg-megkókadt a feje, s egyre nehezebbnek érezte a szempilláit. Egy darabig még küzdött az álmosság ellen, erőszakkal meresztgette szemét, amely minduntalan lecsukódott, aztán kihúzta derekát és fölvetette fejét, ám minden hiába; erős, de fáradt teste nem tudott tovább ellenállni a rátörő álom édes kábulatának. Leheveredett, lábát összehúzta, fejét kinyújtott karjára fektette, s a következő pillanatban már el is szunnyadt.

Így a tűz mellett már csak a fiatal és izmos Noah virrasztott.

Rajta is kezdett erőt venni a fáradtság, amikor az éjszaka

csendjében váratlanul farkasüvöltés hallatszott a távolból.

Noah fölriadt, hamarjában néhány száraz ágat dobott a tűzre, s amikor a lángok föllobbantak, a barlang kijáratához sietett. Hosszan és figyelő tekintettel bámult a sötétbe, mintha a táj legtávolabbi és legrejtettebb zugaiba is el akarna látni. De hasztalanul erőlködött, semmit sem sikerült fölfedeznie. S a farkas elnyújtott üvöltése sem ismétlődött meg.

Ott állt Noah a barlang bejáratánál, alakját megvilágította a lobogó lángok fénye, s egész lényét határtalan izgalom hevítette. A farkasüvöltés elfeledtette vele az összes gondokat, elhomályosította a legutóbbi napok sikertelen vadászatainak minden emlékét, s megint fölébresztette benne a vadászt és harcost, akit eltölt a jogos önbizalom, aki büszke vadászati sikereire és a diadallal megvívott küzdelmekre. E pillanatban megelevenedtek gondolataiban a vad üldözésének és leterítésének képei, de azok a jelenetek is, amikor a vad megugrott, mert a fabunkó találata nem volt elég erős vagy pontos. Átvillant az agyán annak az emléke is, amikor egy alkalommal, valamikor régen, vadászat közben messze elkalandozott a barlangtól. Akkor történt ez, amikor a környéken átmenetileg egy barlangi oroszlánpár telepedett meg. A borzalom és félelem nemcsak a csoport vadászait szállta meg, hanem az állatokat is, és apró- és nagyvad hanyatt-homlok menekült erről a tájról. A gazdag vadászterület élettelen pusztasággá változott, s a csoport tagjainak bizony jó messzire el kellett menniük a barlangtól, ha vadászni akartak. Egy ilyen távoli vadászat hevében valahogy elvesztette társait a szeme elől, s aztán sokáig kóborolt az ismeretlen vidéken. Az alkonyat árnyai lassan ereszkedtek a mély völgyre, amelyben éppen

bolyongott. Minél jobban sűrűsödtek, annál nagyobb félelem kezdte szorongatni a szívét. Rettegett az éjszaka sötétjétől és minden borzalmától; ez volt az a félelem, amely nemzedékről nemzedékre öröklődött, és nem volt tőle szabadulás, mert a tudatlanság és babonák szövedékében gyökerezett, s onnan merítette erejét. S így mielőtt a koromsötét éjszaka egészen ráborult volna a völgyre, fölkapaszkodott a meredeken egy fennsíkra. Jócskán kifulladt, amire fölért, s körülnézett. Fű borította síkság terült el előtte, amely csak valahol messze veszett el az esti szürkületben. Tudta, hogy itt aligha talál olyan menedéket, ahol megvárhatja a reggelt. Egy hatalmas bükkfa felé indult tehát, amely mint valami őrtorony uralkodott az egész környék fölött. Fölmászott a fa terebélyes koronájáig, elhelyezkedett egy vastag ágon, átkarolta a bükkfa megvékonyodott törzsét, s aztán már csak ült, üldögélt csendesen. Ezen az éjszakán nem hunyta le a szemét. A magányosság megfélemlítő és szorongó érzései, az éjszaka sejtelmes hangjai és a babonás képzelődés rémképei nem hagyták aludni, de még csak szunyókálni sem. Boldog volt, amikor virradni kezdett, s a hajnalpírban egyszerre csak fölbukkant a nap aranykorongja. Most már nem félt, minden nyomasztó érzése egyszeriben tovatűnt. Fölegyenesedett, fél kezével megfogta a bükkfa egyik ágát, s jól megnyújtóztatta a hosszú üléstől elgémberedett testét. Aztán egykettőre nekigyürkőzött, hogy lekússzék a fáról. De alig lendült néhány ággal lejjebb, hirtelen megállt. A sűrű lombkorona hézagain át ugyanis észrevette, hogy a távolban, a füves fennsíkon vadlovak legelésznek. A fa törzséhez lapult, ahogy ezt már vadászatkor megszokta, s feszülten, hosszasan figyelte az állatokat. A

vadlovak békésen harapdálták a füvet. Ám az egyik váratlanul fölemelte fejét, szaglászott, majd fölnyerített és gyorsan elvágtatott. A többiek utána, s pillanatok alatt mind eltűntek a porfelhőben. Noah megint fölmászott, egészen a fakorona tetejére, hogy lássa, merre menekülnek a vadlovak. De a kis porfelhőn kívül semmit sem láthatott, s ez is messze, a látóhatár peremén kavargott már. S amikor egészen szertefoszlott, a megriadt vadlovak utolsó nyoma is eltűnt. Éppen úgy, mint a kő a víz mélységeiben. Noah egy ideig még fürkészgette a látóhatárnak azt a pontját, ahol a vadlovak végleg elvesztek a szeme elől, de aztán helyesebbnek vélte, ha az újonnan felfedezett tájat veszi szemügyre. Itt a fű borította síkság terült el, odább a fákkal és bokrokkal benőtt völgy húzódott, amelyet patak szelt át. Körös-körül pedig mindenütt dombok, hegyek, kiterjedt erdőségek és kopár, repedezett sziklák. Az egyik alján, igen messze innen van az ő barlangjuk. Könnyen fölismerte ezt a meredek sziklafalat, hiszen a legtetején három szél tépte, féloldalas, vén fenyőfa búslakodott. Itt az ideje, gondolta Noah, hogy visszatérjen társaihoz. Bár a legrövidebb úton igyekezett a barlanghoz, mégis öreg este volt már, amire fáradtan és kimerülten hazaért.

Ettől a régi, most megelevenedett emléktől Noah akkor sem tudott szabadulni, amikor ismét a tűz mellé telepedett. Sőt a hajdani események mind jobban és jobban foglalkoztatták gondolatait, nem hagyták nyugton, és addig motoszkáltak a fejében, amíg az a talpraesett ötlet kerekedett ki belőlük, hogy most kellene odamenni vadászatra, mert ott talán még most is akad vad bőséggel. S így aztán Noah úgy határozott, hogy korán reggel, mihelyt a nap első sugarai elömlenek a tájon, azonnal

útnak indul. Egyedül megy, mert előbb meg kell győződnie, vajon az a vidék igazán bővelkedik-e vadban. Ha kirándulása eredménnyel jár, akkor majd elhívja társait közös vadászatra.

Amikor Noah gondolataiban erre az elhatározásra jutott, megint rátört a mérhetetlen fáradtság. De nem bánta. Leült, összekuporodott, fejét kinyújtott karjával megtámasztotta, s nemsokára ő is mély, egészséges álomba merült.

Valahol messze keleten a világmindenség végtelen mélyéből magasra ívelt a nap, sugaraival beragyogta a milliónyi harmatcsöppet, mintha csak így akart volna kárpótlást adni az égbolton kialudt csillagok fényéért.

Az első napsugarak és a hajnali hideg fölébresztette szunyókálásából azt az öreg vadászt is, akinek az volt a dolga, hogy a tűzre vigyázzon. Kényelmesen, nehézkesen föltápászkodott, majd apró, csoszogó léptekkel megindult a barlangfal egyik üregéhez, ahol a száraz gallyakat tartották. Tüzelőről a gyerekek és asszonyok gondoskodtak, akik szüntelenül járták a környéket, hogy elegendő fát hordjanak össze, mert a tűznek egyetlen pillanatra sem volt szabad kialudnia.

Az öreg a fahalmazhoz lépett, különrakott néhány nyalábnyi fenyőgallyat, amelyen a száraz tűlevelek is rajta voltak, majd gondosan kiválogatta a vastag, gyantás ágakat és husángokat. Aztán az egészet ölre fogta, s lassan visszacsoszogott a tűzhöz. Itt a fát a földre dobta, leguggolt, majd egy hosszú husánggal szétkotorta a tüzet, s az izzó parazsat a tűzpad közepére kupacolta. Miután a vörösen világító parázscsomóra rárakta a száraz fenyőgallyakat, a rőzse hamarosan ropogni kezdett, s a

levegőben gyenge gyantaillat terjengett. De füst alig szállt a magasba, s a lángok is csak az izzó parazsak közt bujkáltak. Most az öreg a tűzhöz hajolt, néhányszor jól megfújta. Néhány parázs fölvillant, fényében kis lángok lobbantak, és mohón haraptak a száraz tűlevelekbe és vékonyabb ágakba. Nemsokára az egész halom ropogó-pattogó és gyantaszagot árasztó tűzzé terebélyesedett, amelyből mind nagyobb és magasabb lángok csaptak föl.

A tűz ropogása fölzavarta az alvó vadászokat. Álmos tekintettel néztek körül, aztán megint lehunyták szemüket, s tovább szundikáltak.

Fölébredt Noah is. A tűzre pillantott, s egy darabig figyelmesen nézte, hogy az öreg milyen buzgalommal rakja a mind hatalmasabb parázshalomra a vastag ágakat és görcsös husángokat, amelyeket a lángok éhesen öleltek magukhoz. A felgerjesztett tűzből áradó meleg kellemesen átjárta Noah testét, s újból ráhozta az álmosságot. A másik oldalára fordult tehát, s az előző nap hosszú barangolásától fáradtan, az éjszakai virrasztástól kimerülten megint elaludt.

De álma már nem volt nyugodt. Gondolataiban ismét fölrajzottak azok a tervek, amelyeket az éjszakai ébrenlét során szövögetett, s amelyek megvalósítását el is határozta. S a tervek egyre hevesebben és makacsabbul hessegették el az álmot, mind sürgetőbben és követelőbben ostromolták a tudatát. Noah már csak forgolódott, időnként mélyet lélegzett, sőt egyszer hangosan fel is nyögött. De még mindig nem tudott amúgy igazán magához térni.

Egyszerre csak hirtelen felült. Félálmában mintha kiáltást hallott volna. Szétnézett, de látta, hogy a többiek még mindig

alszanak, az öreg pedig mozdulatlanul bámulja a tüzet, tehát valószínűleg semmilyen kiáltást sem hallott; erre Noah a barlang bejáratához ugrott, mert ezek szerint a hang csak kívülről jöhetett. Kint aztán megfigyelhette, hogy a kis Rim valamit mutogat az anyjának, merőn rámered, az asszony néhány szóval válaszol neki, majd ölbe kapja, s elindul vele valahova.

Sokáig bámult Noah a távozó Maha és Rim után. Olyan sokáig, amíg csak el nem tűntek a völgy egyik kanyarulatában. Nem azért, mintha bármikor is mélyebben nézett volna Maha szemébe, inkább azon csodálkozott, vajon hova igyekszik ilyen korán a táborból, hiszen jól tudta, hogy az asszonyok csak később szoktak elindulni a különféle gyümölcsök, ízes gumók és édes gyökerek szedésére. Talán csak nem új helyet keres, ahol több a gyümölcs, gumó és gyökér? Vajon messze van ez a hely a barlangtól, hogy ilyen korán útnak indult? S miért megy egyedül, amikor mindenünnen annyi veszedelem leselkedik rá? Ezek a gondolatok villantak át Noah agyán, amíg Maha és Rim el nem tűnt a szeme elől. De aztán csak legyintett, s bement a barlangba.

Leült a tűzhöz, s hosszasan nézte a felcsapó lángokat, az izzó kis parazsakká széthulló égő gallyakat. Ma nem volt hús, amelyet a tűzre dobhatna, hogy megsüljön egy kicsit a lángok közt vagy a forró parázson. Nem futott össze a nyála a szájában a sült hús illatára, ma kínzó éhség mardosta a gyomrát. Egyetlen darabka vadhús sem akadt a barlangban, sőt legalább egy maroknyi gyümölcsöt vagy akármilyen gumót is hiába keresett volna. Ma is éhes marad mindenki, ha a vadászoknak nem sikerül valamilyen nagyobb vadra szert tenniük.

Éhínség fenyeget!

Ez döbbent át egész lényén, s pillanatok alatt megérlelte agyában azt az eltökélt szándékot, hogy haladéktalanul útnak kell indulnia az új és olyan vadászterület felkutatására, amilyen az elmúlt éjjel emlékeiben elevenedett meg. Egy kisebb gödörből, amely a legkülönbözőbb kőeszközökkel és kőfegyverekkel volt tele, szakócát vett elő, amelyet valamikor úgy munkált meg, hogy egyik végén széles és kerekded legyen, a másikon pedig hegyes és éles. Kipróbálta a kőfegyvert, s miután megállapította, hogy lekerekített vége jól simul a tenyeréhez, elégedetten elvigyorodott, aztán szorosan marokra fogta. Még egy jó vastag furkósbotot is magához vett, s így felszerelten kilépett a barlangból, hogy elinduljon felfedező útjára.

Óvatosan, a tapasztalt vadász elővigyázatosságával haladt.

A hatalmas fák törzse mögé rejtőzött, figyelmesen lopakodott tovább a sűrűk alján, megnézett minden megrebbenő árnyékot és rejtett zugot, átugrotta az erdei patakocskák medrét, elkerülte a tövises szederbokrokkal benőtt lankákat és a nagy levelű bojtorjánnal borított nyirkos területeket, vigyázattal bújt át az útja fölé hajló ágak alatt, mert a hosszú tapasztalat a legnagyobb éberségre tanította. A furkósbotot szüntelenül ütésre készen tartotta, éppúgy, mint a markában szorongatott szakócát is, hogy azonnal lesújtson, ha kell.

Változatlan körültekintéssel és vigyázattal ment tovább, s mégis ez volt az az út, amelyen utolérte a végzete.

Ugyanezen az úton haladt előtte Maha is a kis Rimmel. Céljuk is lényegében ugyanaz volt. Az asszony sem akart egyebet, mint hogy valahol távolabb a csoport barlangjától ízes gyümölcsöket érlelő új hegyoldalakat, édes gyökereket és

gumókat adó növényzettel benőtt új völgyeket találjon.

A nap már magasan járt az égen, amikor Maha a fiával megállt egy kis tó partján, amely egy mészkőszikla lábánál terült el.

Amint a kis Rim megpillantotta a tavat, gyorsan odafutott. Alighogy a partra ért, hasra feküdt, ráhajolt a kristálytiszta vízre, és mohón ivott. Miután szomját eloltotta, a sekély vízbe lábalt, s boldog kiáltozással lubickolt.

A napsütötte víz Mahát is arra csábította, hogy fölfrissüljön, megfürödjék, noha egyébként nemigen törődött a tisztálkodással. Félénken ereszkedett le a tópartról, egy pillanatra megállt Rim mellett, majd néhány lépéssel a mélyebb vízbe merészkedett. Eleinte didergett, ám ahogy megszokta a víz hidegét, már csak a felüdülés és tisztaság leírhatatlamul kellemes érzése hatotta át. S amikor nemsokára kijött a vízből, amely megszabadította a régi szennytől, az olvadt vércsomóktól és rászáradt verejtéktől, egy üde, erős és rugalmas testű fiatal nő állt meg a parton. A hűvösnek talált levegőn könnyen megborzongott, aztán szembefordult a nappal, hadd fürösszék meg testét a jólesőn melengető aranysugarak is.

Mialatt a kis Rim vidáman lubickolt a vízben, Maha pedig a parton a napsugárözönben sütkérezett, a környező sűrűből kibukkant egy vad tekintetű, borzas hajú és gyér szakállú férfi feje.

A férfi meglepetten vizsgálgatta Mahát, mert nem hihette, hogy az asszony egyedül, csupán kisgyermekével rándult ki a tóhoz. Figyelmesen végigfürkészte az egész környéket, hogy nem fedez-e föl még valakit az asszony csoportjának tagjai közül. De senkit sem látott. Bármilyen gondosan kutatott is át

tekintetével minden bokrot és minden zugot, sehol senki.

Így a torzonborz vadász most már nyugodtan figyelhette tovább Maha minden mozdulatát.

Maha éppen indulni készült, hogy folytassa útját. Szólt tehát Rimnek, hogy hagyja abba a lubickolást, mert továbbmennek. A fiú hozzáfutott, Maha kézen fogta, s elindult vele a sziklák irányában, amelyek alján, egy szűk völgykatlanon át el akart jutni a verőfényes hegyoldalakhoz, mai vándorlásának voltaképpeni céljához.

Az idegen vadász hangtalanul, meglapulva követte a távozó Mahát. Előbb csak bokortól bokorig lopakodott utána, de amikor az asszony eltűnt egy szikla mögött, futni kezdett, hogy utolérje áldozatát.

A lábdobogás zajára megrémült Maha hirtelen hátrafordult, s látva a vad tekintetű, ismeretlen embert, gyors meneküléssel próbált megszabadulni üldözőjétől. Eszeveszetten rohant a sziklák mentén, tele félelemmel és borzalommal. Egyszerre csak magas barlangkapuval találta magát szemközt. Gyorsan be akart surranni a barlangba, remélve, hogy odabent a sötét és tekervényes barlangjáratokban biztos menedéket találhat.

De nem sikerült bejutnia.

A vad férfi a barlang bejáratánál utolérte.

A félelemtől és borzalomtól remegő Maha egy sziklához bújt, elszántan, hogy foggal, körömmel bár, de megvédi magát és a kis Rimet. Az idegen vadász, aki nem volt ugyan magas, de azért testes, vállas és izmos, s akinek a bőrén a vaddal és ellenséggel vívott küzdelmek emlékeként számtalan sebforradás éktelenkedett, csodálkozón megtorpant, és tágra nyitott szemmel nézte Maha kivicsorított, erős fogsorát.

Ám csak egy pillanatra hőkölt meg. Aztán egyetlen ugrással a fiatal nő mellett termett, megragadta a kezét, s fenyegető ordítozással dicsekedett, hogy milyen erős is ő, mennyi hőstettet hajtott már végre. A handabandázó embertől a kis Rim úgy megijedt, hogy félelmében keservesen fölzokogott. Erre Maha kitépte magát a vadász kezéből, féktelen dühvel a férfira rontott, beleharapott a nyakába, homlokát és arcát körmeivel marcangolta. Az idegen vadász meglepetten hátrált, de aztán – mintha csak restellte volna, hogy egy asszonnyal szemben ingott meg – gyűlölettel magasra emelte öklét, hogy lesújtson. De mielőtt lecsapott volna, Maha ölbe kapta kisfiát, s gyorsan a barlangba menekült.

A vadász utána iramodott, nehogy kicsússzék a keze közül a már-már megkaparintott zsákmány. Nem akarta megölni az asszonyt, csupán a maga csoportja számára szerette volna megszerezni, amelyben kevés volt a nő. Amint a nappali világosságból hirtelen a barlang félhomályába került, eleinte nem látta Mahát, aki a barlangfal egyik nagy sziklája mellett lapult meg. Amikor végre megtalálta, durván karon ragadta áldozatát, hogy kivonszolja a barlangból. Az asszony védekezett, a földre hullott, s hagyta, hadd vonszolják, aztán szabad kezével a barlangfal egyik kiszögellésébe kapaszkodott, ám amikor meghallotta a kis Rim panaszos sírását, kiszakította magát a martalóc karmaiból, és rohant vissza a fiához. Melléje térdelt, ölébe fogta, s mint dühödt fenevad, haragtól szikrázó tekintettel, elszántan fordult szembe támadójával, hogy megvédje magát és gyermekét. S amíg fél kezével szorosan átölelte Rimet, a másikba egy nagy követ fogott, és a férfihoz vágta. A kő átsüvített a levegőn, talált, s a vadember homlokán kibuggyant a vér. A megsebesített férfi bőszülten fölordított, s látva, hogy a kis Rim az, aki miatt nem boldogul az asszonnyal, Mahához ugrott, kitépte karjai közül a kisfiút, és nagy erővel, durván a barlang falához csapta. A gyermektest szétloccsant fejjel hullott a barlang földjére, s kiömlő vére pirosra festette a talajt. Maha félőrülten, velőtrázó sikollyal rontott gyermeke gyilkosára, harapta, ütötte-verte, belemarkolt a hajába és ritka szakállába. A férfi azonban most már könnyen elbánt vele. Megszorította az asszony karját, s addig csavarta hátra, amíg csak a szerencsétlen nő fájdalmasan föl nem jajdult. A haragos hörgés nemsokára szívet tépő sírássá halkult, amelyet túlharsogott a győztes nyers röhögése.

Noah abban a pillanatban ért a kis tóhoz, amikor a barlangban fölhangzott Maha jajkiáltása. Hamarjában nem tudta, mit jelent ez, tehát elrejtőzött a legközelebbi bokor mögött, s feszülten várta, vajon mi történik tovább. Amikor aztán a jajgatás fájdalmas nyöszörgéssé szelídült, Noah előbújt és megindult a hang irányában.

A hang elvezette egészen a barlang bejáratához, amelyen túl a félhomályban a kis Rim holtteste feküdt, s ahol Maha a durva férfi áldozata lett.

Erről azonban Noah egyelőre mit sem tudott.

De hiszen megtudta rövidesen.

Alig telt el néhány pillanat, s a barlang sötét kapujában egy idegen férfi tűnt föl, aki egy asszonyt hurcolt magával.

Noah összehúzta a szemöldökét, s fürkészőn nézte a nő megkínzott arcát, amelynek a meg-megránduló vonások szüntelenül más és más kifejezést adtak. Egyszerre csak fölismerte. Szinte gyökeret vert a lába a csodálkozástól: hogyan került ide és mi történt vele? Aztán rekedtes hangon megszólította az asszonyt:

– Maha!

Az asszony összerázkódott, tekintetét arra fordította, ahonnan a nevét hallotta, majd meglepetten kiáltott föl:

– Noah! ... Noah! ...

Amint a kiáltás elhangzott, az idegen vadász gorombán visszapenderítette áldozatát a barlangba. Maha meg sem mukkant, rémülten a barlang falához lapult, s izgatottan várta, vajon mi következik ezután.

Most már Noah előtt minden megvilágosodott. Egy idegen csoporthoz tartozó betolakodó az ő vadászterületükre

settenkedett, s megtámadta Mahát. El akarja rabolni, hogy megfossza Noahék táborát egy derék, fiatal asszonytól, aki még sok egészséges és erős gyermekkel, majdani vadásszal és harcossal ajándékozhatja meg a csoportot. Ennek pedig nem szabad megtörténnie, ezt mindenáron meg kell akadályozni.

A fiatal vadász rettentő haragra gerjedt. Erős karjának izmai pattanásig feszültek, halálos gyűlölettől égő szeme villámokat szórt. Mindenre elszántan vállalta, hogy megmenti csoportja számára az asszonyt; meg akart érte küzdeni életre-halálra.

De az idegen vadász sem volt hajlandó lemondani zsákmányáról. Ő is vállalta a harcot.

S az ősidők két primitív embere között megindult a küzdelem az asszonyért.

Maha védelmezője, Noah, irtózatos ütésre lendült, ám vetélytársa félreugrott, úgyhogy a furkósbot csak a sziklán reccsent. A fiatal vadász, látván ellenfele ügyességét, ismét nekigyürkőzött, hogy most már végzetes csapást mérjen az idegen koponyájára. De most sem talált, s mielőtt a harmadik rohamra indulhatott volna, már neki kellett elugrania a támadás elől.

Hosszú ideig viaskodtak egymással, s az ádáz küzdelem mindkettőjüket annyira fölingerelte, hogy úgy fújtattak, mint a felbőszült bikák, mellük zihált, csapzott hajuk a homlokukba hullott, testükről és a fékevesztett indulatoktól eltorzult arcukról csurgott a verejték.

Sokáig visszhangzott a barlang előtere a két férfi harcának zajától.

Ám Noah előtt egyszerre sötétedni kezdett a világ, s már csak védekezett. Amikor a megrémült Maha észrevette, hogy Noah

ereje hanyatlik, fölkapott egy éles követ, s hátulról rárontott az idegenre. Ez azonban megsejtette a veszedelmet, a sziklafalhoz ugrott, hogy fedezze magát. Miután visszaverte Noah támadását, nagy lendülettel Maha mellett termett, kicsavarta kezéből a követ, majd olyan erővel ütötte halántékon, hogy az asszony menten elterült. Közben az idegen vadásznak arra is volt gondja, hogy jobbra-balra ugrándozzék, s így védje ki Noah újabb próbálkozását.

Amikor Noah megpillantotta a mozdulatlanul fekvő Mahát, összeszedte maradék erejét, hogy döntő rohamra induljon.

De minden hiába!

Noah ismét kábulni kezdett, s amint alig észrevehetőleg megtántorodott, vetélytársa félredobta husángját, vad üvöltéssel rávetette magát Noahra, majd olyan erővel szorította össze,

hogy a fiatal vadász bordái megroppantak, szeme kidülledt. Tüdejéből kiszorult a levegő, aztán erőtlenül a földre rogyott. Most a megvadult győztes fél lábával a legyőzött Noah élettelen testére lépett, fölvette hatalmas husángját, és iszonyatos dühvel ütötte-verte szerencsétlen ellenfele fejét.

A harc véget ért.

Izzadtan, lihegve állt a győztes a legyőzött holtteste fölött. Egy ideig diadalmasan nézte, majd megfogta a halott kezét, bevonszolta a barlangba, s köveket dobált rá, mintha attól tartana, hogy a zsákmányt a fenevad széthordja. Ezután a remegő Mahához lépett, s rekedt hangján ráparancsolt, hogy jöjjön utána. Maha lassan föltápászkodott a földről, s engedelmesen követte a győztest; tudta, hogy most már minden ellenállás céltalan lenne.

Noah gyilkosa kijött a barlangból, mögötte lehajtott fővel Maha lépkedett. Aztán egy keskeny ösvényre tértek, amely hatalmas fák és sűrű bozótosok közt kanyargott, s szüntelenül délnek tartott.

Az ösvény nemsokára kikanyarodott az erdőből és új tájakra vezetett. Maha csodálkozó tekintete előtt fű borította kis völgy terült el, benne patak csörgedezett, amelynek sekély vizében néhány gyermek hancúrozott. Az apróságok annyira belemerültek a lubickolásba, hogy észre sem vették, amint mellettük csoportjuk egyik vadásza egy ismeretlen nő kíséretében elhaladt.

A vadász és Maha átlábalta a patakot, majd a völgyet határoló lejtő aljához ért, amelynek mészkősziklás falában, nem túl magasan a patakmeder fölött, kiterjedt barlang tátongott. Bent a barlangban, a lobogó tűz körül néhány torzonborz külsejű

vadász lustálkodott, mögöttük egypár kócos és szurtos asszony ült, aki a fogával, valamint kaparók és hasogatók segítségével az elejtett állatok bőrét puhítgatta, simítgatta.

A tűz mellett tétlenkedő vadászok már akkor meglátták társukat és az ismeretlen asszonyt, amikor a jövevények kiléptek az erdőből. Figyelni kezdték őket, s most, hogy lenn fölhangzott a baráti huhogás, fölugrottak a tűztől, a barlang elejére rohantak, s feszült érdeklődéssel bámulták társukat, aki az idegen nővel fölfelé kapaszkodott hozzájuk. Oda tolakodtak az asszonyok is, kidüllesztették alacsony, tömzsi testük telt idomait, s állandó lefetyelés közben kíváncsian nézegették Mahát.

A hazatért hős zsákmányával együtt a barlangba lépett, kézen fogta Mahát, s a tűzhöz indult. A többiek köréje sereglettek, ő pedig hetvenkedő szavakkal, éles rikkantásokkal és heves taglejtésekkel számolt be győzelemmel végződő párviadaláról, hogyan sikerült szereznie a csoport számára egy fiatal és derék asszonyt, aki még sok gyermekkel segítheti elő gyarapodásukat. Aztán az értékes zsákmány láttán örvendező társainak otromba heje-hujázása közben Mahát a többi asszonyhoz lódította.

Így vált Maha annak a csoportnak tagjává, amelyhez Noah gyilkosa tartozott.

Mialatt az asszonyok körülvették Mahát és elárasztották kérdéseikkel, a diadalmas vadász társaival együtt a tűz mellé telepedett, s érdes hangon, szegényes szókincsével részletezte kalandjának izgalmait. Mindnyájan feszült figyelemmel hallgatták, s gyakran félbeszakították elragadtatott felkiáltásukkal és harcias ordítozásukkal.

Amikor végre befejezte mondókáját, hirtelen fölugrott, s

követte három társa is. Hatalmas husángokkal fölfegyverkeztek, kisiettek a barlangból, leereszkedtek a völgybe, átgázoltak a patakon, majd eltűntek az erdő homályában. Az otthon maradt vadászokon furcsa izgalom vett erőt. Ide-oda futkároztak a barlangban, nagy kőlapokat hordtak a tűzhöz, felszították a parazsat, úgyhogy nemsokára magasan lobogtak a lángok, és gyorsan izzó zsarátnokká változtatták a tuskókat és ágakat. Abbahagyták a munkát és a tereferét az asszonyok is, szétszéledtek a barlang környékén, s hamarosan száraz rőzsével és fával megrakottan tértek vissza.

Egyedül Maha ült összekuporodottan a barlang egyik sarkában, s értelmetlenül nézte ezt a fura sürgést-forgást.

A nap már majdnem egészen eltűnt a nyugati láthatáron, amikor a barlang bejáratánál őrködő vadász örömmel fölkiáltott. Az erdő peremén előbukkantak a hazatérő társak. Egyikük vidáman integetett, a másik valamit cipelt a hóna alatt, ketten pedig szemlátomást valamilyen nagy teher alatt görnyedtek, s lassú léptekkel a patakhoz tartottak. De még mielőtt átlábaltak volna a vízen, néhány társuk, aki elébük sietett, körülugrálta őket, átvette tőlük a terhet, s aztán mindnyájan meggyorsították léptüket, hogy mielőbb a barlangba érjenek.

Ujjongó gyerekhad gyűrűjében álltak meg a mészkőszikla alján, amelyben a barlang sötétlett. De nem tartottak pihenőt, máris nekivágtak a meredeknek, föl a barlanghoz, amelynek bejárata előtt vad izgalomban zsivajogtak a borzas nők, s érdeklődéssel nézték, hogy a vadászok milyen vesződséggel hozzák terhüket a barlangba. Csupán Maha, akit röviddel azelőtt vettek föl a csoport tagjainak sorába, csak ő tartotta

magát távol a kavargó eseményektől. Még mindig ott ült mozdulatlanul a barlang zugában, s megfélemlítetten, egykedvűen pillantgatott szét.

A barlang bejáratánál hirtelen kettévált a bámészkodók élő fala, s a keletkezett hézagon beléptek a vadászok. Ketten közülük meglóbálták a hozott zsákmányt, s nagy ívben a tűz mellé dobták. Rögtön utána egy apró, véres gyermektest is átkalimpált a levegőn.

A föld szinte megremegett, amikor a szörnyű vadásztrófeák rázuhantak.

E pillanatban vérfagyasztó sikoly hasított végig a barlangon, amely Maha torkából tört fel, amikor a tűz fényében meglátta az agyonvert Noah és a kis Rim holttestét. Mérhetetlen borzalmában és őrjítő kiszolgáltatottságának tudatában eltakarta szemét, s néhány támolygó lépés után a barlang végén felkupacolt mohára és fűre rogyott. Jóllehet sok mindent látott már életében, most mégsem tudott tovább uralkodni magán; porig sújtották ennek a rettenetes találkozásnak borzalmai, hogy így kellett Noahot és Rimet viszontlátnia.

De az új barlangtársak nem is hederítettek a fájdalmában vergődő Mahára. A két holttest körül ugrándoztak, s készültek a lakomára. Maha pedig iszonyattal nézte, hogyan dobálják az áttüzesedett kövekre vagy az izzó parázsra a húsdarabokat, milyen sóváran meresztgetik a szemüket, s időnként meg is forgatják a pecsenyét, nehogy odaégjen. S alig sült meg úgy-ahogy a hús, máris rávetették magukat, s falánkan nyelték, mit sem törődve azzal, ha a falat egy kissé megpörkölődött, vagy esetleg széndarabkák maradtak rajta. Most már a szokott lárma,

a fülsiketítő ordítozás helyett csak a férfiak, nők és gyermekek hangos csámcsogása hallatszott.

Az a vadász, aki Noahot megölte, hiába kereste Mahát a lakmározó asszonyok közt. Amint észrevette, hogy ott ül magába roskadtan a barlang legvégén, egy félreeső zugban, fogott egy darab húst, föltápászkodott, s vitte az asszonyhoz.

Amikor megállt előtte a félig nyers hússal, Maha végtelen undorában kikapta a kezéből, és messzire elhajította. A férfi bárgyú fintort vágott, rándított egyet a vállán, s visszament a tűzhöz, hogy folytassa a lakomát.

Egy bozontos kisfiú, aki látta, hogy Maha eldobja a felajánlott húst, gyorsan a váratlan csemege után iramodott. Mohón beleharapott, s miután megállapította, hogy ízes és zamatos falathoz jutott, elrejtőzött a barlangfal egyik kiugró sziklája mögött, nehogy az irigyek elorozzák tőle a megkaparintott zsákmányt. Maha iszonyattal figyelte a falánk gyermeket. Sokáig nézte, s tekintete nemcsak a borzalomtól meredt tágra, hanem a csodálkozástól is; végképp nem értette, hogyan ehet valaki emberhúst. Sohasem látta, de soha nem is hallott róla, hogy társai bármikor is megették volna az idegen csoporthoz tartozó emberek húsát; ilyesmi a legnagyobb nyomor, a legkegyetlenebb éhínség idején sem fordult elő soha.

A tűz mellett még mindig tartott a kannibál lakoma.

A hangos csámcsogásba időnként már belevegyült a széttört hosszú csontok reccsenése is, amelyek üregéből a vadászok egyike-másika ujjal vagy pálcikával vigyázatosan szedegette ki a velőt. Az eldobott csontokon a gyermekek és nők marakodtak, egymás kezéből rángatták ki a maradékokat, s ha valamelyiknek sikerült egy-egy nagyobb csontszilánkot kiverekednie, boldogan

futott a kuckójába, ahol nagy gonddal és élvezettel nyalogatta, szopogatta az ínyencséget.

Csupán az a vadász nem bíbelődött a csontokkal, aki Noah fölött diadalmaskodott. Viszont ott volt előtte a legyőzött ellenfél koponyája, amelynek varratait éles kőheggyel óvatosan szétfeszegette, hogy az agyvelőhöz, a csemegék csemegéjéhez férkőzzék. Sok irigy szem figyelte sóváran minden mozdulatát. De ő ezzel nemigen törődött, egészen átadta magát undorító foglalatoskodásának, amelyet csak akkor hagyott abba, amikor az utolsó kikapart velődarabka is eltűnt feneketlen gyomrában.

Régen lehanyatlott már a nap a hegyek mögé, az esti szürkület is rég koromsötétté változott.

A barlangban is végéhez közeledett a borzalmas halotti tor. A gyermekek és asszonyok már aludtak, békésen szuszogtak, a vadászok is egymás után fölálltak a tűztől, hogy tele hassal lefeküdjenek a barlang zugaiban szétteregetett száraz fűre, mohára és állati bőrökre.

A hamvadó tűz mellett a végén már csak egy töpörödött aggastyán maradt, a tűz őre és vigyázója. Egyedül üldögélt, s körülötte szanaszét nagy össze-visszaságban emberi csontmaradványok hevertek a testvérgyilkosság és emberevés szörnyű bizonyságaként.

Ki tudja, vajon úgy történt-e minden, ahogyan elmondottuk. Az azonban mindenképpen biztos, hogy a borzalomnak és félelemnek ez a barlangja, amely a valóságban csupán egy kiugró szikla alatt mélyülő nagy üreg volt, igazán létezett. Ám a krapinai leletből semmiképpen sem következtethetünk arra, hogy az emberevés a neander-völgyiek bevett szokása volt.

Lehetséges azonban, hogy némelyütt, csupán egyes csoportokban mégis előfordult.

Otto Hauser svájci őstörténész 1908-ban a dél-franciaországi Le Moustier mellett, a Vézère völgyében érdekes és meglepő leletre bukkant: fölfedezte egy fiatal neander-völgyi sírját. Az ifjút sekély sírgödörbe temették, jobb oldalára fektették, jobb kezét a feje alá tették, lábait pedig a törzséhez húzták. Amikor ezt a sírt Hauser sok tízezer esztendő múltán fölfedezte, a csontváz mellett kőeszközöket és állati csontokat, köztük égetteket is talált. Kegyeletes adományok voltak ezek, amelyeket az örölykévalóságba távozó halott mellé tettek.

A Le Moustier-i lelet méltán keltett nagy feltűnést a kutatók körében, akik a krapinai felfedezés után a neander-völgyieket durva és könyörtelen vadászoknak képzelték, akikből minden emberi érzés hiányzott. Most pedig egyszerre csak új, eddig ismeretlen adatok bizonyították, hogy a neander-völgyieket mégiscsak valamilyen mélyebb kapcsolatok is fűzték egymáshoz, ha halottaikat eltemették, s nem hagyták a ragadozók martalékául. S kiderült az is, hogy nemcsak az

emberevés, hanem az együttérzés és a holtak tisztelete is ezekben az ősrégi időkben gyökerezik. Faállványokon, esetleg sziklakiszögellésekben álltak, ha a barlangfal magasabb részeit kellett befesteniük.

De a Le Moustier-i sír nem az egyedüli. Az idők folyamán számos további sírt fedeztek föl, amelyek közül az a legjelentősebb, amelyet a dél-franciaországi Correze megyében, La Chapelle aux Saints mellett egy barlangban tártak föl. Itt körülbelül 60 cm mélyen feküdt a csontváz, körülötte kegyeletes adományként kőeszközök hevertek. A koponya kőpárnán pihent. Ez a lelet cáfolhatatlan bizonyítéka annak, hogy a neander-völgyi ősembert nemes érzések is áthatották. Amíg ugyanis Le Moustier-ben fiatal és egészséges férfit temettek el, aki mint vadász és harcos sokat jelenthetett csoportja számára, a La Chapelle aux Saints-i halott idősebb férfi volt, aki sokáig súlyos ízületi gyulladásban szenvedett, s élete végén a csoport szempontjából mit sem érő és értéktelen emberi roncs volt csupán, tehát csak terhet jelentett társainak. S ezt a szerencsétlen embert, akit még gennyes homloküreggyulladás is gyötört, halála után a vadászok a legnagyobb kegyelettel hantolták el.

A neander-völgyiek nem voltak hosszú életűek. A csontvázak tanúsága szerint a többség életének huszadik és harmincadik éve közt halt meg, kevesen élték túl a harmincadik esztendőt, s a feltárt csontvázak alapján mindössze két esetben következtethetünk arra, hogy gazdájuk körülbelül ötvenéves lehetett, amikor meghalt. De ebben az életkorban a neander-völgyi ember már aggastyánnak számított, s rendszerint végelgyengülésben szenvedett. A neander-völgyi

emberek korai halálát a nehéz élet, az éhség, nyomor, a szakadatlan harc és küzdelem, a kedvezőtlen idő, az egészségtelen otthon, a számos betegség és a higiénia hiánya okozta. S ne feledjük azt sem, hogy igen sokan vesztették el életüket a vadászatokon és az ellenséggel vívott harcban is. Kétségtelenül igen ritka esetnek számított, ha a neander-völgyi ember öreg korában, természetes halállal halt meg.

A legrégibb, tehát a legelső emberi sírokba a neander-völgyiek temetkeztek. Ezek a sírok cáfolhatatlanul bizonyítják, hogy megásójuk, a neander-völgyi ősember már foglalkozott néhány olyan kérdéssel, amelyek az emberiséget ma is érdeklik. A fontolgatásra közvetlenül az késztette, ha társai közül valaki meghalt, mégpedig akár természetes, akár erőszakos halállal. Mi történt, hogy társának teste egyszerre csak nem mozdul többé? Talán az, hogy nem lélegzik, vagy pedig mert megállt a vérkeringése? Súlyos kérdések voltak ezek, amelyekre a neander-völgyi ősember a maga egyszerű eszével nem tudott választ adni. Ám nem ez volt a legfontosabb. Hogy mi az igazság a halál körül, ezt nem kellett okvetlenül tudnia, viszont föltétlenül meg kellett oldania annak a kapcsolatnak a kérdését, amely halott társához fűzte, aki ott feküdt előtte kihűlt testtel, mozdulatlanul, de álmában visszatért és ilyenkor továbbra is részt vett a mindennapi életben. A neander-völgyi ősvadász tehát világosan érezte, hogy a halál nem szakítja meg a kölcsönös kapcsolatokat, hiszen a halott valamilyen titokzatos módon tovább él, és sok szerencsétlenséget is okoz. Talán ilyen fontolgatás után jött rá arra a felismerésre, hogy a halottól félnie kell, el kell temetnie és be kell szórnia földdel, hogy ne térhessen vissza, s leghelyesebb otthagyni a barlangot

halottastul együtt. S a halottat úgy temette el, hogy sekély gödörbe tette, olyan helyzetben, ahogy mint élő is feküdni szokott, amikor odább a tűztől a barlang valamelyik zugában mély álomba merült. A holtak további sorsát nem képzelhette el másként, mint hogy – ha némi eltéréssel is – folytatják földi életüket, s épp ezért sírjukba tette kőeszközeiket, s egy kevéske élelemről sem feledkezett meg. A temetési szertartásokról, ha egyáltalán voltak ilyenek, semmit sem tudunk.

AZ ELSŐ TEMETKEZŐK

Sok-sok időnek előtte egy kiugró szikla alján neander-völgyi vadászok ütöttek tábort. A kis csoport nehezen küszködött az élettel, tanyáján az ínség gyakori vendég volt.

Most mindnyájan a tűz köré sereglettek, amelynek közelében ájultan és vérbe fagyva egy ifjú feküdt.

Arca halálsápadt volt, mélyen ülő szemét lehunyta, keményen összezárt ajka egészen megkékült.

Mellette egy fiatal vadász állt, s egyszerű hangokkal, tagolatlan beszédével és mozdulatok segítségével éppen azt mesélte, milyen szerencsétlenség történt azt követőleg, hogy reggel Uan és ő vadászatra indult. Elmondotta, hogy a sűrű bozótból hirtelen kitört egy orrszarvú, Uanra rontott, felöklelte, majd a magasba hajította. Az állat tovább szimatolt, kereste Uant, hogy agyontapossa, s Uan csak azért menekült meg a biztos haláltól, mert hatalmas ívben a szinte áthatolhatatlan bozótos kellős közepébe repült, s a sűrű elrejtette a felbőszült, magányosan kóborló orrszarvú elől. Amikor aztán a dühödt

fenevad eltűnt a messzeségben, ő elindult Uan felkutatására; meg is találta, s a táborba hozta eszméletlen barátját.

Azután azt is megemlítette, hogy csak itt, a tűz mellett vette észre, hogyan patakzik Uan testéből a vér, s festi pirosra a dereka köré csavart bőrtakarót. S amikor a vérrel átitatott bőrdarabot levette, csupán akkor látta, hogy a vér egy nagy sebből csurog; ezt a sebet bizonyára valamilyen vastag, törött ág ütötte, amelynek éles hegyére Uan teljes súlyával rázuhanhatott. Valószínűleg ez az oka, hogy Uan még mindig nem nyitotta föl a szemét, s úgy fekszik itt, mint aki meghalt.

A fiatal vadász elbeszélése véget ért.

A körülállók hallgattak, mereven nézték a mozdulatlan Uant. Egy asszony a sebesült mellé térdelt, óvatosan megemelte a szerencsétlen ifjú fejét, s néhány maroknyi száraz mohát tett alá.

A vadászokat mély szomorúsággal töltötte el társuk sorsa. Noha bensőjüket fájdalom marcangolta, ajkukat egyetlen sóhaj sem hagyta el, egyetlen arcizmuk sem rándult. Az indulatok csak valahol mélyen kavarogtak bennük, s meg-megremegtették bátor szívüket.

Kíváncsian futottak a tűzhöz a gyerekek is, a felnőttek közé furakodtak, s csodálkozó tekintettel bámulták a sebesült Uant. Hallották ugyan az imént, hogy miképpen történt a szerencsétlenség, látták Uan testén a véres sebet is, de ennek ellenére különösnek találták, miért fekszik a fiatal vadász olyan erőtlenül és mozdulatlanul. Hiszen nemegyszer tanúi voltak már annak, hogy egy-egy férfit szörnyű sebekkel borítva hoztak haza társai a vadászatról. Ám ilyenkor a sebesült hánykolódott lázálmában, rázta a hideg, dobálta magát, jajgatott

eszméletlenül is, és ordított fájdalmában. Uan alighanem csak alszik, gondolták, hogy kipihenje a vadászat fáradalmait.

Márpedig Uan állapota nem sok reménnyel kecsegtetett. Mély ájulata változatlanul tartott, ami azonban inkább áldást jelentett számára, mert eltompította érzékeit és megszabadította fájdalmaitól.

A kis csoport tagjai, a férfiak és asszonyok tehetetlenül, tanácstalanul álltak körülötte.

Véget ért a nap, az éjszaka is elmúlt, az új reggelt vidám madárdal köszöntötte, de a kiugró szikla alján lobogó tűz mellett Uan még mindig önkívületben feküdt.

Mindenki aludt még, ha nyugtalanul is, csupán egy idősebb, meglehetősen ősz férfi virrasztott Uan mellett. Egy pillanatra sem vette le szemét a sebesültről, mereven és fürkészőn nézte, mintha csak azt akarta volna leolvasni az arcáról, vajon életre ébred-e még, vagy pedig örökre elbúcsúzik a csoporttól.

Egyszer csak Uan halkan felnyögött.

Virrasztó társa a beteg fejéhez hajolt, tenyerével végigsimította az arcát, mintha így akarná a szenvedő fájdalmait csillapítani. Homlokát azonban beárnyékolta a gond felhője, amikor érezte, hogy a sebesült arca mennyire ég az emésztő láztól.

Aztán a szegény fiú ismét felnyögött, majd másodszor és harmadszor is, miközben teste görcsösen meg-megvonaglott. Talán nagy fájdalmak járták át ezer tűszúrással a testét és ébresztették fel önkívületéből. A fölötte őrködő vadász fürgén fölpattant és tanácstalanul topogott ide-oda. Nagyon szeretett volna segíteni a sebesültön, ám maga sem tudta, hogyan. Így hát

csak nézte tovább őszinte, csendes részvéttel.

Most hirtelen rettenetes ordítás tört ki Uanból.

Az egész csoport egyszerre talpra ugrott, s mindnyájan a sebesülthöz siettek. Rémülten látták, hogyan gyötrődik a magas lázban; időnként félelmetesen fölordított és rángatózott kínjában, majd csak halkan hörgött és nyögdécselt. Aztán elhallgatott és meg sem mozdult. De ez nem tartott sokáig. Megint vonaglani kezdett, s egyre ijesztőbben zihált. A következő pillanatban egyszerre csak felült, kimeresztette szemét és üresen maga elé bámult, majd váratlanul, mélyről felhörgött, s rögtön utána erőtlenül lerogyott.

Halott volt.

A jajgató, siránkozó asszonyok ijedten hagyták ott a szerencsétlen Uant; a férfiak komoran álltak fiatal társuk holtteste fölött.

Kővé meredten állt az a vadász is, aki az egész éjszakát Uan mellett virrasztotta át, s az ő bensőjét is szánalom és tehetetlen harag töltötte el. A benne viharzó indulatok zűrzavarában egyre nyomasztóbban döbbent arra a könyörtelen valóságra, hogy íme, elvesztettek egy nagyon tehetséges fiatal vadászt, elvesztették egyik fő erősségüket, aki sokat tehetett volna még a csoport boldogulásáért. Homlokát mély barázdák szántották végig, merev arcvonásai lassanként a gondterhelt aggódás ráncaivá torzultak.

A halott Uan még mindig ott feküdt, ahol utolérte a vég. Meggyötört arca kisimult, nehéz lélegzése megszűnt, panaszos nyöszörgése elnémult. Keze erőtlenül hullott kinyúlt teste mellé, feje a maroknyi száraz mohán pihent.

A holttestől távolabb néhány vadász guggolt, s hegyes

kövekkel sekély gödröt ásott. Amikor végeztek a munkával, Uanhoz léptek, kezénél és lábánál fogva óvatosan fölemelték, majd a nem mély, de széles gödörhöz, a sírjához vitték.

Itt-ott még igazítottak valamit a sekély sírgödrön, aztán beletették a halott Uant. Oldalára fektették, lábát a törzséhez húzták, jobb kezét a tarkója alá helyezték. A fejét nagy, hasított kőszilánkokkal rakták körül, egy laposabb követ a jobb arca alá csúsztattak. Olyan testhelyzetben tették sírba, ahogyan a tűz mellett aludni látták. Azt a szakócát, amely minden vadászatára elkísérte, sok egyéb kőeszközzel együtt keze mellé rakták. Aztán a tűzpadhoz léptek, kiválasztottak egypár húsdarabot a legszebbek közül, s ez is a sírba került.

Amikor mindennel elkészültek, a vadászok közül néhányan megkezdték a sír behantolását. Ahogy hullott a köves anyag, minden maroknyi után több és több tűnt el Uan holttestéből a jajongó, siránkozó asszonyok és az egypár furcsán ugrándozó férfi tekintete elől, akik mintegy temetési gyászénekként érdes hangon és dallamtalanul dudorásztak.

Az alkonyodó nap már a hegyek mögött járt, az esti szürkületet fölváltotta az éjszaka sötétje.
A kiugró szikla alatt hatalmas tűz lángolt. Egész éjjel lobogott, s Uan csoportjának tagjai hallgatagon ültek körülötte. Mindössze néhány kisebb gyermek aludt közvetlenül a szikla mellett, az odateregetett avaron, mohán és állati bőrökön. A többiek mind virrasztottak; féltek a halottól. Ha be is temették agyaggal, ha súlyos köveket helyeztek is a sírhantra, mégis óvakodni kell a holtaktól, s inkább magukra kell hagyni őket, mintsem megengedni, hogy az élők sorsába avatkozzanak, vagy életüket bármiképpen befolyásolják.

Rettegtek a holtaktól, s ez az ősrégi babonákban gyökerező félelem nyomasztólag hatott rájuk, férfiakra és nőkre egyaránt. Ilyen pillanatokban bátor szívük elszorult a gyengeségtől, elszántságuk aggodalommá és vakmerőségük merő tehetetlenséggé változott. Ilyenkor csupán egyetlen megoldást láttak: el a halottól!

Így történt aztán, hogy másnap, alighogy pirkadt, a csoport fölkerekedett, otthagyta a kiugró szikla alatti táborhelyet, és máshova költözött.

Rengeteg idő viharzott át Uan sírja fölött, s elhordta a kiugró szikla alatt egykor magasan lobogó tűz utolsó maradványait is. De minderről Uan mit sem tudott.

Ám egyszer mégiscsak elérkezett az a nap, amikor

megzavarták örök álmában, kegyelettel kiemelték sírjából, s a berlini múzeum egyik csöndes termében kapott új pihenőhelyet. Az a tudós, aki megtalálta, ahányszor csak Berlinben járt, mindig egy csokor piros rózsát helyezett arra az üvegszekrényre, amelyben Uan csontjai nyugodtak.

Ma már azonban hiába keresné ezeket a csontmaradványokat. A múzeumra 1943 februárjában nehéz gyújtóbomba hullott. Az épület összedűlt, nagy tűz ütött ki, s ezt az értékes leletet is elhamvasztotta.

Így tudtuk ezt a legutóbbi időkig. De aztán örvendetes meglepetésben volt részünk. A Német Demokratikus Köztársaság Biológiai Társasága antropológusainak 7. ülésén, amelyet nemzetközi szinten 1965 november elején Reinhardsbrunnban tartottak meg, nagy fontosságú bejelentés történt, mégpedig: Uan csontmaradványa, vagyis a franciaországi Le Moustier-i fiatal neander-völgyi ember koponyája, amelyet O. Hauser 1908-ban tárt föl, átvészelte a háború viharait, ha közben kissé meg is sérült. A csontvázról leválasztott koponyát ugyanis sok egyéb értékes anyaggal együtt a második világháború elején a berlini múzeumból biztonságosabb helyre vitték. Ezt az anyagot 1945-ben a Szovjetunióba szállították, majd a szovjet kormány 1958-ban visszaszármaztatta a Német Demokratikus Köztársaságnak. A koponyát néhány nappal az antropológiai társaság említett ülése előtt megtalálták a küldemény egyik ládájában, s egy újonnan alapított berlini múzeumban helyezték el. Tehát az értékes leletből legalább a koponya megmaradt, maga a csontváz azonban a legkisebb maradvány nélkül, egészen megsemmisült.

A most következő elbeszélés terjedelmesebb, hogy mélyebben elemezhessem az aurignacien egyik vadászcsoportjának életét, amelynek tagjai kiemelkedő rátermettségükkel tűntek ki. Ezek már igen bátor és tapasztalt vadászok voltak, akik sok fortélyt és cselt alkalmaztak, s a nagyvadat tömegestül is el tudták ejteni. Vadászfegyvereiket tökéletesítették, s újfajta fegyvert is tudtak készíteni. Mindenekelőtt éles kő- vagy csonthegyű lándzsákat használtak, később valószínűleg íjakkal is vadásztak. Fegyvertárukból a pányva sem hiányzott, amelynek egyik végére követ vagy mammutagyarból kivágott golyót erősítettek. Néha a kőből készült dobókorongot is igénybe vették. Hegyes tőreiket az elejtett vad hosszú csontjaiból faragták és csiszolták. Kezdetleges csontsípjaikat a vadászatokon szükség esetén

jelzősípként használták. De nemcsak tökéletesebb fegyvereiknek köszönhették nagy zsákmányaikat, hanem új vadászfortélyaiknak is. A vadat nem csupán álcázott vermekbe csalták, de igen sokszor ingoványba és mocsárba vagy szűk, többnyire zsákban végződő sziklaszorosba kergették, ahol aztán tömegesen végeztek vele. Értettek a különböző, nagy és bonyolult csapdák felállításához is; a barlangfalak rajzain sok ilyen csapdát láthatunk. Vadászfurfangjaik közé tartozott, hogy a vadat álcázva közelítették meg, amikor vagy az állat bőrébe burkolóztak, vagy néhány leveles gallyat vittek maguk előtt.

De tömegvadászatokat is rendeztek; két ilyen megtörtént esetet elbeszélésemben is olvashattok. Tehát nem kigondolt, hanem megállapított tényeken alapuló történetekről van szó. Az első a bölény- és őstulokvadászat, amelyet az elbeszélés szerint az éles eszű Gur készített elő. A fogóvermek ma is láthatók; a gödröket 1907 májusában Ottó Hauser fedezte föl a franciaországi Haute-Laugerie mellett, mégpedig azon a helyen, ahol a mészkősziklák nem emelkednek meredeken a Vézère fölé, hanem enyhe lejtőben húzódnak a folyóparthoz. A vad, amely a magas és sziklás parton élt, ezen a lejtőn járt a folyóhoz, hogy szomját oltsa. Az aurignacien vadászok megfigyelték a vadnak ezt a szokását, s a vízhez vezető úton vermeket ástak. A kemény, de a felszínén mállott mészkőzetből álló földbe éles kövekkel huszonegy gödröt ástak, amelyek mélysége 80-120 cm-re, szélességük pedig 60-230 cm-re terjed. A gödröket egymás után két sorban ásták, s vigyáztak arra, hogy az első sor két gödre közé valamivel hátrább a második sor egy-egy gödre kerüljön. A gödröket álcázták, s most már az itatóhoz vezető út minden vadra igen veszedelmessé vált; nem egy bölénynek,

őstuloknak és vadlónak teljesedett be a sorsa ezekben a vermekben.

A vadlovak vadászata, amelyet ugyancsak ebben az elbeszélésben írok le, szintén nem kitalált történet. A franciaországi Solutré mellett, Lyontól északra ma is megtalálhatjuk azt a sziklát, amelynek alján a földben az őskori vadászok utolsó hajtóvadászatának maradványaként rengeteg lócsont hever. A bortermő síkságból ezen a helyen 350 méteres szikla emelkedik a magasba, amely az egyik oldalon enyhe lejtéssel a síkságba megy át, míg a déli, másik oldalon meredek sziklafal zárja le. A lócsontokat a meredek sziklafal alján elterülő lapály 50-230 cm vastag felső rétegében találták meg. Toussaint véleménye szerint ezek a csontok 40 000 vadló maradványai, mások becslése szerint a lovak száma akár 100 000 is lehetett. Ez a hatalmas őskori Pompeji nem egyéb, mint a nagy és hosszú időn át tartó őskori vadászatok emléke. Az akkori vadászok ügyesen és ötletesen hasznosították ezt a sziklát a sikeres vadászat érdekében. Miután a vadlovakat bekerítették, hajszolni kezdték, és szinte észrevétlenül a szikla tetejére kényszerítették, ahonnan az állatok lezuhantak, s összetört tagokkal maradtak a mélységben. Egyes szakértők véleménye szerint az ilyen nagy vadászatok alkalmával a csoportok egyesültek, főképp ha barátságban éltek; ezen az alapon szerepelnek az elbeszélésben két baráti csoport vadászai, akik Nub és Song főnökök vezetésével vesznek részt a közös vadászaton. Valószínű, hogy a sikeres vadászatokat, amelyeken mindig nagy zsákmányra tettek szert, nemcsak gazdag lakoma követte, hanem babonás szertartásokkal is megünnepelték, esetleg az ilyen vadászat azzal ért véget, hogy a vadászatokon

különösen bevált felserdült fiúkat bizonyos szertartások kíséretében fölvették a csoport férfitagjai közé.

Az elbeszélésben leírt két nagy vadászathoz még egy magyarázatot kell fűzni, mégpedig azzal az esettel kapcsolatban, amikor a bátor Ug túljár az „egyszarvú" eszén. Ezt a történetet csupán azért mondom el, mert a kutatók egyikének-másikának véleménye szerint egyes mesebeli állatok keletkezésének regéje, amelyek közé az egyszarvú is tartozik, esetleg csak az ősrégi időkben gyökerezhet. Ha ezekkel a kutatókkal nem is értünk mindenben egyet, abban mégis igazuk van, hogy egyedül a pleisztocénkorban élt olyan állat, amelyet az „egyszarvú" elnevezés valóban megillethet. Ez az állat az Elasmotherium, ez a nagy testű és kihalt egyszarvú volt, amely azzal tűnt ki, hogy hosszú és hatalmas szarva valóban a homloka közepéből meredt elő. Elég gyakran előfordult Szibériában és Ukrajnában, de maradványait szórványosan Európában, a Ruhr-vidéken is megtalálták.

A NAGY VADÁSZAT

A nap lassan az erdők mögé hanyatlott.

A barlang tágas bejárata közelében tűz lobogott, mellette cserzett és ráncokkal barázdált arcú öreg vadász ült, akinek ritkás szakállát jócskán átszőtte már ősz szálakkal a tovatűnt sok-sok esztendő. Két fiatal vadász, a tábor mára kijelölt őre és védelmezője, no meg néhány nagyobb fiú vette körül. A fiatalok csendben üldögéltek és figyelmesen hallgatták az öreg szavait, akinek egyetlen kötelessége az volt, hogy a tűzzel törődjék, mert

egyébre már nemigen futotta erejéből. Az élet súlyos terhe alatt a valamikor izmos férfi, ügyes vadász és bátor harcos bizony alaposan megroppant. Most már görnyedten járt, sovány és inas testét lassan vonszolta, fázékony volt, de apró, világos szeme még mindig élénken és fürkészőn villogott bozontos szemöldöke alatt.

Aggastyánnak számított már, de szerette maga körül a fiatalokat. A nappalok és esték legszebb pillanatai azok voltak számára, amikor köréje sereglettek a fiatal vadászok és fiúk, akiknek ifjúságáról, tapasztalatairól és arról mesélt, amit hajdan a csoport véneitől hallott.

De a fiatalok is szívesen hallgatták. Ilyenkor pihentek igazán; megfeledkeztek a jelenről, a maguk és társaik megélhetésének, biztonságának gondjairól, s gondolatban elkalandoztak a múltba, amely részükre a tanulságok és tapasztalatok egyetlen forrását jelentette.

Most is azért telepedtek az öreg mellé, hogy kellemesen töltsék az időt, amíg a többiek hazatérnek a vadászatról.

– Mondd, Ren – szólalt meg az egyik fiatal vadász –, miért nem jön soha közénk Mot, s miért lakik egyedül a folyó túlsó partján, abban az alacsony kis sziklabarlangban?

– Mert szeret egyedül lenni – válaszolta az öreg.

– Hát pedig jobb együtt élni a többiekkel; aki egyedül van, azt sok veszedelem fenyegeti – jegyezte meg a vadász.

– Mot nincs egyedül, és nem él elhagyottan - fejtegette az öreg. - A csoportunkhoz tartozik, s a főnök és a varázsló után ő nálunk a legtiszteltebb ember.

– Igazad van, Ren – helyeselt a vadász –, de mondd csak, miért nem él velünk a barlangban, ahol neki is jutna hely éppen

elég.

– Ismétlem, Mot szeret egyedül lenni.

– De miért? – kérdezték mohó kíváncsisággal mindnyájan.

Az öreg Ren pillanatokig elmerengett, s mereven nézett maga elé. Némán, mozdulatlanul ült, mint aki gondolatban a fölidézendő emlékeket rendezgeti.

– Mesélj, Ren, mesélj Motról! – sürgették türelmetlenül a vadászok.

– Nos, halljátok hát! – mondta szelíd mosollyal az egykori vadász, s elkezdte.

– Fiatal és erős voltam még abban az időben, amikor egy kis barlangban, innen egynapi járásra napnyugta irányában, egy nagy oroszlán telepedett meg. Senki sem tudta közülünk, hogy mikor jött voltaképpen a mi vadászterületünkre. Egyszer csak feltűnt, s attól az időtől fogva mindnyájan szüntelen félelemben éltünk. Az asszonyok és gyerekek nem mertek az erdőbe menni, de a vadászok is messze elkerülték azt a környéket, ahol az oroszlán odúja volt. Nemsokára nagyon rossz idők köszöntöttek a csoportra. Az asszonyok és gyerekek, akik előzőleg rengeteg ízes gyümölcsöt és édes gyökeret hordtak az erdőből, most többnyire üres kézzel tértek haza, mert a legfinomabb és legtöbb gyümölcsöt vagy gyökeret mindig éppen ott szedték, ahol most a ragadozó oroszlán garázdálkodott. A vadászatok sem jártak sok szerencsével, mert mindig ugyanazokon a helyeken vadásztunk, amivel a vadat elriasztottuk és más tájakra kergettük. Egyre távolabbi vadászterületeket kellett tehát fölkeresnünk, s mind kisebb zsákmányt hoztunk a barlangba. Mindig fáradtan és kimerülten tértünk vissza. S a nyomor, az éhség lassanként a barlangba költözött.

– Nagyon rossz idők lehettek, annyi bizonyos - szólt közbe az egyik fiatal vadász.

– Azok voltak, de még ínségesebb napok következtek, amikor az oroszlán szétmarcangolta és elhurcolta Udát. A szerencsétlenség a barlangtól messze játszódott le, s Mot volt az első, aki tudomást szerzett Uda haláláról.

– Maradt valami Uda testéből? – kérdezte a vadászok egyike.

– A vértócsában Mot csupán egy összetépett nyakláncot talált, amelyet ő készített és ajándékozott Udának. Fölszedte a szétszórt csigahéjakat, amelyeket valahol messze valamilyen sárga és ragacsos agyagból kotort ki. Fölszedte a medvefogakat is, s az egészből megint egyberakta azt a nyakláncot, amelyet nemrég Udának adott. Nem tett hozzá egyetlen új csigahéjat, egyetlen medvefogat sem. Még az elszakadt indát is összekötözte, amelyre a héjakat és fogakat fűzte. Egyszóval a nyaklánc ugyanolyan lett, mint amilyen valamikor Uda nyakát ékesítette.

– Ez az ugye, amelyet még mostanában is Mot nyakán láttam – említette meg az egyik vadász.

– Úgy van, At! Amióta a nyakába akasztotta, Uda halála után, azóta nem vette le. Motnak azt a kívánságát is mindnyájan ismerjük, hogy ha meghal, a nyaklánccal együtt kell majd eltemetnünk.

– Miért?

– Ezt magam sem tudom pontosan, At! Talán azért, mert már mint fiatal fiú is szeretett Udával tréfálkozni; talán azért, mert később is gyakran kóboroltak együtt a barlang környékén, de talán azért is, mert a nyaklánc arra a győzelemre emlékezteti, amellyel megbosszulta Uda halálát.

– De ezen a nyakláncon a csigahéjakat valahogy furcsának találom – mondta At. – Egyik-másik csupa fekete folt. Márpedig a hasonló nyakékeken fehérek, mint a farkas foga.

Az öreg Ren bánatosan nézett a fiatal vadászra, majd megszólalt:

– Azok a fekete foltok valamikor pirosak voltak. Uda vérétől származnak, amely szétmarcangolt nyakából ömlött, s megfestette a héjak fehérjét. Ennyi maradt meg csupán Udából, ez a pár megfeketedett vércsöpp, amely a nyakláncra száradt.

Ren elhallgatott. Néhány pillanatnyi emlékezés után mélyet sóhajtott, majd halkan tovább mesélt:

– Mot megesküdött, hogy bosszút áll Uda haláláért. S bosszúvágya annál nagyobb volt, minél többen estek a csoportból áldozatul az oroszlánnak. Uda után még két asszonyt és két gyermeket falt föl. Később egy vadász is az oroszlán karmai közt végezte életét.

– Hogyhogy? Az oroszlán inkább az emberekre vadászott, s nem az állatokra? – kérdezte At.

– Bizony, így volt. Miután Udát megölte, úgy látszik, rájött, hogy az embert könnyebben megkaparinthatja, mint a vadat, amely már messziről megérzi az oroszlán szagát, s aztán hanyatt-homlok menekül. Alighanem ez volt az oka, hogy az oroszlán legszívesebben a barlang környékén portyázott, s a közeli sűrűben várta az alkalmas pillanatot. Súlyos időket éltünk akkor; nyomorogtunk és éheztünk.

– S a vadászok miért nem végeztek az oroszlánnal? – szólt At.

Az öreg meglepetten nézett Atra, mielőtt válaszolt volna.

– Kérdéseddel csak azt bizonyítod, hogy fiatal vagy és nincsenek vadásztapasztalataid. Nincs az az erő, amely

legyőzhetné az oroszlánt. Ez a fenevad semmitől sem fél, csak a tűztől, mert tudja, hogy nálánál egyedül a tűz erősebb. Az oroszlán erején és eszén kizárólag furfanggal, ügyességgel lehet túljárni, de ehhez is rendkívül bátor és félelmet nem ismerő szív kell. S akkortájt az egész csoportban ilyen szíve, amelyet ráadásul a bosszúvágy is hevített, csupán Motnak volt.

– Megölte az oroszlánt? – kérdezte At felcsillanó szemmel.

– Végül is igen – válaszolta Ren.

– Meséld gyorsan, hogyan történt! – sürgették mindnyájan az öreget.

– Hát akkor figyeljetek! Mot napokon át kijárt oda, ahol a barlangi oroszlán megtelepedett. Senkinek nem mondta, miért jár oda és mire készül, bár valamennyien tudtuk, hogy bosszút akar állni az erős oroszlánon. Gyakran kértük a legnagyobb óvatosságra. Egyszer maga a főnök is figyelmeztette, hogy veszedelmes dologra vállalkozott. De hiába beszéltünk neki, nem mondott le szándékáról; hiába intette a főnök is, hogy ne játsszék az életével.

– Egy ilyen erős és vérengző fenevaddal rettenetes nehéz lehet a küzdelem – suttogta At.

– Mot tapasztalt vadász volt. Nem erővel akarta legyőzni az oroszlánt, hanem ügyességgel. Így aztán sikerült is.

A vadászok és a fiúk feszült kíváncsisággal lesték az öreg szavait, s visszafojtott lélegzettel figyeltek. Öreg barátjuk azonban nem sokat törődött izgatottságukkal, s higgadtan folytatta:

– A bosszúra éhes Mot hosszú ideig gondterhelt arccal, mogorván tért vissza a barlangba. Ám egy napon vidáman toppant be, szeme különös tűzben égett. Látszott rajta, hogy

végre sikerült kieszelnie azt a cselt, amellyel az oroszlánt tőrbe csalhatja. De hogy mit talált ki, ezt még este sem árulta el, amikor mindnyájan a tűz körül ültünk és kérdéseinkkel ostromoltuk. Mindössze annyit mondott, hogy ezentúl minden este két vadászt küldjünk a táborból őrségre: az egyiket a Magassziklához, a másikat a Nagyfához. A vadászok olyan helyet keressenek maguknak, amely biztonságot ad az oroszlán támadásával szemben, ha a csel netán nem sikerülne, s a fenevad szabadon kóborolhatna tovább a környéken. Megparancsolta, hogy mind a két őr jól nyissa ki a fülét, s mihelyt meghallja az oroszlán dühödt üvöltözését, amely mindig ugyanarról a helyről hallatszik majd, tehát ha a hang nem közeledik, ebben az esetben mindketten azonnal siessenek oda, ahol a fenevad csapdába esett, és ahol tehetetlenül ordít. A vadászok néhány napig felváltva őrködtek. De nem történt semmi; legföljebb annyi, hogy egyszer az egyik vadász, aki a Nagyfa koronájának ágai közt bújt meg, a magasból látta, amint az oroszlán a távolban portyázgat. A vadászok unni kezdték a céltalan őrködést, s bosszantotta őket, hogy hiába várnak a kelepcébe csalt oroszlán bömbölésére. Egy napon aztán Mot eltűnt a táborból, s utána sokáig nem láttuk.

– Hova ment? – kérdezte At türelmetlenül.

– Ezt is megtudod, ha figyelmesen hallgatod, mit mondok.

– At, ne zavard folyton Rent! – háborogtak a többiek. – Te pedig, Ren, ne is hederíts az ilyen kíváncsiskodó kérdésekre!

– Az egyik este szokás szerint a tűz körül ültünk – folytatta az öreg. – A vadászok beszélgettek és rendbe tették fegyvereiket a következő vadászatra. Egyszerre csak váratlanul az a két vadász lépett a barlangba, akinek aznap kellett őrködnie a

Magassziklánál és a Nagyfánál. De nem egyedül jöttek! Magukkal hozták Motot, akiből mintha elszállt volna az élet. Jobb lábán borzasztó seb tátongott. A mérhetetlen fájdalom és a nagy vérveszteség miatt elvesztette eszméletét. A vadászok vigyázatosan letették a tűzpadhoz, a főnök pedig kiadta a parancsot, hogy azonnal kerítsék elő a varázslót és az öreg Lynát, aki értett a sebek gyógyításához. Mialatt a vén Lyna a gyógyfüveket rágdosta, s a nyállal átkevert pépet Mot sebére rakta, a varázsló fölkészült a szertartáshoz, hogy bűvös erejével visszahívja az életet Mot mozdulatlan testébe. Sokáig mormogta a varázsigéket, amíg Mot fölnyitotta a szemét, és aztán nagyon sok időnek kellett még eltelnie, amíg rettenetes lábsebe behegedt. Nyár volt, amikor a két vadász sebesülten a barlangba hozta, s az egész tájon az utolsó hófoltok is eltűntek már, amikor valahogy mégiscsak lábra tudott állni.

– Nagy szerencsétlenség volt ez a csoport számára, hogy ilyen derék férfit és vadászt elvesztett – jegyezte meg At csendesen.

– Bizony, nagy veszteség volt, mert ha Mot sebe meg is gyógyult, lába azonban megbénult, s azóta is csak úgy vonszolja maga után. Nem vett részt többé egyetlen vadászaton sem, nem védelmezhette a csoportot, ha idegen vadászok fenyegették. Ez megtörte bátor szívét, és így lett Motból remete.

– Mi történt az oroszlánnal? – kérdezte At. – Sikerült tőrbe csalnia?

– Ez volt akkoriban az egyetlen jó hír – válaszolta az aggastyán. – A vadászok, akik azon az emlékezetes napon Motot a barlangba hozták, jelentették a főnöknek, hogy az oroszlán abba a gödörbe zuhant, amelyet valamikor jómagam és még néhányan az itatóhoz járó mammutok csapáján ástunk.

– Hogyan fogadta a főnök a jó hírt? – kérdezték többen is.

– A vadászokkal együtt azonnal a pórul járt oroszlánhoz indult. Nem tartott sokáig, s a fenevad, amely tönkretette a vadászatainkat és emberi életeket oltott ki, maga is kiszenvedett a nyilak, lándzsák és kövek zuhogó záporában. A bőrét Mot kapta. Most is ott őrzi a barlangjában. Az oroszlánfogakat a főnök tartotta meg, s a belőlük készült lánc ma is az ő nyakát díszíti. Egyébként úgy döntött, hogy halála után a nyakék azt illeti meg, akit majd főnökké választanak.

– Mot hogyan sebesült meg? – kérdezte At, a hallgatóság legkíváncsibb tagja.

– Hosszú ideig tartott, amíg Mot, ha csupán néhány szóval is, végre említést tett oroszlánkalandjáról. Nekem azonban egy alkalommal, amikor magunkra maradtunk a tűz mellett, többet elárult. Elmondta, hogy egy magas fa tetejéről sokáig figyelte az oroszlánt, mert pontosan tudni akarta, mikor bújik elő a barlangjából, merre kóborog a leggyakrabban és mikor tér vissza. Amikor mindezt megállapította, fontolgatni kezdte, hogy miképpen is szedje rá. Eszébe jutott, hogy azoknak a gödröknek az egyikéhez kellene csalni, amelyeket valamikor a mammutok részére ástunk. Ezek a lomha állatok ugyanis akkoriban mindig ugyanazon az úton jártak a folyóhoz, hogy szomjukat oltsák és megfürödjenek, s mi a gödröket mammutcsapdának szántuk. Miután Mot kiválasztotta a legmélyebb gödröt, amely azonban nem volt túl széles, beledobta egy nemrég elejtett őz felét. A másik felét összedarabolta, majd vonszalékként maga után húzta a földön, hogy az agyag teleszívódjék a vér és hús szagával. Ennek a vércsapának biztosan a csapdához kellett vezetni a falánk oroszlánt.

– Ez volt ám az okos ötlet! – kiáltott fel At, s barátja, a nyurga Lar, helyeslőleg bólogatott.

– Amikor Mot úgy gondolta, hogy a vonszalékot már elég közel húzta az oroszlán odújához, gyorsan visszament a gödörhöz. Vékony gallyakkal betakarta, amelyek közepére odadobta az őz húscafatokra vagdalt másik felét is. Most már fölmászott egy közeli fára, és várt. Nem kellett várnia sokáig. Alighogy a nap az erdő mögé hanyatlott, az oroszlán előjött kis barlangjából. Nyújtózkodott, megnyaldosta a talpát, majd sunyi léptekkel elindult mindennapi vadászatára. De hamarosan megtorpant, s elkezdett szimatolni. Enyhe szellő lengedezett, s bizonyára elhozta a Mot által letett véres csalétek szagát a fenevad orrához. Az oroszlán mélyet lélegzett, majd lassan megindult abban az irányban, ahonnan a legerősebben érezte a szagot. Hirtelen a földnek szegezte a fejét, bőszen fölmordult, aztán gyorsan rávetette magát a föllelt nyomra.

A fiúk és a vadászok, akik Ren köré telepedtek, egy pillantra sem vették le tekintetüket az öreg arcáról, s egyre feszültebb érdeklődéssel hallgatták.

– Mot már messziről látta, hogy az oroszlán milyen biztosan tart a végzete felé. A fa törzse mögött kuporgott, nehogy a fenevad észrevegye, s közben szüntelenül figyelte áldozata minden mozdulatát. Az oroszlán azonban nem törődött semmivel, mereven követte a vértől és hústól illatozó nyomot, amely a végén dús lakomát ígért. Így érkezett el a vékony gallyakkal befödött gödörhöz. Rögtön meglátta a gallyak tetejére dobott csalétket; egy pillanatra megállt, félelmetesen morgott, majd egyetlen ugrással a húsra csapott.

– S a gödörbe zuhant! – kiáltott föl At örömmel.

– Úgy van! – bólintott Ren. – A gyenge gallyak nem bírták a súlyos terhet, s az oroszlán benne volt a csapdában. Egyszerre megszűnt az étvágya, dehogy kellett neki a hús. Legalábbis Mot ezt mondta. Az oroszlán ágaskodott, hogy kikerüljön a kelepcéből, de hiába; a gödör túl mély volt, s a fenevad minden próbálkozása kudarccal járt. De ki sem ugorhatott, mert ehhez a gödör viszont túl szűk volt, úgyhogy az oroszlán nem tudott nekirugaszkodni. Amikor rájött, hogy nincs reménye a szabadulásra, haragosan üvöltözni kezdett, s hosszú farkával dühösen csapkodott maga körül.

– Mit tett erre Mot? – kérdezte Lar.

– Boldog volt, hogy túljárt az erős oroszlán eszén, s ezzel megszabadította a csoportot a fenevad garázdálkodásától, a borzalmaktól és a rettegéstől. De örült annak is, hogy bosszút állhat Uda haláláért.

– Halált halálért! – állapította meg At.

– Igen, meg akarta ölni az oroszlánt! – bólogatott az öreg Ren. – S éppen ez volt az oka, hogy súlyosan megsebesült. De könnyen az életével is fizethetett volna, mert az úrrá lett szenvedély megzavarja az ember eszét, s gyakran romlásba döntheti.

Az öreg Ren, amikor elbeszélésében eddig jutott, hirtelen elhallgatott. Lehajtotta a fejét, és pillanatokig mozdulatlanul ült. Ki tudja, merre kalandoztak a gondolatai. Talán arra a sok bajra, gyötrődésre gondolt, aminek hosszú élete során tanúja volt, arra, hogy sok mindent elkerülhetne az ember, ha nem ragadná el a szenvedély, amely megfoszt a józanságtól és hajthatatlanná keményíti a szívet.

At és Lar, a két fiatal vadász és a fiúk is meglepetten nézték a

váratlanul elnémult Rent. De egyikük sem mukkant; dehogy merték volna megzavarni öreg barátjukat emlékezéseiben. Az öreg azonban egyszerre csak fölkapta a fejét, arcán enyhe mosoly játszadozott, szétnézett hallgatóságán, s folytatta elbeszélését:

– Amint Mot látta, hogy az oroszlán nem menekülhet a szűk és mély gödörből, gyorsan lekúszott a fáról, s készült a bosszúra. Megfeszítette az íjon a húrt, ráhelyezte a nyilat, és eleresztette. A nyíl átsüvített a levegőn, és az oroszlán oldalába fúródott. A fenevad rettenetes üvöltött, majd talpának egyetlen mozdulatával kiszakította a nyilat a sebből. De aztán a második, és még sok további találat következett. Az oroszlán bömbölt, ordított a nyílzáporban, a gödör peremén pedig Mot vadul kacagott. Amikor megelégelte a nyílzáporos mulatságot, elővette a lándzsát, s jobbjának nagy lendületével megcélozta az oroszlán vicsorító pofáját. Repült a lándzsa, s éles hegye mélyen beledöfött a fenevad tátott szájába. A fegyver fanyelét az állat hatalmas mancsával letörte ugyan, de a torkába ékelődött hegyes kődarabtól hiába igyekezett szabadulni. Rázta a fejét, a vér ömlött a torkából, lélegzete akadozott. Már nem ordított, már csak hörgött, közben öklendezett, s habos vér tört elő a tüdejéből. S ettől a látványtól Mot egészen elvesztette józanságát. Vadul ugrándozni kezdett a csapdába esett és döglődő oroszlán körül, csúfondároskodott vele, kinevette, kérkedett a saját ügyességével és ócsárolta a megsemmisített ellenség erejét. Szíve hevesen dobogott, a vér forrt az ereiben, s elborította az agyát, márpedig mindenkinek vigyáznia kell, hogy mindig tiszta fejjel gondolkozzék. Mot ezúttal nem vigyázott, s csak azért történhetett meg, hogy esztelen tánca közben, a

hőstett és a végrehajtott bosszú mámorában óvatlanul egészen a gödör szélére lépett.

A talaj levált alatta, s Mot a mélybe, az oroszlánhoz zuhant. Még szerencse, hogy ott, ahol az egyensúlyt vesztett Mot megcsúszott, egy hatalmas tölgyfa ágai majdnem a földig hajoltak. Mot ösztönösen egy ág után kapott, s felrántotta magát a gödörből. De mégsem elég gyorsan. Az oroszlán feléje csapott a mancsával, s az éles karmok ronggyá tépték Mot combját és térdét. Erejének utolsó megfeszítésével valahogy sikerült átdobnia magát a verem peremén, s kimerülten terült el

a földön. Mialatt az oroszlán lent, a gödör mélyén lassan halódott, fönn, valamivel odább a csapda peremétől, erőtlenül feküdt a győztes Mot. A kibírhatatlan fájdalomtól elvesztette eszméletét.

– Mi történt tovább? – türelmetlenkedett At. – Mondd gyorsan, Ren!

– Nem sokat mondhatok már – válaszolta az öreg. – Azok a vadászok, akik azon az estén őrt álltak a Magassziklánál és a Nagyfánál, megtalálták Motot a kelepcében vergődő oroszlán közelében, amely még mindig élt. Látták, hogy az oroszlán nem menekülhet, megragadták hát Motot, az egyik a fejénél, a másik a lábánál, s a barlangba hozták. A sebek gyógyításában jártas öreg Lyna kezelésbe vette, a varázsló pedig nagy nehezen életre keltette. De különben is, erről már beszéltem.

Véget ért a történet, s az öreg Ren elhallgatott. Némán ültek azok is, akik hallgatták. A csendet At újabb kérdése törte meg:

– Mivel foglalkozik Mot egész nap a maga kis barlangjában, s hogyan viseli az egyedüllétet? S miért hagyott itt bennünket, amikor ilyen nagy hőstettet vitt véghez és a csoport minden tagja tiszteli?

– Sokat kérdezel egyszerre, At! – dohogott az öreg. – Sok mindenről már magad is tudhatnál. Az egyik a magányban igyekszik megbékélni sorsával, a másik barátai körében keres vigasztalást. Mot az egyedüllétet választotta, s jól tudom, hogy miért.

– Nekünk is meséld el, Ren!

– Hát halljátok! Mot erős, ügyes vadász volt, csak úgy duzzadt az egészségtől. Nem fárasztotta el a legnehezebb, legtöbb vesződséggel járó vadászat sem. Nem akadt a

csoportban olyan erős vadász, aki megbirkózhatott volna vele. Testét semmilyen betegség sem kezdte ki soha. Ilyen volt valamikor Mot. S milyen ma? Lába megbénult, alig vonszolja maga után. A hosszabb gyaloglást nem bírja, vadászatra sem vállalkozhat. Bármilyen küzdelemben is ő maradna alul. Ez tölti el szorongással, ezt fájlalja. Nagyon szenved, hogy csupa erős és egészséges vadászt lát maga körül, ő pedig nyomorék.

– Így van ez! – állapította meg At.

– Így van, meg nem is! Ha Mot lába nem a legjobb, annál használhatóbb a keze. Nem kell mindenkinek vadásznak lennie, hogy a csoport hasznára váljék. Nemcsak a harcost veszi körül a csoport tisztelete. Az a fontos, hogy mindenki képességei és lehetőségei szerint dolgozzék a csoport javára. Ezt teszi Mot is már régóta; ő sohasem bújt ki a munka és a kötelességek alól. Az épkézláb és nyomorék ember munkája egyformán értékes, ugyanolyan hasznos a csoport számára. S épp ezért Motnak nem kellene visszahúzódnia.

Az öreg Ren jelentősen At szemébe nézett, s még hozzátette:

– Mondtam már neked, At, hogy a főnök és varázsló után Mot a csoport legmegbecsültebb tagja. S ezt nem csupán a harcos erejével, a vadász ügyességével érdemelte ki, hiszen ezek a tulajdonságok mulandók, mással szolgált rá a csoport tiszteletére. Már hosszú ideje magad is láthatod, hogy Mot nap nap után a barlangja előtt üldögél, s a kövekbe vési azoknak az állatoknak a képét, amelyekre vadászunk. Azt pedig te is jól tudod, milyen nagy az ilyen képek varázsereje, s milyen szerencsét hoznak a vadászokra. Egyetlen vadász sem tudja megrajzolni olyan híven az állatok képét, mint éppen Mot, s így senki sem képes annyi varázserőt és hatalmat kölcsönözni ezeknek a képeknek, mint ő. De ezek a képek nemcsak nekünk hoznak vadászszerencsét, hanem minden olyan csoportnak is, amellyel békében és barátságban élünk. Sok mindent kapunk az idegen csoportoktól a varázserővel felruházott ábrákért, amelyeknek épp a mi Mot barátunk a legnagyobb mestere.

– Úgy igaz, ahogy mondod, Ren! – helyeselt At. – De ez is csak azt bizonyítja, hogy Motnak nem kellene magányosan élnie, bizonyára nem keseregne annyit sánta lába miatt, ha velünk együtt lenne.

– Magányos életmódjával Mot nem árt senkinek, ő meg így érzi jól magát – jelentette ki Ren határozott hangon. – Tartsd tiszteletben te is az ő akaratát!

At érezte, hogy az öreg szavaiból bölcsesség árad. Nem volt mit válaszolnia, lehorgasztotta a fejét s hallgatott. De a többiek is szótlanul ültek.

Elhallgatott az öreg Ren is.

Néhány pillanatnyi csönd után körülnézett, s ismét

megszólalt:

– A nap már az erdők mögött járt, s a vadászok még nincsenek itt. Úgy látszik, messze elkalandoztak az erdőben, s nehezen bukkantak a vad nyomára.

Ám alig hangzottak el szavai, távol, a völgyben feltűntek a hazatérő vadászok. At és Lar vidáman ugrott föl, utánuk a fiúk is fölpattantak helyükről, s a vadászok üdvözlésére siettek. A két fiatal vadász is szívesen ment volna velük, de nem szeghették meg az ősi parancsot, nem hagyhatták el a tábort, amelynek őrzésével megbízták őket. Hát legalább a barlang bejárata melletti szikláról integettek visszatérő társaiknak.

Nem tartott sokáig, s a vadászok megérkeztek a barlang elé.

Fáradtak voltak, de szemük sugárzott az örömtől, hiszen ma igazán melléjük szegődött a vadászszerencse. Egy hatalmas medvét, egy kövér vadkant és két nyulat hoztak magukkal.

A gazdag zsákmányt még az öreg Ren is megcsodálta.

– Merre jártatok, hogy ilyen jól sikerült a vadászat? – kérdezte.

– Egészen a Vörösërdőben – hangzott a vadászok válasza.

– Ott mindig sok volt a vad – mondotta Ren, s elégedetten bólogatott. – Fiatal koromban is ez volt a leggazdagabb vadászterületünk. Ha rosszul ment a sorunk, ha nyomorúság és éhség költözött a barlangba, mindig a Vöröserdőbe mentünk vadászni.

– Most is akad vad arrafelé bőséggel – jegyezte meg az egyik idősebb vadász, a magas és vállas Mur. – De úgy gondolom, hogy a nagy szerencsét Motnak és Krik varázslónak is köszönhetjük.

Ren, az öreg, de a két fiatal, At és Lar is kíváncsian figyelt föl

Mur szavaira. Mur fölnevetett, majd folytatta:

– Látom rajtatok a kíváncsiságot, s hogy hegyezitek a fületeket. Hát akkor figyeljetek ide! Mielőtt reggel vadászatra indultunk volna, csendesen és észrevétlenül Dun, a varázsló segédje lépett hozzánk, s fölszólított bennünket, hogy kövessük. Eleinte nem nagyon akartunk hallgatni rá, mert hosszú az út a Vöröserdőig, meg nehéz is, hiszen ingoványon át vezet egy darabon. Dun azonban azt mondta, hogy Krik varázsló kívánságát tolmácsolja, tehát szót kell fogadnunk. Nem is várta meg, hogy miképpen határozunk, s máris elindult nagy léptekkel a Sötétszakadék irányában. Mit tehettünk egyebet, mint hogy követtük, mert igazán nem szerettük volna Kriket magunkra haragítani. Okosabb, ugye, ha jóban vagyunk vele, mint ha neheztel ránk. Hamarosan a Sötétszakadékba értünk. Keskeny ösvényen mentünk sorjában, egymás után, míg végre egy kis tisztásra jutottunk, amelyet sűrű bokrok szegélyeztek. Itt várt ránk Krik, a varázsló. Medvebőrbe burkolózott, s egészen bemázolta magát színes agyagdarabkákkal. Azt mondotta, hogy új varázslatot talált ki, amelynek hatása minden eddiginél erősebb. Azzal lándzsája hegyével kört rajzolt a földre, a kör közepére lapos követ tett, amelyre Mot egy lépkedő medvét vésett. Ezután körültáncolta a követ, s közben olyan szavakat mormolt, amelyeket egyikünk sem értett. Amíg a varázsigéket mondta és táncolt, néhányszor a rekedtes hangú csörgettyűt is megrázta. Aztán hirtelen leguggolt, majd reánk parancsolt, hogy egymás után ugorjuk át a kört, illetve azt a követ, amelyen a medve titokzatos képe volt. Eleget tettünk a parancsnak, s amikor valamelyikünk éppen ugrott, ő mindig egy maroknyi földet dobott a medvét ábrázoló kőre. Amint

közülünk az utolsó is átugrotta a kört, a medve varázserejű képét egészen betakarta a föld. Krik ezután beszédet tartott, s ezt mondotta: „Férfiak, ti most vadászni mentek! Az erős és hatalmas varázslat a testetekbe költözött, s mindenhova elkísér benneteket. Akármi is kerüljön az utatokba, legyen bár medve, bölény vagy szarvas, a varázslat megbénítja a lábát, s nem tud előletek elmenekülni sem a medve, sem a bölény, sem a szarvas. Testét ellepi nyilaitok és lándzsáitok sokasága, mint ahogy a kőre vésett képet is ellepte az agyag: Induljatok tehát, férfiak! “ S Mot titokzatos rajza és Krik varázslata szerencsét hozott

Mur öntelten nézett szét, s büszkén mutatott a gazdag zsákmányra. Ezután Renhez fordult:

– Eredj, Ren, s jól rakd meg a tüzet száraz és gyantás ágakkal, hogy a kövek alaposan átforrósodjanak a lángoktól, és elegendő izzó parazsunk legyen hússütésre!

– Megyek, Mur, hogy mielőbb forrók legyenek a kövek és sok izzó parázs maradjon a tűzpadon.

Ren felcihelődött, odament az összegyűjtött száraz rőzséhez és gyantás husángokhoz, jól megrakta fával a karját, aztán visszaballagott a tűzpadhoz. Az egész rakományt a tűzre dobta, majd lehajolt, s nagy igyekezettel fújta a parazsakat, hogy szikrát csaljon ki belőlük. A szikrák mohón haraptak a vékonyabb gallyakba, ahonnan már mint apró lángocskák ugrottak tovább a vastag ágakra, amelyek hamarosan magas lánggal lobogtak.

Miközben az öreg Ren a tűzzel bíbelődött, Mur odafordult Athoz, s megkérdezte:

– Nub főnök még nem tért vissza társaival?

– Nem, Mur!

– Nem tudod, hova ment a vadászokkal?

– Nekem és Larnak sem mondta, hogy hova megy. Úgy gondolom azonban, hogy a Magassziklához készült, legalábbis ez a szó ütötte meg a fülemet, amikor a vadászokkal beszélgetett.

Mur bólintott, majd elmosolyodott:

– Tudom már, hova ment Nub. Biztos a steppére, hogy megállapítsa, milyen csapatokban kóborolnak arrafelé a lovak és sok van-e. Itt az ideje, hogy terepszemlét tartson.

– Azt hiszed, Mur, hogy nemsokára indulhatunk a nagy vadászatra?

– Korán lenne még, és előtte sok mindent el kell intéznünk.

– Hányszor nyugszik még le a nap, amíg elindulhatunk?

– Meg kell várnunk, amíg a fákon és a bokrokon a levelek mind megsárgulnak, aztán még egyszer meg kell látnod a teliholdat.

– Miért csak olyan sokára mehetünk?

– Mert a lovak olyankor a legkövérebbek, és addigra a csikók is fölcseperednek.

– De akkorra beállhatnak az esők, és megnehezítik a vadászatot.

– A jó vadász nem fél sem az esőtől, sem a hidegtől.

At megérezte, hogy a szavak éle ellene irányul. De azt is belátta, hogy alighanem rászolgált erre a baráti dorgálásra, s inkább hallgatott.

Jól tudta Mur is, hogy nem szólt hiába. Ám azzal is tisztában volt, hogy At rátermett vadász, aki zúgolódás nélkül tűri az éhséget és nyomorúságot, az idő viszontagságait és az élet megpróbáltatásait. Épp ezért még hozzáfűzte:

– A régi tapasztalat is arra tanít, hogy a vadászatnak mindig akkor érkezik el az ideje, ha a levelek megsárgulnak.

At egyedül maradt. A többiek, a vadászok és fiúk bementek a barlangba. A férfiak a tűz köré heveredtek, a fiúk a barlang bejárata melletti mélyedésbe vonultak, s élénk beszélgetésbe kezdtek.

Amint At jobban körülnézett a barlang környékén, észrevette, hogy Lar a barlang bejárata fölötti sziklára kúszik. Utána ment ő is. A szikla tetején Lar mellé ült, s mind a ketten szótlanul figyelték a tájat, amelyre lassan rátelepedett az alkony. A tücskök és vándorsáskák rázendítettek egyhangú muzsikájukra, a völgyben csendesen csobogott a folyó, s valahonnan távolról az erdők halk susogása hallatszott.

– Nemsokára sötét lesz – szólalt meg At –, s a főnök még mindig nem jött vissza vadászaival.

– A steppe nagyon nagy! – válaszolta Lar. – Bárhol is állsz rajta, sehonnan sem látod a végét. Ha a főnök a vadászokkal föl akarja kutatni a lovakat, sokáig várhatunk még, amíg hazatérnek.

Megint hosszú hallgatás következett.

Sűrűsödött a homály, s az égen megjelentek az első csillagok. A barlangban magasan lobogott a tűz, körülötte a vadászok vidáman lakmározták az ízletes szarvashúst. Jutott belőle az asszonyoknak, lányoknak és fiúknak is; ma nem kellett a hússal takarékoskodni.

At is beszaladt a barlangba, hogy húst hozzon magának és Larnak. Ismét leült barátja mellé, a szikla tetejére, s mindketten jó étvággyal, békésen falatoztak.

Nub csak akkor érkezett meg társaival, amikor fölbukkant a

hold, s ott ragyogott már az erdő fölött. Fáradtak voltak, hiszen egész nap járták a végtelen steppét, szemük mégis örömtől és elégedettségtől csillogott.

A barlangba siettek, At és Lar örvendező kiáltásaira is alig válaszoltak. Fegyvereiket a barlang falához támasztották, s letelepedtek a tűzhöz. Az egyik vadász a szarvas combjából lekanyarította a legszebb darabot, s az izzó parázsra dobta. A hús hamarosan sisteregni kezdett, s a tűzpad körül kellemes, ínycsiklandó illat terjengett, amelynek az éhes főnök és társai nehezen tudtak ellenállni. Nem is várták meg, amíg a hús egészen átsül; egymás után szúrták nyársra a húsdarabokat, s éhesen vetették magukat az ízes falatokra.

Mohón ettek. Amíg jól nem laktak, egyetlen szó sem hagyta el az ajkukat.

Sokáig tartott, amíg elűzték éhségüket. A részükre sütött húst mind megették, utána mindegyikük még egy-egy velős csontot is keresett, amelyet szakértelemmel fölhasított, s hosszú pálcikával szedegette ki a velőt. Ez már nem az éhség csillapítására szolgált; ez volt a csemege a jól sikerült vacsora után, mert hiába, az emberek már akkor is szerették az ínyencséget.

Elsőként az öreg Ren szólalt meg. Megkérdezte a főnököt:

– Mondd csak, Nub! Sikeres volt a terepszemléd a steppén?

Nub abbahagyta a csemegézést, Renre nézett, s válaszolt:

– Igen, Ren! Nagyon sok ló csavarog arra.

– Kövérek?

– Kövérek, Ren!

– Van-e elég csikó?

– Akad szép számmal, Ren!

Ren vidáman bólogatott a jó hírek hallatára, amelyek sok gondtalan napot ígértek. De a többi vadász is örült Nub szavainak.

Nub tovább babrált a hatalmas szarvascsonttal, amelynek üregéből az utolsó velőmaradékokat is gondosan kikaparta. Amikor már semmit sem talált, a csontot elhajította, s a vadászokhoz fordult:

– Figyeljetek ide, férfiak! A steppén, a Magasszikla környékén keresztül-kasul igen sok ló kóborol. Van köztük óvatos csődör, kövér kanca és jól felhízott csikó is éppen elegendő. A következő hónapig várnunk kell, amíg a lovak pofája is meggömbölyödik, s akkor elindulunk a vadászatra. Lesz hús és bőr bőséggel. Nem éhezünk majd akkor sem, ha a tájat ellepi a hó, s nem kell reszketnünk a hidegtől akkor sem, ha a jeges viharok és a fagyok a vizet jéggé, a földet pedig kővé változtatják. Jut elég hús és bőr mindenkinek. Mostantól mindent készítsetek elő, hogy a nagy vadászat a legnagyobb sikerrel végződjék.

A vadászok elégedett bólogatással helyeseltek.

S a főnök folytatta:

– At és Lar, akik ma nem voltak vadászaton, tehát nem fáradtak, külön feladatot kapnak. Reggel, mihelyt véget ér az éjszaka, elindulnak a Kéksziklához, ahol egy barlangban az a csoport tanyázik, amelynek a bátor Song, a mi barátunk a vezetője. Az út hosszú, s At és Lar csak akkor ér majd oda ahhoz a barlanghoz, amelyben Song és csoportja táborozik, amikor a nap az erdő mögött lenyugszik.

Most egyenesen a két fiatal vadászhoz fordult, s így szólt:

– Mielőtt útnak indultok, eljöttök hozzám, hogy

meghallgassátok üzenetemet, amelyet átadtok Songnak! Mára befejeztem.

– Reggel, amint fölkel a nap, hozzád megyünk, Nub, hogy meghallgassuk szavaidat, amelyeket majd el kell ismételnünk Song előtt – ígérte a két fiatal vadász.

Nub csak biccentett, aztán megfontolt léptekkel elment a tűzpadtól. Bebújt a barlang egyik mélyedésébe, amely tele volt puha állati bőrökkel, s ahol pihenni és aludni szokott. A vadászok egymás után követték példáját, hiszen fáradtak voltak, s mindnyájan nagyon vágytak már egy kis pihenőre.

A tűz mellett csupán az a két vadász maradt, akinek az volt a kötelessége, hogy őrködjék az alvók nyugalma fölött. No és mellettük bóbiskolt az öreg Ren is, a tűz hűséges vigyázója.

Verőfényes, üdítő és illatos reggelre ébredt a táj.

A fiatal vadászok, At és Lar, tele tüdővel élvezték az üde reggeli levegőt, miután kijöttek a barlangból.

Jókedvűen haladtak át a barlang előtt elterülő térségen, aztán rátértek arra a keskeny ösvényre, amely meredeken kanyargott a sziklás lejtőn egészen a völgyig, s gyorsan folytatták útjukat.

– Nézd csak, At – szólalt meg Lar –, Mot már a barlangja előtt ül, s vési a kőbe az állatképeket.

– Az ő barlangja nagyon közel van a folyóhoz. Talán a reggeli hideg, amelyet a víz lehel ki, az ébreszti föl álmából – vélekedett At.

– Van elég állatbőre, amely megvédheti a reggel hidege ellen; emiatt igazán nem kellene ilyen korán fölkelnie.

– Akkor talán valamilyen új kép nem hagyja nyugton, amelyet mihamarabb kőbe akar vésni, s ezért nem tud aludni –

vélte At.

Közben a völgybe értek, s megindultak a folyó forrásvidékének irányában. Karcsú, napbarnította testük egypárszor még megvillant a bokrok között, aztán eltűntek a kanyarban, egy szikla mögött, amely közvetlenül a folyópartból emelkedett a magasba.

At és Lar távozása után még sokáig csend volt a barlangban. Leghamarabb az asszonyok ébredeztek, egymás után cihelődtek föl, hogy hozzálássanak mindennapi munkájukhoz. Nemsokára azok az öregebb vadászok is fölébredtek, akik az este elsőként hagyták ott a tüzet, s most fázósan szorongtak a tűzpad körül, amelyről már majdnem a barlang mennyezetéig csaptak föl a lángok. A többiek és a gyerekek még aludtak.

Nub egy kövön ült a tűz közelében. Régóta fenn volt már, jóval előbb ébredt, mint At és Lar, akik útjuk előtt meghallgatták parancsait és átvették azt az üzenetet, amelyet Songnak, a baráti csoport főnökének küldött.

Most hirtelen Renre nézett, s megkérdezte:

– Eljössz velünk a nagy vadászatra, Ren, vagy pedig a barlangban maradsz a vénekkel?

– Veletek megyek, Nub! Minden nagy vadászaton részt vettem, most is ott szeretnék lenni. De nem készülök egészen a steppére, inkább azokkal tartok, akiket majd a Magassziklához küldesz. A steppére nem mehetek, ehhez már nincs erőm.

– Még igazán fürge vagy, Ren!

– Ezt csak úgy mondod, Nub. Nagyon is érzem már, hogy apránként elhagy az erőm, s maholnap töpörödött aggastyán leszek, aki már csak a tűz gondozására jó. S talán erre sem sokáig.

Az öreg Ren elszomorodott, lehorgasztotta a fejét, s egész halkan még hozzátette:

– Aztán már csak terhére leszek a csoportnak.

Nub figyelmét ezek a csendes szavak sem kerülték el, amelyek úgy hallatszottak csupán, mint valami sóhaj. Nem késlekedett tehát a válasszal:

– Hallgasd meg, Ren, amit mondok, s jól figyelj ide! Sohasem lehetsz a csoport terhére. Nem tudjuk soha visszafizetni azt, amit hosszú életeden át értünk tettél. Sok kő- és csontfegyver, sok kő- és csonteszköz került ki a kezed közül. Nagyon sok vadat ajándékoztál a csoportnak a saját zsákmányodból. Igen sokszor saját testeddel védted a csoportot, amikor idegen vadászok meg akarták semmisíteni. Számos sebet kaptál vadászat vagy harc közben, s ezeknek a sebeknek az emlékét a testeden látható forradások ma is őrzik. Sok fiúból neveltél rátermett vadászt és harcost; rengeteg bölcs tanácsot kaptunk tőled, amikor a tűz mellett összegyűltünk, hogy valamilyen fontos kérdésben határozzunk. Minden cselekedeteddel és tapasztalatoddal a csoportot szolgáltad, s mi ezt nagyon jól tudjuk. Épp ezért sohasem lehetsz terhünkre. Te sem, és a többi öreg sem. Jól hallottad-e, Ren, hogy mit mondtam?

Az öreg Ren fölemelte fejét, és a főnök szemébe nézett. Tekintete, amely tele volt bánattal, hirtelen fölcsillant, gondoktól meggyötört, barázdált és ráncos arcát megszépítette a derűs mosoly, az öregség és a komor gondolatok súlya alatt megroskadt teste fölegyenesedett.

– Nub – mondotta –, szavaid megörvendeztették a szívemet, s a többi öreget is megvigasztalták. Úgy szívtuk magunkba ezeket a szavakat, mint szikkadt steppe az esőt. Nemcsak a

legerősebb és legbátrabb vagy a vadászok közül, hanem a legbölcsebb is. Hosszú ideig maradj még a csoport főnöke, mert vezetésed alatt nem kell aggódnia sorsa miatt. Nemcsak az erejére támaszkodhat, hanem a te bölcsességedre is.

A tűz körül üldögélő többi öreg elégedetten bólogatott ősz fejével, s csendesen helyeselt.

Aztán mindnyájan elhallgattak; csupán a tűz ropogott föl vidáman mindannyiszor, ahányszor az öreg Ren egy-egy nyalábnyi száraz rőzsét vetett reá.

A csendet Ren törte meg.

– Ma a vadászok valahogy nehezen ébrednek.

– A tegnapi vadászat nagyon fárasztó volt, no meg a lovak felkutatása is elhúzódott, s ez is sokat kivett belőlük – mondotta Nub. – Menj csak, Ren, dobj egy darab húst a tüzes kövekre! Talán a tűz felől áradó illat megcsiklandozza az orrukat, s hamarabb fölébrednek.

Nub jóízűen fölkacagott, s vele együtt nevetett az ötleten Ren is.

Ám nem is annyira a hús illata ébresztette föl az alvókat, mint inkább az, hogy elég régen elmúlt már a reggel. Egymás után kászálódtak föl a vadászok fekvőhelyükről, s a tűz köré sereglettek. Odasettenkedtek a fiúk is, odább pedig az asszonyok és lányok verődtek fontoskodón sugdolózó vagy pajkosan viháncoló csoportokba. Mindnyájan a tűz közelébe igyekeztek húzódni, hiszen ma, de még holnap is jut mindenkinek elegendő a forró köveken és izzó parázson sistergő húsból.

Voltak napok, amikor a csoportnak – gazdagabb zsákmánnyal végződő vadászatok után, vagy ha valamilyen

nagyobb állatot, mammutot, bölényt, barlangi medvét sikerült tőrbe csalniuk – igazán nem kellett a hússal takarékoskodnia. Ezek voltak a vidámság, öröm és a telt gyomor napjai. Viszont sokkal több volt az olyan nap, amikor a vadászok vagy csak jelentéktelen zsákmánnyal, vagy éppenséggel zsákmány nélkül tértek vissza. Ilyenkor különféle gombákkal, bogyókkal, gumókkal vagy gyökerekkel táplálkoztak, amelyekkel csillapították ugyan éhségüket, de sohasem laktak jól. S még rosszabbra fordult a helyzet, ha a vadászatok olyan évszakokban végződtek eredménytelenül, amikor a gombák, bogyók és egyebek szedésére sem volt lehetőség. Ezek a napok nélkülözést, nyomort hoztak, elhervasztották a vidámságot és örömet, az idősebbek arcára pedig rátelepedett az aggodalom: jaj, mi lesz holnap és azután? Bizony nehéz volt az ősidők vadászainak élete, holott a legkeményebb munkától sem riadtak vissza, s a legkimerítőbb feladatokra is vállalkoztak. De azért sohasem vett erőt rajtuk a tehetetlen kétségbeesés; együtt és szilárd akarattal küzdöttek le minden akadályt, szembeszálltak mostoha sorsukkal, sohasem tértek ki megadással a harc elől, s épp ezért az élettel vívott küzdelmük még csak fokozta erejüket és elszántságukat.

Ma azonban az öröm napja virradt rájuk. Jóllaktak pukkadásig, s tudták, hogy részük lesz még néhány hasonlóképpen bő lakomában.

A férfiak nem mentek ki a vadászterületre.

De minek is mentek volna. Hús volt elég, meg aztán sok egyebet is el kellett még intézniük. Közeledett a nagy vadászat napja is, s az előkészületeket már nem halogathatták tovább. Főleg elegendő új kőfegyvert, mindenekelőtt éles kaparókat és

megfelelő hasogatókat kellett kimunkálniuk. De éles lándzsahegyekre is szükség lesz, amelyekhez, ha elkészülnek, alkalmas fanyelet is találni kell; ehhez erősítik majd a hegyet belekből és inakból font húrokkal. A régi fegyvereket szintén rendbe kell hozni, mert nagyon fontos ám, hogy a lándzsák vagy nyilak hegyét kiélesítsék, s az íjak kifeszített húrját és meghajlított, rugalmas pálcáját kipróbálják.

A vadászok kimentek a barlang előtti térségre, ahol a melengető napsütésben szorgos munkához láttak. Kisebb csoportokat alakítottak aszerint, hogy ki milyen munkának volt a mestere, vagy pedig azok kerültek össze, akiket szorosabb barátság fűzött egybe.

Ahol a kovakövek pattintgatói serénykedtek, onnan az egymáshoz ütött kövek szüntelen csattogása hallatszott. Néha süvítő hang hasított át a levegőn, valahányszor az erősebb, pontosan kimért és gondosan megfontolt ütés eredményeként nagy szilánk pattant le a magkőről. Miután a magkő megmunkálásával elkészültek a különböző hasogatók, hegyek és kaparók, a vadászok összeszedték a nagyobb és alkalmasnak látszó szilánkokat is, hogy előbb néhány nagyobb és erősebb, majd kisebb és finomabb ütéssel szilánkeszközöket, éles késeket, hegyes fúrókat és egyéb hasznos holmit állítsanak elő. A kemény tűzkövek pattintgatói közt olyan ügyesek is akadtak, akiknek pár pillanatnyi gondolkodás elegendő volt arra, hogy néhány pontos ütéssel a magkőből vagy lepattintott szilánkból elkészítsék a kívánt eszközt, esetleg a megfelelő fegyvert.

A pattintgatóktól nem messze egypár fiú ült. Előttük tűzkövek hevertek, amelyekből mindegyikük olyan eszközt vagy fegyvert igyekezett kimunkálni, amilyenre éppen vágyott. De

hát ezek a fiúk távolról sem voltak olyan ügyesek, mint felnőtt társaik. Sokszor újra kezdték munkájukat, mert egyetlen nagyobb és megfontolatlan ütés is elég volt ahhoz, hogy a megmunkálásba vett magkőből több pattanjon le, mint kellene.

Nem maradt más hátra, mint hogy eldobták a használhatatlanná vált követ és újat vettek elő. De arcukon nem látszott, hogy bosszankodnak a kudarc miatt. Ez talán arra vezethető vissza, hogy olyan nemzetséghez tartoztak, amelynek tagjai a maguk eltökéltségében sohasem ismerték el a vereséget, s akik szívósságukkal és szorgalmukkal végül is mindig diadalmaskodtak minden kezdeti sikertelenség fölött.

Az egyik csoportban néhány idősebb vadász beszélgetett; munkájuk, egész magatartásuk megfontoltságról, tapasztaltságról tanúskodott. Nub hozzájuk lépett. Egy darabig

hallgatta, hogy miről vitatkoznak, aztán megkérdezte az egyiket:

– Mondd csak, Bug! Mennyire vagy elégedett azokkal a fiúkkal, akiket rád bíztam, hogy vadászokat és harcosokat nevelj belőlük?

– Don és Kim már megérett arra, hogy fölvegyük őket a vadászok sorába – válaszolta a kérdezett vadász –, de Solnak még várnia kell.

– Tehát Don és Kim eljön velünk a nagy vadászatra – döntött a főnök. – Ha bebizonyítják, hogy rátermettek, elővigyázatosak és ügyesek, akkor fölvesszük őket a vadászok közé, s velünk ülhetnek majd a tűz mellett.

– S mi lesz Sollal? – kérdezte Bug.

– Vele tovább foglalkozol, hogy megtanuljon mindent, amit egy vadásznak és harcosnak tudnia kell – válaszolta Nub.

Bizony nem volt az kicsiség, amit minden fiatal legénynek el kellett sajátítania, hogy bevegyék a férfiak közé, akiknek a legfőbb dolguk a vadászat és harc volt. Sokat kellett tudnia; igaz ugyan, hogy már gyerekkorában kezdte a tanulást. A fiúk játéka lényegében mindig ugyanaz volt, s tulajdonképpen előkészületet jelentett további életükre. Kezdetleges íjakat, lándzsákat készítettek, s megtanulták kezelésüket. Minden szabad idejükben nyilakat lőttek ki vagy lándzsát hajítottak a maguk választotta célpontra. Eleinte nagyon kevés volt a találatuk. Fegyverük hegye legtöbbször elkerülte a kiszemelt célt, gyakran igen messze csapódott be tőle. De a gyermeki szívóssággal és konoksággal végzett szüntelen gyakorlat, valamint a többiek túlszárnyalásának vágya mind közelebb és közelebb kényszerítette a nyilat vagy lándzsát a célhoz, amíg

végül is majdnem mindig oda csapott be, ahova szánták. S ami kezdetben csupán játék volt, idővel a hivatott mester tudásának rangjára emelkedett.

S így volt ez minden egyébbel, amit a férfitól és vadásztól megköveteltek. A fiúknak a következő feladatok megoldásában kellett a legnagyobb jártasságra szert tenniük: a vad nyomának követése, a vad és ellenség megközelítése kúszással, a vad elejtése, harc az ellenséggel, kő- és csontfegyverek vagy eszközök készítése, az elejtett vad bőrének lenyúzása és zsigerelése, a vad felnégyelése, s nem utolsósorban tűz gerjesztése két fadarab összedörzsölésével. A fiatal legényt csupán akkor avatták férfivá, vadásszá és harcossá, ha mindezt elsajátította. Egyedül tapasztaltságot nem követeltek tőle, hiszen tapasztalatokra később maga az élet tanította meg. Viszont, hogy a fiúknak ne kelljen maguknak és fáradságosan megszerezniük a legalapvetőbb vadásztapasztalatokat, a főnök a legjobb vadászokhoz osztotta be őket, ezek gondosan foglalkoztak velük, majd javaslatot tettek a főnöknek, hogy ki vehető föl közülük a férfiak, vadászok és harcosok sorába.

Ez történt most is, amikor a főnök kérdésére Bug a maga gyámoltjai közül csupán Don és Kim felvételét indítványozta.

– Ami az én fiaimat illeti – szólalt meg egy másik vadász –, elsősorban Fan szolgált rá, hogy a férfiak közé fölvegyék. Mindent tud, amit egy fiatal vadásznak tudnia kell. Bármilyen vad nyomát fölismeri. Olyan ügyesen, óvatosan és vigyázatosan kúszik a vad közelébe, mint a farkas. Nagy erővel hajítja el a lándzsát, amely mindig mélyen fúródik áldozata testébe. Ha a vadat nem győzheti le erővel, akkor furfanggal és ravaszsággal teszi ártalmatlanná. Ő volt az, aki nemrég egy rőt szőrű

orrszarvú kölykével végzett, márpedig az orrszarvú útjából a tapasztalt és elszánt vadászok is inkább kitérnek.

A vadászok csodálkozón néztek társukra, majd szinte egyszerre tört ki belőlük:

– Meséld el, Chen, hogyan sikerült elejtenie ezt a veszedelmes vadat!

– Beszélj, Chen – sürgette a vadászt Nub, a főnök is. – Kíváncsian várom szavaidat!

– Hát akkor, halljátok! Egy alkalommal Fan azt mondta nekem, hogy a steppén egy nőstény orrszarvú kóborol a kölykével. Azt akarta, hogy menjek vele a steppére, s verjük agyon a fiatal orrszarvút. Mondtam neki, hogy két vadász sohasem boldogulhat az orrszarvúkölyökkel, ha ez az anyjával jár, amely óvja és védi a kicsinyét, s haragja félelmetes.

– Így van, ahogy mondod – jegyezte meg az egyik vadász.

– Tapasztalt vadász nem is beszélhet másképp – fűzte hozzá egy másik.

– Nem egy vadász halt már meg a felbőszült orrszarvú talpa alatt, mert vétett a vadászat törvényei ellen – szólalt meg a harmadik.

– S Fan mit válaszolt? – fordult Nub Chenhez.

– Egyetlen szót sem szólt; nem mondott ellent és nem akart rábeszélni.

Nub helyeslőleg bólintott:

– Tiszteletben tartotta a régi szokásokat. Tudta, hogy nem illik ellenkeznie az idősebb vadásszal.

– Fan mindig nagyon tisztelettudó – ismerte el Chen –, de kötve hiszem, hogy elégedett volt azzal, amit mondtam neki. Az ajka ugyan néma maradt, de magában aligha helyeselt.

– Hogyan viselkedett azután? – kérdezték a vadászok.

– Néhány napig nem jött velem vadászatra. Nem kérdeztem, merre csatangol, bár megfigyeltem, hogy mindig későn és nagyon fáradtan tér vissza a barlangba. Egy este aztán hiába vártam. Sokáig virrasztottam a tűz mellett, de nem jelentkezett. Szívem megtelt aggodalommal: talán csak nem végzett vele valamilyen fenevad? Aggódásom csak az éjszaka sötétjével együtt oszlott el. Alighogy derengeni kezdett, Fan betoppant. Arca sápadt volt, de a szeme csillogott. Hozzám sietett, s halkan közölte velem, hogy megölte az orrszarvúkölyköt. Meglepetésemben fölugrottam a földről, két kézre fogtam a fejét, hogy meggyőződjem, vajon nem forró-e, nem tüzesítette-e át az agyát valamilyen gonosz éjszakai látomás. De alaptalanul gyanakodtam. Feje hűvös volt, szeme ragyogott az örömtől. Bizonyára nem sejtette, hogy kételkedem szavai igazságában, mert arra kért, menjek vele oda, ahol az elejtett fiatal orrszarvú fekszik. Elővettem a lándzsámat, vállamra akasztottam azt a tarisznyát, amelyikben a kőpengéket tartom, s kiléptünk a barlangból a hűvös reggelbe. Eleinte a folyóparton mentünk, majd fölkapaszkodtunk a meredek völgyoldalon, s a steppére értünk. Gyorsan szedtük a lábunkat, s mindig egyenes irányban haladtunk, hogy megkurtítsuk az utat ott, ahol a folyó nagy kanyart ír le. Sok időt vesztettünk volna ugyanis, ha a part mentén megyünk tovább.

– A Naposöbölhöz igyekeztetek? – kérdezte Nub.

– Igen, de még ezen is túl kellett mennünk. Itt már nagyon óvatosan lopakodtunk előre, s vigyáztunk, hogy fedezetünk legyen. Fan odasúgta nekem, hogy nemsokára arra a helyre érünk, ahol a zsákmányát hagyta, de nagyon kell figyelnünk,

nehogy váratlanul reánk támadjon az öreg orrszarvú, amely az éjjel hosszú ideig nem tágított élettelen kölyke mellől, s azután is többször visszajött.

– Bölcsen beszélt Fan, egy tapasztalt vadász se különben – jegyezte meg a hallgatóságból valaki.

– Magam is egyetértettem vele – folytatta elbeszélését Chen. – Jól tudom ugyan, hogy az óvatosság mindig nagyon fontos, mégis örömmel hallottam tőle az okos szavakat. Bebizonyította, hogy nemcsak bátor, hanem óvatos is, ha kell. Lassan és szüntelen takarásban igyekeztünk tovább az éjszakai vadászkaland színhelyére. Időnként meg-megálltunk, s feszülten figyeltünk, vajon nem hallatszanak-e valahonnan gyanús hangok. De nem hallottunk, nem láttunk semmi olyat, ami különösebb izgalomra okot adott volna. Nyugodtan bementünk tehát abba a kis erdőbe, amely a folyópartot szegélyezi. Hamarosan oda értünk, ahol csupa összetört ágat és letaposott földet találtunk. S középütt ott feküdt a fiatal orrszarvú, illetve csak a szétmarcangolt teste.

– Úgy látszik, hiénák garázdálkodtak arra – szakította félbe Chen elbeszélését az egyik vadász.

– Helyesen mondod. Körös-körül rengeteg hiénanyomot láttunk. Sokan lehettek, mert a fiatal orrszarvú testét cafatokra tépték, csontjait pedig apróra zúzták.

– Kár ezért a zsákmányért! – sóhajtott föl Bug.

– Bizony, nagy kár! – helyeselt Chen.

– Hogyan ejtette el Fan az orrszarvúkölyköt? – kérdezte Nub.

Chen nem válaszolt azonnal. Összeráncolta a homlokát, mintha csak a gondolatait rendezné, hogy elbeszélése érthető és világos legyen. Pillanatnyi szünet után így folytatta:

– Amikor visszafelé jöttünk, Fan részletesen elmondott mindent. Napokon át figyelte a két orrszarvút. Folyton a nyomukban járt, persze jó messze tőlük, s közben vigyázott, nehogy a szél elvigye az emberszagot a nőstényhez, és így árulója legyen. Megállapította, hogy esténként a folyóhoz vonulnak, mindig ugyanazon a partrészen pihennek meg, majd a vízbe gázolnak, és szomjukat oltják. Fan mindennap utánuk osont, s követte nyomukat oda-és visszamenet is. Rájött, hogy csupán a kis erdőben, ahol a sűrű bozótosból hatalmas tölgyfák emelkednek a magasba, kizárólag ott kísérelheti meg az orrszarvúkölyök leterítését.

Chen elhallgatott, mert észrevette, hogy kisebb fiúcsapat tart feléjük. S már kiáltott is:

– Fan, gyere csak ide!

A fiú odasietett, Chen pedig így szólt hozzá:

– Főnökünk, Nub, és a többi vadász azt akarja tudni, hogy miképpen sikerült elejtened az orrszarvúkölyköt. Addig én már elmondtam, hogy megfigyelted, merre jár a két orrszarvú az itatóhoz. Most aztán meséld te tovább!

Fan egészen meghökkent Chen kívánságának hallatára. De nem sok ideje maradt a csodálkozásra, mert most Nub szólalt meg:

– Ülj közénk, Fan, s beszélj!

Sohasem ült még Fan a vadászok között, ha tanácskoztak vagy vitatkoztak valamiről. Eddig csak messziről figyelte és hallgatta beszédüket, ha erre egyáltalán alkalma adódott. Most meg maga a főnök hívja, hogy üljön melléjük, s mondja el vadászkalandja történetét. Jóllehet büszke volt erre a kitüntetésre, mégsem tudott szabadulni elfogódottságától,

amely hirtelen áthatotta.

– Nos, beszélj hát! – biztatták a vadászok.

Fan pedig elkezdte:

– Megállapítottam, hogy csupán a folyóparti erdőcskében támadhatom meg a fiatal orrszarvút, ahol a feldühödött nőstény bosszúja elől a magas és terebélyes fákra menekülhetek. Sokáig fontolgattam, hogy miképpen hajthatnám végre a támadást. Többször végigmentem azon az ösvényen, amelyen az öreg orrszarvú jócskán letaposta már a cserjéket és bokrokat, s egy ilyen terepszemle alkalmával szemembe ötlött egy nagy és vastag ág, amely majdnem a földig hajolt. Rögtön láttam, hogy erről az ágról nyugodtan támadhatok, s azt is tudtam, hogyan.

A fiú mély lélegzetet vett, s rövid szünet után folytatta:

– Már korábban végighasaltam a sűrű lombbal takart ágon, mielőtt a folyóhoz tartó két orrszarvúnak szokása szerint arra kellett elhaladnia. Mozdulatlanul és türelmesen vártam. Végre meghallottam a gallyak reccsenését és a nőstény haragos fújtatását. Nem tévedtem; az öreg orrszarvú és a kölyke ezúttal is a bokrokkal benőtt és kitaposott ösvényen igyekezett a vízhez. Hamarosan megpillantottam a két orrszarvút. Megragadtam a lándzsát, fölemelkedtem, s amikor az orrszarvúkölyök az ág alá ért, teljes erőmmel a lapockái közé döftem. A fiatal orrszarvú hangosan fölvisított, majd keserves vinnyogással menekülni igyekezett. Egyébként a lándzsát olyan mélyen vágtam a testébe, hogy nem tudtam kihúzni. Így aztán a kis orrszarvú lándzsával a hátában menekült tovább. Mihelyt az anyja meghallotta a fájdalmas visítást, gyorsan megfordult és féktelen dühében nagyokat szusszantott. Odarohant kölykéhez, hogy megvédje, és megbüntesse azt, aki bántani merészelte. De

nem látott senkit. Vadul futkározott ide-oda, s tehetetlen mérgében tört-zúzott mindent, ami útjába került. Én meg dolgom végeztével ismét a vastag ághoz lapultam, s még csak meg sem moccantam.

– Okosan tetted – helyeselt Nub. – Igaz, hogy az orrszarvúnak rossz a látása, s elég nehezen fedezi föl ellenségét. De azért az elővigyázatosság sohasem árt. No és mi volt tovább?

– A fiatal orrszarvú nemsokára összerogyott. Az anyja odafutott hozzá, s látva a kölyke hátából kimeredő lándzsa fanyelét, ismét felbőszült, majd a farudat darabokra taposta. Meg akarta szabadítani kicsinyét attól, ami a sérülését okozta, de ezzel többet ártott, mint használt. Amíg ugyanis rángatta és mozgatta a lándzsa nyelét, a fegyver kőhegye a sebet tovább mélyítette, nagyobbította. A kis orrszarvú vonaglott, élesen

fölvisított, majd hirtelen elnémult, néhányszor rándult még a lába, aztán nem mozdult többé. Sebéből ömlött a vér, s vére fogytával egyre kevesebb élet maradt benne. Amikor a nőstény észrevette, hogy kölyke már nem él, megint elragadta a düh, s tombolva pusztított, taposott maga körül. Legázolta a cserjéket, kitörte a facsemetéket, hosszú szarvával túrta a földet, és döfködte a nagyobb fákat, mintha csak gyökerestül akarta volna kiszakítani őket. Chen is láthatta, hogy az orrszarvú milyen pusztítást vitt véghez kölykének élettelen teste közelében.

– Igen, Fan igazat beszél – tanúskodott Chen. – Az orrszarvú nagy területen teljesen tönkretette a kisebb fákat és a bokrokat, a földet pedig alaposan föltúrta.

– Hosszú idő telt el, amíg az orrszarvú haragja elpárolgott – folytatta a beszámolót Fan. – Végre lecsillapult, kölykéhez lépett, amely már rég kimúlt. Halk morgással biztatgatta, hogy menjenek tovább. De a kis orrszarvú nem mozdult, amire az anyja gyöngéden megbökdöste a fejével. Ez sem segített. Újabb dühroham következett, de ez már nem tartott sokáig. A nőstény megnyugodott, s aztán lassan elindult. Alig néhány lépés után azonban visszafordult, körüljárta, kerülgette halott kicsinyét, s csendes dünnyögéssel ismét megpróbálta lábra állítani. Amikor az öreg orrszarvú látta, hogy minden próbálkozása céltalan, mert kölyke továbbra is mozdulatlanul fekszik, megint elballagott. De újból visszatért, ismét elment, majd még egyszer megfordult, mielőtt végképp eltávozott volna.

– Te még mindig a fán kuporogtál, ugye? – kérdezte Nub.

– Ott bizony – válaszolta Fan, s máris folytatta. – Az éjszaka sötétje már egészen elborította a tájat, amikor a nőstény orrszarvú végleg elbúcsúzott a kis tetemtől, s többé már nem

fordult vissza. Veszedelmesnek tartottam otthagyni a fát, hogy aztán egyedül bolyongjak a sötétben. Inkább még magasabbra másztam, s amikor a fa koronájában olyan helyet találtam, ahol az ágak keresztül-kasul átszőtték egymást, elhatároztam, hogy ott töltöm az éjszakát.

– Milyen volt az éjszaka? – tette föl a kérdést a vadászok egyike. – Holdfényes vagy sötét?

– Sötét – válaszolta Fan. – A hold nem világított, sőt csillagot is keveset láttam. Ám odalent a bokrok közt egyszerre csak fényes pontok villantak. A sűrűben settenkedő két farkas szeme fénylett ilyen kísértetiesen. Az ordasokat a fiatal orrszarvú élettelen testének és vérének szaga csalta oda. Óvatosan somfordáltak egyre közelebb, hogy jót lakmározzanak. Közben megálltak és bizalmatlanul szimatolni kezdtek. De, úgy látszik, semmi gyanúsat sem éreztek, mert nagy ugrásokkal egykettőre a kis orrszarvú hullája mellett termettek, és mohón süllyesztették éles fogukat a húsba. Sokáig tartott, amíg jóllaktak és eltűntek a koromsötétben. Ezután hosszú ideig csend volt. Szemem majd leragadt a fáradtságtól, elfogott az álmosság, ám a messzeségből hirtelen furcsa vihogás hangja ütötte meg a fülemet. Rögtön tudtam, hogy ezek a hangok csak hiénáktól származhatnak, amelyek előbújtak odújukból, most a környéken csatangolnak, s keresnek valamit, amivel megtömhetik bendőjüket. Alig telt el pár pillanat, már jöttek is minden oldalról, s lehorgasztott fejjel lopakodtak a kis orrszarvú teteméhez. Éhesen vetették magukat a zsákmányra, marakodtak egy-egy jobb húsdarabért, s az erősebbek dühödt vicsorítással verték el a gyengébbeket. Jó sokáig egyebet sem hallottam, mint a hiénák haragos fenekedését és az összezúzott

csontok ropogtatását. Csupán akkor kullogtak el hangtalanul és egymás után, s tűntek el a sötét bozótosban, amikor lappadt hasuk alaposan megdomborodott.

– Aztán már nyugodtan telt el az éjszaka? – kérdezte valaki a vadászok közül.

Fan egy pillanatig hallgatott, mintha a válaszon gondolkozné̈k, majd gyorsan ráfelelt:

– Igen.

Dehogy vallotta volna be, még az egész világért sem, hogy számára csak azután következtek az éjszaka igazi gyötrelmei. Ami előzőleg történt, abban semmi különöset nem észlelt. Sokszor találkozott már farkassal, hiénát is látott eleget. Jól ismerte a hangjukat is, akár szorultságukban és félelmükben, akár eszeveszett dühükben vagy haragjukban üvöltöttek. De mihelyt az éjszaka a maga sejtelmes hangjaival jelentkezett, amelyeket nem ismert, és nem tudta, honnan érkeznek, kitől származnak, abban a pillanatban elöntötték a rettegés láthatatlan hullámai, átjárták egész bensőjét, amelyet a furcsa babonák sokasága amúgy is nyugtalanított és félelemmel töltött el. Az éjszaka borzalmai és rémítő hangjai csak pirkadatkor tágítottak. Csupán a világosság nyugtatta meg, s babonás félelme is csak a reggel beköszöntével múlt el. Ám sohasem ismerte volna be, hogy mennyire ránehezedett az éjszaka titokzatossága, mint ahogyan egyetlen fiú vagy vadász sem vallott be soha ilyesmit, márpedig a babonák és az éjszaka megfejthetetlen szörnyűségei rájuk is nyomasztólag hatottak.

– Gyorsan, tovább! Mi történt még? – biztatta Nub a fiút.

– Már nemigen van mit mondanom. Amikor virradni kezdett, hamar lemásztam a fáról és siettem a barlangba. Chent a tűz

mellett ülve találtam, beszámoltam neki a zsákmányról, s megkértem, hogy jöjjön velem érte. Amint azonban Chen látta, hogy a fiatal orrszarvút a hiénák egészen szétmarcangolták, s a maradékokat a bokrok közé hurcolták, hús nélkül tértünk vissza. Chen ugyanis nem engedte meg, hogy a hiénák által otthagyott húscafatokat hazahozzuk. így történt.

– Tetteddel bebizonyítottad, hogy nem hiányzik belőled a derék férfi bátorsága és a tapasztalt vadász ügyessége – mondta Nub. – Jutalmad nem marad el. Most azonban hagyj magunkra bennünket, mert nem illik, hogy a vadászok társaságában üljön az, akit még nem vettek föl maguk közé.

Fan azonnal szót fogadott. Gyorsan fölugrott a földről, s nagy léptekkel távozott.

Alighogy elment, fölállt a főnök is; Bughoz és Chenhez fordult, s így szólt hozzájuk:

– Hallgass ide, Bug, és te is, Chen! Ha majd a nagy vadászatra megyünk, Don, Kim és Fan is velünk jön. A vadászok majd figyelemmel kísérik magatartásukat, s elbírálják, hogy ezen a vadászaton is annyi rátermettségről és ügyességről tesznek-e tanúságot, mint eddig. Ha igen, akkor ezeket a fiúkat fölvesszük a férfiak, vadászok és harcosok sorába. De erről majd csak akkor döntünk, ha a Magasszikla alatt a vadászat végeztével föllángol a hatalmas tűz. Egyéb mondanivalóm most nincs.

Választ nem várva hátat fordított a vadászoknak, és megfontolt léptekkel elindult a barlang felé.

– Nub helyesen döntött – mondotta elismeréssel Bug.

– Éppolyan bölcs, mint amilyen bátor – tette hozzá Chen.

– Nem kell aggódnunk a sorsunkért, amíg ő a vezetőnk – jegyezte meg a harmadik.

A beszélgető vadászokhoz, akiket még mindig Fan bátorsága és vadászszerencséje foglalkoztatott, apró léptekkel az öreg Ren csoszogott oda.

– Gyere, Ren, ülj közénk! – hívták a vadászok.

Az öreg elégedett mosollyal válaszolt a meghívásra. Őszintén örült, hogy a vadászok méltónak tartják a társaságukra.

Miután kényelmesen elhelyezkedett, megkérdezte:

– Fan miért ült köztetek?

– Chen hívta ide – válaszolta Bug. – Azt akarta, hogy Fan maga mesélje el, miképpen ejtette el az orrszarvúkölyköt.

Ren halkan fölnevetett, aztán így szólt:

– Fan szíve biztosan tele volt büszkeséggel, hogy a vadászok közt ülhetett és elmondhatta nekik vadászkalandját.

– Hiszen az ilyen vadászatra a jó vadász is büszke lehetne – jegyezte meg Chen. – Nemcsak elszántság, hanem leleményesség is kellett hozzá.

– Ami igaz, az igaz, Chen, de minden fiú bizonyára hősnek érzi magát, ha a vadászok közt ülhet és részt vehet beszélgetésükben. S ez alól Fan sem kivétel. Mit szólt Nub a vadászkalandhoz?

– Annyit mondott csak, hogy Fan bizonyságot tett férfias bátorságáról és tapasztalt vadászhoz illő ügyességéről. Amikor pedig Fan elment, közölte velünk azt az elhatározását, hogy a fiú csak akkor vehető föl a vadászok sorába, ha majd a nagy vadászat után föllobban a hatalmas tűz a Magasszikla alján.

– Biztos, hogy Fan jó vadász lesz, ha Nub ekképpen vélekedik róla. Hiszen mindnyájan tudjuk, hogy a vadászok közül Nub a legbátrabb és legtapasztaltabb, aki bármilyen vaddal is kerül szembe, mindig a támadás vagy védekezés legcélszerűbb

fortélyát alkalmazza. Rögtön fölismeri a veszedelem pillanatát, s azonnal megtalálja a módját, hogy miképpen kerülheti el a bajt.

– Ki tanította Nubot a vadászat tudományára? – kérdezte Chen az öreg Rentől.

– Gur volt a mestere. Nála jobb vadászt még nem ismertem. Ő volt az, aki még a régi vadászterületünk idején olyan tervet eszelt ki, amelynek segítségével egyszerre több bölényt vagy tulkot foghattunk, s ugyanakkor a vadászokat semmilyen veszedelem sem fenyegette. Az idő tájt nagy jólétben élt a csoport, sok finom húst megettünk, és volt állatbőr a barlangban elegendő.

– Mesélj valamit erről a vadászatról, Ren! – kérlelték a vadászok.

De Ren nem állt kötélnek. Azzal tért ki, hogy már rég otthagyta a tüzet, s vissza kell mennie. Társai azonban tovább ostromolták kérésükkel, úgyhogy végül is ezzel búcsúzott:

– Ha valamelyik este megint együtt ülünk a tűz mellett, elmondom nektek annak a régi vadászatnak a történetét.

Hanem ezzel a vadászok nem értettek egyet. Nem akartak várni; máris tudni szerettek volna mindent arról a híres vadászatról, hiszen semmi sem kötötte le jobban az érdeklődésüket és figyelmüket, mint épp a vadászat, amely legfőbb foglalkozásukat jelentette, amelyre büszkék voltak és örömüket lelték benne.

Ám az öreg Ren hajthatatlan volt. Csupán azt ígérte meg, hogy az elbeszélésre még a nagy vadászat előtt sort kerít. Aztán mit sem törődve a vadászok elégedetlenkedő dohogásával, lassan bement a barlangba, a tűzhöz.

Odabent Nub fogadta, aki a tűz mellett egy kövön ült. Nézte

a lángokat, férfias arcán derűs mosoly játszadozott. Biztosra vette, hogy a nagy vadászat után csoportja hatalmát és erejét három új, fiatal és bátor vadász gyarapítja majd.

At és Lar a Kéksziklához igyekezett, hogy átadja Songnak Nub üzenetét. Nagyon siettek, mert a Kékszikla messze volt, s még a sötétség beállta előtt oda akartak érni.

Egy darabig a folyóparton haladtak, majd átvergődtek a sűrűkön, gyakran nekivágtak a völgyfal sziklás meredekének, hogy megrövidítsék az utat, aztán a fű borította steppén gyalogoltak, átugrották a kis patakokat és az élettelen erdei faóriások elnyúlt törzsét, amelyeket a vad viharok és tomboló orkánok döntöttek ki könyörtelenül.

Most éppen megint egy sziklás meredeken kapaszkodtak föl a völgyből. Át akarták vágni azt a nagy vargabetűt, amelyet a folyó ezen a szakaszon leírt. Csurgott róluk a verejték, amikor végre fölértek. Fáradtan ültek le egy nagy kőre, hogy egy kicsit pihenjenek.

– Nagyon erősen süt a nap – állapította meg At, miközben törölgette magáról az izzadságot.

– Még kellemetlenebbé teszi az amúgy is fárasztó utat – tette hozzá Lar.

– De a legnehezebbjén már túljutottunk – vigasztalgatta At saját magát és a barátját is. – Már csak ezen a síkságon kell átmennünk, aztán erdőbe érünk, s árnyékban folytathatjuk utunkat egészen a Kékszikláig.

Lar nem válaszolt, éppen csak rábólintott.

Néhány pillanatig szótlanul üldögéltek. Tekintetük azonban a tágas folyóvölgyet fürkészte, amelyben zöld gyepszőnyeg, sűrű

cserjések és facsoportok váltották egymást.

Egyszerre mindkettőjük szeme ugyanazon a ponton akadt meg. Az égerfákkal tarkított sűrűből kis mammutcsapat jött elő, s lassú léptekkel ballagott a folyónak ahhoz a részéhez, ahol sekélyebb volt a víz. Mihelyt a mammutok a vízbe értek, előbb nagyot ittak, majd miután eloltották szomjukat. szép sorjában leheveredtek, hogy fölfrissüljenek a hűvös és lágy hullámokban. Csupán két kismammut hancúrozott a part közelében; a víz magasra fröccsent, amint kergetőztek, és nagyot csobbant, ha hirtelen belehuppantak.

– At, látod-e?

– Látom.

S mind a ketten nagy gyönyörűséggel nézték a hatalmas, szőrös testű ormányosokat, hiszen a mammut volt az a legtermetesebb állat, amelynek vadászatára még vállalkoztak.

– Ez lenne ám az ízletes hús!

– No meg sok-sok zamatos máj!

– Hát még a finom agyvelő és a sok velős csont!

A két fiú hangosan fölkacagott. Örömükben nevettek, hiszen lám, milyen gazdag az ő vadászterületük mindenféle vadban, s ha nem hagyja cserben őket a vadászszerencse, akkor még sokáig nem kell félniük az éhínség és nélkülözés szörnyű rémétől, amely észrevétlenül és kíméletlenül mindig megjelenik, ha a vadászterületről a vad máshová vándorol.

Pár pillanatig még nézték a fürdőző mammutokat, aztán fölkerekedtek és indultak tovább. Nagyon igyekeztek, mert minél előbb át akartak jutni a steppe széles kiszögellésén, hogy az erdőbe érjenek, ahol nem kell szenvedniük a tűző napsugaraktól. Nem törődtek a kövér pusztai mormotákkal,

amelyek ijedten menekültek előlük kotorékaikba, rá sem hederítettek a magas fűből felröppenő gatyásölyvekre, amelyek nehéz repüléssel tűntek el a messzeségben; most semmi sem érdekelte őket, csupán egyetlen vágyuk volt, hogy mielőbb az erdő hűvösében folytathassák útjukat.

De mégis meg kellett állniuk.

A nem messzi sűrűből ágak reccsenése-ropogása hallatszott. A fiatal vadászok gyorsan lekuporodtak egy közeli bokor mögé, és feszülten figyeltek. A bozótos zöld fala egyszer csak kettévált, s egy öreg, magányos orrszarvú lépett ki a steppe füvére. Testét hosszú és durva rőtes szőr födte, hatalmas két szarva közül az egyik szokatlanul hosszú volt.

Az orrszarvú haragosan csapkodott rövid farkával, s közben bőszülten fújtatott. Talán azért, mert az enyhe szellő

emberszagot hozott az orrához, s ez a szag kellemetlenül ingerelte. Megállt, és sunyi szemével körülnézett. De közismerten rossz látása miatt nem tudta fölfedezni az elrejtőzött vadászokat. Mérgesen fölhorkantott, s kényelmes ügetéssel igyekezett minél messzebb kerülni onnan, ahol az a tűrhetetlen emberszag annyira fölbosszantotta.

Amint a vadászok látták, hogy az orrszarvú a steppe belseje felé tart, megkönnyebbülten mosolyodtak el. Örültek, hogy véletlen találkozásuk az öreg, magányosan kóborló páncélossal ilyen jól végződött. Tudták, hogy ez a dühös fenevad alattomosan támad, s bőszült haragjában, félelmetes erejével nem egy vadászt sebzett már halálra vagy tett nyomorékká. De örültek annak is, hogy váratlan kalandjuk miatt nem kellett túl sokáig vesztegelniük, s így hamarosan folytathatták útjukat, amelyből még jókora darab állt előttük.

Meggyorsították lépteiket, s végre az őserdő aljára értek, amely széles sávban húzódott a folyópart mentén és mélyen a steppébe ékelődött.

Az első fák hűs árnyékában megálltak. Tele tüdővel szívták magukba az ózondús levegőt, s törölgették arcukról meg homlokukról a verejtéket. Érezték már a fáradtságot, ám ez egyáltalán nem rontotta vidám hangulatukat.

–.Figyelj csak ide, At! – szólalt meg Lar. – Itt igazán hús a levegő és puha a fű. Nem gondolod, hogy lepihenhetnénk egy kicsit?

– Az őserdő nagy – válaszolta At –, s majdnem az egészen végig kell mennünk, hogy a Kéksziklához érjünk.

– A nap még magasan jár az erdő fölött, s ha a fáradtságot egy kis pihenővel elűzzük, utána jobban kiléphetünk – folytatta Lar

a rábeszélést.

– Veszedelmes dolog, ha esti szürkület idején idegen vadászterületen bolyongunk, ráadásul idegen vadászok tábora közelében – figyelmeztetett At.

– Utóvégre olyan vadászokhoz igyekszünk, akikhez baráti kapcsolatok fűznek bennünket – vélekedett Lar.

– Sötétedéskor csak a rossz szándékú vadászok kóborolnak idegen vadászterületen – jelentette ki emelt hangon At. – Csupán az álnok vadászok szeretik az éjszakát, amely éppolyan sötét, mint minden gondolatuk és cselekedetük. Ilyenekkel szemben a legjobb védelem a támadás. Vajon a te szívedet eltölthetné-e a harag, ha a Kékszikla alján táborozó vadászok baráti köszöntés helyett nyilakkal és lándzsákkal fogadnának? Haragudhatnál-e rájuk, ha szívélyes szavuk helyett harci kiáltásuk hangzana föl? Nem lenne jogod a haragra, mert a homályban és sötétségben nem ismerhetnék föl, hogy barátok érkeznek.

– Sok igazság van abban, amit mondtál, At! Inkább menjünk hát tovább, hogy hamarabb a Kéksziklához érjünk, mint ahogyan a nap az erdő mögé bújik.

Így aztán pihenő nélkül ballagtak át az őserdőn útjuk célja felé.

Hosszú ideig kellett még menniük.

Szótlanul lépkedtek, gondolataikba merülten. De azért semmi sem kerülte el a figyelmüket, sem a fák koronájában kergetőző mókusok hada, sem a bozótos hegyoldalon riadtan megvillanó őzek, sem az ingoványos erdei talajba mélyen besüppesztett farkasnyomok sokasága.

Még egyszer megálltak néhány pillanatra. Erős és büszke

bölények kisebb csapata vonult át előttük az úton. A fiatal vadászok szíve hevesebben dobogott, s fegyverüket szorosabbra markolták. De vadászszenvedélyük hamar lelohadt, amikor eszükbe jutott, hogy idegen vadászterületen járnak, ők pedig ma csupán főnökük követei, akik üzenetet visznek a baráti táborba.

A nap korongja már az erdei fák tetejét érintette, amikor a távolban meglátták a Kéksziklát.

Még jobban kiléptek, letértek a zöldellő tisztásokkal és cserjékkel szegélyezett folyópartra, s itt mentek tovább céljukhoz.

Mialatt a parton haladtak, a nap már lenyugodott a messzi erdő mögött.

De a Kéksziklától már csak egy darabka választotta el őket. Mindössze egy kisebb cserjésen kellett még átvergődniük, s máris ott álltak a baráti vadászok tábora előtt.

Hatalmas szikla meredt a magasba, amelynek oldalán nagy barlang bejárata feketéllett. Beljebb tűz lobogott, amelynek fényében meglátták a tűz körül üldögélő vagy heverésző vadászokat.

At és Lar néhány pillanatig hangtalanul figyelte a pihenő tábort. Szétnéztek, vajon nem látják-e meg valahol az őrt, aki a többiek biztonságát vigyázza.

– Sehol sem látom azt a vadászt, aki a tábort őrzi – súgta Lar. – Nézz szét, At, hátha neked jobb a szemed!

– Hiába nézek, én sem látok senkit. Talán még korai az idő ahhoz, hogy fölállítsák az őröket.

– Menjünk egészen a szikla aljához, s majd kiáltozással figyelmeztetjük őket, hogy jó barátok érkeztek.

– Ez a legokosabb, amit tehetünk.

Így hát az esti szürkületben lassan megindultak a Kéksziklához, de közben nem vették le szemüket a barlangban lobogó lángokról, amelyek halvány fénnyel világították meg a barlang bejáratát és a tűz mellett pihenő vadászokat. De Nub követei alig tettek néhány lépést, amikor látták, hogy az egyik vadász fölugrott, s mereven nézett feléjük. Magas alakja, amelyet a tűz fénye piros árnyalattal vont be, élesen kirajzolódott a barlang sötétjéből.

A jövevények pár lépés után megálltak.

De a tűz környéke most már ugyancsak megélénkült. A többiek is fölpattantak helyükről, s fegyvert ragadtak.

Erre a vendégek eldobták fegyverüket, s az est csöndjében messze elhatolt At hangja:

– Én, At, és társam, Lar, mint barátok jöttünk hozzátok, s Nub főnökünk üzenetét hozzuk Songnak, a ti főnökötöknek.

Pillanatnyi csönd után fölhangzott a válasz a barlangból:

– Vegyétek magatokhoz fegyvereteket, s gyertek közelebb!

At és Lar fölvette a lándzsáját, s lassú léptekkel közeledett a Kéksziklához. Már majdnem a szikla aljához értek, amikor újabb parancs hangzott:

– Tegyétek félre a fegyvert, s várjátok meg, amíg vadászaink hozzátok érkeznek!

A látogatók azonnal engedelmeskedtek.

S amíg csendben várakoztak, a szikla lejtőjén néhány fölfegyverzett vadász sietett feléjük. Amikor olyan közel értek, hogy az alkonyat homályában is meg lehetett különböztetni az arcokat, az egyik vadász vidáman fölkiáltott:

– Tényleg At és Lar jött hozzánk Nub csoportjából a Naposszについては

A többiek is fölismerték Nub követeit, s örömmel siettek az érkezőkhöz. Magasan a fejük fölé emelték fegyverüket, s vígan kiáltozták:

– Hahó! ... Hahó! ...

– Most már fegyverestül együtt velünk jöhettek a barlangba! – szólalt meg az egyik vadász.

At és Lar gyorsan lehajolt a lándzsájáért, s az egész társaság a meredek ösvényen fölkapaszkodott a barlanghoz.

A barlang előtti térségen a csoport többi vadásza várt rájuk. A fiúk, asszonyok és lányok is kíváncsian vizsgálgatták az idegen ifjú vadászokat. A zajos fogadtatás után a tűzhöz vezették őket, ahol Song főnök, a varázsló és a csoport néhány vénje ült.

A vendég vadászok megálltak Song előtt, lábukhoz tették fegyverüket, magasra emelték kezüket, mélyen meghajoltak Song előtt, s így szóltak:

– Köszöntünk téged, Song, és köszöntjük vadászaidat!

Song bólintott, aztán válaszolt:

Üljetek közénk; a mi tüzünk legyen a ti tüzetek is, a mi barlangunk a tietek is. Barátsággal jöttetek, barátsággal fogadunk benneteket. Milyen szándék vezérelte lépteiteket a Kéksziklához?

S ekkor At, aki a többiekkel együtt már a tűz mellett ült, a következőket mondotta:

– Főnökünk, a legyőzhetetlen Nub küldött hozzád, Song, hogy átadjuk üzenetét.

– Beszélj, At, s mondd el, mi a kívánsága főnöködnek és az én barátomnak! – biztatta Song az ifjú vadászt.

– Nub ezt mondta nekünk: „Menjetek a Kéksziklához, s közöljétek Songgal, a barátommal, hogy a steppén sok kövér ló

kódorog. Elérkezett a nagy vadászat ideje, amelyen a Naposszikiklánál és a Kéksziklánál táborozó vadászok mindig együtt vettek részt. Ha a hold másodszor is olyan nagyra nő, hogy kerek ábrázattal világítja meg majd a tájat, vadászaimmal ki akarok menni a lovak vadászatára. Kérdezzétek meg a bátor Songot, vajon az ő döntése is ugyanolyan-e, mint az enyém!"

At befejezte, s Lar még hozzáfűzte:

– Ezt az üzenetet hoztuk neked, Song, a mi főnökünktől, Nubtól.

Song pár pillanatig gondolkozott, majd így szólt:

– Magam is portyáztam vadászaimmal a steppén, s figyeltem a lovakat. Van elég, sok a kövér csődör és kanca, meg a hízott csikó. Bőséggel lesz hús és bőr, ha majd véget ér a vadászat a Magasszikla alján. S a vadászat ideje közeledik. Pihenjétek ki magatokat, At és Lar, s ha visszamentek a csoportotokhoz, tolmácsoljátok a bátor Nubnak ezeket a szavaimat: Ha a hold ábrázata másodszor is kikerekedik, elindulunk a barlangból a nagy vadászatra, s szokás szerint a Tágasvölgyben várjuk meg Nubot és vadászait.

– Tehát a te akaratod, Song, ugyanaz, mint Nub akarata? – kérdezte At.

– Igen, At! – válaszolta Song. – Készülnünk kell a nagy vadászatra, tovább nem késlekedhetünk.

A vadászok, akik érdeklődéssel és feszült izgalommal hallgatták főnökük párbeszédét Attal, örömkiáltásokban törtek ki. A nagy vadászat mindig az esztendő legfontosabb eseményét jelentette számukra, ősszel szokták megrendezni, a hosszú téli estéken aztán sokat beszéltek a nagy vadászatról, s még a legapróbb részleteit is fölidézték. De éhség és szűkös napok

idején is azzal vigasztalódtak, hogy a nagy vadászat után megint jólét következik, és tele lesz a gyomruk. Igen sok vadász saját élményekkel is gazdagodott a nagy vadászaton, amelyek kitörölhetetlenül vésődtek az emlékezetébe. Ezért vált most az öröm általánossá, ezért fogadta kitörő lelkesedés azt a döntést, amely szerint nincs már messze a vadászat napja.

De a nagy vadászat az asszonyok mindennapi munkájának egyhangúságába is változatosságot hozott. Ilyenkor nagy volt a sürgés-forgás, sokasodtak az érdekes események, és egymást követték az ünnepségek. Ők is sokáig emlegették ezeket a napokat, s hosszú ideig egyébről sem beszéltek.

Amikor lassan alábbhagyott a vadászok ujjongása, Song szólalt meg:

– At és Lar bizonyára éhes. Gondoskodjatok róluk!

Most már nem törődött tovább a jövevényekkel. Magához szólította a legtapasztaltabb vadászokat, s hosszasan tanácskozott velük a küszöbön álló vadászatról. Mialatt tanácskoztak, At és Lar a többi vadász mellé telepedett, s jó étvággyal falatozta azt a húst, amelyet részükre kanyarítottak ki egy elejtett vadkan combjából. A hús csak félig sült meg az izzó parázson, de azért nagyon ízlett. Amikor jóllaktak, utána még sokáig beszélgettek erről is, arról is. Csupán akkor pihentek le a puha állatbőrökre, amikor a tűzpadon már csak az izzó parázshalom világított, s az éjszaka sötétjében fölhangzott a bagoly bánatos huhogása.

Nemsokára mindnyájan mély és új erőt adó álomba merültek. Mindössze hárman maradtak ébren; a tűz mellett egy öreg vadász virrasztott, a barlang bejáratánál pedig az a két férfi őrködött, aki az alvók zavartalan álmára vigyázott.

Gyorsan múlt az idő, visszavonhatatlanul pergett a napok egymásutánja.

At és Lar már rég visszatért, s régen átadta Song üzenetét a főnöknek. Az ifjú vadászok továbbra is elvégezték a rájuk rótt feladatokat, s a többiekkel együtt gondosan készültek a nagy vadászatra, amelynek napja rohamosan közeledett. Nub, a főnök, és Krik, a varázsló, éjjelenként a holdat figyelte, nehogy észrevétlenül tűnjék tova a telihold éjszakája. Megfigyelésük szerint ennek három nap múltán kellene bekövetkeznie.'

A két férfi most is a barlang előtt állt. Sötéten borult föléjük az égbolt, amelyen milliónyi csillag villózott, s a látóhatár peremén lassan kiemelkedett a mélységekből a hold ezüst korongja.

Nub és Krik szótlanul nézte az egyre nagyobbodó holdat; mindketten elmerültek saját gondolataikba. Nubot az foglalkoztatta, vajon mindent elvégeztek-e a vadászat sikere végett, Krik pedig arra a varázslatra gondolt, amelynek bűvös ereje a lehető leggazdagabb zsákmányt biztosíthatja.

A barlangban, a tűz mellett néhány vadász pihent a nap fáradalmai után Az öreg Ren körül ültek, és hangosan tereferéltek. Egyszer az egyik Ren szemébe nézett, s így szólt:

– Figyelj csak ide, Ren! Sok idő eltelt már ígéreted óta, s te még mindig hallgatsz.

– Jól mondod, Chen! – helyeseltek a többiek. – Ren nem halogathatja tovább ígéretének beváltását; itt az ideje, hogy meséljen Gurról, a vadászat mesteréről.

Ren azonban hallgatott és csak mosolygott, amire a vadászok egymást kiabálták túl:

– Beszélj, Ren, beszélj hát!

– A kíváncsiság az asszonyok tulajdonsága, s nem a vadászoké! – válaszolta Ren hamiskásan.

– Ez nem kíváncsiság! – kiáltoztak a vadászok. – Türelmesen vártunk mostanáig, te viszont megígérted, hogy mindent elmondasz, mielőtt még kimegyünk a nagy vadászatra. Nub és Krik gondosan figyeli a hold ábrázatának növekedését, s már alig hiányzik egypár nap, hogy elhagyjuk a barlangot. Tartsd be az ígéretedet, Ren!

– A szótartás minden férfi kötelessége – jelentette ki Ren –, tehát nekem is be kell váltanom ígéretemet. Épp ezért némuljon el ajkatok, hogy elmondjam, amit Gurról tudok.

Mélyet lélegzett, s elkezdte:

– Nagyon fiatal vadász voltam még, amikor Gur, aki az idő tájt csoportunkat vezette, úgy döntött, hogy új vadászterületre költözünk. Azt hiszem, hogy már tudott erről a területről, s előre kiszemelte, mert a pár napos úton egyáltalán nem bolyongtunk; szüntelenül abban az irányban mentünk, ahol a nap az erdők és hegyek mögött lenyugszik. Utunk végén tágas barlang várt minket, ahol új otthonra találtunk. Jól éreztük magunkat benne. Száraz, meleg és magas volt, s megfelelő zugok és üregek tették még kellemesebbé.

– S milyen volt a vadászterület? – kérdezte a vadászok egyike.

– Jó – hangzott Ren válasza. – Mindenütt találtunk vadat épp eleget. Gazdag zsákmánnyal tértünk vissza a barlangba. Vége lett az éhezésnek, a nyomorúságnak; szépen híztunk valamennyien. Gyakran mammut és durva szőrű orrszarvú is akadt a zsákmány között. Sok medve végezte életét nyilaink és lándzsáink záporában. Fegyvereinkkel és ügyességünkkel szarvasokat, zergéket és kőszáli kecskéket ejtettünk el. Igen

sokszor lakomáztunk vadkanok és lovak húsából. Az apróvaddal eleinte nemigen törődtünk; ezt a fiúknak hagytuk, hadd gyarapítsák vadásztudományukat. S mert apróvad is volt bőséggel, a fiúk is többször hoztak a tűzhöz üregi nyulat, ürgét, pusztai mormotát, pockot, sőt néha még óvatos hódot is.

– Ez aztán csakugyan remek vadászterület lehetett! – sóhajtott föl valaki a vadászok közül.

– De ez még nem minden. Vadászterületünk tulkokban és bölényekben sem szűkölködött. Ezekre is vadásztunk; igaz ugyan, hogy ezzel a vaddal nehezebben és nagyobb fáradsággal birkóztunk meg, sőt a bikák vadászata komoly veszedelemmel is járt. Bizony nem egy bátor és tapasztalt vadászunk lett a felbőszült állatok áldozata. Legkedvesebb barátom, a vakmerő Van is így végezte életét. A sebesült bika nekirontott, s mielőtt Van félreugorhatott volna, a dühödt vad felöklelte, a magasba

dobta, amikor pedig a földre zuhant, a bika rárontott, és szegény barátomat a felismerhetetlenségig széttaposta. De minden fáradság vagy veszedelem ellenére sem hagytuk abba a tulkok és bölények vadászatát. Akkoriban kevés állatbőrünk volt, a tulok és bölény bőre pedig nagy, tartós és sok mindenre használható. De hát borkészletünk nem nagyon gyarapodott, sokkal többre lett volna szükségünk. Mindenféle vadászfurfanggal megpróbálkoztunk, új cseleket eszeltünk ki, ám hiába. A varázsló mesterkedése sem segített.

– Nem segített a varázslat sem? – csodálkozott Chen.

– Mondtam már, hogy nem.

– Milyen varázslója volt a csoportnak?

– Nagyon jó; varázslatai mindig hatalmasnak és erősnek bizonyultak.

Chen nem kérdezősködött tovább. Vele együtt Ren is elhallgatott.

De hallgattak a többiek is; gondolataikat a varázslatok foglalkoztatták. Szilárdan hittek bennük, s életük elválaszthatatlan tartozékának tekintették azokat. Ezen nincs mit csodálkoznunk. A természet különféle jelenségeinek okairól az emberek akkoriban jóformán semmit se tudtak. Emiatt sötét tudatlanságban és szüntelen szorongások közepette éltek, rettegtek az ismeretlentől.

Ez volt az oka, hogy a természeti erők elleni küzdelmükhöz természetfeletti erőket hívtak segítségül. Hittek a varázslatok erejében, és sikereiket gyakran a varázslatok bűvös erejének tulajdonították.

Pedig egészen más volt az, ami életüket formálta és sorsukat meghatározta, ami minden egyéb élőlénytől megkülönböztette

őket. Amíg a természet minden teremtményt megajándékozott valamilyen fegyverrel, amely segítette az élet nehézségeinek és gyötrelmeinek leküzdésében – az egyiket erős karmokkal és hegyes fogakkal, a másikat gyors lábakkal és kemény patával, a harmadikat félelmetes szarvakkal vagy agancsokkal, vagy pedig szinte áthatolhatatlan bőrrel és sebezhetetlen páncéllal, esetleg kifinomult érzékkel, éles látással, hallással és szaglással vértezte föl –, addig az embernek semmi ilyen nem jutott, nem kapott fegyvert sem a támadásra, sem a védekezésre, s nem ajándékozta meg a természet különleges érzékekkel sem. Ám mégsem maradt alul a létért vívott harcban, sőt ellenkezőleg: ez a háttérbe szorított és fegyvertelen lény végül is fényes győzelmet aratott. S mindez csupán azért történt így, mert a testi fejlettség fogyatékosságait eszével és kezének ügyességével nemcsak ellensúlyozta, hanem eredetileg szerény adottságait magas színvonalra is emelte. Az alkotó munka és a vele együtt fejlődő értelem ereje volt az, amivel az ember minden élőlény fölött diadalmaskodni tudott.

Mérhetetlenül hosszú ideig tartott ugyan, amíg az ember elmondhatta: győztem! Agya, amelyet nemzedékek ezrein át állandó veszedelmek, gyötrelmek és gondok kínoztak, de az újabb tapasztalatok és örökös felismerések gazdagítottak is, szüntelenül nagyobbodott és formálódott, amíg végül az előemberek csapott homlokát előreemelte, és felszíne a tekervények sokaságával barázdálódott be. S ebből a megnövekedett és kifinomodott agyvelőből a bátor tervek és gondolatok rengeteg szikrája pattant ki. Az ötletek eleinte szerények és jelentéktelenek voltak, később azonban az agyvelő olyan bámulatos és nagyszerű gondolatok forrása lett, amelyek

csodálatot keltettek és lenyűgöztek.

– Folytasd az elbeszélésedet, Ren! – szólt Goi.

Az öreg körülnézett hallgatóságán, s tovább mesélt:

– Abban az időben, amikor már a varázslat sem tette gazdagabbá a zsákmányt, Gur gondolatokba merülten üldögélt a tűz mellett. Néhány napig egyedül barangolt a vadászterületen. Esténként fáradtan tért vissza, és szótlanul heveredett le az állatbőrökre, hogy pihenjen. Egyszer csak örömtől ragyogó arccal lépett a barlangba. Leült a tűzhöz, s amikor jóllakott, így szólt hozzánk: „Holnap minden vadász velem jön a steppére!" Többet nem mondott; megfordult és aludni ment. Hiába törtük a fejünket, hogy vajon mi lehet a szándéka. Pihenőre tértünk tehát mi is, de álmunk nyugtalan volt, s gyakran föl-fölriadtunk. Reggel, mihelyt a nap fölkelt, Gurral együtt mindannyian kimentünk a steppére, csupán a két őr maradt a táborban. Előbb egy erdőben mentünk, majd amikor kiértünk a fák közül, sokáig az erdő peremén haladtunk, amely előtt széles és füves térség terült el. Magasan járt már a nap az erdő fölött, amire a folyóhoz érkeztünk. De a partra nem mehettünk le, mert a folyó mentén hatalmas sziklák sorakoztak, amelyek meredeken lejtettek a völgybe. Egy darabig a sziklák tetején bukdácsoltunk, s kíváncsian nézegettünk a mélységbe, ahol a folyó zúgott. Egyszer csak láttuk, hogy alig valamivel előttünk véget érnek a sziklák, s a steppe keskeny sávban, enyhe lejtéssel egészen a folyóig húzódik, amely ezen a szakaszon nagy ívben kanyargott tovább. A steppe keskeny sávja után mély és szűk völgy következett, amelyet meredek és sziklás lejtők zártak körül. A völgyön túl pedig megint nagy sziklák emelkedtek a magasba, s éppolyan meredeken ereszkedtek a folyópartra, mint

az előbb.

– Bizonyára a steppének ez az enyhén lejtő keskeny sávja volt az egyetlen út, amelyen a szomjas vad a folyóhoz járhatott – szólt közbe megint Goi.

– Igen, széltében-hosszában ez volt az egyetlen hely, ahol a vad a vízhez férkőzhetett. Ezt elsőként Gur állapította meg, aztán mi is láttuk, amikor ide vezetett bennünket.

– Ugye, itt rejtőztetek el és támadtátok meg a vadat? – kérdezte az egyik vadász.

– Vagy talán a folyóparton várakoztatok, s akkor rohantátok meg a vadat, amikor éppen a szomját oltotta? – kíváncsiskodott a másik.

– Egyikteknek sincs igaza! – válaszolt Ren mosolyogva.

– Mondd hát akkor, milyen cselt talált ki Gur! – sürgette Goi az öreget.

– Gur magához hívott bennünket, elmondta, hogy mi a terve, majd rövid tanácskozás után mindnyájan nagy kedvvel munkához láttunk. A feladat nem volt sem kicsi, sem könnyű. Néhány sornyi gödröt kellett ásnunk, mégpedig olyan nagyot és mélyet, hogy még a legtestesebb tulok vagy bölény is beleférjen, s aztán ne mászhassék ki belőle. Kézzel, törött ágakkal és hegyes kövekkel dolgoztunk. Hamarosan patakokban csurgott rólunk az izzadság, mert a munka nehéz volt, a nap pedig kegyetlenül égetett. De nem bántuk sem a fáradságot, sem a hőséget. Pihenő nélkül dobáltuk a földet, és szedtük ki a köveket, amelyek közt olyan nagyok is voltak, hogy két vadász is alig boldogult velük. A földet kapucokba hánytuk, a nagy köveket a kész gödrök közé raktuk. Három napig dolgoztunk, mégpedig mindnyájan nagy szorgalommal. Az utolsó nap a

gödrök már olyan szélesek és mélyek voltak, hogy testünk majdnem egészen elveszett bennük. Nem akármilyen munkát végeztünk. Gur azt tanácsolta, hogy a gödrök sorokban húzódjanak. A lejtő közepén kétsornyi gödröt ástunk, majd nagyobb hézag után a harmadik sor következett. De Gur rendeletére a sorokban is bizonyos rendet kellett tartanunk: az első sor két gödre közé, persze valamivel hátrább, mindig a második sor egy-egy gödre került. Nagyon ügyes volt ez a megoldás, mert így az itatóhoz vonuló vadnak rengeteg csapdát állítottunk, méghozzá a folyópartra lejtő füves földnyelv egész szélességében.

– Ez aztán valóban okos ötlet és tökéletes kelepce volt! – sietett az elismeréssel Goi, aki nem bírta ki, hogy meg ne dicsérje Gur leleményességét.

– A gödrök jóvoltából bekövetkezett a gazdag zsákmányok ideje. Eleinte csak azokat az állatokat hoztuk a barlangba, amelyek maguk estek kelepcébe, s nem menekülhettek. Ezeket a gödrökben agyonvertük, majd kihúztuk őket, s miután bőrüket lenyúztuk és testüket fölnégyeltük, a táborba vittük. Arra mindig vigyáztunk, hogy a gallyak a gödröket jól takarják és elrejtsék az állatok szeme elől. Âm nemsokára egyre fogyott a zsákmány. Most sem panaszkodhattunk, de mégsem esett csapdába annyi vad, mint előzőleg. S akkor Gur új vadászati módot eszelt ki.

– Mondd gyorsan, milyet! – szólt közbe Sim türelmetlen kíváncsisággal.

– Gur megint sokat töprengett, s igen keveset beszélt. Tudtuk, hogy valami újat akar kitalálni. S amikor végre elmondta, hogy mit határozott, mindenki ujjongott a tűz körül.

De meg is volt az okunk az örömre. Megtudtuk, hogy Gur valóban új fortélyt eszelt ki, amelynek segítségével megint növelhetjük az elejtett tulkok és bölények számát, s télire elegendő állatbőrt és sok szárított húst gyűjthetünk. Az ötlet és a fortély igazán kitűnő volt. Másnap a vadászterületen Gur a gödrök közelében egy kisebb bölénycsapatot fedezett föl, nekünk pedig azt parancsolta, hogy vonuljunk hátrább és nagy félkörben álljunk föl. Amikor ez megtörtént, úgy rendelkezett, hogy csapjunk minél nagyobb lármát, s a megriadt bölényeket hajtsuk a gödrök irányában. A meglepett bölények menekülni próbáltak. Hol jobbra, hol balra futottak, de mindenütt ordítozás fogadta őket és vadászokkal találták magukat szemközt. Csupán a keskeny füves sávhoz vezető út maradt számukra szabadon. Így aztán végül is az egész bölénycsapat ebben az irányban igyekezett menekülni.

A vadászok feszülten figyeltek. Olyan történet volt ez, amelynek a hallgatása gyönyörűséggel töltötte el őket, s amely minden érdeklődésüket lekötötte.

– Minél jobban közeledtek a bölények a gödrökhöz, annál szűkebbre szorult a vadászok félköre. A bölények rémülete nőttön-nőtt. Fejvesztetten rohantak előre, s vad futással próbáltak menekülni. Ahány ujjat láttok a kezemen, annyi zuhant akkor belőlük a gödrökbe. A legmélyebb kelepcében tört lábbal egy hatalmas bika vergődött, s bömbölt rettenetesen. Sokáig tartott, amíg kövekkel, lándzsákkal és nyilakkal kiűztük az életet félelmetesen nagy testéből. Híres és nevezetes vadászat volt ez, amelyet még sok hasonló követett.

Ren elbeszélése véget ért.

Nemsokára a vadászok izgalma is föloldódott. Jóleső érzéssel

lélegeztek föl, szemük csillogott a lelkesedéstől, bensőjüket boldog elégedettség járta át.

Pillanatnyi csend után Goi szólalt meg:

– Egyszóval volt elég hús és állatbőr.

– Volt bizony – bólogatott Ren büszkén. – Sok húst szárítottunk meg akkor a napon és a tűz fölött. Amikor beállt a tél és magasra nőtt a hóréteg, a barlangban akkor is bőségben éltünk. Az éhség elmenekült a tüzünk mellől, a nyomorúság kiköltözött a barlangból. De nemcsak a tűz közelében volt meleg. Mindenhova jutott állatbőr elegendő, amely megvédett bennünket a hidegtől, fagyoktól és jeges szélviharoktól.

– Gur rátermett vadász volt – állapította meg Sim –, s csakugyan furfangos dolgokat eszelt ki.

– Igen, nagyon ügyes vadász volt – helyeselt Ren. – Kár, hogy oly korán elvesztette életét. Egy oroszlán karmai közt halt meg.

E szavakra a vadászok elkomorodtak. Ha nem is rettegtek a haláltól, amely rendszerint váratlanul és igen gyakran borzalmak kíséretében tört rájuk, mégis megremegett a szívük, ha olyan derék, bátor és ügyes vadász haláláról hallottak, aki kivételes tehetségével és leleményességével sokat könnyített nehéz életükön. S ez a szomorúság és szívük rezzenése talán már akkor is annak a megnyilatkozása volt, hogy az emberek ősidők óta megbecsülték az úttörőket és feltalálókat, akik – s ezt jól tudták – nem születnek mindennap.

– Minden öreg vadász gyakran és kegyelettel emlékszik Gurra – mondotta rövid hallgatás után Ren. – Jólétben élt a csoport az ő vezetése alatt. De ma is éles eszű és tapasztalt főnök viseli a csoport gondját. Jusson csak eszetekbe, hogy éppen Nub volt az, akivel először mentünk ki a nagy vadászatra, s aki barátságot

kötött Song csoportjával, amely a Kékszikla barlangjában táborozik.

– Tudjuk, tudjuk! – kiáltoztak a vadászok.

– Mikor indulunk már a nagy vadászatra? – kérdezték többen is.

– Ma és holnap még nyugodtan pihenőre térhettek. A következő éjszaka aztán az utolsó lesz a nagy vadászat előtt – válaszolta Ren.

– Honnan tudod? – kíváncsiskodott Sim.

– Krik, a varázsló mondta nekem, aki gondosan figyeli a holdat.

A hír hallatára a vadászok fölujjongtak.

S vidám kiáltozásuk messze elhallatszott a halkan közeledő éjszaka csöndjében.

Elmúlt egy éjszaka, elmúlt a második is.

S amikor a harmadik, a nagy vadászat napját megelőző éjszaka következett, egyetlen vadász sem készült aludni. Mindnyájan a tűz köré gyűltek, amelynek magasra csapó lángjai a barlang mennyezetét ostromolták. A vadászok lándzsát és íjat tartottak a kezükben, testük a rámázolt piros és sárga festéktől tarkállott. Furcsa hullámvonalak, cikcakkok, tekervények, körök és a legkülönbözőbb formájú foltok födték a vadászok lábát, kezét, mellét, akiknek öltözéke mindössze a derekukra csavart állatbőr volt.

A vadászok közt állt Nub, a főnök is. Ő is tele volt piros és sárga mázolmányokkal, nyakát pedig oroszlánfogakból készült remek lánc díszítette. Mellette szinte ijesztő látványt nyújtott Krik, a varázsló, aki vörös agyaggal mázolta be magát. Vállán

farkostul lenyúzott lóbőrt vetett át, hosszú haját inakkal a feje búbján kontyba kötötte, amelyből két nagy sastoll meredt ki. Összeszorított markában néhány lófogat tartott.

A körülállók mereven bámultak Krikre.

Ő azonban meg sem moccant; úgy állt, mint aki vár valamire.

Olyan csend ülte meg a barlangot, mintha nem is lett volna benne élőlény.

S ebben a néma várakozásban a hold sápadt, hideg fénye lassanként elárasztotta a barlang bejáratát.

Az addig mozdulatlan Krik erre sipító hangot hallatott, s eszeveszett ugrándozásba kezdett. Néhány pillanatig egy helyben rángatózott, aztán hol jobbra, hol balra ugrott, végül vad kiáltozások közepette a tűz körül futkározott, amelybe időnként egy-egy lófogat vetett. Amikor az utolsó lófog is a lángok martaléka lett, a varázsló megállt és éneklő hangon fohászkodott a tűzhöz:

– Te és mi barátok vagyunk. A legszárazabb helyet választottuk ki számodra, hogy ne legyen okod panaszra. Gyantás ágakat adunk neked, hogy jó étvággyal haraphass beléjük. Ha kicsi vagy, gyengülsz és haldokolsz, bőséggel táplálunk, hogy ismét visszanyerd erődet és hatalmadat. Sohasem hagyunk éhen, noha nem fogyasztasz keveset. Jók vagyunk hozzád, te se tagadd meg tőlünk jóságodat. Neked ajándékoztuk annak a vadnak a fogait, amelynek vadászatára holnap indulunk. Ha visszatérünk, sok zsíros csontot kapsz, amely bizonyára jobban ízlik majd, mint a száraz gally. Ám ne hagyj bennünket cserben, segítened kell! S tudom, hogy segítesz, mert te és mi barátok vagyunk.

Fohásza végeztével a varázsló a földről egy kevés rőzsét és

egy maroknyi zöld levelet vett föl, s azt is, ezt is a tűzre vetette, majd kimeredt szemmel bámulta a lángokat. A száraz rőzse gyorsan tüzet fogott, és ropogva változott fehér hamuvá; ahova a zöld levelek hullottak, onnan vékonyka oszlopban szürke füst emelkedett nyílegyenesen a magasba.

Amikor az égő gallyak pattogása elhalkult, s a szürke füst eloszlott, a varázsló meghatott hangon szólalt meg:

– A tűz elfogadta ajándékunkat, és tudomásul vette ígéretünket. Örül a zsíros csontoknak. Elégedett és segít nekünk. Ha nem így lenne, haragjában az arcunkba fújta volna a füstöt.

A vadászok boldog kiáltásokban törtek ki, de lármájukat Nub parancsa túlharsogta:

– Dobjatok a tűzre szurokkal átitatott vastag gallyakat!

Amint a vadászok végrehajtották a parancsot, Nub fürkészőn nézte a tűzre vetett ágakat. Amikor úgy gondolta, hogy kellőképpen lángra kaptak, egymás után mind kiszedette a tűzből. Pillanatok alatt fáklyák sokasága világította meg a barlangot. Nub a varázslóhoz fordult, és fölszólította:

– Krik, vezess bennünket a hegyek mélyébe, a titokzatos képhez!

Krik bólintott, szó nélkül hátat fordított a tűznek, s elindult. Közvetlenül mögötte Nub lépdelt, utána a többi vadász sorakozott föl. A fáklyák imbolygó fényét, amely csak nehezen birkózott meg a föld alatti sötétséggel és a kormos füstfelhők feketeségével, hűségesen követte a mészkőszikla belsejébe igyekvő különös menet.

Sokáig tartott az út.

Tágas és magas, szűk és alacsony, száraz és nyirkos, csupasz

és csodaszép cseppkövekkel ékesített barlangüregeken át haladtak. Végül egy kör alakú teremben álltak meg, amelynek egyik falába hajszolt vadlovakat ábrázoló képet vésett az ősidők művésze. A kifinomult érzékkel vésett kép néhány lovat ábrázolt; volt közöttük menekülő és ágaskodó, félénken remegő és riadtan nyerítő, sőt az egyik éppen valamilyen szakadékba zuhant.

A főnök és a vadászok leguggoltak, s feszült érdeklődéssel nézték a képet. S minél tovább nézték a fáklyák lebegő fénye mellett, annál inkább úgy tetszett, hogy a lovakat nem kővel vésték a sziklába, ezek a lovak élnek, s éppen elég, ha magasra lendített kezükkel elhajítják a lándzsát, és a zsákmányt máris birtokukba vehetik. Annyira lekötötte figyelmüket a kép, hogy nem is hallották Krik varázsigéit. E pillanatban semmi egyébbel nem törődtek, csak ezzel a rajzzal; már nem élettelen kép volt számukra, hanem titokzatos varázserővel és hatalommal felruházott bálvány, amelytől segítséget vártak, hogy látomásuk valóra váljék.

Alighogy felkelt a nap, az ősvadászok tábora már talpon volt.

A vadászok gyorsan fölugrottak állatbőrökkel bélelt fekvőhelyükről, s izgatottan ágáló csoportokba verődtek. Ma az asszonyok is megfeledkeztek szokásos reggeli teendőjükről; ébresztgették álomszuszék gyermekeiket, s összegöngyölték azokat az állatbőröket, amelyeket magukkal akartak vinni. Serényen készülődtek, mert úgy szólt a határozat, hogy a férfiakkal együtt egy időre ők is elhagyják a barlangot.

Nagy volt a zaj, a sürgés-forgás a barlangban.

Az öreg Ren szorgalmasan rakta a gyantás ágakat a tűzre, amelyből hamarosan hosszú, vörös lángok csaptak a magasba.

Mihelyt a hirtelenül föllobbant tűz áthevítette a nagy kőlapokat, a vadászok húsdarabokat dobáltak rájuk. Meg sem várták, hogy a hús legalább úgy-ahogy megsüljön, sóváran nekiestek, és mohó étvággyal falatoztak. De nem maradtak éhesen az asszonyok és gyermekek sem.

Amíg mindnyájan jóllaktak, a tűz lassan elhamvadt. A lángok eltűntek, ám a tűzpadon még mindig rengeteg izzó parázs világított. Krik, a varázsló a tűzhöz lépett, a mögötte álló segédjéhez fordult, s rendelkezett:

– Add ide a csontokat!

Átvette a kétharmadig taplóval megtöltött üreges lócsontokat, mélyen meghajolt a tűz előtt, s mormolni kezdett:

– Velünk jössz, ó, Tűz, szeretett testvérem! Ahogyan elrejtőztél az izzó parázsban, most én éppígy üreges csontban rejtelek el, de táplálékkal együtt, hogy új otthonodban ne kelljen éhezned. Ha odaérünk, ahova készülünk, elhagyod majd a csont üregét, és annyi táplálékot, annyi gyantás ágat és száraz gallyat kapsz, hogy kipattansz az izzó parazsakból, s megint hamar visszaszerzed erődet és hatalmadat. Te leszel a védelmezőnk és segítőnk. Hálából sok zsíros, ízletes és zamatos csontot kapsz, amelyet lángjaid olyan étvággyal nyalogatnak majd, hogy buzgalmukban egészen kipirosodnak. Már tegnap este megígértem ezt neked, ó, testvérem, s te megértettél, mint ahogyan én is megértettelek téged, mert te meg én testvérek vagyunk.

Ezután Krik a tűz fölé hajolt, egy lapátos szarvasagancsra izzó parazsat kotort, aztán a csontokba szórta. Íme, így oldotta meg a varázsló a tűz átszállításának problémáját.

Sohasem tudhatjuk meg, hogy voltaképpen ki volt az, aki valamikor a tűz átszállításának ezt a módját fölfedezte. Nem tudjuk, ki jött arra rá, hogy a tapló sokkal tovább életben tartja a tüzet, mint az izzó parázs. Tény, hogy az akkori idők rendkívül nagy fontosságú felfedezése óta a tűz átszállítására a lovak vagy más nagyobb állatok taplóval megtöltött üreges csontjait általánosan használták. Abban az időben az emberek már régen értettek ugyan a tűz megosztásához, azonban a tábortüzet mindig sérthetetlennek, mintegy megszenteltnek tartották. Gondosan törődtek ezzel a tűzzel, külön őröket állítottak mellé; ez a tűz volt életük központja. A tábortűz mellett rendezték meg ünnepségeiket, itt tanácskoztak, a tűz fényt és meleget árasztott, s megvédett az éjszaka borzalmaitól, a ragadozók

támadásaitól. Az a hús, amelyet a tűzbe vetettek vagy megnyaldostak a lángok, ízletesebb és zamatosabb volt, mint a nyers, de az a hús is kellemesebben illatozott, jobban ízlett és tovább tartott, amelyet melegen és füstön szárítottak. Egyszóval a tűz nagy barátja, segítője és védelmezője volt a régibb kőkorszak emberének, aki ezt jól tudta. S bizonyára ez volt az oka, hogy az őskor embere mérhetetlenül tisztelte a tüzet; még akkor is, amikor már nem kellett attól rettegnie, hogy a tűz kialszik, s nem egyedül a tűzpad szolgáltatja immár azt a szikrát, amelyből új tüzet gerjeszthetett.

A villamosság, atomenergia és világűrkutatás korának embere nem képes egykönnyen megérteni, hogy mit is jelentett voltaképpen a tűz az emberiség fejlődése szempontjából. Számunkra a tűz mindennapos és természetes jelenség, nem csodálkozunk rajta és nem ejt bennünket bámulatba; legföljebb néha döbbenünk meg pusztító erejének láttán. Az első emberek részére a tűz ; egészen másvalami volt. Az őskor emberét már maga az a tény is magasan a többi élőlény fölé emelte, hogy bánni tudott a tűzzel, később pedig saját találékonysága jóvoltából bármikor új tüzet is tudott gerjeszteni. Amikor őskori elődeink először ülték körül a pattogó tüzet a barlangban vagy a kiugró szikla alján, abban a pillanatban nem voltak többé állatok, emberré váltak, bár testük még sok tekintetben magán viselte az állati jelleget.

Az a nap, amikor első ízben lobbant föl a tűz, az emberiség fejlődésének egyik legdicsőségesebb napja. S az első tűz fellángolásának napja annál jelentősebb és emlékezetre méltóbb, minél inkább tudatosítjuk, hogy az emberiség életében ekkor jelentkezett a felelősség- és kötelességtudat érzése is.

Hiszen az első tűz napjáig az ősember élete csupán a pillanatnyi ösztönök kielégítéséből állt. Ha éhes volt, elment vadászni vagy ehető bogyókat, gumókat és gyökereket szedett, ha elfáradt, a sűrűben vagy barlangban keresett alkalmas helyet a pihenésre. Ez a korszak az első tűz fellobbanásával véget ért. A száraz és gyantás ágak összehordása, hogy a tűznek szüntelenül elegendő tápláléka legyen, ez már nem volt csupán szórakozás, nem volt játék, hanem kötelesség, amelynek eleget kellett tenni, mégpedig könyörtelen szabályossággal. Hogy a tűz el ne hamvadjon, sőt hogy mindig vidáman lobogjon, fényt és meleget árasszon, ízesebbé tegye a húst, védjen az éjszaka borzalmaitól és a nagy ragadozók támadásaitól, mindez az ősemberekben, de főként a tűz vigyázóiban felelősségtudatot ébresztett. Nem csodálatos-e, hogy milyen távoli múltban gyökerezik az emberi kötelesség- és felelősségérzet története?

A vadászok feszült csendben figyelték a varázsló tevékenykedését. Azokra a szertartásokra gondoltak, amelyek tegnap a tűz mellett és a varázserejű kép előtt, a hegyek mélyén mentek végbe. Gondolataikból a főnök hangja riasztotta föl őket:

– A nagy vadászatra Krikkel, a varázslóval együtt minden előkészületét megtettünk. Itt az ideje tehát, hogy elhagyjuk a barlangot és útnak induljunk.

Miközben a vadászok magukhoz vették fegyvereiket, az asszonyok, lányok és fiúk pedig az összegöngyölt állatbőröket rakták vállukra, Nub tovább rendelkezett:

– Halljátok parancsaimat!

– Hallgassuk meg mindnyájan Nub parancsait! – kiáltozták a vadászok. – Halljuk hát, halljuk!

Egyszerre csend lett, s Nub folytatta:

– Az öregek, akiknek testét az erő már elhagyta, a barlangban maradnak, s gondozzák a tüzet, amíg visszatérünk. Velük együtt itthon maradnak az idősebb asszonyok is, akik a hosszabb utat már nem bírják, ők gondoskodnak majd arról, hogy a tűznek mindig elég tápláléka legyen. Nem jön velünk Bal, Dor és Erd sem, ők a barlangot őrzik, és azzal törődnek, hogy az öreg férfiak és asszonyok ne éhezzenek. A zsákmány egy részét Motnak adják, aki a folyó átellenes partjából kiemelkedő szikla kis barlangjában lakik. A többiek mind velem jönnek! Végeztem!

A parancsok elhangzása után a főnök kilépett a barlangból. Krik, a varázsló követte, majd a többi vadász sorakozott föl, s a menetet végül az asszonyok és gyerekek zárták be. A férfiak csupán saját fegyverüket vitték, az asszonyok viszont ugyancsak görnyedtek az összegöngyölt állatbőrök súlya alatt, ráadásul szinte egyiknek a hátáról sem hiányzott a bőrbatyu, amelyben kisgyermekét hordta. Az sem sokat könnyített rajtuk, hogy a bőrök és élelem cipelésében nemcsak a lányok, hanem a nagyobb fiúk is segítettek.

Eleinte a folyóparton haladtak, majd egy szűk völgybe tértek, amelynek fala csupa meredek és kopár sziklából állt; legfeljebb a sziklák tövében tenyészett néhány bokor, valamint moha és páfrány. Hűvös és nyirkos volt a levegő, mert a keskeny völgybe egyetlen napsugár sem hatolhatott be. A harmatos gyep kellemetlenül hűtötte átnedvesedett lábukat. A gyerekek meg-megcsúsztak a síkos köveken, s a többiek hahotája közben nagyokat estek a harmat lepte, magas fűben.

Szomorú volt ez a völgy. Nem csoda tehát, ha a társaság egy

csapásra felvidult, amikor a sziklafalak kitágultak, s a tájat elárasztotta a napfény. Most már a férfiak és asszonyok is vidámabban haladtak, s a gyermekek arca is örömtől ragyogott. Gyakrabban hangzott a fiúk jókedvű kurjantása is, amikor megpillantották a köveken melegedő tarka gyíkokat vagy a virágról virágra röppenő, nagy és rikító színekben pompázó pillangókat.

Aztán tágas völgybe érkeztek.

Nub megállást parancsolt, s amikor mindnyájan köréje sereglettek, így szólt:

– Eddig közös volt az utunk. Most kettéválik. Az asszonyok és gyermekek továbbmennek a Naposvölgyben. A vadászok közül Chen, Ard, Ben és Har tart velük. Ren is csatlakozik hozzájuk. A vezetéssel Chent bízom meg.

Mielőtt azonban Chen a rábízott kis csoporttal elindult volna, a varázsló nyafogó hangon hozzáfordult:

– Várj csak, Chen! Magaddal kell vinned a lócsont belsejében szunnyadó tüzet! Másképpen nem szabad tüzet gerjesztened a Magasszikla alatt!

Ezután segédjétől, a hajlott hátú Sortól átvette az egyik csontot, s odaadta Chennek, aki az öreg Rent szólította elő.

– Átadom neked, Ren, az üreges lócsontban alvó tüzet – mondotta Chen szertartásosan. – Gondod legyen rá!

Ren, miután magához vette az izzó taplóval és parázzsal megtöltött csontot, halk hangon csupán ennyit mondott:

– Ne félj, Chen, jól tudom, hogyan kell gondozni az izzó parazsat és a taplót!

– Nos, előre hát! – rendelkezett Nub. – Idejében célunkhoz kell érnünk.

A völgy csendjét vidám búcsúkiáltások verték föl; a két csapat ismét útnak indult, mindkettő más irányban. Nub a vadászaival a tágas völgynek fordult, Chen pedig a maga csapatával a Napos völgyben menetelt tovább.

Nagy út állt még a Chenre bízott asszonyok, gyermekek és vadászok előtt.

Fejük fölött járt már a nap, amikor néhány hatalmas bükkfa koronájának árnyékában rövid pihenőt tartottak. Aztán megint siettek tovább a verőfényes völgyön át.

Késő délután értek a völgy végére.

Terjedelmes síkság terült el előttük; a távolban magas és nagy sziklák emelkedtek a magasba, amelyek egyik oldala meredeken lejtett, a másik pedig fokozatosan a füves steppébe ment át.

Chen megállt, s karjával előremutatott:

– Ott a Magasszikla, ahova igyekszünk!

A fiúk boldogan fölrikkantottak, s a magas füvön keresztül a meredek sziklákhoz iramodtak. Utánuk a többiek is kiléptek; derűs arcuk örömtől sugárzott, hiszen nemsokára céljukhoz érnek.

Útjuk utolsó szakaszát gyorsan maguk mögött hagyták. Szinte észre sem vették, s máris ott álltak a szikla alján. De a legkisebb gyermekeken kívül senki sem pihenhetett meg. Chen szüntelenül osztogatta parancsait, amelyeket a többiek készséggel hajtottak végre.

Mindnyájan serényen dolgoztak.

Az asszonyok és lányok kibontották az összegöngyölt állatbőröket, a szikla alján egyenként szétteregették őket, úgyhogy a végén mint holmi apró szigetek sorakoztak egymás mellett. Közben a fiúk mindenhonnan köveket hordtak össze,

amelyekből az asszonyok kiválogatták a leglaposabbakat, és gondosan illesztették oda, ahova éppen kellett. Siettek, hogy munkájukkal a vadászok visszatérése előtt elkészüljenek, akik a sziklák környékén a bokrokról vékonyabb és vastagabb ágakat gyűjtöttek, sőt a kisebb fákat tövestől kitörték, s az egészet halomra rakták. Innen aztán néhány fiú és lány hordta vagy húzta az ágakat, kisebb fatörzseket a dolgozó asszonyokhoz.

Az állatbőrök szétteregetésével és a kőlapok lerakásával az asszonyok éppen végeztek, mire a vadászok visszajöttek. A férfiak nem sokat beszéltek, haladéktalanul munkához láttak. Kőeszközeikkel minden szétterített állatbőr körül kis gödröket ástak, amelyekbe vastagabb ágakat vagy kisebb fatörzseket állítottak, tövükhöz köveket helyeztek, hogy szilárdabban álljanak, majd amikor ezzel a favázzal elkészültek, az egészet bőrökkel és vékonyabb leveles gallyakkal befödték. Végül minden hevenyészett vityilló köré sekély árkot is ástak.

A kunyhók kibélelésének és a sekély árkok megásásának fontosságára a tapasztalat tanította meg őket. Legutóbb ugyanis, amikor itt táboroztak, esősre fordult az idő. Az átázott föld igen síkossá vált. Elég volt egy óvatlan vagy elhamarkodottabb lépés, lábuk megcsúszott, s egész testükkel végigvágódtak a kellemetlen sárban. S mert a kunyhókat kis árkok sem vették körül, az esővíz alkalmi otthonukba is behatolt, átnedvesítette az agyagpadozatot, amely szintén csúszós sárrá változott. Ezeken az esős és számukra vesződséges napokon tanulták meg, hogy helyesebb, ha a kellemetlenségek megelőzése végett a padozatra állatbőröket raknak, a kunyhó köré pedig sekély árkokat ásnak, amelyek az esővizet elvezetik.

Amíg a vadászok a kunyhók felállításával foglalatoskodtak, az

öreg Ren leguggolt a száraz fűből és vékony gallyakból összehordott halom mellé, kiválogatott egy maroknyi finom szálú füvet és egy nyalábnyi rőzsét, s amint ezzel elkészült, a lócsontból taplót és parazsat szórt a gyúlékony fű- és rőzsekeverékre. Aztán térdre ereszkedett, és néhányszor jó erősen megfújta az egészet. A szikrák szerteröppentek, s egypár közülük a száraz fűre hullott. A kavargó füstben kis lángok jelentek meg, amelyek egyre nőttek és hatalmasodtak, majd élénk pattogás-ropogás közepette borították el a száraz gallyakat.

Most a fiúk új feladatot kaptak. Szétszéledtek a környéken, s ölükben száraz ágakat hordtak a máglyához, hogy az öreg Rennek mindig elegendő tartaléka legyen a felszított tűz táplálására. Segítettek a férfiak is, mert tudták, hogy a következő napokon sok fára lesz szükség, hiszen nemcsak ennek a tűznek nem szabad kialudnia; nemsokára egyebütt is új tüzek lobbannak föl.

Mialatt a fiúk és férfiak a fát gyűjtötték, az asszonyok és lányok füvet, mohát és leveleket hordtak a kunyhóba, hogy mindebből és a magukkal hozott állatbőrökből puha fekhelyeket készítsenek, ahol bizonyára jólesik majd a megszolgált pihenő.

Mindnyájan javában dolgoztak még, amikor egyszerre csak észrevették, hogy ellenkező irányból asszonyok, lányok és fiúk kíséretében idegen vadászok közelednek a sziklához. Örvendező ujjongással állapították meg, hogy az érkezők a Kéksziklától jönnek, és Song főnök baráti csoportjához tartoznak, akik a szikla másik oldalán ütnek tábort, s akikkel, majd néhány boldog és vidám, de izgalmakban is bővelkedő

napot töltenek együtt.

Hosszas fogadtatásra azonban nem volt idő. Rengeteg munka várt még rájuk, amelyet napnyugtáig, mielőtt a tájra ráborul az éjszaka sötétje, mind el kellett végezniük.

Kis idő múltán tehát serényen folytatták munkájukat, s már előre örültek, hogy az eljövendő napokon marad szabad idejük is elegendő, amikor csak magukkal kell törődniük.

A nap végéhez közeledett.

Az égbolt besötétedett, az esthajnali csillag már tündöklő fénnyel ragyogott a Magasszikla fölött. A fáradt gyermekek rég aludtak a rögtönzött kunyhókban, de a fiúk, lányok és asszonyok is készülődtek már az éjszakai pihenőre. Csupán a vadászok üldögéltek még a tűz mellett, amelyre az öreg Ren gondosan vigyázott, de nekik sem volt beszédes kedvük. Rajtuk is látszott a fáradtság.

– Jobban tesszük – szólalt meg Chen –, ha mi is pihenőre térünk. Te, Ard, Rennel együtt a tűz mellett maradsz, s őrködsz az alvók nyugalma fölött. Aztán én majd fölváltalak, engem Ben vált föl, Ben után pedig Har áll őrt.

Így hát a tűz mellett csak az öreg Ren és Ard maradt. Ren szundikált. A beszéd is fárasztotta, s nem vágyott egyébre, mint nyugalomra. Ard a világért sem zavarta volna a bóbiskoló öreget. Szétnézett a tájon, amely néhány napig otthont ad nekik, s ahol annyi izgalmas esemény vár reájuk, hogy aztán hosszú ideig lesz miről beszélniük.

Mindenütt csend és béke uralkodott. Odább, a meredek szikla túlsó oldalán szintén tűz lobogott, mellette egy másik öreg szundikált, s egy másik fiatal vadász vigyázta az alvókat.

Az éjszaka halkan ráborult a tájra, s csodaszép álmokkal

ajándékozta meg a pihenőket.

Messze attól a tűztől, amelynek melegében Ren bóbiskolt és Ard őrködött, másik tűz lobogott. Mellette Nub és Song, az előre megbeszélt helyre felvonult két baráti csoport két főnöke ült. Amióta a főnökök találkoztak, egyébről sem beszéltek, mint a küszöbönálló közös vadászatról. Miután mindent aprólékosan megtárgyaltak és meghallgatták a terepszemlére küldött vadászok jelentését, úgy határoztak, hogy egybehívják a vadászokat, és közlik velük a vadászat együtt kidolgozott tervét. Ez meg is történt. Utána a vadászok szétszéledtek a tűztől, hogy valamilyen megfelelő zugot találjanak, ahol átaludhatják az éjszakát. Nub és Song a tűz mellett maradt, mert a vadászattól függetlenül is sok dolgot kellett még megvitatniuk és tisztázniuk.

Távolabb Krik, a varázsló ült Guggal, a másik csoport varázslójával. Titokzatosan suttogtak, olyan halkan, hogy illetéktelen fülekhez még csak egyetlen szócska sem juthatott el.

A reggeli hideg már jóval napkelte előtt fölébresztette a vadászokat. De nemcsak a hideg, a nagy vadászatot megelőző izgalom sem hagyta aludni őket.

Mindnyájan talpon voltak már, s csupán főnökeiket és parancsaikat várták. De nemsokára a főnökök is megjelentek, akiket a vadászok örömkiáltásokkal és ujjongással fogadtak.

A két főnök is jókedvvel köszöntötte a vadászokat. Nub és Song odalépett a maga embereihez, kiadta az első parancsokat, majd elindult velük a végeláthatatlan steppére.

Kint a steppén a két csoport vadászai nagy ívben sorakoztak föl. Messze előttük csak a végtelen fűtenger hullámzott, amelyet nap égette sárga foltok tarkítottak. Úgy festett a steppe, mintha nem is volna rajta élet. Márpedig Nub és Song jól tudta, hogy valahol a távolban két nagyobb lócsapat legelészik, amelyet a vadászoknak körül kell keríteniük, majd meg kell akadályozniuk, hogy ebből a zárógyűrűből a vadlovak kitörjenek és elmeneküljenek.

Nub néhányszor élesen belefújt a rövid állatcsontokból készített sípba, majd rögtön elrendelte, hogy a vadászok félköre lassan induljon meg előre.

Sokáig és óvatosan haladtak, amikor végre elég messze előttük feltűnt az egyik lócsapat. Gyorsan a földre vetették magukat, s biztos takarásban kúsztak tovább.

Aztán Nub parancsára abbahagyták a kúszást, s mozdulatlanul, hangtalanul feküdtek a földön. A vadlovak csapata, még mindig elég messze tőlük, békésen legelészett. Az állatok egymástól kisebb-nagyobb távolságban lassan lépegettek a messzeségben kirajzolódó Magasszikla irányában. Éhesen és mohón harapdálták a füvet, s elsősorban a zöldebb, lédúsabbnak ígérkező szálakhoz igyekeztek hozzájutni. Hosszú nyakukat és lehajtott fejüket csak néha emelték föl, hogy elkergessék az oldalukon vagy hátukon megtelepedett nagy és kellemetlenül csípő bögölyöket. A kövér csikók nem tágítottak időnként elégedetten felhorkantó anyjuk mellől. Egy nagy termetű csődör hébe-hóba körülnyargalta a legelőt, jobbra-balra szimatolt, de szemével semmi olyat nem látott és orrával sem érzett olyasmit, ami nyugtalanságra adott volna okot.

De nemsokára enyhe szellő kerekedett, s fújdogált

szüntelenül. A csődör most már érezhetett valamit a levegőben, mert futásnak eredt, s az egész csapat követte.

A vadászok azonnal üldözőbe vették a lovakat.

Valahol a távolban a másik lócsapat is menekült. Alighanem Song vadászai elől, akiknek a szagát ugyancsak a szellő vitte el az ott őrködő csődör érzékeny orrához.

A vadlovak mindkét csapata a Magasszikla felé iramodott, utánuk nagy ívben törtettek előre a két csoport vadászai.

Jó hosszú ideje követték már a vadászok a legnagyobb óvatossággal a lovakat, amelyeket mind közelebb és közelebb szorítottak a Magassziklához. Szemlátomást fokozódott a lovak izgalma; csupán pár pillanatra álltak meg, hogy legeljenek, de nem tudtak sehol megnyugodni, s máris rohantak tovább.

A lengedező szellő fölerősödött, s a kellemetlen szag még erősebben csapta meg az állatok orrát.

Megint abbahagyták a legelészést, s a csikók és fiatalabb lovak körül egy tömegbe verődtek. A mének izgatottan nyargalásztak föl és alá, horkantottak, nyerítettek, közben meg-megálltak, fejüket a szélnek fordították, s kitágult orrlyukkal szimatoltak a levegőben. Érezték, hogy a szellő most már kétségtelenül valami furcsának és félelmetesnek az előhírnöke. De hiába erőltették a szemüket, még mindig nem láttak semmi gyanúsat és szokatlant. Tovább nyargalásztak egybeverődött társaik körül, ismét szaglásztak, s feszült izgalommal hegyezték fülüket.

S az a furcsa és félelmetes valami mégis bekövetkezett.

A steppe egyik pontján, ahol a magas fűszárak már rég elszáradtak és megfásodtak, Krik guggolt, a varázsló, s az üreges csontból izzó parazsat és taplót szórt a földre. Miután a csont

egész tartalmát kiöntötte, a tapló fölé hajolt, jól megfújta, s amint a szikrák szerteröppentek, ráparancsolt segédjére, hogy a szikrákat változtassa tűzzé. S amíg a púpos Sor szorgos fújással lángra igyekezett lobbantani a szikrákat, Krik magasan a feje fölé emelte a kezét, majd felindult hangon rákezdte:

– Ébredj föl, ó, szunnyadó Tűz! Ébredj föl, s marj a fűbe, amely itt van mindenütt körülötted, s lángnyelveidre vár!

S amint az apró lángok a száraz fűbe kaptak, s minden irányban elharapóztak, a varázsló fölkacagott, s ujjongva szónokolt tovább:

– Rohanj előre, ó, Tűz! A szélnél is gyorsabban száguldj! Ne térj ki semmi elől! Meg se állj a Magasszikláig! Azt adom neked, amit a legjobban szeretsz. Sok zsíros csontot kapsz. Olyan ínyencségben lesz részed, amelynek megemésztésében a legnagyobb örömödet leled. Rohanj tehát, ó, Tűz, s ne törődj semmilyen akadállyal!

Ismét eszelős kacagás tört elő a varázsló fintorgó ajka közül, s egybevegyült az égő fű pattogásának és panaszos sziszegésének hangjával.

A legközelebb álló vadászok a tűzhöz ugrottak, hosszú fűkötegeket és vesszőnyalábokat dugtak a lángokba, majd amikor azok lobogó kis fáklyákká változtak, elindultak velük, és szanaszét újabb meg újabb tüzeket gyújtottak.

Ugyanilyen tüzek lobbantak föl ott is, ahol Song várakozott a vadászaival.

A Magasszikla irányában áramló szél kiterjesztett szárnyain féktelenül rohant a tűz előre. Minél tovább száguldott, annál magasabbak, hatalmasabbak és pusztítóbbak voltak a lángok, annál gyorsabban egyesültek összefüggő, vörösen világító

lángtengerré, amely mindent körülzárt, s amely elől már csak menekülni lehetett.

Rémülten menekültek előle a lovak is.

Ám nem a megszokott meneküléssel; ez már eszeveszett és őrült vágtatás volt. Egyik sem törődött a másikkal, s ha valamelyik fölbukott, számára nem volt mentség. Azokat a gyengébb csikókat, amelyek elmaradtak anyjuktól és kimerülten leroskadtak, az utánuk rohanók agyontaposták. A rettenetnek ebben a pillanataiban nem volt könyörület, sem sajnálat, mert az üldözöttek mind tudták, hogy életük forog kockán, s mindegyik meg akart menekülni.

Mialatt a lovak csapata rémülten és fejvesztetten rohant a végzetébe, a vadászok a felégetett steppe peremén a Magassziklához igyekeztek. A füstfelhőkön innen Nub vadászai, túlnan Song hívei siettek céljukhoz. Ömlött róluk a verejték, s nyitott szájjal kapkodták a napsütéstől és tűztől átforrósodott levegőt.

Ma egészen másképp festett a steppe, mint egyébkor. S csupán azért, mert most a rettenet és borzalom vágtatott végig a tájon.

Azok a vadászok, akik az elmúlt éjszakát a Magasszikla alján alkalmi kunyhókban töltötték, szintén ébren voltak már kora reggeltől. Toldozgatták-foltozgatták a kunyhókat, ahol erre szükség mutatkozott, néhány tűzpadot készítettek, amelyekhez ülőkének köveket hordtak, s amikor mindezzel végeztek, Chennel és egypár fiúval együtt elmentek a táborból.

Egy darabig a meredek sziklák mentén haladtak, majd ott, ahol a sziklák láncolata enyhe lejtéssel a steppébe ment át,

nekivágtak az emelkedőnek, hogy aztán a Magasszikla lapos és széles tetejére jussanak.

A másik oldalról Song ide beosztott vadászai kapaszkodtak a magasba.

Mind a két őrhely fontos szerepet kapott a nagy vadászat tervében. Nemcsak azért, mert innen a vadászok jól áttekinthették a Magasszikla körül elterülő síkságot, sőt a távoli steppére is elláttak, hanem azért is, mert a hajszolt lovak egyedül itt törhettek ki a vadászok szorítógyűrűjéből. Ezért hozták ide magukkal a vadászok az izzó parázzsal megtöltött üreges csontot is, hogy tüzet szíthassanak, amelynek segítségével alkalmas pillanatban új lángfalat gyújthattak a menekülő lovak megállítására.

Sokáig vártak a vadászok, amíg végre meglátták a távolban az ijedten menekülő lovakat, valamint a mögöttük hömpölygő láng- és füsttengert.

Chen azonnal elrendelte, hogy a vadászok és fiúk széledjenek szét, s égő fáklyáikkal a lejtő egész hosszában új tüzeket gyújtsanak. Ő maga az őrhelyen maradt, s figyelte a rohanó lovakat. Hol volt már a két lócsapat! A rémült állatok egyetlen tömegben száguldottak; csak el és minél messzebb a tűzhalállal fenyegető lángoktól!

Egyszerre csak Chen észrevette, hogy az egyik elöl vágtató ló irányt változtatott, és arra tart, ahol lejuthat a folyóvölgybe, s így megkerülheti a Magasszikla meredek falát. Chen gondolatait most már csupán az a kérdés izgatta, vajon Song vadászai meg tudják-e akadályozni, hogy a lovak kitörjenek.

A várakozás pillanatait Chen örökkévalóságnak vélte. Ám elégedett mosolyra derült az arca, amikor látta, hogy a lovak

hirtelen megtorpannak a fellobbanó új lángfal és felgomolygó füstoszlop előtt.

A mosoly azonban hamar eltűnt az arcáról.

A lovak ugyanis nem az eredeti irányba, a Magasszikla pereme felé fordultak, hanem egyenesen arra, ahol ő vigyázott a vadászaival. Azonnal fölpattant a földről, s hangosan kiáltott:

– Felénk tartanak a lovak! Ne, hagyjátok, hogy megszökjenek!

De amikor megállapította, hogy a steppe füve ott is ég, mégpedig meglehetősen széles sávban, megnyugodott, hiszen a lovak számára ezen a szakaszon sincs menekvés.

Ám a következő pillanatban majdhogy földbe gyökerezett a lába az ijedségtől.

Észrevette, hogy nem messze tőle a lángok lappadnak; valószínűleg azért, mert zöld növényzettel borított ingoványos terület húzódik alattuk, amely a lángokat lelohasztja és elfojtja,

vagy pedig talán azért, mert a tűz kavicsos rétegre terjedt át, s elegendő száraz fű hiányában nem loboghat.

Chen jól tudta, hogy most gyorsan és bölcsen kell intézkednie, ha nem akarja kockáztatni az egész vadászat sikerét.

– Hozzám, mindnyájan ide! – kiáltotta, s máris rohant a tűzhöz, amelyből kirántott néhány égő ágat, és a száguldó lovak elé sietett.

Ugyanezt tette Ard és Har is. Szintén égő fáklyát ragadtak, mert ők is észrevették, hogy a tűz hamvad, s talán meg sem akadályozhatja a lovak menekülését.

S az emberi bátorság mindenek fölött diadalmaskodott. Vajon nem a legnagyobb elszántságról tanúskodik-e a három férfinak az a döntése, hogy szembeszáll a megvadult lovakkal? S csupán azért, nehogy szemrehányás illesse őket, mert nem tettek meg mindent, amit meg kellett volna tenniük. Van-e szebb, mint a vállalt kötelesség teljesítése, még ha életünk is az ára? Hiszen mit jelentett ennek a három embernek az ereje a tűzhalál borzalmaitól rettegő és rémülten vágtató vadlovak egész csapatának erejével szemben? Semmit, vagy legföljebb éppannyit, mint amikor három vízcsöpp akar megbirkózni a vízeséssel.

A három bátor férfival azonban a riadt lovak patája mégsem tudott elbánni.

Az történt ugyanis, hogy a vadászok és lovak közt húzódó térség fölött váratlanul füstfoszlányok kezdtek szálldosni, a fűben pedig apró lángocskák villantak föl, amelyek a szélben gyorsan szaporodtak és erősödtek.

A levegőben csípős égésszag és maró füst terjengett, a

lángokban álló fű hevesen pattogott.

A rohanó lovak hirtelen megtorpantak, megfordultak, s vágtában igyekeztek most már a Magasszikla tetejére. Ez volt az egyetlen pont, ahol nem lobogott a tűz és nem gomolygott a füst.

Mindössze egy mén ágaskodott fel, majd vad nyerítéssel nekirontott a vadászoknak. Nem támadás volt ez, inkább csak életmentő kísérlet. Hiszen ahol a vadászok álltak, ott egyelőre nem égett tűz, s ez a hely menekülési lehetőséget ígért. S a legnagyobb veszedelem pillanatában a hatalmas csődör legyőzte félelmét, szembe mert fordulni nagy ellenségével, az emberrel. Gyors elhatározással előreugrott, hogy meneküljön. Három további ló követte.

Ard néhány tértölelő lépéssel a lovak mellett termett, hogy föltartóztassa őket. Ezek azonban mint a szélvihar repültek el mellette. Csupán az utolsó, amelyhez Ard az égő fáklyával a legközelebb állt, ágaskodott föl, kétségbeesetten fölnyerített, majd mellső lábának patájával megcélozta a vadász fejét.

A rettenetes ütés azonban nem érte Ard koponyáját, mert Chen az utolsó pillanatban magához rántotta vadásztársát. Így aztán a pata csupán a vállat találta, s nem is túl nagy erővel. De az ütés mégis fájt, s a vállon pillanatok alatt jókora véraláfutás kéklett. S amíg Ard a sebet vizsgálgatta, a ló vadul menekült a többi után.

– Légy óvatos! – korholta haragosan Chen a barátját. – Miért kockáztatod az életedet, ha erre semmi szükség? Miért nem hagyod futni azt a pár lovat, amikor az egész csapat amúgy is a Magasszikla tetejére törtet, ahonnan nem menekülhet. Vigyázz magadra.

A sebesült vadász hallgatott, de Chen szavait jól az emlékezetébe véste. Kétségtelenül rászolgált barátja korholására. Válla ugyan sajgott, de bensőjét eltöltötte az élet öröme, és szívében mérhetetlen hálát érzett Chen iránt.

De hosszas fontolgatásra most nem értek rá. Az égő félkör hovatovább bezárult a lovak mögött, egyre kisebbedett, s az állatokat a magas és meredek szikla peremére szorította.

A lovak első rendezetlen vonala már elérte a szikla szélét. Amikor a menekülő lovak meglátták az előttük tátongó mély szakadékot, megtorpantak, s vissza akartak fordulni. Ágaskodtak, vadul kapálták patájukkal a földet, de minden hiába, az utánuk következők nyomásának nem állhatták ellent. Pár pillanatig erejük utolsó megfeszítésével még tartották ugyan magukat, de aztán egymás után zuhantak a mélységbe, ahol összetört tagokkal, szétvert fejjel élettelenül terültek el.

S utánuk a többiek is zuhantak, egyre csak zuhantak.

Vidám volt az este a Magasszikla alján.

A nagy vadászat várakozáson felül sikerült. Most aztán lesz hús és állatbőr bőséggel!

A szikla alatt elterülő térség közepén hatalmas tűz lobogott. A két főnök, a két varázsló és a baráti csoportok néhány idősebb vadásza ülte körül. Ez volt a fő tábortűz, amely csak akkor gyulladt ki, amikor a vadászat végeztével már minden férfi visszaérkezett a táborba. Ez a tűz egyébként a két vadászcsoport barátságát is jelképezte; az előkészített száraz fű- és rőzsehalmazra maguk a főnökök szórtak izzó parazsat, mégpedig abból a tűzből, amely a barlangjukból elhozott taplótól és parázstól lobbant lángra.

Tűz lobogott több kunyhó előtt is. Mindegyik mellett vadászok pihentek, s a mai nap eseményeit tárgyalták. Felidéztek minden apróságot, minden ügyes vadászcselt és sikerült furfangot, de a vigyázatlan cselekedetek és balesetek megvitatásáról sem feledkeztek meg.

Az asszonyok is megpihenhettek. Kisebb csoportokban üldögéltek, s a gyerekekről, a munkáról és a mindennapi gondokról beszéltek.

Minden tűzön nagy darab húsok sültek. Sercegett, sült a vacsora a felhevített köveken és az izzó parázson. Ma és a következő napokon nem kell takarékoskodni; mindenki annyi húst vehet és ehet, amennyit akar és amennyi belefér. Velős csont, agyvelő és ízletes nyelv is van bőven, jut belőle mindenkinek. Ezért voltak mindnyájan elégedettek, s ezért uralkodott a táborban ünnepi hangulat.

De nemcsak ezért. Ha majd kigyulladnak a csillagok és feljön a hold, megkezdődik a legnagyobb, legdicsőbb ünnepség, amelyet a két csoport a Magasszikla alján már régóta minden esztendőben meg szokott rendezni a nagy vadászatot követő első estén. A legügyesebb fiúk ünnepe ez, akiket ezen a napon vesznek föl a vadászok sorába.

Mindnyájan örültek az ünnepségnek, de legjobban azok a fiúk, akik rátermettségükkel bebizonyították, hogy érettek, s méltók a vadász rangjára. Örültek a fiúk, de szívük táján szorongást és félelmet is éreztek; hátha kedvezőtlenül döntenek róluk a fő tábortűz mellett, a Magasszikla alján, ahol végső fokon és a legszigorúbban bírálják el képességeiket.

A főnökök, valamint a legöregebb és legtapasztaltabb vadászok tanácskozása azonban már véget ért. A fiúk

aggodalma alaptalan volt. A két főnök és a vadászok tanácsa úgy döntött, hogy Nub csoportjából Dont, Kimet és Fant, Song csoportjából pedig Lamot és Tumot avatják vadásszá.

– Minden előkészület megtörtént a vadászok táncára? – kérdezte Nub a csoport varázslójától, Kriktől.

– Én és Gug mindent elkövettünk, hogy hiba ne legyen. Mihelyt a hold feltűnik a szikla fölött, a vadászok tánca megkezdődhet – felelt a varázsló.

Nem volt már messze az a pillanat, amikor a holdnak föl kell bukkannia a világmindenség mélységeiből, hogy a szikla fölött megvilágítsa a sötét égboltot.

Tudták mindnyájan, hogy erre már nem sokat kell várniuk, tehát a vadászok fölálltak a tűztől, ahol eddig üldögéltek, beszélgettek és a húst sütötték, s a nagy tábortűz körül, a várva várt ünnepség színhelyén gyülekeztek. Ide sereglettek az asszonyok és lányok is, akik kíváncsi várakozással, izgatottan tereferéltek és sugdolóztak.

Amint a hold végre megjelent a szikla fölött, a két varázsló azonnal fölpattant a földről. Mindkettő majdnem teljesen meztelen volt, csupán a derekuk táját takarta egy darabka állatbőr. Testüket vörös agyaggal mázolták rikítóra, varkocsba font hosszú hajukból néhány sastoll meredt ki. Arccal a hold felé fordultak, s kinyújtott karral mélyen meghajoltak. Aztán a tűz előtt is hasonlóképpen hódoltak. Ezt követőleg fölegyenesedtek; egyikük, az alamuszi Gug odalépett a lócsonthalomhoz, néhány darabot vett a kezébe, s miközben a csontokat gondosan a tűz szélére rakta, Krik szólalt meg siránkozó hangon:

– Ó, Tűz, szeretett barátunk, fogadd el tőlünk a zsíros

csontokat, amelyeket neked ígértünk, ha segítesz bennünket a nagy vadászaton! Fogadd el, és fogyaszd kedved szerint! Sok csontot kapsz még, mert nagy volt a te segítséged. Harapj beléjük, harapj csak, mert nem tudunk elképzelni semmi olyat, ami neked jobban ízlenék!

Ezzel a csonthalomhoz ugrott, s most ő rakta a csontokat a tűzbe. S mialatt ilyképpen buzgólkodott, nyöszörgő hangon Gug fohászkodott a tűzhöz:

– A legnagyobb és legjobb csontokat válogattuk ki, amelyekben a legtöbb a velő. Elégedett vagy-e ajándékunkkal? Szólj hozzánk, mert én és Krik értjük a beszédedet! Beszélj tehát, ó, beszélj!

Maréknyi száraz füvet vetett a lángok közé, amit segédjétől vett át, s Krikkel együtt mereven bámulta a tüzet. A titokzatos fű halkan fölszisszent, majd az egész tűz áthatolhatatlan, kellemes illatot árasztó fehér füstfelhőbe burkolózott. Egyszerre csak ez a füst eltűnt, s a tűz egész terjedelmében itt is, ott is magas lángok lobbantak föl. A varázslók erre vad ugrándozásba kezdtek, forgatták a szemüket, s rikácsoló hangon ordítozták:

– A Tűz elégedett, a Tűz elégedett!

A vadászok földbe gyökerezett lábbal nézték az ugrándozó varázslókat, csodálták azt a tudományt, hogy értenek a tűz nyelvén, a lángok pedig mind magasabbra és magasabbra csaptak, hiszen a csontokból kiolvadt zsiradék egyre élénkebben sistergett az izzó parázson.

Amikor a varázslók végre abbahagyták őrült táncukat, s rikoltozó üvöltözésük elnémult, síri csend következett. De nem tartott sokáig, mert a varázslók, alighogy kifújták magukat, a főnökök elé léptek, s föltették a kérdést:

– Kit vesztek föl a fiúk közül a vadászok sorába?

– Dont, Kimet és Fant – válaszolta Nub.

– Lamot és Tumot – egészítette ki a névsort Song.

– Szólítsd őket a tűzhöz, Nub! – rendelkezett Krik.

– Cselekedj hasonlóképpen, Song! – jelentette ki Gug.

A két főnök elegett tett a varázslók kívánságának. A fiúk fölsorakoztak a tűz mellett, a varázslók pedig odaléptek a főnökök kőpadjához, lehajoltak, s a zsiradékkal kevert sárga és vörös agyagból letörtek egy-egy darabkát. Visszatértek a fiúkhoz, s egyik is, másik is mázolni kezdte festékkel a maga csoportjához tartozó egy-egy fiú arcát és testét. Mialatt az egyeneseket vagy hullámvonalakat rajzolták, minden mozdulatukat sejtelmes varázsigék mormolásával kísérték, amelyek szerintük megóvják majd a jövendő vadászokat a sebektől, és erőt, ügyességet adnak nekik.

Mázolni kezdte magát a többi vadász is. Mindegyik letört egy kisebb darabot a színes agyagból, s ujjával ábrákat festett a testére. Rikítók, egyszerűbbek vagy bonyolultabbak voltak ezek az ábrák, aszerint, hogy melyik vadász milyen kézügyességről vagy ötletességről tett tanúságot.

Amint a varázslók elkészültek a fiúk befestésének szertartásával, megparancsolták a vadászjelölteknek, hogy lépjenek főnökeik elé.

Nub és Song előtt öt fiatal, jól megtermett fiú sorakozott föl. Mindnyájan magasak és karcsúak; lábuk szilárd, karjuk izmos, mellük dongás, testük rugalmas. A tűz bronzvörös fénnyel világította meg őket. Mozdulatlanul álltak, s úgy festettek, mint az egészség és erő élő szobrai.

A főnökök fölálltak kőpadjukról, s gyönyörűséggel nézték az

öt remek ifjút, aki nemsokára a vadászok és. harcosok sorait gyarapítja majd, s aki csoportja erejének, virágzásának új és biztos pillérévé válik. Ugyanilyen szeretettel nézte a fiatalokat Chen, aki Nub mellett állt, s kezében három lándzsát tartott. Büszke volt arra, hogy az egyik fiú tőle sajátította el a vadászat mesterségét és a harci tudományokat.

A megilletődött csendben Nub szava hangzott:

– Don, Kim és Fan! Legyetek bátor harcosok, ügyes vadászok. Így kívánja ezt a csoport, amelynek tagjai vagytok. A ti erőtök a csoport ereje, és a csoport ereje a ti erőtök.

Ezzel kivette Chen kezéből a három lándzsát, s minden fiúnak átnyújtott egyet, majd még ennyit mondott:

– Ezek a lándzsák, amelyeket a csoport ad nektek, mindig az imént elhangzott szavaimra emlékeztessenek benneteket!

Nub után Song lépett elő:

– Lam és Tum! Szívetek legyen bátor, karotok erős, szemetek vegye észre messziről a vadat és a fenyegető ellenséget. Ez a ti érdeketek, és csoportunk érdeke.

Egyik vadászától átvette a nyilakat és a két íjat, s miután szétosztotta a fegyvereket a fiúk között, így folytatta:

– A csoport által nektek ajándékozott íjak és nyilak szüntelenül emlékeztessenek titeket ma elmondott szavaimra!

A két főnök ezután jobbjával megérintette a fiúk vállát, majd emelt hangon jelentette ki:

– Mostantól a vadászok közé tartoztok, s velük együtt ülhettek a tűz mellett.

A főnökök utolsó szavai elvesztek a többi vadász ujjongó felkiáltásainak zajában. Az örvendező asszonyok és a mosolygó lányok is kivették részüket az ünneplésből. Mindenütt örömtől

ragyogtak az arcok, s ebben a pillanatban őszinte emberi boldogság költözött a szívekbe.

Alig csillapodott valamelyest a férfiak és asszonyok vidám lármája, a tűz mellett fölhangzott a varázslók dallamtalan éneke, amelyhez sötét kíséretül a varázslósegédek verték a kivájt fatörzsből és mindkét végén ráfeszített bőrdarabokból összeeszkábált kezdetleges dobot.

Néhányan a legidősebb vadászok közül szintén a tűzhöz léptek, a dob ütemére csapkodni kezdték kezükkel a combjukat, s egyre bátrabban csatlakoztak a varázslók egyhangú dünnyögéséhez. A többi vadász nagy körbe állt, s miután közrefogta Dont, Kimet, Fant, Lamot és Tumot, toppantott egypárat a lábával, előbb lassan és majdnem hangtalanul, de aztán csak úgy dongott a föld a gyorsuló lábdobbantások alatt.

Az ének mindinkább erősödött, s lassanként magasabb hangnemekbe csapott át.

A vadászok abbahagyták a döngölőt, s most nyújtott ugrásokkal kezdtek táncolni a tűz körül. Aztán hirtelen fölbomlott a kör, a táncolók két szemben álló sort alkottak, s nekiszegezett fegyverrel és vicsorító arccal törtek előre, mintha kölcsönösen meg akarnák egymást semmisíteni. De alig jutottak elérhető távolságba, megint hátraugrottak, fegyverüket leeresztették és ábrázatuk barátságosra szelídült. Ismét körbe sorakoztak, s hol halkabb, hol vadabb kiáltások közepette körültáncolták a tüzet, miközben fegyverükkel magasan a fejük fölött hadonásztak.

Az asszonyok, lányok és fiúk izgatott kíváncsisággal nézték a vadásztáncot, amelyet csak a legnagyobb és legjelentősebb események alkalmával rendeztek meg. Nem volt az ilyesmi gyakori látványosság.

A varázslók hirtelen magasra kanyarították hangjukat, s éneküket néhány visító akkorddal fejezték be. A hosszan elnyújtott végakkord után gyors, szaggatott kurjongatás következett. Ez az ütemes és véget nem érő rikoltozás a többieket is elragadta, s most már mindnyájan eszelősen ordítoztak. Ugrándoztak, rázták magukat, forogtak jobbra-balra, mélyet hajoltak, majd nagyot lendültek a magasba, kézzel-lábbal kalimpáltak vagy feszes testtartással egy helyben pörögtek. Arcuk verejtékezett, szemük csillogott, és ereikben forrt a vér.

Tombolt a tánc. A vadászok egyre hevesebb ütemben és féktelenebb izgalommal táncoltak.

S a magasból az ezüstös hold nézte a szabadjára engedett szenvedélyeknek ezt a táncát.

Üde és kellemes reggel bontakozott ki a rózsaszínben tündöklő bölcsőből, amely valahol messze a keleti látóhatár mögött ringott.

A madarak vidám dallal, a harmatos virágok színük pompájával és édes illatukkal, a folyó csendes csobogással, a magas sziklák falaik mosolygó fehérségével köszöntötték a reggelt.

Csupán a vadászok táborából nem hódolt senki a felkelő nap előtt, amely pedig az éjszaka nyomasztó sötétségét és az alvó ember merev önkívületét nappali világossággá, örömöt ígérő életté és szabadsággá változtatja. A táborban mindenki mélyen aludt még a tegnapi mozgalmas események és az esti ünnepség fáradalmai után. Egyedül az őr ült a tűz mellett, de az ő feje is meg-megbicsaklott, s alig tudta legyőzni álmosságát.

A nap a látóhatár fölé emelkedett.

A világosság egyre erősödő hullámai behatoltak a tábor kunyhóiba is, s gyengéden költögették az alvókat. A felnőttek ezzel mit sem törődtek, ám a kisebb gyermekek és csecsemők nem tudtak ellenállni a napsugarak csábító noszogatásának, fölnyitották szemüket, és már nem is csukták le. Egy darabig még békésen heverésztek, de amikor gyomruk követelni kezdte a magáét, nyugtalanul forgolódtak és nyafogtak, s mert fáradt anyjukat ez sem ébresztette föl, keserves sírásra zendítettek.

Az asszonyok egymás után felkeltek, és megetették az éhes apróságokat.

A gyermekek lármája és az asszonyok sürgölődése a többiek álmát is megzavarta. A vadászok ébredeztek.

Amire az utolsó álomszuszékok is előbújtak kunyhójukból, kint már vidáman zajlott az élet. A tűz magasan lobogott,

körülötte sült hús illata terjengett. A tűz körül vadászok ültek; hangosan beszélgettek, vitatkoztak és nevetgéltek. A folyótól azoknak a víg lármája hallatszott, akik lementek, hogy a reggeli fürdéssel fölfrissüljenek. A kunyhók előtt gyermekek játszottak, mellettük az asszonyok trécseltek hangosan. Távolabb lányok sugdolóztak, s fontoskodásukat meg-megszakította csengő kacagásuk.

A gondtalan hangulatot azonban hamarosan komoly munka váltotta föl.

Alighogy mindnyájan jóllaktak, nagy buzgalommal láttak munkához. A férfiak lenyúzták az állatok bőrét, majd húsukat vékony és hosszú szeletekre vagdosták, amelyeket a tűzpad környékén letűzdelt vastag és ágas gallyakra aggattak, hogy a napon vagy a tűz közelében átszáradjanak. Az asszonyok és lányok a lenyúzott bőrökkel foglalatoskodtak; kőkaparókkal eltávolították a rajtuk maradt húscafatokat és az irhát, a megtisztított állatbőröket pedig egymás mellé teregették a földre, hogy egy kicsit megszikkadjanak a napon. A fiúk a vadászoknak meg az asszonyoknak is segítettek, aszerint, hogy hol volt rájuk nagyobb szükség.

Így dolgoztak, szorgoskodtak néhány napon át. Egy kis pihenőre csak este, napnyugta után kerülhetett sor. Ilyenkor a vadászok a tűz mellé telepedtek, s a vadászatok vagy harcok élményeit elevenítették föl, a kunyhók előtt álldogáló asszonyok mindennapi gondjaikról beszélgettek, a fiatalabb vadászok és lányok pedig a tábor környékén csellengtek vidám nevetgélés vagy halk suttogás közben.

Rohamosan közeledett az a nap, amikor a két csoportnak el

kellett hagynia a Magasszikla alján vert közös tábort, hogy ki-ki visszatérjen a maga barlangjába.

Voltak vadászok, akik állatbőrrel és szárított hússal megrakottan már kétszer is fordultak, hogy legalább valamennyit elvigyenek barlangjukba a zsákmányból, de még mindig sok bőr és hús várt elszállításra. Ilyen jól sikerült ebben az esztendőben a nagy vadászat! Több mint száz vadló zuhant le a szikláról, s összetört csontokkal maradt a szakadékban. Most aztán mind a két csoport könnyen átvészeli a telet. Jól tudták ezt mindnyájan, s érthető, ha nagyon elégedett volt mindenki.

A tűz körül ültek.

– Mesélj nekünk, Ren – szólt Nub, a főnök –, mesélj a régi vadászatokról. Hiszen valaha te voltál a legbátrabb a legbátrabbak közül. S a vadászok sorában is a legjobb voltál, mert a vadászat fortélyait egy olyan aggastyántól tanultad, akit a csoportja sohasem felejthet el. Ez az öreg vadász vakmerőségéről volt híres, s fiatal korában egyszarvút ejtett el.

Mérhetetlen csodálattal hallgatták Nub szavait a körülállók.

Milyen vadász lehetett az, aki az erős, vad és titokzatos egyszarvúval is megbirkózott, amelyet a mostani vadászok még sohasem láttak, de annál több félelmetes és hátborzongató történetet hallottak róla az öreg vadászoktól? Milyen erővel és ügyességgel büszkélkedhetett az a vadász, aki szembe mert szállni egy olyan állattal, amely még ma is a legyőzhetetlenség és a szilajság jelképe? Olyan vadász volt egyáltalán, mint ők most? Nem volt egyúttal hatalmas varázsló is? De bárhogyan történt is, az egyszarvú elejtése olyan esemény, amelyről okvetlenül többet kell tudniuk! S így aztán mindnyájan szinte egyszerre követelték:

– Mondd, Nub, hogyan volt! Mondd el nekünk!

– Hadd mondja el Ren! Én is tőle hallottam.

– Halljátok tehát – szólalt meg Ren –, mit mesélt nekem hajdanában egy öreg vadász!

Néhányszor megköszörülte a torkát, s elkezdte:

– Valamikor régen csoportunk másutt élt. Azt a tájat fiatalabb vadászaink már csak hírből ismerték. Nem volt arra hegy, csupán egy hatalmas síkság, amelyet folyók szeltek át, s füves területek, bokrok és erdők borítottak. Ingovány, láp és mocsár is akadt elég, ahol rengeteg vízimadár tanyázott. Egyszóval ilyen környéken táborozott akkoriban a mi csoportunk.

– Barlangban? – kérdezte Chen.

– Említettem már, hogy nem volt arra sem halom, sem szikla; csak síkság és síkság mindenütt – válaszolta Ren.

– Hát akkor hol rejtőztek el az emberek, ha esett az eső vagy havazott? – érdeklődött At.

– Úgy hallottam az öreg vadásztól – mondotta Ren –, hogy a vadászoknak nem volt barlangjuk.

– S hol tanyáztak?

– A földben – válaszolta Ren, s halkan fölnevetett.

A vadászok értelmetlenül néztek rá, de Ren nem sokáig hagyta őket kétségekben.

– Az akkori vadászok – folytatta – néhány nagyobb, de sekély gödröt ástak, körülöttük vastag ágakat és vékonyabb fatörzseket erősítettek a földbe, amelyeket vesszőkkel és fűnyalábokkal átfontak, s az egészet állatbőrökkel befödték. Hogy a bőröket a szélviharok ne hordják el és ne szaggassák össze, a tetőre nehezékül csontokat és mammutagyarakat raktak. Ezek a

kunyhók szilárdak voltak, sehol sem volt rajtuk lyuk, legföljebb a föld közelében hagytak rést, amelyen a vadászok ki- és bejártak. Némelyütt olyan nagy kunyhókat építettek, hogy közepükön akár tüzet is rakhattak.

– Egészen jó tanyájuk volt – dicsérte Chen a régi vadászok találékonyságát.

– Jó és meleg – helyeselt Ren. – Az esővíz nem szivároghatott be, a jeges hóviharok csak a kunyhók körül süvítettek dühösen. Az idő tájt az erdő és a steppe bővelkedett állatokban. Az egyszarvú számított a legértékesebb vadnak. De olyan ritka volt, hogy a vadász csak itt-ott bukkant a nyomára. Mindnyájan féltek tőle, mert tudták, hogy gonosz és erős, s hamar gerjed féktelen haragra.

– És hát milyen volt az az egyszarvú? – kérdezte At.

– Mint öreg vadásztársamtól hallottam, körülbelül olyan

nagy volt, mint az orrszarvú, de nem két, hanem csak egy nagyon hosszú és hatalmas szarva volt, amely a homloka közepéből nőtt ki. Ha támadott, úgy rohant, mint a förgeteg. De az ilyen gyors futást nem sokáig bírta.

– Milyen állatokra vadászott? – tette föl Bug a kérdést.

– Nem vadászott állatokra, mert nem hússal táplálkozott. Ugyanazt ette, mint az orrszarvú vagy a mammut.

– Akkor hát miért féltek tőle annyira a vadászok?

– Nemcsak a vadászok kerülték – folytatta Ren. – Rettegett az egyszarvútól az orrszarvú meg a mammut is, sőt még az oroszlán is úgy futott előle, mint a nyúl. Az egyszarvú szerette a nyugalmat és a magányt, s ha valaki vagy valami akarva-akaratlan megzavarta, nem ismert könyörületet.

– S nem volt előle menekvés?

– Sok vadászt és állatot keresztüldöftek már vagy agyontapostak az egyszarvúak. De azért némelykor el lehetett menekülni előlük. Az egyszarvúnak ugyanis éppolyan rossz a látása, mint az orrszarvúnak, no meg aztán dühében és haragjában egészen megzavarodik. Azt pedig mindnyájan jól tudjátok, hogy a vadász is gyakran kerülhet veszedelembe, ha rossz a szeme, vagy ha elragadja a szenvedély és elveszti józan eszét.

Ren rövid szünetet tartott, majd így folytatta:

– Hosszú ideig nyugalomban élt a csoport. A mindenfelé portyázó vadászok egyszer sem említették, hogy egyszarvúval találkoztak volna. Már nem is gondoltak rá, hogy ez a gonosz állat a környékünkön föltűnhet. De aztán mégis jelentkezett. S alighogy megjelent, egy vadászt agyontaposott. Vadásztársa éppen hogy megmenekült. Nemsokára egy vadászt

keresztüldöfött hosszú szarvával. Most már a vadászok nem mertek arra a környékre menni, ahol az egyszarvú garázdálkodott. Emiatt a vadászterület nagy része elveszett, mert az egyszarvú összevissza kóborolt, úgyhogy a vadászok nem tudhatták, honnan és mikor ront rájuk. Így aztán már csak az erdő maradt meg, ahol vadászhattak és bogyókat, gyökereket gyűjthettek. Márpedig ez kevés volt a csoport számára, mert nemcsak a férfiakról, hanem a sok asszonyról és gyerekről is gondoskodni kellett. Az egyszarvú tehát nélkülözést, ínséget hozott ránk. Amikor pedig ez a rettenetes fenevad még egy asszonyt és gyermeket is összetaposott, a tűz mellett olyan hangok kezdtek hallatszani, hogy jobb lenne, ha elhagynák a tábort és máshova költöznének. Sok szó esett erről akkoriban a tűz körül. Egyedül Ug, a csoport legbátrabb vadásza hallgatott, s mozdulatlanul nézte a tüzet. Mindenki várta, hogy szóljon és adjon tanácsot. De ő továbbra is néma maradt. Hallgatott, de annál többet gondolkodott. Hogy végül mit határozott, azt senki sem tudta. Több napon át egyedül ment el reggelenként a táborból, s egy este, amikor visszajött, azzal köszöntötte a tűz mellett üldögélő vadászokat, hogy végzett az egyszarvúval.

– Hogy történt? – kérdezték szinte egyszerre a vadászok.

– Legyőzte ügyességével és megölte az erejével – válaszolta Ren nyugodtan. – Erről a következőket hallottam: Ug, akiben bátor és félelmet nem ismerő szív dobogott, nem riadt vissza a veszedelemtől, s elindult az egyszarvú felkutatására. Akár a farkas, olyan óvatosan lopakodott át a környéken, s hiúzként nyitva tartotta a szemét, vigyázva, nehogy egyetlen neszt is figyelmen kívül hagyjon. Amint megpillantotta az egyszarvút, a nyomába szegődött, s most már nem tévesztette szem elől az

állatot. Messzebbről figyelte, s arra is gondosan ügyelt, hogy a szellő az emberszagot ne vigye az egyszarvú irányába. Attól nem kellett tartania, hogy az egyszarvú észreveszi, mert ez a fenevad távolabbra nem lát jól. Amikor megállapította, hogy kiszemelt áldozata merre jár a leggyakrabban, ravasz cselt eszelt ki.

– Milyet? – tört ki a hallgatóságból a kíváncsiság.

– Azt már mondtam, hogy a csel nagyon ügyes volt – mosolygott hamiskásan az öreg Ren. – Inkább azt mesélem el, hogy Ug mit tett ezután, s mi lett a kaland vége. Hogy milyen furfangos volt a csel, erre magatok is rájöttök.

– Nagyon helyes a válaszod, Ren! – bólogatott Nub. – Hadd találják ki a vadászok maguk, hogy Ug milyen fortéllyal csalta kelepcébe az egyszarvút.

Ren jóízűen felnevetett, majd folytatta:

– Egy napon, amikor Ug látta, hogy az egyszarvú a folyóhoz igyekszik, s ott kell elhaladnia, ahol az ő kiszemelt leshelye volt, nagyon sietett, nehogy az állat hamarabb érjen oda. Leshelyén egy bokor takarásában várt. Elég hosszú idő telt el, amíg újra megpillantotta az egyszarvút, amely lassan poroszkált a magas fűben. Ug feszülten figyelte az állat minden mozdulatát. Jól áttekinthette a terepet, mert előtte magas fűvel és mohával borított tisztás terült el, amelynek közepén kis pocsolya víztükre csillogott. Őt viszont az egyszarvú nem láthatta, de jelenlétét sem sejthette, mert a bokor biztos rejtekül szolgált, s a szellő is Ug irányában fújt. Az egyszarvú tehát nyugodtan, gyanútlanul ballagott, nem nézett sem jobbra, sem balra. Egyszer csak megállt, lehajtotta a fejét, hogy harapjon a zöld fűből. De olyan nagyot rántott a füvön, hogy gyökerestül, földestül együtt tépte ki, s a göröngyök pont a nagy orrlyukaiba

röppentek. Dühösen prüszkölt, a füvet kiköpte, s bőszülten zúzta össze mellső lábaival. E pillanatban Ug előugrott rejtekéből, ráhelyezte az íj húrjára a nyilat, célzott, és elpattintotta fegyverét. A nyíl átsüvített a levegőn, s az egyszarvú szeme alá fúródott. Az állat vadul fölvetette a fejét, és haragosan fújtatott. Mielőtt ráeszmélt volna, hogy voltaképpen mi történt, a legkisebb neszre is figyelő fülének dobhártyáját majd megrepesztette Ug diadalordítása. Mérgesen horkantott, dühödten toporzékolt, s tele féktelen haraggal támadásra indult.

A vadászok lélegzet-visszafojtva hallgattak, s mohón lesték Ren minden szavát.

– Ug izgatottan figyelte a felbőszült egyszarvút, de meg sem mozdult. Jól tudta, hogy áldozata most már nem menekülhet még akkor sem, ha netán nem sikerülne kelepcébe csalnia. De minden a legjobban ment. Az egyszarvú megtántorodott, majd mellső lábára rogyott, aztán nagy nehezen föltápászkodott, de megint leroskadt. Ezután dobálni kezdte magát, de minél jobban hánykolódott, hatalmas és súlyos teste annál jobban elmerült a pocsolyában, s annál dühösebben szuszogott és hörgött. Ug most már tudta, hogy győzött; a leleményesség diadalmaskodott a veszett harag és a gonosz indulatok fölött.

– Tehát Ug az ingoványba csalta az egyszarvút! – lelkesedett Chen.

Ren mosolyogva bólintott:

– Helyén van az eszed, Chen! Eltaláltad, hogy Ug milyen cselt alkalmazott … De hadd fejezzem be! Ug táncra perdült örömében, amikor látta, hogy a mocsár biztosan öleli magához az egyszarvút, s már nem ereszti el. Körülugrálta a pocsolyát,

szidalmazta tőrbe csalt áldozatát, s fölhánytorgatta mindazokat a gonoszságokat, amelyeket a csoporttal szemben elkövetett. Nevetett a pórul járt fenevad tehetetlenségén, s boldogan nézte, hogyan hagyja el lassanként az erő. Néhányszor a lándzsájával is beledöfött, bár ezzel nem sokat ártott az egyszarvúnak, mert olyan kemény annak a bőre, mint a kő. Inkább vastag husángot keresett tehát, amellyel irtózatos csapásokat mért az állat koponyájára. Sokáig tartott, amíg egészen kiűzte belőle az életet. S amikor az egyszarvú már meg sem moccant, Ug örvendező kiáltásokkal adta tudtára az egész környéknek, hogy milyen nagy győzelmet aratott.

– S mi történt tovább az egyszarvúval? – kérdezte Bug.

– Ott hagyta, ahol kelepcébe csalta és megölte. Amint visszatért a táborba, s beszámolt hőstettéről, mindnyájan fölkerekedtek, hogy a félelmetes vad megtekintésére siessenek. Az asszonyok és lányok még az élettelen egyszarvútól is féltek, s inkább csak messzebbről nézegették.

– Megették a húsát? – érdeklődött At.

– Azt nem tudom. Hatalmas szarvát Ug kivéste a koponyából, s a táborba hozta. A varázsló azt akarta, hogy adja neki, mert szüksége lenne rá a varázslatokhoz, de Ug sohasem vált meg híres vadászkalandjának ettől az emlékétől.

– S mi lett a szarvval Ug halála után?

– Eltemették Uggal együtt – válaszolta Ren halkan.

Egy pillanatig mindnyájan hallgattak, s kegyelettel gondoltak Ugra, a nagy vadászra. Merengésükből Chen kérdése riasztotta föl őket:

– Miért hagyta ott a csoport azt a távoli vidéket? Kevés volt talán a vad?

– Az erdőkben és a steppén akadt vad elegendő – válaszolta Ren. – Annyi volt ott a mammut, mint sehol másutt. Amint Ug mesélte, mammutra vadásztak leggyakrabban.

– A hideg űzte el őket?

– Nem is a hideg – mondta Ren. – A tél minden évben hosszabb és keményebb volt ugyan, de ez ellen tudtak védekezni. Említettem már, hogy jó és meleg kunyhókat állítottak föl. Később pedig azt is megtanulták, hogyan kell barlangot készíteni.

– Barlangot? – kérdezték csodálkozón a vadászok.

– Úgy bizony, barlangot, de nem a sziklába vájták, hanem a földbe.

– Hát ezt hogy csinálták?

– A földbe mély, egyenes falú gödröt ástak, amelynek két oldala hosszabb, kettő rövidebb volt. Hogy pedig a föld be ne ömöljék, a falakat fával és mammutcsontokkal rakták körül. A gödör tetejére sűrűn egymás mellett fatörzseket helyeztek, amelyeket agyaggal szórtak be. A tetőn csupán egyetlen kis rést hagytak, amelyen a gödörben égő tűz füstje távozott.

– S hogyan mentek be a barlangba? – kérdezte Chen.

– Egy kis bejáraton, amely fokozatosan lejtett a barlang aljára. Ha ezt állatbőrökkel befödték, még a legerősebb fagyok sem hatolhattak a barlangba.

– Ha a vidék nem szűkölködött vadban, és meleg barlangjuk is volt, akkor miért hagyták ott? – érdeklődött tovább Chen.

– A szüntelen vadászattal megriasztott vad máshova vándorolt. A telek is egyre zordabbak és hosszabbak voltak. Nem maradt más hátra, mint hogy új vadászterületet és új otthont keressenek. Eleinte csupán néhány napig kellett

kóborolniuk, hogy táborozásra alkalmas helyet találjanak. Később aztán mind hosszabb és hosszabb utat tettek meg. Mindig abban az irányban mentek, ahol a nap lenyugszik. Sok síkságon és erdőn át vezetett az útjuk, számtalan folyón gázoltak keresztül, s gyakran magas hegyeket is meg kellett mászniuk. Amikor még egészen fiatal vadász voltam, sokat meséltek a tűz mellett üldögélő öregek erről a kóborlásról. Néhányan közülük még mindenre pontosan emlékeztek.

– Új táborhelyükön is olyan gödrökben laktak, amelyeket fatörzsekkel és földdel vagy ráépített tetővel födtek be? – tette föl Chen az újabb kérdést.

– Ezzel csupán egy táborban próbálkoztak – válaszolta Ren. – Másutt ők is csak olyan kunyhókat építettek, amilyeneket mi szoktunk. Itt a tél már nem volt olyan zord, s a viharok sem tomboltak olyan vadul, mint azon a vidéken, ahonnan eljöttek. Amikor pedig fehér sziklákat is találtak, amelyekben sok száraz barlang tátongott, inkább a barlangokban telepedtek meg. Békésen éltek, ahogyan mi is békességben töltjük napjainkat. Nem üldöz, nem bánt bennünket senki.

Messze keleten a világmindenség mélységeiből lassan emelkedett a látóhatár fölé a nap aranykorongja.

Fényével elárasztotta a steppét, az őserdőt és a Magasszikla alatti tábort.

Nagy volt ma a sürgés-forgás a táborban.

A vadászok, asszonyok, lányok és fiúk megosztották maguk közt azokat az állatbőröket és szárított hússzeleteket, amelyeket még el kellett szállítaniuk a barlangba.

Amikor mindennel elkészültek, hosszas búcsúzkodás

következett.

A két csoport már indulásra készen állt.

Még egyszer búcsút intettek egymásnak, s aztán mindegyik elindult a maga barlangja felé. Útjuk hamarosan kettévált, s nemsokára eltűntek a szűk, kanyargó völgyek mélyén.

A Magasszikla alján utolsókat lobbantak a lángok, s elhagyottan búslakodtak a kis kunyhók. Körös-körül mindenütt az elejtett vadlovak összeégett vagy felhasított csontja hevert. A friss csontok közt régiek is akadtak szép számmal, amelyek az előző vadászatok után maradtak itt. Ezeket a nap és az eső már kifehérítette. De minden csont nemcsak a nagy vadászatokról, hanem az őskori vadászok kivételes rátermettségéről is tanúskodott, akik ötletességükkel és baráti közösségben valóban csodálatos vadászati eredményeket értek el.

Az alábbi elbeszélésben főleg a következő tényre szándékozom rámutatni: régebben nem hitték, hogy az ember egyidejűleg mammutokkal, barlangi medvékkel és egyéb pleisztocénkori állatokkal élt. Ám ezen ne csodálkozzunk, hiszen akkoriban nem hittek az őskori művészet, a kőeszközök hajdani létezésében sem, aki pedig ilyesfélét állítani merészelt, azt megmosolyogták. Különböző képtelenségek is napvilágot láttak. Így például J. Steenstup koppenhágai állattantanár – miután megszemlélte a Přerov melletti híres předmostíi lelőhelyet – kijelentette, hogy a předmostíi vadász sohasem vadászott mammutra, hanem csupán valamilyen nagy mammuttemetőt sajátított ki, ahol valamikor régen előtte nagy mammutcsapat élt. Jóllehet ez a vélemény sehogy sem állta meg a helyét, mégsem lehetett megcáfolni. Ez csupán Jindřich Wankel

orvosnak, a neves morvaországi őstörténésznek sikerült, amikor a sloupi barlangban rábukkant híres leletére, egy barlangi medve koponyájára, rajta begyógyult sebbel. Ezt a sebet kétségtelenül őskori vadász kőfegyvere okozta. A koponya mellett a fegyver törött hegyét is megtalálták. A medvével viaskodó őskori vadász olyan erősen sújtott jáspisfegyverével az állat fejére, hogy a fegyver hegye a csontba fúródott, de ugyanakkor el is tört.

A medve kilábalt sérüléséből, ám a jáspisfegyver hegyét koponyacsontjában hordta, amíg csak jóval később ki nem múlt. A fegyver hegye csupán akkor hullott ki a meggyógyult csontból, miután a medve a barlang egyik zugában kiszenvedett, s fejének lágy részei elbomlottak. S ebben az elbeszélésben ismét hangsúlyozom, hogy a nyakláncok, amelyekkel a vadászok testüket díszítették, inkább talizmánnak, mint ékszernek számítottak. A vadászok annyira hittek ezeknek a talizmánoknak a bűvös erejében, hogy a legveszedelmesebb kalandokra is vállalkoztak, s merészségükért igen sokszor életükkel fizettek.

OM HALÁLA

A kékes mészkősziklák környéke, amelyek jó magasra emelkedtek a patak medre fölé, s meredekebben vagy enyhébben lejtettek a völgybe, ez a táj vált nemrég az idősebb kőkorszakban élt aurignaci mammutvadászok egyik csoportjának otthonává.

A vadászok egy nagy kiugró szirt alatt táboroztak, ahol

kezdetleges viskókat állítottak föl. Ezekben éjszakáztak, s bennük bújtak meg, ha zuhogott az eső, vagy ha hideg szélviharok söpörtek végig a tájon.

Eleinte csak nyáron jártak ide. Most azonban úgy döntöttek, hogy a telet is itt töltik, s ha a tél nem lesz elviselhetetlen, állandó jelleggel itt telepszenek le. Állatbőrük volt elegendő, amelyekkel befödhették kunyhóikat, de beléjük is burkolózhattak, ha a szükség úgy hozta magával. De a telek már nem voltak olyan zordak, hogy a fák a csikorgó hidegben megrepedeztek volna, s a tavak, folyók sem fagytak be fenékig; ilyen kegyetlen telekről már csak az öregek meséltek, de ők is csupán nagyapáik elbeszélése alapján. A jégkorszak hajdani tundrája már rég meghátrált a steppék és erdők diadalmas térhódítása elől. A völgy sziklás lejtői fölött végeláthatatlan síkság terült el, amely sokféle vadban bővelkedő vadászterületül szolgált.

Élénk volt az élet a táborban.

A nap már magasan a látóhatár fölött járt, s forrón tűző sugarai a közeli patakhoz csábították az egészségtől majd kicsattanó gyerekeket. Az apróságok halastavakat építettek, s ezekbe dobálták azokat a halakat, amelyeket ügyes kezükkel a kövek alatt vagy a kis partüregekben fogtak. Fröcskölték egymást, s ha valamelyikük megcsúszott a síkos kövön és a vízbe pottyant, a parton fölhangzott társainak gondtalan, csengő kacagása.

A nagyobb fiúk már nem vettek részt az ilyen mulatságokban. Inkább a vadászokat nézték kíváncsian, akik a tűz körül ültek, s fegyvereiket, eszközeiket javítgatták, vagy pedig tűzkőből és csontból újakat készítettek.

Mindnyájan feszült figyelemmel hallgatták az öregek vadászkalandjait, akik elmesélték, hogy mennyi veszedelemmel kellett szembenézniük, milyen bátor tetteket vittek véghez, s ravaszságukkal hogyan jártak túl az üldözőbe fogott vad eszén.

Odébb a tűzpadtól az asszonyok a mostanában elejtett vadlovak és rénszarvasok bőrének kidolgozásával foglalatoskodtak, s munkájukban a lányok is segítettek nekik.

Gyorsan telt a játszadozó gyermekek és a serénykedő vadászok napja.

Amint az alkonyat lassanként ráborult a völgyre, a vadászok fölszították a tüzet, földarabolták az utolsó elejtett szarvast is, majd rárakták a felhevült kövekre a vacsorának szánt húst. Nemsokára sült hús illata terjengett a táborban, s kellemesen csiklandozta a vadászok, asszonyok és gyerekek orrát.

Miután valamennyien jóllaktak, a férfiak megvitatták a másnapi vadászat tervét, amelyre már korán reggel el akartak indulni. Tovább nem halogathatták a vadászatot, hiszen épp az imént majdnem egészen megették a szarvas utolsó maradványait. No meg aztán néhány vadász is azzal a hírrel jött a minap, hogy a tábor környékén vadlovak tűntek fel, amelyek húsát szintén nagyon ízletesnek találták.

Hevesen vitatkoztak, hogy miképpen is kellene elejteni a vadlovakat. Végül is abban egyeztek meg, hogy az lesz a leghelyesebb, ha a lovakat a steppén át egyenesen a sziklákhoz hajszolják, amelyek tetejéről a megrémült állatok a meredeken a völgybe zuhannak. A szakadék mélyén összetört tagokkal heverő lovakat aztán könnyűszerrel ártalmatlanná tehetik.

A másnapi vadászat minden részletének megbeszélése után a vadászok aludni tértek. A hamvadó tábortüzek egyike mellett

csupán az öreg, fogatlan Vang maradt, a fiatal és bátor szívű Om pedig a tábor fölötti szikla tetején elfoglalta őrhelyét.

A tábor elcsöndesedett.

Az öreg Vang békésen szundikált a tűz mellett. Om a szikla tetejéről a környéket figyelte. Fölötte ezernyi csillag ragyogott. Előtte a hatalmas fű borította síkság terült el, amelyet bokrok és imitt-amott fák élénkítettek. A távolban az erdő feketéllett.

A világűr sötét mélységéből lassanként a látóhatár fölé emelkedett a hold ezüstkorongja, hogy sápadt fényével világosságot árasszon a tájra. Az éjszaka ezüstös szürkeségében kirajzolódott a sziklafokon álló fiatal Om, a bátor vadász magas, napégette és csupa izom alakja, amely szinte duzzadt az egészségtől és erőtől.

Pár pillanattal később a vadász leült, de nem vette le tekintetét a tájról és a táborról.

Egyszer csak a közeledő éjszaka csendjében vad üvöltés hangzott.

A barlangi oroszlán jelezte, hogy vadászatra indul.

A vadász szívét megremegtette a félelem, mert a barlangi oroszlán az egyetlen vad, amely elől nincs menekvés, ha támadásra szánja magát. A barlangi oroszlánnal nem lehet nyíltan szembeszállni. A legvakmerőbb vadász is okosan teszi, ha inkább elkerüli.

Om gyorsan körülnézett. Megnyugodott, amikor tőle nem messze egy hatalmas bükkfát pillantott meg, amelynek ágai majdnem földig hajoltak. Föl akart ugrani a legalacsonyabb ágra, de eszébe jutott az alvó tábor. Hirtelen lehajolt, jókora követ vett föl a földről, s nagy ívben dobta a tűzpadhoz, ahol az öreg Vang bóbiskolt.

Most már nem késlekedett, a bükkfához futott, s addig mászott ágról ágra, amíg csak a fa tetejére nem ért. Feszülten várta, mi következik.

Megtámadja-e a tábort a barlangi oroszlán, vagy pedig eloldalog? Ez attól függ, vajon Vang, az öreg álomszuszék meghallotta-e az oroszlán üvöltését, s idejében elég rőzsét hajít-e a hamvadó tűzre, hogy fölszítsa és magasra lobbantsa a lángokat. Ám az sem lehetetlen, hogy a barlangi oroszlán messze jár a tábortól, és csupán a steppén óhajt portyázni. Ki a megmondhatója, milyenek az ilyen vén fenevad szándékai, amely valahol messze a táboruktól egy alacsony és sötét odúban tanyázik, s vadászatai során csak néha vetődik el erre a környékre?

Így aztán Om a legnagyobb bizonytalanságban várta a további fejleményeket.

Hirtelen dobogás hallatszott. A füves steppén néhány vadló rohant át, majd eltűnt a ritkás bokrok közt, ahonnan a völgybe és a végtelen síkságra igyekezett.

Nyugtalanná vált az a kis mammutcsapat is, amely a patakhoz tartott. A csapat élén lépkedő vezérmammut a magasba emelte ormányát, s figyelmeztetőn trombitált. Jól tudta ugyan, hogy a barlangi oroszlán nem mer rájuk támadni, de a fokozott óvatosság mégsem ártott, hiszen a velük ballagó két mammutkölyök igazán nem érezhette volna magát biztonságban, ha netán elcsavarog a többiektől, s a vérengző fenevaddal találkozik.

De a mammutok is hamarosan eltűntek Om szeme elől.

Egy darabig semmi sem zavarta a csendet. Egyszerre azonban a nem messzi cserjésből ágak recsegése hallatszott, s a füves

térségre hatalmas testű, remek agancsú szarvas tört ki.

Nyomában a barlangi oroszlán.

Néhány tértölelő ugrás, s az oroszlán elérte a szarvast. Rávetette magát…

A tábor felől hangok hallatszottak.

Om, amikor a varázsló elment mellette, jól megfigyelte, hogy talizmánja egy barlangi medve fogaiból és karmaiból készült, amelyeket belekből összesodort húrra fűztek, s közéjük mindkét oldalukon róka- és farkasfogakat illesztettek.

Mihelyt a sámán az égő ágakhoz ért, hirtelen megtorpant.

Megemelte a szarvasbőrt, s a talizmánt a nyakára akasztotta. Megigazította bőröltözékét, majd fölvette az eldobott fáklyákat, s köröző karmozdulatokkal ismét lángra lobbantotta őket.

Amikor a fáklyák megint lobogó lánggal világítottak, a varázsló néhány lépést tett előre, majd megállt, s meg sem moccant. Sokáig mozdulatlanul bámulta a távoli szikla kiszögellésén álló oroszlán halvány árnyképét.

A vadászok feszülten figyeltek, vajon mi lesz most.

A varázsló egyszerre csak magasra emelte a kezét. A szarvasbőr lecsúszott róla, s az égő fáklyák pirosas fényében megvillant a sámán vörösre mázolt karja. S az éjszaka csendjét sápítozó hang verte föl:

– Menekülj, te Nagy Falánk, mert megsemmisülsz! Én vagyok a Halál és a Tűz, a Halál és a Tűz, a Halál és a Tűz! Semmi sem menthet meg hatalmamtól, csak ha elmenekülsz az éjszaka koromfekete sötétségébe! Én vagyok a Halál és a Tűz!

Amint fenyegetése elhangzott, szörnyű fintorra görbítette ráncos arcát, majd vad táncba lendült, s hevesen hadonászott a

feje fölött az égő fáklyákkal. Aztán a tüzes ágakat az oroszlán felé hajította, a földre rogyott, fetrengett és dobálta magát, mint akit fájdalmas görcsök kínoznak. Szája habzott, s ajka közül időnként félelmetesen rikoltozó hangok törtek elő:

– Én vagyok a Halál és a Tűz, a Halál és a Tűz, a Halál és a Tűz!

A barlangi oroszlán alighanem megunta a furcsa látványosságot. Kényelmesen megfordult, s néhány könnyed ugrással eltűnt az éjszakában.

A vadászok örömmel kiáltottak föl. A varázslóhoz siettek, aki még mindig a földön vonaglott, nyögött és siránkozott, mint akit elviselhetetlen kínok gyötörnek. Szeme megüvegesedett, kezét erősen ökölbe szorította.

Néhány vadász fölemelte a varázsló élettelen testét, s bevitte a kunyhóba. Om is köztük volt. Az egész idő alatt, amíg cipekedett, nem vette le a szemét a varázsló nyakán függő talizmánról. Nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy egyedül a talizmán varázshatalma volt az, ami a fenevadat elűzte a tábor közeléből. De erről egyetlen szót sem szólt, mert nem akart ellentétbe jutni a többiek véleményével, akik szerint kizárólag a varázslat bűvös ereje elől hátrált meg az oroszlán.

Miután a vadászok letették kunyhójában az önkívületben fetrengő sámánt, gyorsan távoztak. De mégsem olyan gyorsan, hogy ne hallották volna, amint a sötétben még egyszer fölordított:

– Én vagyok a Halál és a Tűz, Halál és Tűz, Halál és Tűz!

Az ijesztő hangok hallatára a vadászok megborzongtak, s meggyorsították lépteiket, hogy minél messzebb kerüljenek a varázsló és a belőle áradó bűvös erő közelségéből.

A legnagyobb tábortűzhöz igyekeztek, ahol az összesereglett többi vadász éppen a sámánt és varázslatának csodás hatását dicsérte. Büszkék voltak, hogy milyen kiváló férfiú az ő varázslójuk, akinek varázslata előtt még a barlangi oroszlánnak, vagy ahogyan ők nevezték, a Nagy Falánknak is inába száll a bátorsága.

De messze volt még a reggel. Épp ezért egypáran azt tanácsolták, hogy térjenek aludni, s gyűjtsenek új erőt a holnapi vadászatra. Többen ezzel nem értettek egyet, mondván, hogy a Nagy Falánk még visszajöhet, ha a varázslat hatása netán szertefoszlanák. Azt javasolták, hogy mindnyájan maradjanak a tűz mellett és virrasszanak reggelig.

Már-már komoly vita kerekedett a dologból, amikor az éjszakai csöndben vihogásra emlékeztető, félelmetes vonítás hangzott föl. Kísértetiesen hasított a táj békés nyugalmába, ám egy csapásra megoldotta a vadászok közt felmerült vitás kérdést, hiszen jól tudták mindnyájan, hogy a förtelmes barlangi hiénák vonítanak, marakodva a barlangi oroszlán által leterített és otthagyott szarvas tetemén. De ez a vonítás egyúttal azt is jelentette, hogy a Nagy Falánk csakugyan elkotródott a tábor környékéről, valahol messze délen ténfereg már, s bizonyára odújába igyekszik.

Tehát a vadászok úgy határoztak, hogy a tábor őrizetére továbbra is csupán az öreg Vangnak és a fiatal Omnak kell ébren maradnia.

A vadászok szétszéledtek, hogy kunyhóikban lepihenjenek. Vang és Om a tűzhöz telepedett, s figyelte a világosan lobogó lángok játékát.

Mindketten hallgattak, s elmerültek gondolataikban.

Keleten már bontakozott a rózsaszín hajnal.

A csillagok kialudtak, s a pirkadatban megvillantak az első napsugarak.

A tábor életre kelt. A vadászok egymás után bújtak ki kunyhóikból. Néhányan lementek a patakhoz, hogy a hideg vízben fölfrissüljenek, mások egyenesen a tábortűzhöz siettek, ahol Vang és Om üldögélt.

Egyre több vadász sereglett össze. Álltak vagy ültek a tűz körül, amely már ismét magas lánggal lobogott. Hangosan beszélgettek és vitatkoztak, közben fegyvereiket nézegették. Ellenőrizték, hogy a kőből csiszolt hegyek elég szilárdan illeszkednek-e a lándzsák farúdjához, s megfelelőképpen feszes-e az íjak húrja és jó hegyesek-e a nyilak. Az izzó köveken az utolsó húsdarabok sültek, amelyeket az elmúlt este a hatalmas és erős Gig, a főnök tétetett félre.

A sült hús illatát a reggeli fuvallat a tábortűztől a kunyhókig vitte, ahonnan az ínycsiklandó szag előcsalta a borzas asszonyokat és a nagyobb gyerekeket. Tétován somfordáltak a vadászok közelébe, és sóváran nézték a főnököt, aki a húst szétosztotta a vadászok közt, hogy erőt merítsenek a rájuk váró hosszú és fáradságosnak ígérkező vadászat előtt.

A vadászok mohón vetették magukat a reggelire. Erős fogukkal marcangolták a félig nyers húst a csontokról, s hangos csámcsogás kíséretében nyeldesték a nagy falatokat.

Reggeli után a főnök magához hívta a vadászokat. Hosszasan ismertette velük a mai vadászat tervét, s két csoportra osztotta őket. Az egyik csoport vezetését maga vállalta, a másikat a tapasztalt Gorra bízta. Közölte továbbá, hogy az elmúlt éjszaka őrei, Vang és Om, nem vesznek részt a vadászaton, hogy az

átvirrasztott éjszaka után pihenhessenek.

– De figyelj csak ide, Om! – rendelkezett a főnök. – Mielőtt a kunyhódba térnél és lefeküdnél az állatbőrökre, hogy kialudd magad és új erőt gyűjts, menj a nagy Am kunyhójába, s tolmácsold neki parancsomat! Add tudtára, hogy vadászatra indulunk! Azt akarjuk, hogy szerencsét varázsoljon nekünk! Tehát jöjjön ide azonnal!

Om máris indult, s a varázsló kunyhójához sietett. De nem ment be. Félt a titokzatos embertől. Megállt tehát a bejárat előtt, s onnan kiáltotta:

– Hahó, Am! A férfiak fölkészültek a vadászatra. Giggel együtt reád várnak, hogy szerencsét varázsolj számukra.

A fiatal vadász várta a választ, de hiába.

Most már Om egészen a kunyhó ajtajáig merészkedett, előrehajolt, s megint kiáltott:

– Hej, Am! Hallottad-e a hangomat?

Am végre kiszólt a kunyhójából:

– Eredj, Om! Mondd meg Gignek és a többieknek, hogy rögtön megyek!

Miután Om közölte Giggel Am válaszát, mindnyájan türelmesen várták a varázsló érkezését.

Nem kellett sokáig várniuk. A kunyhó sötét bejárata előtt megjelent a varázsló Am magas és szikár alakja.

A felismerhetetlenségig megváltozott. Vállán medvebőrt vetett át, nyakán barlangi medve fogaiból és karmaiból, valamint róka- és farkasfogakból összefűzött lánc díszelgett. Arcára vörös festékkel hullámvonalakat, köröket és egyéb ákombákomokat rajzolt. Hosszú és zsírtól csöpögő haját varkocsba fonta, amelyet nagy sastollakkal tűzött át. Szőrös

mellére jókora piros foltot mázolt, amelyet rövid vonalkák koszorúja vett körül, úgyhogy az egész vörösen izzó napkorongra emlékeztetett. Kezében néhány kis állatfigurát tartott, amelyet zsíros agyagból gyúrt.

Megfontolt léptekkel közeledett a vadászok csoportjához.

De nem ment egészen oda. A fő tábortűz előtt megállt, s az izzó zsarátnokra néhány száraz ágat dobott. Amint a lángok magasra csaptak, ugrándozni kezdett a tűz körül, közben vadul hadonászott, s időnként furcsa mozdulattal rándított egyet-egyet a testén. Eszelős táncát érthetetlen felkiáltásokkal és ijesztő dünnyögéssel kísérte.

A vadászok feszülten figyelték a varázsló buzgólkodását. Tágra nyílt a szemük a csodálkozástól, amikor a varázsló hirtelen megállt, kitárta tenyerét, s törni, morzsolni kezdte az agyagból gyúrt kis állatfigurákat. Ilyet még sohasem láttak; Am bizonyára valamilyen új varázslatot eszelt ki.

S most tisztán fölhangzott a varázsló szava:

– Minden állat pusztuljon el a mai vadászaton! Veszítse el eszét és hulljon kelepcébe! Menekülés közben bénuljon meg a lába! Teste hadd vonzza nyilaitokat és lándzsáitokat!

Közben a varázsló letördelte a kezében tartott állatfigurák fejét és lábát, a letört darabkákat messze elhajította, végül a megmaradt csonkokat markával összezúzta, s a tűzbe dobta. Ezután magasra emelte a kezét, mélyen meghajolt a lángoló tűz előtt, s megint fölegyenesedett. Pár pillanatig mozdulatlanul állt, majd hirtelen megfordult, s egyetlen szó nélkül elindult kunyhójába.

A csodálkozó vadászok addig követték tekintetükkel a varázslót, amíg csak be nem lépett kunyhója ajtaján. Szinte

földbe gyökerezett a lábuk a nagy Am új varázslatának láttán.

Elsőként Gig ocsúdott föl ámulatából, s azonnal rendelkezett:

– Legfőbb ideje, hogy elhagyjuk a tábort, s elinduljunk a vadászatra, ahova a nagy Am varázslata kísér bennünket!

S már indult is a hozzá beosztott vadászokkal együtt.

Utána a bátor Gor is fölkerekedett a maga vadászaival.

Gig és Gor vadászainak útja különvált tehát, de ugyanaz a cél vezérelte őket.

Alig hagyták el a vadászok a tábort, az öreg Vang bevonult a kunyhójába. Leheveredett a szétterített avarra, öreg és fázós testét farkasbőrökbe bugyolálta, oldalára fordult, s nemsokára békésen hortyogott.

Kunyhójába húzódott Om is, hogy aludjék egyet. De nem jött álom a szemére. Egyik oldaláról a másikra fordult, nyugtalanul forgolódott, erőszakkal összezárta a szempilláit, ám hiába. Nem tudott elaludni. Szilárdan emlékezetébe vésődött a varázsló képe, amint elűzi a tábor közeléből a rettegett barlangi oroszlánt. De még ennél is élénkebben hatott rá a varázsló bűvös talizmánja, az a nyaklánc, amelyen a barlangi medve felfűzött fogai és karmai róka- és farkasfogakkal váltakoznak.

Om bizton hitte, hogy a varázsló kizárólag talizmánjának köszönhette azt a varázserőt és bűvös hatalmat, amellyel a Nagy Falánkot az éjszaka sötétségébe sikerült kergetnie. Hiszen amíg nem volt a nyakán, az oroszlán nem sokat törődött a rázúduló fenyegetésekkel és átkokkal. Tehát a barlangi medve fogában és karmaiban igen nagy varázserőnek kell lennie, ha még az oroszlán is meghunyászkodik előtte.

S az a gondolat, amely kitörölhetetlenül megrögződött az

agyában és áthatotta egész lényét, most egyszerre elhatározássá érlelődött: ő is szert tesz ilyen varázserőre, ő is szerez ilyen nyakláncot. Akkor aztán senkitől és semmitől sem kell félnie. Ahol nem lesz elég az erő, ott segít majd a varázslat.

Ez a gondolat motoszkált szüntelenül az agyában, s nem hagyta aludni.

A róka- és farkasfogak megszerzése nem nehéz. Elég, ha átkotorja a tábortól nem messze ásott hulladékgödröt, ahova az asszonyok és gyerekek az ételmaradékot, a vadászok pedig a fegyverek vagy szerszámok készítésére alkalmatlan csontokat hordják. A legfontosabb varázserő biztosan nem a róka- és farkasfogakban rejlik. A bűvös erőnek a hatalmas és félelmetes barlangi medve fogaiban vagy karmaiban kell lennie.

Csakhogy a barlangi medve fogaihoz és karmaihoz már sokkal nehezebb hozzájutni. Voltak ugyan olyan vadászok a táborban, akik medvebőrrel takaróztak, ám erről hiányzott a koponya és a karom. Egyedül a varázslónak van olyan medvebőre, amelyen rajtahagyták a koponyát meg a karmokat is, csakhogy ő nem adhatja oda senkinek, mert varázslatai és bűvös mutatványai alkalmával nem nélkülözheti.

Hirtelen eszébe jutott, hogy nemrégiben mit is mesélt a tűz mellett Ur, a varázsló sánta segédje. A nagy Am parancsára egyszer a patak mentén messze északra kellett mennie, ahol olyan sűrű az őserdő, hogy a fák közé még a napfény is alig hatol be. Valamilyen nagy piros bogyók teremnek arra, azokért küldte őt a varázsló. Amint bogyókkal megrakottan hazafelé tartott, egy hatalmas barlangi medve jött szembe, amely nehezen vonszolta a lábát, s amikor meglátta Urt, a szederbokrok sűrűjébe menekült. Ur jót mulatott rajta, hogy

íme, két sántát hozott össze a sors, s az erősebb sánta megijedt a gyengébbtől.

A felidézett történet elégedett mosolyra derítette Om arcát. Itt az alkalom a barlangi medve fogainak és karmainak a megszerzéséhez. Ő is elindul északra, a sűrű és árnyékos őserdőhöz. Mihelyt fölleli a medve nyomát, addig követi, amíg nem találkozik a sánta fenevaddal. Aztán nincs kegyelem, hiába menekül előle a medve az őserdő rejtekébe vagy a tüskés szederbokrokkal benőtt hegyoldalra, nem tágít a sarkából, s nem nyugszik, amíg le nem teríti. Végtére ő mégsem a gyáva és sánta Ur, hanem az erős, egészséges és bátor Om.

Most már semmi sem téríthette el szándékától.

Ledobta magáról az állatbőröket, s fölugrott fekvőhelyéről. Elővette hosszú lándzsáját, s ellenőrizte, vajon a fegyver kőhegye szilárdan tart-e és elég éles-e. Mindent rendben talált. Még az íjat és nyilakat is előkereste, s ekképp fölfegyverzetten, gyors léptekkel elhagyta a tábort.

Lefutott a patakhoz, s a völgyben elindult észak felé.

Nemsokára erdőbe ért. Átugrotta a kidűlt fák törzsét, keresztülmászott a meredek sziklafalakról legurult nagy köveken, belegázolt az útját álló kisebb patakokba. Nem törődött sem vesződséggel, sem fáradsággal. A nagy varázslat utáni vágy szüntelenül űzte, hajtotta előre.

Meztelen, éppen csak a dereka körül védett teste elő-előbukkant a szűk völgyben, s mindinkább közeledett oda, ahol utolérte a végzete.

Nagy sokára Om arra a helyre érkezett, ahol a sánta Ur a barlangi medvével találkozott.

Ha valahol nedvesebb volt a föld, lehajolt, s gondosan kereste rajta a medve nyomait.

A szerencse melléje szegődött. Hamarosan rátalált a nyomra, s követte szívósan, amíg csak a medve is föl nem tűnt előtte.

– Megvagy, te sánta dörmögő! – örvendezett. – Ne félj, én nem eresztelek el, mint a bicegő Ur!

Lassan, óvatosan közeledett a hatalmas állathoz. A medve egy nagy hangyaboly mellett ült, amelyet egyik mancsával szétkotort. Mihelyt a lábszárát ellepték a hemzsegő hangyák, talpát a szájához emelte, s hosszú nyelvével lenyalogatta a finom csemegét. Száz meg száz hangya került ilyképpen a medve szájába, s morzsolódott össze az erős fogak között. A kellemesen savanykás ínyencség ízét ilyen csemegézési módszer mellett a fenyőfa egyetlen tűlevele sem zavarta.

A barlangi medve mit sem sejtett.

Om még néhány lépést tett, aztán lándzsáját egy fa törzséhez támasztotta, majd nyilat helyezett az íj húrjára, és célzott.

A nyíl átsüvített a levegőn, s mélyen a medve koponyájának tetejébe fúródott. Átütötte a bőrt, s jócskán a csontba hatolt.

A medve mancsának egyetlen lendületével lerántotta a fejébe fúródott nyilat, ám olyan erővel, hogy hegye beletört a csontba. Az állat rettenetes ordított, s egypár ugrással Om mellett termett.

Om irtózattal látta, hogy a medve nem sánta, nem menekül, sőt ellenkezőleg: szembe fordul vele. Átvillant az agyán, hogy hátha nem ezzel a medvével találkozott a sánta Ur, vagy ha igen, akkor biztosan friss volt a lábsebe, s azóta begyógyult. De mindezt végig sem gondolhatta, lándzsát sem ragadhatott, mert

a kínoktól felbőszült medve hátsó lábára állt, mellső lábával átkarolta a szerencsétlen vadászt, s úgy megszorította, hogy szinte hallani lehetett a fiatal férfi csontjainak megroppanását.

Ezután a medve a vadász vállába harapott, amelyet erős fogaival

húscafatokká roncsolt.
A fiatal vadász teste utolsókat vonaglott a szörnyű haláltusában. Aztán térdben megroggyant, s lassan kisiklott a barlangi medve halálos öleléséből.

A barlangi medve mellső lábára ereszkedett, áldozata élettelen teste fölé hajolt, figyelmesen nézegette a halottat, mintha arról akart volna meggyőződni, hogy valóban nincs-e benne mégis legalább egy szikrányi élet. Ezután fölemelte a mancsát, hogy lerántsa a vadászról a dereka köré csavart szarvasbőrt. De talpa megcsúszott a száraz és sima bőrön, végigszántott a holttest összezúzott mellkasán, amelyen minden karom mély, véres barázdát hagyott.

Amikor a medve még egyszer fölemelte a mancsát, hogy megkaparintsa a szarvasbőrt, fejéről sűrű csöppekben peregni kezdett a vér. A súlyos seb újból fölsajgott, úgyhogy a medve megfordult, otthagyta a megölt vadászt, s kényelmes cammogással elindult az őserdő csöndes magányába.

A nap lenyugodott, a tájra némaság borult.

A századosfák koronája fölött lenyűgöző szépségében fölragyogott a csillagos égbolt, s az enyhe szellőben susogott az őserdő.

A világosságért és fényért rajongó minden élőlény sietett otthonába, hogy ne találkozzék az éjszakával. Egyedül Om, aki ott feküdt egy öreg tölgyfa görcsös törzsének alján a csipkézett páfrányok közt, csupán ő nem félt az éjszaka árnyaitól és borzalmaitól.

Halott volt. Meghalt, mert inkább a varázslatokban bízott, mintsem önmagában és az idősebb vadászok jó

tapasztalataiban.

Az ember az őskorban sem élhetett magányosan. Kizárólag közösségben boldogulhatott, csak így juthatott a gazdasági és társadalmi fejlődés mind magasabb fokára. Az őskori vadászok és asszonyok közössége, társas munkája biztosította csoportjuk jólétét, gyarapodását és erejét. A csoporttól való elszakadás az ember halálát okozta volna. Ezt igyekeztem az alább következő elbeszélésben a legkifejezőbb eszközökkel bebizonyítani.

S még egy felismerést kell hangsúlyoznom, mégpedig: a művészi alkotások, legyenek bár metszetek, festmények vagy szobrok, nem az őskori vadászok gyönyörködtetésére szolgáltak; jelentőségük sokkal mélyebb volt. Az állatokat mindenekelőtt a vadászat tárgyaként vésték kőbe, festették a barlang falára vagy mintázták meg, tehát valami olyat akartak ábrázolni, amin diadalmaskodni szerettek volna. Hiszen egyedül a dús és gazdag zsákmánnyal végződő vadászatoktól függött a csoport jóléte, tehát a vadászok arra törekedtek, hogy a vadászat menetére és kimenetelére valamilyen módon befolyást gyakoroljanak. Épp ezért ezek az ábrázolások (túlnyomórészt, ha nem általában) a babonás szertartások tárgyai; nem közönséges képek, hanem inkább titokzatos

bálványok. Ezek a képek egyáltalán nem azt bizonyítják, hogy az embernek a vallási érzés vele született tulajdonsága, ahogyan bárki is gondolhatná; a vadászok babonás szertartásai és egyéb kultuszai kizárólag a nehéz élet, valamint az akkori emberek tudatlanságának következményei voltak. Ma már alighanem mindenki előtt kétségtelen, hogy ezek a varázslatok nem sokat értek, s az őskori vadász csupán akkor számíthatott sikerre, ha ismerte a vad életét és szokásait, ha tapasztalatokkal, bátorsággal és ügyességgel rendelkezett. Az őskori vadászok szilárdan hitték, hogy a sebesülten vagy csapdában ábrázolt vad a legközelebbi vadászaton csakugyan megsebesül vagy csapdába esik. Szerintük a vadászatnak éppúgy kellett végbemennie, ahogyan a varázserejű kép mutatja. Ez a magyarázata, hogy sok képen az állat testébe fúródott nyilakat is látunk; közülük említsük meg talán azokat a nyilakkal vagy lándzsákkal megtűzdelt bölényképeket, amelyeket a franciaországi Niaux barlangban találtak. A bölényeknek azt a harcát, amelyet Agli oly feszült érdeklődéssel figyelt, szintén remekszép lelet örökíti meg. Ezt a rajzot tűzkővésővel egy vadló bordázatára karcolták, s a morvaországi Pekárna barlangban fedezték föl.

A TITOKZATOS BÁLVÁNY

Mély völgyben, amelyet kétoldalt magas, meredek mészkősziklák zártak körül, egy izmos, nyúlánk, farkasbőrbe öltözött férfi ballagott. Szűk ösvényen haladt, amely nagy és vén fák árnyékában csobogó patak mentén kanyargott.

Jobbjában nehéz lándzsát, bal kezében íjat és nyilakat

szorongatott. Farkas- és medvefogakból összefűzött nyaklánc fityegett rajta, amelynek fehérsége élesen elütött napsütötte testének barnaságától.

Óvatosan ment, kutató tekintetével minden sziklát és bozótost átfürkészett. De szemében nyoma sem volt a félelemnek vagy rémületnek. Épp ellenkezőleg! Derűsen csillogó tekintetéből bátorság és önbizalom áradt.

Nem sokkal mögötte egy fiatal asszony lépdelt.

Az ő bronzbarnára égett testét is puha állatbőrök födték, amelyekre dúsan omlott alá hosszú, fekete haja. Hátán kisgyermeket cipelt, aki mosolyogva figyelte az asszony mellett lábatlankodó két fiúcskát.

Agli, az őskor vadásza igyekezett valahova a szűk völgyön át Ginával és az asszony gyermekeivel.

Már néhány napja úton voltak.

A fiatal Agli büszke volt vadásztudományára, s nemigen tűrte mások tréfáit. Pár napja történt, hogy amikor Rillel, a barátjával zsákmány nélkül tért vissza a táborba, a többiek este a tűz mellett évődni kezdtek vele. Minél jobban bosszankodott, annál több csípős megjegyzést kellett hallania, hogy hát, úgy látszik, nem tudja a vadat kúszással megközelíteni, nem tud ügyesen elébe kerülni, s nem ért ahhoz, hogyan kell a kiszemelt áldozatot lesből megtámadni. Amikor pedig a vadászok nevetését rosszmájú ingerkedés is kísérte, hogy az ő lándzsája és nyila inkább csak kerülgeti a vadat, mintsem eltalálná, Agli haragosan fölpattant, s hiúságában mélyen sértve elkezdett kiabálni: tud ő annyit, mint bárki más, s nincs szüksége senkire, megél ő egyedül is. Hirtelen haragjában nem értette meg, hogy a vadászok csupán tréfálnak, s dehogy becsülik le

rátermettségét és ügyességét. Hiszen velük is nemegyszer megesett, hogy hosszas és körültekintő portyázásuk végeztével nem hoztak semmilyen zsákmányt a tűz mellé. Ám Agli nem értette és nem is akarta megérteni, hogy vadásztársai csak szórakozni és nevetni szeretnének, s ma éppen őt választották céltáblául. Elhatározta tehát, hogy faképnél hagyja a csoportot. Megmutatja mindenkinek, hogy elég erős, bátor és ügyes ő, s meg tud állni a saját lábán. Hű barátja, Ril is csatlakozott hozzá. Mit sem törődtek az öreg és tapasztalt vadászok intelmeivel, akik óvták őket a magányos élettel járó nehézségektől és nyomorúságtól; nem törődtek az asszonyok marasztalásával sem. Egy verőfényes napon otthagyták a tábort, hogy többé soha ne térjenek vissza. Nem jártak még messze, amikor kiáltást hallottak a hátuk mögött. Hátranéztek, s látták, hogy Gina, csoportjuk egyik asszonya siet utánuk gyermekeivel együtt. Ő is örökre el akarta hagyni a barlangot, mert úgy vélte, hogy sokkal több ott a civakodó asszony és lármázó gyermek, mint amennyi a hely. Gina a gyermekeivel hamarosan utolérte őket, s most már együtt folytatták útjukat. De a barlangon kívül töltött első éjszaka után Ril meggondolta a dolgot, s visszafordult. Agli gúnyos fintorral búcsúzott a távozó Riltől, s nélküle ment tovább. Gina a gyermekeivel követte.

Vándorútja során Agli talált már néhány barlangot, de egy sem volt az igazi; akadt köztük, amely túl magasan feküdt a meredek és sziklás hegyoldalban, a másik közvetlenül a völgyteknőből nyílott, az ilyenhez pedig könnyen hozzáférkőzhet fenevad és ellenség egyaránt, a harmadik viszont kicsi és szűk volt. Így azután Agli egyre tovább és tovább kutatott.

Az a völgy, amelyben Agli éppen haladt, egyszerre valamelyest kiszélesedett. Az ösvény kijutott a hatalmas lucfenyők árnyékából, a patak irányába fordult, s most már a verőfényes patakparton kanyargott.

Amint Agli kiért az árnyas fenyőfák alól a napsütötte ösvényre, pár pillanatra megállt, s szétnézett az előtte elterülő völgyön. De nem látott semmi gyanúsat, nem rezzent sehol semmi, tehát nyugodtan folytatta útját.

Egy helyütt, ahol a patak nagy kanyart írt le, égig érő szikla meredt a magasba. Meredek falai hófehéren világítottak. Különböző korok sokasága száguldott át kopár szirtje fölött, ám a szikla némán, hallgatagon állta az idők viharát, mit sem törődve a világ változandóságával.

Amikor Agli a sziklához ért, megállt, s hosszasan nézte.

Meg sem mozdult, mint aki kővé vált. Körülötte zúgtak a vén fenyők, csobbantak a patak hullámai, zengett a madárdal, zümmögtek, cirpeltek a bogarak, de Agli mindebből nem látott és nem hallott semmit; a természet és élet himnusza most érzéketlenül hagyta. E pillanatban egész lényét az a vágy töltötte el, hogy végre megtalálja azt, amit annyira keresett, s amiért viszontagságos vándorútjára vállalkozott. S éppen az előtte felmeredő szikla ébresztette föl benne ezt az olthatatlan vágyat. Ez a szikla nagyon hasonlított ahhoz, amelynek föld alatti üregeiben eddigi élete lepergett.

Szinte észre sem vette, hogy Gina utolérte és megállt mellette gyermekeivel. Az asszony egy darabig szótlanul nézte a férfit, aztán leült a dús fűbe, csecsemője fölé hajolt, becézgette. A két fáradt kisfiú is leheveredett. De a fiúk nem sokáig pihentek. Egyikük megpillantott egy tarka gyíkot, amely valamivel odább,

a kövek közt melegedett. A fiú nagyot kiáltott, s nosza, a gyík után iramodott. Nyomában a másik.

A fiú kiáltása fölrázta Aglit merengéséből.

Körülnézett, s amint látta, hogy fiatal társnője a fűben pihen, odaszólt:

– Fáradt vagy már, Gina? Pihenj hát, s pihenjenek a gyermekeid is! Én még szétnézek a szikla környékén, aztán majd visszajövök hozzátok.

Letette az íjat és a nyilakat, csupán a lándzsát hagyta magánál, s elindult terepszemlére.

Néhány lépés után megállt a patak partján. Az alámosott part alatt örvénylő mélyebb vízben fürge halak ficánkoltak, amelyek barnás testét piros pöttyök élénkítették, a gyökerek és kövek között termetes rákok lestek áldozatukra.

Agli kőről kőre ugorva a patak túlsó partjára lendült.

Keresztülgázolt a magas füvön, átvergődött az alacsony cserjésen, s a szikla aljához ért. Előtte meredek és sima sziklafal emelkedett a magasba. Nem akadt rajta egyetlen kiszögellés vagy egyéb kapaszkodó, amelyen fölmászhatott volna a sziklatetőre. Nem maradt más hátra tehát, mint hogy kerülővel próbáljon följutni.

Vigyázatosan lépkedett a kövek rengetegében, amelyeket az idő mállasztott le a sziklafalakról. A felriasztott nagy zöld gyíkok ijedten menekültek előle, s vagy a kövek alá surrantak, vagy a bokrok útvesztőjében tűntek el. Pár lépéssel odébb egy albínó nyúl pattant elő; az ember váratlan megjelenése láttán rémülten, villámgyorsan ugrott a közeli sűrűbe.

Agli szeme fölcsillant, amint megpillantotta a száguldó nyulat. De nem vette üldözőbe, leküzdötte vadászszenvedélyét,

hiszen most fontosabb cél állt előtte: meleg és száraz barlangot akart találni mind a maga, mind Gina és gyermekei számára, hogy ne kelljen tovább vándorolniuk réteken és völgyeken, erdőkön és steppéken át; biztonságos sziklaüreget keresett, amely mindnyájuknak védelmet ad az idő viszontagságaival, az éjszaka sötétségével és borzalmaival, a vérengző fenevaddal szemben; új otthonra vágyott, amelyben föllobbanhat a meleget és világosságot árasztó tűz.

A meredek sziklafal hirtelen véget ért, a másik oldalán éles szögben messze behúzódott, s valamilyen szélesedő völgy kapujává tárult. Ez a tág völgy fokozatosan emelkedett, s végül valahol a távolban kiterjedt, fű borította steppébe ment át.

A fiatal vadász meglepetten állt meg, s figyelmesen szemlélte a völgybe lejtő sziklafalakat. Itt a sziklák nem voltak olyan meredekek, mint előbb. Sőt kopárak sem voltak, ugyanis sok helyütt, ahol az idők folyamán kisebb agyagos fennsíkok képződtek, szépen tenyésztek a bokrok és fák, amelyek mély gyökeret vertek a sziklákat keresztül-kasul behálózó számtalan repedésben és hasadékban.

A völgy sziklás lejtőit figyelmesen szemlélő Agli tekintete hirtelen megállt, s mereven, mintegy bűvöletben tapadt egy pontra. A sziklafalban valamilyen sötét folt feketéllett, amelyet alul alacsony cserjés szegélyezett, felső pereme pedig egy vén, viharvert fenyőfa ágainak árnyékában veszett el.

Agli rögtön tudta, hogy ez a folt csak egy barlang bejárata lehet.

S valahogy azt is érezte, hogy ez a barlang nem is akármilyen.

Nem feküdt túl magasan a völgyteknő fölött, előtte szép tisztás terült el, s a víz sem volt messze tőle. Most már csupán

az a kérdés, hogy elég tágas és száraz-e.

Ezt meg kellett állapítani. Agli nem is késlekedett, haladéktalanul a barlanghoz indult. Eleinte csak a lépteit gyorsította meg, de aztán futva igyekezett a vágyai beteljesedését ígérő célhoz, s könnyedén ugrotta át az útját keresztező nagyobb köveket vagy kidűlt fatörzseket.

Izzadtan, ziháló tüdővel állt meg a barlang alatt.

Néhány mély lélegzetet vett, letörölte homlokáról a verejtéket, s megindult föl a sziklás meredeken. Gyorsan kúszott fölfelé, megkapaszkodott minden kiszögellésben, s nemegyszer feszítette meg a karját és markolta meg erősen a legközelebbi bokor ágait, ha megcsúszott a sima köveken, vagy ha megindult lába alatt a kikerülhetetlen omladék. De megállás nélkül kúszott tovább, s egyre közelebb jutott a barlang sötét bejáratához.

Végre a sziklafal peremén átlendült a tisztásra, s ott állt a sziklabarlang előtt.

Egy kiugró szikla alatt sötétlő, nagy bemélyedést látott, amely hátrafelé fokozatosan szűkült, s a föld felszíne közelében alacsony nyílásban végződött.

Agli óvatosan megközelítette a sötét nyílást, letérdelt, s benézett az üregen. A föld alatti világba beszűrődő napfény itt a sötétséget szürkeséggé enyhítette, s Agli előtt egy nagy és tágas barlang előtere tárult föl, amely éppolyan volt, mint amilyenről álmodott, amilyet keresett.

De jól tudta, hogy mielőtt otthonává választja, tüzetesen át kell vizsgálnia, vajon száraz-e, nem huzatos-e, s nem tanyázik-e benne barlangi medve vagy a még veszedelmesebb barlangi oroszlán.

Mindezt előbb okvetlenül tisztáznia kell.

Tehát a legnagyobb figyelemmel nézett szét a barlangban, ameddig csak a bejárattól ellátott. Azt is megvizsgálta, hogy a medve vagy oroszlán nem hagyott-e hátra lábnyomot a laza talajban. Átkutatta a barlang előtti tisztást is, de ott sem fedezett föl semmi olyat, ami nyugtalaníthatta volna.

Ám Agli még ezzel sem érte be.

Néhány követ emelt föl a földről, leguggolt a barlang bejárata mellett, s a köveket nagy erővel a sötétbe hajította. Ezután tenyerét a szájához téve, egypárszor vadul beleordított az üregbe. A kiáltások visszhangja és a lezuhant kövek csattanása végigdübörgött a barlang sötétjében, s eljutott a föld alatti térség legtávolabbi zugaiba is.

A bejárathoz lapuló Agli feszült izgalommal, szemében a bátor emberek elszántságával nézett a barlang belsejébe, s ugyancsak kinyitotta a fülét, hogy nem hall-e onnan valamilyen gyanús hangot vagy zörejt. Jobbjában minden eshetőségre készen lándzsát tartott, és várt.

De semmit nem látott, semmit nem hallott.

Néhányszor beleordított még a barlangba, a kődobálást is megismételte, de válaszként mindig csak csend és sötétség áradt a barlang belsejéből.

Csupán most határozta el Agli, hogy töviről hegyire átkutatja a barlangot.

Felfedező útját mindenesetre jól átgondolta és előkészítette.

Lándzsáját a bemélyedés falához támasztotta, az inakkal derekához erősített bőrtarisznyát leoldotta. Azután letérdelt, s a tarisznya tartalmát kiszórta a földre. Ez a felszerelés néhány kőpengéből, kaparóból, fúróból, vésőből, pár darabka fából és kevéske taplóból állt. Most Agli egy maroknyi száraz mohát és

füvet, meg egy kevés rőzsét kotort össze, s az egészet kis halomba rakta. Amikor ezzel elkészült, két fadarabkát vett elő, amelyet magával hozott. Az egyik fekete volt, mert a felülete már megszenesedett. Ezt szilárdan a térde közé szorította, a másik, egyenes fadarabbal pedig, amelyet a tenyere között forgatott, addig fúrta mind hevesebben és hevesebben a megszenesedett fát, amíg sikerült izzó szikrát kicsiholnia, amelyet aztán a taplóval fölfogott. A taplót gyorsan a száraz mohából, fűből és vékony gallyakból összerakott halom közepébe dugta, aztán az egészet erősen fújni kezdte, úgyhogy hamarosan szerteröppentek a szikrák, majd a füstgomolyagon világosan áttörő kis lángokká változtak.

Ezután Agli fölugrott, végigfutott a tisztáson, majd gyors mozdulatokkal fölkúszott a sziklán a vén fenyőfához, amely mint tántoríthatatlan őr állt a barlang bejárata fölött.

Izmos kezével letört néhányat a fenyőfa alsó, szárazabb ágai közül, ledobta a tisztásra, s nagy ugrással maga is ott termett. Gyorsan letördelte az ágvégeket, s az éledő kis tűzre vetette. Amikor lángra lobbantak, nagyobb darabokat dobott a tűzbe, amíg végül is csak néhány vastag, gyantától illatozó husángja maradt.

Később Agli egy ilyen vastag husángot is a tűzbe dugott. Megvárta, amíg lángra kap, majd bal kezébe fogta, s néhányszor sebesen megforgatta. Amikor már jókora, füstölgő lánggal égett, Agli jobbjára vette lándzsáját, összekuporodott, s az alacsony bejáraton bemászott a barlangba.

Az égő fáklya fénye jól megvilágította a barlang egy részét.

Agli megállt, s figyelmesen körülnézett.

Tágas barlang tárult elébe, amelynek alján az egyik oldalon

nagy kövek sorakoztak egymás mellett; ezek valamikor régen alighanem a barlang mennyezetéről szakadtak le. Egyébként a barlang nem volt túlságosan magas, de azért annyira alacsony sem, hogy fölegyenesedve ne lehetett volna járni benne. Száraz volt, s Agli úgy találta, hogy nem is huzatos.

Az ifjú vadász óvatosan, csendben haladt előre.

Az egykor lezuhant kövek sora mentén lépdelt, szüntelenül felkészülten rá, hogy közöttük bújik meg, ha erre netán szükség mutatkoznék. Feje fölött verdeső repüléssel néhány denevér suhant el, amelyet a fáklya fénye riasztott föl álmából és űzött ki rejtekéből.

Egy nagy kő mellett Agli megállt, hogy a barlang átellenes oldalát is szemügyre vegye. Ott a sziklafalban mély boltívet látott, amely előtt száraz, sárgás agyaggal és itt-ott egypár nagyobb kővel borított sík terület húzódott.

A barlang e zugának láttán Agli képzeletében elevenen kirajzolódott az új otthon képe. Ott ég majd a tűz, amely mellett Gina szorgoskodik és a gyerekek játszadoznak, ott tartja majd a vadászzsákmányt, a fegyvereit és szerszámait, amott gyűjtik rakásra a száraz mohát és avart, s nem hiányzik majd a rengeteg, puhára kidolgozott állatbőr sem, amelyen munka és gyötrelmek után, vagy pedig békés napokon mindnyájan megpihenhetnek. S a megálmodott otthonnak ez a képe, amely immár valósággá válik, örömmel töltötte el Agli szívét.

Merengéséből az égő ág sercegő hangja ragadta ki.

Mielőtt azonban továbbment volna, néhányszor hevesen megforgatta a fáklyát. Az élénk lángra lobbant fáklya világánál aztán folytatta útját a barlang sötét belsejébe. Árnyéka furcsa változatokban követte. Torz alakban siklott végig a barlangfal

egyenetlen felületén, megrövidült, majd ismét megnyúlt, elbújt a sziklák mögött és a kiszögellések alatt, eltűnt a hasadékokban, aztán hirtelen megint előkerült és nagyot szökkent előre, mintha félne a sötétségtől, amely nyomtalanul elnyelte.

Agli most már egy egészen szűk ösvényen haladt a kövek és szikladarabok sokasága közt, amelyek valamikor régen a barlang mennyezetéről és falairól omlottak le. Ám nemsokára ez a szűk ösvény is beleveszett a kőtengerbe. Agli azonban nem törődött az újabb akadállyal. Fürgén fölugrott a kőhalmaz tetejére és ügyesen szökdelt tovább szikláról sziklára.

Hamarosan a sziklasánc végére ért.

Itt a barlang ismét szélesedni kezdett, majd egyszerre, majdnem derékszögben jobbra fordult. De Agli nem látott a barlang végéig, mert kezdetleges fáklyájának fénye gyenge volt ahhoz, hogy nagyobb távolságban is áttörje a föld alatti üregek sötétjét.

Tehát Aglinak tovább kellett mennie, ha meg akarta tudni, hogy mit rejteget még a barlang.

Ám alig tett néhány lépést a barlang hajlatán túl, megállt és feszülten figyelt. Úgy tetszett neki, mintha halk vinnyogást hallott volna.

Néhány pillanatig a föld alatti világ mozdulatlanságának félelmetes és nyomasztó csendjét semmi sem zavarta, de aztán Agli megint hallotta azt a nyöszörgő hangot, amely annak az oldalüregnek sötétségéből szűrődött ki, ahol éppen állt.

A hang irányába fordította fejét, s szemével igyekezett áthatolni a sötétségen. Jobbjával szorosabbra fogta a lándzsát, bal kezével magasra emelte a fáklyát, s minden eshetőségre készen várta, hogy mi történik tovább. Szíve hevesebben

dobogott, de inkább az izgalomtól, mint a félelemtől.

De nem történt semmi, újabb hang sem hallatszott.

Egyszerre csak Aglinak úgy tűnt fel, hogy az oldalüreg sötétségében két izzó pont világít. S minél merevebben nézett oda, a két pont annál fényesebben izzott.

Agli most már tudta, hogy valamilyen fenevaddal került szembe, amelynek vagy itt az odúja, vagy pedig csak véletlenül vetődött ide. Mielőbb meg akarta állapítani, vajon nem barlangi medvével vagy barlangi oroszlánnal hozta-e össze a sors; mind a kettő erős és nagy testű ragadozó, amellyel a küzdelem mindig kockázatos. Agli mindenesetre örült, hogy a ragadozók támadása esetén égő fáklyájával is védekezhet; ebben a helyzetben a fáklya erősebb fegyvert jelentett, mint a nehéz lándzsa, mert ezek az állatok rettegtek a tűztől, s menekültek előle.

A fiatal vadász feszülten várta, hogy mit hoznak a következő pillanatok.

Roppantul meglepődött, amikor kiderült, hogy nem védekeznie, hanem támadnia kell.

Az égő fáklya hozta ezt a váratlan fordulatot, amint lángja egyszerre csak világosabbra lobbant és fölélénkült, s a hosszú, szurokkal táplált vörös lángnyelvek a barlangmennyezet felé gomolygó sűrű füstöt is pirosra festették. S ebben a világításban Agli megpillantotta az oldalüreg falához lapuló barlangi hiéna halvány körvonalait.

Mint a villám ugrott Agli a hiénához, s teljes erejével a fenevad oldalába döfte lándzsáját. Aztán gyorsan kirántotta fegyverét a sebből, s fürgén félreugrott.

A hiéna oldalából csak úgy ömlött a vér. Szemében vad harag

lobbant, s eszeveszett dühvel, bősz üvöltéssel Aglira vetette magát.

De nem érte el. Egyenesen a nekiszögezett lándzsába rohant, mégpedig oly erővel, hogy a vadász hátratántorodott és a földre esett. Nem történt semmi baj, mert Agli bámulatos rugalmassággal gyorsan talpra ugrott, a lobogó fáklyával fejbe kólintotta a hiénát, a lándzsával pedig átdöfte a fenevad szívét.

A barlangi hiéna megroggyant, majd súlyos zuhanással

elterült a földön. Néhányszor görcsösen megvonaglott, de aztán lassan mozdulatlanná merevedett.

Örökre kimúlt.

Agli a hiéna tetemét az oldalüreg sötétjébe dobta, s a barlang átkutatásának folytatására készült. Ám hirtelen átvillant az agyán, hogy nem árt, ha jobban szemügyre veszi azt az oldalüreget, amelyben a hiénát felfedezte. Hátha másik is rejtőzik ott? Visszafordult tehát, s belépett az üregbe.

Pár lépés után le kellett hajolnia, mert a kis üreg mennyezete lejteni kezdett, mégpedig olyan rohamosan, hogy a barlangüreg nemsokára alacsony és szűk lyukká változott. Agli térdre ereszkedett, testét meggörnyesztette, az égő fáklyát pedig annyira előrenyújtotta, amennyire csak karja hosszúságából tellett. S ebben a néma kúszásban Agli egyszerre csak vidáman fölnevetett. A kis oldalüreg végén három kölyökhiéna szorongott egymás mellett; az ember meg a tűz láttára remegtek a félelemtől és a borzalomtól, hiszen az ember és a tűz az a két nagy ellenség, amelytől nem várhatnak sem részvétet, sem könyörületet.

A vadász a lobogó fáklyát a szikla egyik repedésébe illesztette, s a kis bestiákhoz kúszott. Rövid vinnyogás hallatszott, aztán mindennek vége lett. S mialatt Agli visszatért a nagy barlangüregbe, az elhagyott sötét zugban egyre hidegebbé vált a három kis hiéna teste, azé is, amely halk nyüszítéssel hívta az anyját, amikor az öreg nőstényhiéna kibújt az odújából, hogy megnézze, vajon ki zavarja a barlang nyugalmát. Ez a bátortalan nyöszörgés, az anya utáni vágyódás hangja hívta föl rájuk az ellenség, az ember figyelmét, s vált mindnyájuk számára végzetessé.

Erre azonban Agli nem gondolt. Örült és elégedetten mosolygott, mert most már tudta, hogy a barlangban semmilyen veszedelem nem fenyegeti. A gyáva hiéna sohasem húzódik meg olyan odúban és nem tartja ott a kölykeit, ahol nem érezheti magát a legnagyobb biztonságban.

S Agli nem tévedett.

Néhány lépés után a barlang félkör alakú teremmé szélesedett, amelyet magas és majdnem függőleges falak határoltak. A mennyezet hatalmas ívben borult föléje, s ha erre a boltívre fény esett, szüntelenül villózó világosabb és sötétebb foltok váltakoztak rajta.

Ez a magas föld alatti terem lenyűgöző hatással volt Aglira. Megszemlélte minden oldalról, majd amikor tekintetét a mennyezetre emelte, hirtelen úgy érezte, mintha valamilyen furcsa szorongás nehezednék rá; érezte saját jelentéktelen voltát, homályos sejtelemmel föltornyosultak előtte az élet nyomorúságai, de kitárult a szabadulás útja is. Ott állt zavartan és nyomasztó hangulatban annak a hatása alatt, ami egyszerre felörvénylett a bensőjében, amit nem értett tisztán, de annál jobban érzett.

A hamvadó fáklya azonban eszébe juttatta, hogy mielőbb vissza kell térnie. Végigsietett a barlangon, s amint kijutott a derűsen .világító napfényre, széttárta karjait, hogy túláradó örömmel meghirdesse a nagy mindenségnek:

– Ez a barlang Agli tulajdona, mert ő találta meg. Senki sem teheti be oda a lábát, hacsak nem kap erre Aglitól engedélyt. A medve és a sunyi hiéna is jól teszi, ha elkerüli. Agli erős férfi és legyőzhetetlen harcos.

Az új otthon birtokbavétele ezzel megtörtént.

A barlang újdonsült gazdájának szeme csillogott a boldogságtól; lelkesülten, elszántan és fürkésző tekintettel nézett szerte a tájon, mintha csak meg akarna győződni, hogy minden ellenség hallotta-e figyelmeztetését és fenyegetését.

A már csak parázsló fáklyát a pislákoló tűzre dobta, még néhány megmaradt ágat is vetett rá, visszarakta a bőrtarisznyába a kőpengéket, egyéb szerszámokat, a tűzgerjesztéshez használt fadarabkákat és a taplót, aztán megindult felfelé a sziklákon. A szikla tetejéről is látni akarta azt a tájat, ahol élni és vadászni szándékszik.

Amikor a legmagasabb szikla csúcsára ért, megállt, s érdeklődéssel szemlélte a környéket.

Végeláthatatlan steppe terült el előtte, amelyet itt-ott alacsony bokrok tarkítottak. Valahol a messzeségben néhány hatalmas termetű, szőrös mammut ballagott kényelmesen, körülöttük gyors vágtában kisebb testalkatú, de izmos és nagy fejű vadlovak nyargalásztak. Nem sokkal távolabb őstulkok legelésztek, közvetlenül mellettük egy nagy és erős szarvas nézelődött békésen, amelynek homlokát remek lapátos agancs ékesítette. Amott, a bokrok között egy hízott, hosszú szőrű orrszarvú tűnt föl nőstényével és kölykeivel együtt. A steppe túlsó peremén, az őserdő alján egypár bozontos sörényű és hegyes szarvú bölény portyázgatott.

Telt az idő, és Agli nem tudta levenni tekintetét erről a vadban bővelkedő tájról.

Egyszerre csak őrült táncba kezdett. Hosszú haja vadul lobogott; magas, izmos és vállas alakja bronzfénnyel villogott a napsütésben.

Tánca végén vidáman fölkacagott. Nem tehetett másként, a

bensőjében tomboló jókedvnek visszafojthatatlanul ki kellett törnie. De aztán az öröm hullámai elcsöndesedtek, a kacagó ajkak is komolyra szelídültek, s Agli meghatottan suttogta:

– Az egész környék, amerre a szem ellát, Agli vadászterülete. Mindenhez Aglinak van joga, a halakhoz a patakban, a vadhoz a steppén és őserdőben. Agli nagy és gazdag vadászterületet talált.

Suttogásába belevegyült az őserdő zúgása, a steppe füvének zizegése, a patak hullámainak csobbanása, a vad horkantása és a madarak éneke.

Gina jutott eszébe. Minél előbb el kell dicsekednie, hogy mit fedezett föl, s el kell vezetnie Ginát a remek, száraz barlangba, amely új otthont ad nekik.

Már messziről vígan integetett Ginának, s amikor megállt előtte, leplezetlen büszkeséggel jelentette ki:

– Utunk véget ért, Gina! Száraz és nagyon szép barlangot találtam. Ha föllángol benne a tűz, mindnyájunkat megvéd a hidegtől, rossz időtől és gonosz fenevadtól. A steppe és az őserdő vadban gazdag. Húsban és állatbőrökben sem kell majd szűkölködnünk.

Az asszony örömtől csillogó szemmel nézett Aglira. Boldog volt, hogy vándorlásuk céljához érkeztek. Örült, hogy ismét tűz mellett, meleg barlangban ülhet, s csupán mindennapi teendőivel kell törődnie. De valahol mélyen, bár halkan és bátortalanul, mégiscsak megrezdült benne az aggodalom: mit tartogat számukra a jövendő, a magányosság? Ha egyedül marad itt Aglival, az élet egész terhe az ő vállukra nehezedik majd.

De ebben a pillanatban az öröm erősebb volt, mint a jövőtől

való félelem. Gina tehát fölugrott a földről, ahol pihent, állatbőrbe bugyolált kicsinyét a hátára vette, az összegöngyölt állatbőröket kézbe fogta, magához hívta a két fiút, s lassan elindult Agli után, aki az új otthonba vezette őket.

A nap már a nyugati láthatárhoz közeledett, amikor a barlang bejáratához értek.

Agli félretette fegyvereit, a már-már kialvó tűzhöz lépett, szétkaparta, az izzó parazsakat egy lapos kőre kotorta, s az egésszel a szűk bejáraton a barlangba kúszott. Miután benn alkalmas helyet talált a tűznek, sekély gödröcskét ásott, ebbe beszórta a parazsat, egy maroknyi száraz füvet és vékony rőzsét rakott rá, majd jó erősen és lankadatlanul addig fújta a zsarátnokot, amíg csak meg nem villantak az apró lángok, s bele nem kaptak az odakészített gallyakba és ágakba.

Amikor már vígan lobogott a tűz, Agli kisietett a barlangból, néhány lendületes ugrással a bejárat fölött termett, a vén fenyőről vastagabb és száraz ágakat tört le, és a kis tisztásra dobálta. Az ágakat a fiúk összeszedték, a barlang bejáratához húzták, és halomba rakták.

Közben Gina a barlangba kúszott, hogy maga is terepszemlét tartson.

Kellemesen meglepődött, amint megállapította, hogy a barlang elég magas, s már közvetlenül a bejárat mögött is felegyenesedve járhat benne. Tetszett az is, hogy a barlang tágas és száraz. A tűzhöz ment, lerakta a kezében tartott állatbőrköteget, s levette hátáról a kisgyermeket. Máris munkához látott. Összeszedte a tűz közelében szanaszét heverő nagyobb köveket, s valamennyit a barlang átellenes falához cipelte, ahol egy egész kősánc húzódott.

Mielőtt ezzel a munkával végzett volna, Agli ismét megjelent a barlangban. Megállt a tűz mellett, vastagabb ágakat rakott rá, amelyeket előzőleg hangos reccsenés kíséretében darabokra tört izmos kezével. A két fiú szorgalmasan hordta be a vastag ágakat, s nem messze a tűztől nagy halomba gyűjtötte.

A tűz magasan lobogott, s kellemes meleget, derűs világosságot árasztott maga körül.

S mialatt Gina a tűz közelében szétteregette az állatbőröket, hogy fekvőhelyet készítsen az éjszakai pihenőre, Agli a kövek közül kiválogatta a laposabbakat, és körülrakta velük a tüzet. Ezután egy nagy szikladarabot görgetett a tűzhöz, jó erősen a sárga agyagba rögzítette, majd ráült, és büszkén széttekintett. Erősnek és hatalmasnak, ügyesnek és okosnak, boldognak és szerencsésnek érezte magát. Vágya teljesült, célját elérte.

De nem sokáig ringatózhatott ebben az önelégült hangulatban, mert Gina lépett hozzá, s egy őzcombot adott át neki. Ez volt húskészletük utolsó darabja, amely Agli vadászzsákmányából maradt, s amelyet Gina az összegöngyölt állatbőrök közé rejtve hozott magával.

Agli kőpengét vett elő bőrtarisznyájából, vékony szeletekre vágta a húst, s az áthevült kövekre rakta. A hús sisteregve sült, ínycsiklandó illata kellemesen ingerelte az éhesek orrát.

A két fiú sóvár tekintettel ténfergett a tűz körül, türelmetlenül várva, hogy Aglitól egy-egy darab félig nyers húst kapjon. Amikor végre megmarkolhatták az ínyencséget, mohón beleharaptak, s rendületlen buzgalommal tömték üres gyomrukat. Amint az első darabbal végeztek, jutott másik is, de ezt már lassabban ették; a leharapott falatot ide-oda forgatták a szájukban, hogy minél tovább és minél jobban élvezhessék a

finom étel ízét.

Az éhes ember étvágyával harapott a sült húsba Agli és Gina is. S ahogy falatoztak, egyre több derű és nagyobb békesség áradt az arcukról.

A meghitt esti lakmározást hirtelen a csecsemő panaszos sírása zavarta meg, aki az állatbőrök tetején heverészett.

Gina gyorsan fölállt, odalépett gyermekéhez, ölébe vette, majd visszaült a tűzhöz, a gőgicsélő apróság ajkát duzzadt melléhez emelte, s gyöngéden suttogta:

– Te is megéheztél már, kis Uanom?

A kis Uan azonban most már nem törődött semmivel, elégedetten szívta az anyatejet, úgyhogy gyomrocskája hamarosan kigömbölyödött, mint a felfújt labda.

Agli szótlanul nézte Ginát és a csöpp Uant, majd tekintete a két idősebb fiúra, Dinre és Remre fordult, akik a hosszú út és a mozgalmas nap fáradalmaitól kimerülten már békésen aludtak a részükre szétterített farkasbőrökön.

Pár pillanattal később Agli fölállt a tűztől, átkúszott a szűk kijáraton, s a barlang előtti tisztásra ment.

A nap már régen nyugovóra tért, s esti szürkület borult a tájra. A magasban ezer és ezer csillag ragyogott, s valahol messze, a sötét erdők fölött a világmindenség mélységeiből előbújt a hold ezüst korongja. A végtelen csönd lassanként mindenre rátelepedett, s az est némaságát egyedül a tücskök egyhangú ciripelése zavarta meg, amelyek fáradhatatlanul húzták örökös nótájukat.

Agli álmodozva bámult a holdvilágos nyári est ezüstös szürkeségébe. Bensőjében az elmúlt nap eseményei kavarogtak, szívét eltöltötte az öröm és az eljövendő napok boldog reménye.

Szépnek és verőfényesnek látta ezt a jövendőt. De arról sem feledkezett meg, hogy az élet rossz és gondterhes napokat is hozhat.

Távol a völgyben fölhangzott a barlangi hiéna hátborzongató vihogása, amely elhagyta sziklaodúját, hogy megkezdje sunyi csatangolását az éjszaka sötétjében.

Ez a förtelmes hang fölrázta Aglit az ábrándozásból. Egyszerre a maguk valóságában látta a dolgokat. Saját tapasztalataiból és mások elbeszéléséből is tudta, hogy az éjszaka veszedelmes, tele van rejtélyekkel, és sötétségének leple alatt gonosz szándékú fenevadak garázdálkodnak. Nem sokat tétovázott tehát, s eltűnt a barlangban.

Mielőtt azonban pihenőre tért volna, a nagy követ ismét a barlang bejáratához gördítette. A kő egészen eltorlaszolta a bejáratot, s védelmet nyújtott az alvóknak minden külső veszedelemmel szemben.

Agli sokáig nem tudott elaludni.

Hánykolódott; egyik oldaláról a másikra fordult, hol a hátára, hol a hasára feküdt, aztán összekuporodott, majd olyan feszesre nyújtózkodott, mint az íj húrja. Amikor végre elnyomta az álom, nyugtalanul dobálta magát, s időnként fojtott hangon föl-fölkiáltott.

Lassanként tovatűnt az éjszaka.

A keleti láthatáron bágyadt fény ömlött el, amely mind élénkebbre és világosabbra derült. Aztán előbukkantak az első napsugarak, mint aranynyilak röppentek szerte a tájon, áthatoltak a vén fák koronáján, megvillantak a bokrokon, továbbsurrantak, s elárasztották a füves térségeket és a patak víztükrét.

A fák lombja közt madarak csicseregtek, énekükkel az új nappal fényességét és melegét köszöntötték. A mészkősziklák hófehéren tündököltek, az erdők faóriásain áttört a világosság, s a hosszú fűszálakon nagy könnyekként csüngő harmatcsöppeken megigéző visszfénnyel tükröződött a rózsás hajnal minden szépsége.

Az éjszakai álomból minden élő új reggelre ébredt.

Fölébredt Agli is.

Gyorsan fölugrott, szétkotorta a tűzpad hamuját, néhány izzó parazsat halomra kapart, s egy maréknyi rőzsét dobott a tűzre, amely hamarosan lángra lobbant. Vígan pattogott a tűz, s fénye tolakodón ingerkedett az alvó Gina szempillájával. Az asszony eleinte védekezett, szorosabbra zárta szemét, de ez sem segített. Szempillái egyszerre csak megrebbentek, s aztán tágra nyíltak.

Első tekintetével a gyermekeit kereste. Mindhárman mélyen aludtak még; nyugodtan lélegeztek, s az egészséges álom rózsapírt festett az arcukra. Gina most Aglira nézett, aki éppen a barlang bejáratát eltorlaszoló nagy követ gördítette félre, hogy a föld alatti félhomályba engedje a napsugaras reggel világosságát.

Amíg Gina vastag, gyantás ágakat rakott a tűzre, Agli a szabadba kúszott, s megállt a barlang előtt elterülő kis fennsíkon. Jóleső érzéssel tekintett szét, s élvezettel szívta magába a reggeli friss levegőt. Szemét végigjártatta a fehér sziklákon, a zöldellő erdőkön, a cserjékkel borított völgyön, a patak ezüstösen csillogó tükrén. Szíve örömtől repesett mindezek láttán, hiszen ez a gazdag táj az ő vadászterülete.

Vidám kiáltások hallatszottak a háta mögött.

Megfordult, s mosolyogva figyelte, hogy a két fiú milyen szilaj jókedvvel robog feléje. Huncutság villogott a szemükben,

egészséges testük minden mozdulata szertelen életörömről tanúskodott. Amint Aglihoz értek, megálltak mellette, s kíváncsian néztek körül. De semmi szokatlant és különöset nem fedeztek föl, Agli lábához telepedtek tehát, s baráti beszélgetés közben sütkéreztek a napsugarak meleg aranyesőjében.

Egyszer csak Din vállon ragadta Remet, s kinyújtott karjával egy hatalmas hőscincérre mutatott, amely kényelmesen mászott egy közeli bokor száraz ágán.

Rem fölpattant, s a hőscincérre vetette magát. De alighogy markába fogta a bogarat, Din termett mellette.

– Az enyém; én láttam meg előbb!

– De én fogtam meg!

– Add ide!

– Nem adom!

– Hát akkor elveszem!

S Din, választ sem várva, Remre támadt, belemarkolt kócos hajába, majd derékon kapta, hogy a földre teperje.

Ez sikerült is, ám csupán azért, mert Rem még mindig kezében tartotta a nagy bogarat, s nem szerette volna elveszíteni. Amikor azonban a földre huppant, elengedte a hőscincért, s megindult a küzdelem.

Derekasan dögönyözték egymást, heves tusát vívtak, de egyikük sem tudott fölülkerekedni. Hol Din, hol Rem került fölénybe.

Agli mellettük állt, s a vérbeli harcos lelkesedésével nézte őket. Mosolygott, s ütemes kiáltásokkal mindig a gyengébbet biztatta.

Ezalatt pedig a hőscincér, amelyért a baráti viadal megindult, menekült a küzdőtérről, ahogy csak erejéből futotta. Mihelyt

elérte az első bokrot, nem fenyegette többé veszedelem; eltűnt az ágak és hajtások szövedékében, s újra már nem bukkant elő.

A küzdelemnek Gina hangja vetett véget, aki kiszólt a barlangból, hogy mindnyájukat a tűzhöz hívja.

A fiúk talpra ugrottak, a birkózástól kifulladtan lihegtek, fiatal mellük hevesen hullámzott, csurgott róluk a veríték, de arcukról féktelen öröm és boldog elégedettség sugárzott.

– Hol a bogár? – kérdezte Din.

– Birkózás közben elengedtem.

– Megyek és megkeresem.

– Én is megyek.

Ám a bogarat hiába keresték. A hőscincér már régen biztos rejteket talált, a két fiú pedig nem tehetett mást, mint hogy jól emlékezetébe vésse a tanulságot: ha ketten torzsalkodnak, annak a harmadik látja hasznát.

– Din! ... Rem! ... – hangzott ismét anyjuk szólítása.

A két fiú fölfigyelt, abbahagyta a hőscincér keresését, s a barlanghoz iramodott. Átkúsztak a szűk bejáraton, s néhány ugrással a tűz mellett termettek. Sóváran nyújtották kezüket a félig sült hús után, jó étvággyal haraptak bele, s önfeledt csámcsogással forgatták szájukban az ízes falatokat.

Lakmározás közben egyszer csak arra lettek figyelmesek, hogy a barlang sötétjéből a fáklya halvány fényében Agli lép elő. Valamilyen nagy állatot vonszolt magával, amelyet rövid farkánál fogva húzott maga után.

A fiúk Aglihoz siettek, s kíváncsian vizsgálgatták a furcsa állatot. Rögtön megismerték, hogy barlangi hiéna, amelyet a vadászok mindenkor, mindenütt üldöznek és ártalmatlanná tesznek, s amelyet mindenki gyűlöl éjszakai garázdálkodásai

miatt. Tudták már a fiúk is, hogy a hiéna mindent eloroz, amit nem a leggondosabban rejtenek el előle.

Gina is kíváncsian nézte Aglit és a nem mindennapi zsákmányt. De még mielőtt kérdezősködhetett volna, hogy miképp és honnan jutott hozzá, Agli büszkén beszámolt tegnapi barlangszemléjéről, amelynek során a hiénát és kicsinyeit megölte.

Din és Rem feszülten figyelte az elbeszélést. Gina is érdeklődéssel hallgatta Aglit, aki elővigyázatosságával, bátorságával és erejével megsemmisítette ezt az álnok ragadozót, amely előttük ebben a barlangban tanyázott. Nyugalom és elégedettség töltötte el Ginát, hiszen Agli elbeszéléséből meggyőződött, hogy társa, akire rábízta a maga és gyermekei sorsát, tüzetesen átkutatta az egész barlangot, s most már a távoli sötét üregekből sem leskelődik rájuk semmilyen veszedelem.

Mialatt Agli beszélt, egyúttal szorgalmasan dolgozott is. Éles kőpengéjével lefejtette a hiéna bőrét, s gondosan ügyelt, nehogy túlságosan sok hús maradjon rajta.

Amint a hiéna lenyúzásával elkészült, a bőrt a barlang falához dobta. Az állatbőröket ugyanis az asszonyok és a nagyobb lányok szokták kidolgozni, s Agli jól tudta, hogy Gina nem feledkezik meg erről a kötelességéről, ő maga megragadta a hiéna lenyúzott tetemét, kivonszolta a barlangból, majd a barlang előtti kis fennsík pereméről nagy lendülettel messze a mélybe hajította. Úgy találta, hogy a hiéna túlságosan sovány, s így húsa nem sokat ér.

Nem is nézte, hova esik. Ha netán később eszébe is jutna, hogy megkeresi, úgysem bukkanna rá, mert valószínűleg már a

következő éjjel megtalálják és fölfalják az élő hiénák, amelyeknek igazán mindegy, hogy mivel tömik meg a gyomrukat. Az a fontos csupán, hogy hús legyen.

A nap már magasan járt. A levegő átforrósodott, s a tűző napsugarak hevében szinte rezegni látszott. A táj a rovarok dongásától, zümmögésétől zsongott.

Agli úgy vélte, legfőbb ideje, hogy vadászatra induljon. Volt ugyan még némi húskészletük, de nem sok, viszont a gyomor naponta megköveteli a magáét. S ki tudja, hogyan sikerül a vadászat? Hiszen ma először megy ki a maga vadászterületére, keresi majd a vadat, kúszik utána, mégpedig azzal az egyetlen vággyal, hogy az elejtett zsákmány vérétől pirosodjék a fegyvere. Ma első ízben hangzik majd föl diadalmas kiáltása a vadászterületén, ha nem feledkezik meg az óvatosságról, s ha nem hagyja el a vadászszerencse.

Nem késlekedett, s a szűk nyíláson bemászott a barlangba.

A tűzhöz lépett, amelynek fényénél megvizsgálta fegyvereit, a hatalmas lándzsát és az erős íjat. Miután mindent rendben talált, inakkal a derekára erősítette bőrtarisznyáját, amelyben kőpengéit és egyéb eszközeit tartotta.

– Vadászni megyek! – szólt oda Ginának. – Gondozd a tüzet, vigyázz, nehogy kialudjék! Mielőtt a nap az erdők mögé rejtőzik, visszatérek.

Mihelyt Agli elhagyta a barlangot, Gina magához hívta a két fiút, karjára vette a csecsemőt, s ő is kiment a barlangból. Gyerekeivel együtt vigyázatosan leereszkedett a völgybe, aztán ráparancsolt a fiúkra, hogy szedjenek avart és száraz füvet és rakják halomba. De nem henyélt ő sem. Azt akarta, hogy puha fekvőhelyük legyen a barlangban, s kényelmesen

pihenhessenek. Állatbőrökben egyelőre nem bővelkedtek, így ezt a hiányt több avarral és száraz fűvel kellett pótolniok.

Sokáig szedték az avart és füvet, sokáig hordták nyalábokban a barlangba, úgyhogy a puha alom magas rétegben födte a barlangnak azt a zugát, amelyet éjszakai pihenőre kiválasztottak. Aztán Gina az egészet állatbőrökkel is betakarta, s mint aki jól végezte dolgát, elégedetten mosolygott.

Din és Rem nem állta meg, hogy ki ne próbálja, milyen is az új fekvőhely. Ráugrottak, önfeledt visongással hemperegtek rajta egyik végétől a másikig, s talán estig sem hagyták volna abba a hancúrozást, ha anyjuk rendre nem inti őket.

Vége lett tehát a mulatságnak, de nem is érkezett még el a játék és szórakozás ideje, hiszen sok mindent el kellett még végezniük.

– Din, meg te is, Rem! – rendelkezett Gina. – Menjetek száraz gallyakat gyűjteni, hogy a tüzet szüntelenül táplálhassuk!

A fiúk szót fogadtak, bár nem szívesen szakították félbe a vidám ugrándozást. S amíg a közelben szedték a tüzelőt, és súlyos kötegekben cipelték a rőzsét a barlangba, Gina a fűre telepedett, s annak a hiénabőrnek a simításával foglalkozott, amelyet Agli reggel nyúzott le. Mellette egy puha hiúzbőrön a kis Uan lustálkodott és békésen gügyörészett.

Közeledett az alkonyat.

A nap korongja már régen túljutott a delelőn, megtette égi vándorútjának nagyobb felét, s lassan nyugatra hanyatlott. De még az erdők fölött járt, amikor a barlang fölötti szikla tetejéről felhangzott Agli vidám kiáltása.

Gina derűs mosollyal integetett a hazatérő vadásznak, Din és Rem pedig nagyokat kurjantott a viszontlátás örömében.

A zsákmánnyal megrakott Agli fürgén ereszkedett le a sziklán a barlanghoz.

S már ott is volt Gina és a fiúk mellett. Ledobta válláról az elejtett őzet, letette fegyvereit, tarisznyájából néhány éles kőpengét vett elő, s máris hozzálátott az őz bőrének lefejtéséhez. Közben elmesélte a vadászat élményeit; elmondta, hogy milyen vadat látott, hogyan követte egyiket-másikat nyomon, amíg csak hirtelen el nem tűnt a szeme elől, s miképpen sikerült az őzet elejtenie. Azt is elmondta, merre portyázott a végeláthatatlan steppén, s hogy bent járt az erdő mélyén is, ahol sötét szakadékokat, csupa veszedelmet rejtő

mocsarakat, de verőfényes tisztásokat is látott.

Amikor végzett az őz bőrének lenyúzásával, az állat testét földarabolta, s a húst a barlangba vitte. Ott egy sötétebb sarokban néhány lapos kőre rakta, majd egy nagyobb darab hússal visszatért a tűzhöz, amely már magasan lobogott, s lángja könyörtelenül hevítette a hús sütésére szolgáló kőlapokat.

Gina a fiúkkal a tűz mellett ült, s várta, hogy a hús megsüljön. Miután mindenki megkapta a maga részét, megkezdődött a jóízű falatozás.

Sokáig tartott, amíg jóllaktak.

Jutott a húsból egy darabka a kis Uannak is. Erősen szorította apró kezében, mintha csak attól félne, hogy valaki elveszi tőle. Aztán addig forgatta kicsike szájában a szokatlan csemegét, hogy a végén a fáradtságtól elszundított. De még álmában is szorongatta markában az összerágott húsdarabkát, s bizonyára erről a finomságról álmodott, mert közben békésen cuppantgatott.

Agli tekintete a nagy halom rőzsén akadt meg.

– Ki szedte ezt a sok tüzelőt? – kérdezte.

– Din és Rem – válaszolta Gina.

– Azt bizony jól tették – bólogatott elégedetten Agli. – A tűz a mi barátunk, s nem szabad táplálékban szűkölködnie.

Elhallgatott, néhány pillanatig gondolkodott. Hosszasan nézte a minden szavát feszülten figyelő két fiút, majd így folytatta:

– Figyeljetek ide, Din és Rem! Elmondom nektek, hogy mit hallottam az öregektől. Nagyon sok idő telt el, amíg a vadászok jól megismerték a tüzet, amíg megtanulták, hogy milyen táplálékot szeret a legjobban, mert nem mindent fogad be

egyformán. Azt hálálja meg leginkább, ha olyan táplálékot kap, amely száraz és sok benne a gyanta, mint amilyen az öreg fenyőfák ága. Ami nedves és nyers, attól elfordul, s ha nem elég erős, hogy egyedül megszárítsa, akkor bizony a tűz elhal. Nem emészti meg a követ és agyagot sem, viszont megtölti forrósággal. S még valamit meg kellett tanulniuk a vadászoknak. Ha a tűz túl nagyra nőtt, s a vadászok meg akarták szelídíteni, tudniuk kellett, hogy ilyenkor szét kell kotorniuk a parazsat, vagy pedig nyirkos táplálékkal kell a tüzet mérsékelniük. Ha viszont azt akarták, hogy elszunnyadjon, s csupán akkor ébredjen föl, amikor a vadászzsákmánnyal hazatérnek, ilyen esetben a parazsat összekaparták, s a tüzet hamuval födték be.

Ismét elhallgatott. Mintha összeráncolt homlokán komor gondolatok vonultak volna át, mintha visszaidézte volna az ősrégi időket, amikor az emberek még nem ismerték a tüzet, nem tudták fölszítani, ha szükségük volt rá, s csupán véletlenül jutottak hozzá vagy idegen tűzhelyről lopták el; amikor csak nehezen és nagy üggyel-bajjal tudták átvinni az egyik helyről a másikra, s az örökre ellobbant lángok a tűz vigyázatlan őre számára száműzetést vagy halált, a csoport többi tagja részére pedig nyomorúságot, gyötrelmes életet jelentettek.

De aztán eltűntek a ráncok Agli homlokáról, s tovább mesélt:

– A tűz hűséges barátunk. Ha belemar a húsba, a hús jobban ízlik. Ha nagyra növekszik, meleget és világosságot áraszt, elűzi a félelmet és a ragadozó állatokat. A tűz semmitől sem retten meg, mindenkibe és mindenbe beleharap. Egyedül a víz erősebb, mint a tűz. A víz megsemmisíti, s ezért védekeznie kell ellene.

Agli rövid szünetet tartott, majd még hozzáfűzte:

– Ha lehullanak a falevelek, hosszú ideig sok víz ömlik majd a földre. Minden átnedvesedik, még a tűz tápláléka is. Épp ezért, Din és Rem, nagyon sok száraz és gyantás ágat kell még a barlangba hordanotok, hogy a tűz jól érezze magát, s ne szenvedjen hiányt!

A fiúk készséggel vállalták új feladatukat.

S amikor a száraz fűből, avarból és állatbőrökből összehordott puha fekhelyükön álomra hajtották fejüket, sokáig fülükben csengtek még Agli szavai, amelyeket a tűzről, az ember barátjáról mondott.

Peregtek a napok, múltak a hónapok.

Agli vadászni járt, fegyvereket és szerszámokat készített, Gina vékonyra szeletelt húsdarabokat szárított a napon vagy a tűz fölött, különféle bogyókat, magvakat és gyökereket gyűjtött, rendbe hozta az állatbőröket, és ruházatot varrt belőlük, s törődött a tűzzel meg a gyerekekkel.

A fiúk nagy buzgalommal segítettek anyjuknak.

Csak a kis Uan heverészett gondtalanul a puha állatbőrökön, s elégedetten gőgicsélt, ha gyomrocskája tele volt, ha nem gyötörte az éhség.

Rég tovatűnt már a napsugaras, meleg nyár, rég nem hangzott már föl a fiúk víg kacagása a patak partjáról, amelynek hűs vizében naponta fürödtek. A tikkasztó hőség megszűnt, az éjszakák hosszabbodtak, a nappalok rövidültek. A madarak énekéből hiányzott a vidám csattogás, a tavasz és a verőfényes nyár sok szép dallama, sőt a rovarok egyhangú zümmögése és éles ciripelése is mind ritkábbá, egyre bátortalanabbá vált.

Az esték és reggelek hűvösödtek, a patak fölött fehér és hideg

ködgomolyagok vonultak, növekedtek és terjeszkedtek, amíg végül is elborították az egész völgyet.

A fák és bokrok levelei sárgára vagy pirosra színeződtek, s tehetetlenül tűrték, hogy egy-egy hevesebb szélroham letépje és magával sodorja őket. Minden arra vallott, hogy vége a nyárnak, s beköszöntött az ősz.

Agli vadászatra készült.

Most már gyakrabban ki kellett mennie a vadászterületre, mert a vad ijedősebbé és éberebbé vált, amióta észrevette, hogy legelőire és erdeibe ügyes, rátermett vadász jár, szüntelenül nyomon követi, s különböző kelepcéket és csapdákat eszel ki ellene. Az utóbbi időben Aglinak már nagyobb távolságokat kellett megtennie, mert a vad odábbállt a barlang közvetlen környékéről, s a steppe messzebb eső területeire vagy az őserdő mélyébe húzódott.

Tetézte a nehézségeket, hogy csak kisebb vadra vadászhatott. Egyedül nem vállalkozhatott nagyobb és súlyosabb vad elejtésére, márpedig kizárólag valamilyen nagyvad biztosíthatta volna legalább rövid időre mind az ő, mind Gina és gyermekei húsellátását. Saját erejéből nem futotta, hogy szembeszálljon a nagyvaddal, s ha küzdelem árán is, de legyőzze. Egymagában arra sem volt sok reménye, hogy holmi fiatalabb nagyvadat eltereljen a csapatától, aztán üldözőbe vegye és leterítse. Eddig még furfanggal sem sikerült nagyvadat elejtenie. Különböző helyeken ásott ugyan néhány mély gödröt, amelyet gallyakkal, gyeppel és földdel jól, szinte észrevehetetlenül álcázott is, azonban az annyira óhajtott nagy zsákmányt mostanáig ilyképpen sem tudta tőrbe csalni. Azokon a napokon, amikor az

egyik üres gödörtől a másikig vándorolt, először döbbent rá, hogy milyen korlátozottak a magános vadász lehetőségei, még ha nem hiányzik is az ereje, vakmerősége és a bátor szíve. Akkor ötlött eszébe első ízben, hogy a vadász egyedül sohasem érhet el annyit, mint amennyit többedmagával elérhetne, s hogy a közös vállalkozás, amelyben kinek-kinek megvan a maga feladata, sokkal több hasznot hoz mindnyájuk javára. Ez a felismerés mélyen az emlékezetébe vésődött, s többé nem hagyta nyugton.

Ma is ezek a gondolatok kavarogtak az agyában, képtelen volt tőlük szabadulni.

Jól tudta, hogy a nyárnak, amely a vadászatok legmegfelelőbb időszaka, immár visszavonhatatlanul vége, nekik pedig még nincs annyi állatbőrük, amennyire szükségük lenne. Azzal is tisztában volt, hogy szárított és félig füstölt húsból sincs kielégítő készletük. Ginának sem sikerült elegendő erdei gyümölcsöt, magot és gyökeret gyűjtenie; túl sok egyéb munkája volt, mert mindent egyedül kellett végeznie, s nemigen maradt ideje arra, hogy megismerje a környéket és fölkutassa azokat a helyeket, ahol az édes gyökereket vagy ízletes bogyókat és gumókat a legnagyobb bőségben megtalálhatta volna. Nem sokat ért a fiúk segítsége sem, hiszen nagyon fiatalok voltak még, tehát nem tehettek szert kellő jártasságra sem a munkában, sem a vadászat mesterségében.

Borús hangulatban lépett ki Agli a barlangból.

De nemcsak a vadász gondjai gyötörték. Gina viselkedése is nyugtalanította. Már hosszabb idő óta úgy tűnt fel neki, mintha a dolgos és mindenről gondoskodó Ginát valami bántaná. Agli nem tudta, hogy mi, az asszony pedig hallgatott. Kérdezősködni nem akart, ezt a büszkesége nem engedte, viszont annál többet

törte a fejét, vajon mi lehet az oka Gina lehangoltságának. S mégsem jött rá, hogy Ginának az asszonyok társasága és mindennapos terefeméje hiányzik. Nem jutott eszébe, hogy mielőtt elhagyták a csoportot, az asszonyok az egész napi lótás-futás és serény munka után esténként mindig összeültek a barlang valamelyik zugában, emitt a fiatalabbak, amott az idősebbek, s vidáman trécseltek, nevetgéltek, sőt némelykor hamiskásan sugdolóztak is. Márpedig Agli erre gondolhatott volna, hiszen jómaga is hányszor érzett olthatatlan vágyat, hogy a lobogó tűz mellett elbeszélgessen a vadászokkal és hallgassa az öregek visszaemlékezéseit.

Az ősz közeledtével tehát mind nagyobb súllyal nehezedtek Agli vállára a gondok, s egyre nyomasztóbbnak érezte a magányt.

Ám most már Aglinak sietnie kellett a vadászatra. Fürgén felkúszott a barlang fölötti sziklára, majd azon az ösvényen, amelyet maga taposott ki, a magaslatra igyekezett.

Hamarosan a steppe peremére ért.

Kezét a szeméhez emelte, s hosszan, figyelmesen nézett szét az előtte elterülő széles síkságon. Hiába fürkészte át a leggondosabbban és a legnagyobb éberséggel az egész terepet, vadnak még csak a nyomát sem látta. Csupán valahol messze örvénylett kisebb porfelhő, de ez is gyorsan szertefoszlott. Ettől a látványtól egyáltalán nem ragadta el a vadászszenvedély, hiszen jól tudta, hogy a port menekülő vadlovak kavarták fel, melyeket csak a száguldó szélvihar érhetne utol.

Agli úgy döntött, hogy inkább az erdőben próbál szerencsét.

Vigyázatosan lépkedett a sziklák szélén, amelyek hatalmas kőkulisszaként szegélyezték a völgyet, s mögöttük kiterjedt

őserdő sötétlett.

Nemsokára az ősrégi fák zöld lombkoronája alatt tartott rövid pihenőt.

S most Agli mindenről megfeledkezett, egyedül csak a vadászat érdekelte. Óvatosan és körültekintéssel lopakodott fától fáig, ügyelt, hogy mindig a hatalmas fatörzsek takarásában maradjon. Nagyon vigyázott arra is, hogy lába alatt fölöslegesen ne reccsenjenek meg a száraz gallyak.

Sokáig bolyongott az őserdőben, de hiába.

A sikertelenség annyira elkedvetlenítette, hogy már vissza akart fordulni:

Ám ebben a pillanatban észrevette, hogy alig valamivel távolabb véget ér az erdő, s utána fűvel és itt-ott bokrokkal borított tisztás következik.

Ezt már mégiscsak megnézem, morfondírozott, hátha legalább valamilyen nyulat vagy settenkedő rókát sikerül meglepnem és leterítenem.

Kiért a tisztásra, aztán az erdő alján ment tovább, s egy pillanatra sem feledkezett meg az óvatosságról. Megbújt a fák törzse mögött, miközben fokozott éberséggel figyelte a környéket.

Pár lépés után hirtelen megállt, szemében öröm lobbant.

Egy rozsomákot pillantott meg, amely éppen egy fiatal őz maradványain lakmározott. Az őzet bizonyára hiúz támadta meg és tépte szét. A rozsomák karmos lábával az őz vállát tartotta, s erős fogával szaggatta róla a húst.

Agli elővette az íjat, húrjára nyilat illesztett, azonban mielőtt útnak indította volna, jobbnak látta, ha közelebb lép ehhez a nagy nyestféle ragadozóhoz, amelynek sűrű, sötétbarna

bundáját csak a feje körül szegélyezte világosabb gallér.

A rozsomák annyira belemerült a lakomába, hogy minden óvatosságról megfeledkezett. Hiába gondolt már a menekülésre, amikor mélyen oldalába fúródott a nyíl, s égő fájdalom hatotta át egész testét.

De nemcsak a fájdalom töltötte el, hanem a dühödt harag is. Vicsorítva nézett körül; kereste az ellenséget, amely meg merte zavarni falatozásában és gyötrelmeket hozott rá.

Agli egy terebélyes fa vastag törzse mögött bújt meg, nem is mozdult, úgy figyelte a sebesült állatot, amelyről tapasztalatból jól tudta, hogy bátor és elszánt ragadozó, nem hátrál meg a harc elől, s a vigyázatlan vadásznak kellemetlen és fájdalmas sérülést okozhat.

Minthogy a rozsomák senkit sem fedezett fel, a testébe fúródott nyilat igyekezett eltávolítani. Először a szájával próbálta kirántani, amikor pedig így nem ment, oldalára dűlt, s a talpával kísérletezett.

Amíg ezzel sikertelenül bíbelődött, újabb nyíl süvített át a

levegőn, s mélyen a mellébe vágódott.

Erre a rozsomák gyorsan lábra állt, hogy támadásra induljon.

S már támadott is.

Elég volt Agli egyetlen vigyázatlan mozdulata, hogy a borz észrevegye. A vadásznak már annyi ideje sem maradt, hogy még egy nyíllal megcélozza a ragadozót. Éppen hogy félre tudott ugrani a felingerelt borz elől, s erősen jobbjába foghatta hatalmas lándzsáját. De még mielőtt nekilendülhetett volna, hogy fegyverét támadója oldalába döfje, az állat ismét rohamra indult. A gyors támadás elől Agli most már sehogy sem tudott kitérni, úgyhogy a borz mancsával elérte, karmaival mély barázdákat vájt a combján, amelyekből azonnal kiserkent a vér. Ám ugyanabban a pillanatban Agli lándzsája is talált; a vadász még meg is forgatta fegyverét a tátongó sebben, majd gyorsan kirántotta. Aztán oldalt ugrott, s a lándzsát megint a ragadozóba döfte, amely még mindig nem adta fel a harcot.

Nem sokáig tartott már a küzdelem. A rozsomák hirtelen lerogyott, néhányszor görcsösen megvonaglott, és vége volt.

Agli letörölte homlokáról a verejtéket, majd a földre heveredett, hogy pihenjen egy keveset. Egy darabig sebesült lábát is nézegette, de nem sokat hederített az egészre. Tudta, hogy csak a bőre sérült meg, márpedig az ilyen seb egykettőre beheged. Sokkal súlyosabb sebet is kapott már, mint az efféle karmolás, s abba sem halt bele.

Rövid pihenő után Agli fölszedelőzködött.

Igyekezett, hogy minél hamarabb kijusson az őserdőből. Egyik kezében a fegyvereit vitte, a másikkal a vállán átvetett rozsomák farkát fogta. Gyorsan törtetett előre a fák között; most már nem sokat törődött az óvatossággal, s azt sem bánta,

hogy kemény lépteinek súlya alatt nagyot roppannak az eltört száraz gallyak.

Sietett, hogy mielőbb a barlangba érjen.

Jó darab utat hagyott már maga mögött, már majdnem az őserdő szélén járt, amikor váratlanul mélyen hörgő és dühödt bömbölést hallott.

Megállt, feszülten figyelt.

Amikor a bömbölés megismétlődött, óvatosan megindult a hang irányában.

Alig tett néhány lépést, lenyűgöző látvány tárult elébe: két hatalmas bölénybika viaskodott egymással. Két félelmetes, erőtől duzzadó test állt szemben, majd haragosan egymásra rontott, hogy csak úgy csattogott az iromba koponyák magas és széles homloka. De egyik sem rettent meg a másik irtózatos erejű támadásától. Úgy festettek, mintha kőből faragták volna ki őket, de azért látni lehetett, hogy izmaik pattanásig feszülnek. Aztán mindketten hirtelen hátraugrottak, lábukkal vadul vagdosták a földet, s bőszült roham hevében ismét összecsapott a két busa koponya.

Mérhetetlen csodálattal és ámulattal nézte Agli a verekedő bikákat, rettenetes erejű és dühtől remegő óriási testüket, előreszegzett fejüket, vérben forgó szemüket, földet döngölő rövid és vastag lábukat, vakmerő rohamaikat és halált megvető bátorságukat. Ettől a látványtól fölragyogott Agli szeme és megpezsdült a vére. A legyőzhetetlen erőnek és rettenthetetlen bátorságnak ez a felejthetetlen képe kitörölhetetlenül a fiatal vadász emlékezetébe vésődött.

A két bölénybika már régen abbahagyta a harcot, de Agli még mindig a kérlelhetetlen küzdelem színterét bámulta, s nem

tudta levenni tekintetét a hatalmas testű állatokról. Csupán akkor folytatta útját, amikor a két bölény csatlakozott a maga csordájához, s eltűnt az őserdő mélyén.

Agli gondolatokba merülten ballagott; nem tudott, de nem is akart szabadulni a nagyszerű élmény hatásától.

Az ősz egyre követelőzőbben jelentkezett.

A nap gyakrabban bújt meg a szürke felhők mögött, s hosszabb ideig maradt ott, a táj fölött hideg köd gomolygott, majd néhány napon át az eső is zuhogott. Ha az égbolt rövid időre ki is derült, utána megint borús, ködös, esős és szeles napok következtek.

Alaposan lehűlt a levegő is. A nap már nemigen melegített, a szelek pedig, amelyek a nyári füllesztő hőségben jólesőn felüdítettek, most kellemetlenül hűtöttek, úgyhogy Aglinak, ha vadászni ment, jóval több állatbőrt kellett magára vennie.

S ezekben a napokban a vadászszerencse is elszegődött mellőle. Későn, fáradtan és agyonázottan járt haza. Voltak napok, amikor zsákmányt sem hozott. Ilyenkor borús arccal ült a lobogó tűz mellé, nem beszélgetett Ginával, a fiúkkal sem tréfálkozott, csak a tüzet bámulta szótlanul, s ha elgémberedett testét valamelyest fölmelegítette, ledűlt az állatbőrökre, és alighogy lehajtotta a fejét, mély álomba merült. A barlangba lassanként belopakodott az ínség.

Megint megeredt az eső.

Ólomszürke felhők vonták be az egész égboltot, s a víz, amely egyhangú morajlással ömlött belőlük, sártengerré változtatta a steppét és ellatyakosította az erdők avarját.

A táj komorrá, szomorúvá lett.

Komor és szomorú volt Agli is.

Tegnap reggeltől estig járta a steppét és erdőt, s egyetlen vadnyúlnál egyebet nem sikerült elejtenie. Holtfáradtan, bőrig ázottan, éhesen és összefagyottan tért vissza. S ami a legrosszabb, még csak jól sem lakhattak, sem ő, sem Gina, sem a gyerekek. A zsákmány egy részét félre kellett tenniük holnapra, holnaputánra, esetleg még egy további napra is, mert a hideg, esős idő még kedvezőtlenebbre fordulhatott.

Agli aggodalmai nem voltak indokolatlanok.

Amint fölébredt, kiment a barlang elé, hogy megnézze, milyennek ígérkezik a nap.

Nem kellett sokáig szemlélődnie, s máris megállapíthatta, hogy ma vadászatról szó sem lehet. Még mindig zuhogott, sőt erősebben és sűrűbb csöppekben, mint tegnap. A szél is fölkerekedett, s a sziklák között süvítve fütyörészte az ősz lehangoló dalát.

Agli visszament a barlangba és a tűzhöz ült.

Pár pillanatig szótlanul bámulta a lángokat. Aztán fölállt, elővett egy tűzkőszilánkot, s hozzálátott a megmunkálásához. Üllőnek egy lapos, nagy követ használt; erre helyezte a tűzkövet. Gondosan formálgatta egy kvarckővel, amelyet a minap talált a közeli patakban. Vigyázatosan ütögette a munkába vett szilánkot, előbb csak gyengébben, hogy azután biztos kézzel tehesse meg az erősebb ütést.

Sokáig dolgozott. A kvarckő ütései a legnagyobb pontossággal és egyenletes ütemben csapódtak a kőszilánkra. Amikor a munka véget ért, a formátlan szilánkból finoman kidolgozott lándzsahegy lett.

Munkája végeztével Agli szakértelemmel forgatta kezében az újonnan készített fegyvert, s öröm villant a szemében, amikor ujjával azt próbálgatta, hogy elég éles-e az új lándzsahegy. Őszinte csodálattal nézték a sikerült készítményt a fiúk is, akik az egész idő alatt nagy érdeklődéssel figyelték Agli buzgólkodását. Büszkék voltak Aglira, hogy ilyen remek fegyvert tud készíteni; azt kívánták, bárcsak az ő kezük is ilyen ügyességre tenne szert az áldott munkában.

A kész fegyvert Agli a bőrtarisznyába tette, s a tűzkőszilánkok halmazából egy másik megfelelőnek mutatkozó darabot vett elő, amelyet szintén meg akart munkálni. Kopácsolt, pattintgatott, ám egyszerre pontatlan ütés következtében a magkőből a kelleténél nagyobb darab hasadt le. Agli bosszúsan nézegette a kezében maradt követ, s amint megállapította, hogy a hiba jóvátehetetlen, habozás nélkül eldobta.

Ez a sikertelenség volt az oka, hogy Agli félbeszakította

munkáját. Máskor ugyan nem tett volna ilyet, hiszen nem az az ember volt, akit az első kudarc letérít a célhoz vezető útról; épp ellenkezőleg: azok közé tartozott, akik sohasem ismerik el vereségüket, és szívósságukkal, kitartásukkal végül is mindig győzedelmeskednek.

Rosszkedvűen, ingerült hangulatban állt fel Agli a tűztől. Ginára nézett, aki éppen félrerakta a hosszú csonttűt és a vékony, száraz inat, amellyel az imént az ő bőröltözékét javítgatta, majd a sírva ébredező kis Uan fölé hajolt.

Jól tudta Gina, hogy a kis haszontalan miért sír. Itt az ideje, hogy enni kapjon, s üres gyomrocskája követelte a jogait. Anyja tehát gyöngéden a karjára emelte, éhes száját a melléhez tette, s a kis Uan sírása-rívása egyszerre megszűnt.

Amint Agli a szoptató asszonyt nézte, eszébe jutott, hogy Din és Rem is itt van még, ez a két éhes száj; néhány napja ők sem laktak jól amúgy igazában, ma pedig még egyetlen harapásnyit sem kaptak. Bizonyára nagyon éhesek, ha nem mondják is, s türelmesen várják, hátha nekik is jut valami. Ez igazán kétségbeejtő, de mit lehet tenni, ha kevés a hús; a sikeres vadászat kilátásai pedig ebben az ítéletidőben egészen csekélyek. Tehát a fiúknak várniuk kell estig, feltétlenül várniuk kell, nincs más megoldás, de különben sem árt, ha már kora fiatalságuktól megszokják az időnkénti ínséget és nélkülözést, ha megtanulják, hogy mi a lemondás; hiszen a lemondás képessége minden talpig férfi és harcos elengedhetetlen tulajdonsága.

Súlyos gondok gyötörték Aglit. De nemcsak a gondok nehezedtek rá, hanem a magányosság nyomasztó érzése is kínozta. Mégiscsak jobb lett volna neki, Ginának meg a

gyerekeknek is, ha a csoport kötelékében maradnak. Ott sok a vadász, márpedig ahol sok a vadász, ott mindig elegendő a hús és kevés az ínséges nap, sok a vidámság és kevés a szomorúság, nagy a biztonság és kevés a veszedelem. S most itt áll egyedül; a biztonságról és megélhetésről magának kell gondoskodnia; semmire és senkire sem számíthat, mindent magának kell elvégeznie és kiharcolnia. Hiába bátor és elszánt; csupán az ő ereje nem elég arra, hogy leküzdjön minden nehézséget, amit a magányos élet magával hoz. Járja a steppét és az erdőt, nem törődik sem fáradsággal, sem rossz idővel, s a zsákmány mégis mindig csak valamilyen apróvad, amelynek húsát egykettőre elfogyasztják. Hej, milyen más is volt az, amikor együtt vadászott a társaival! Micsoda vadászatok voltak azok, s hányszor ejtettek el súlyos nagyvadat! Milyen hosszú időn át lakmározhattak gondtalanul, s hogy megtömhették a gyomrukat hússal meg ízletes velővel is! S Aglinak újból eszébe jutott, hogy együtt és megfontoltan ugyanolyan erővel sokkal többet lehet elérni, mint ha mindenki külön-külön és csak a maga felelősségére dolgozik.

Agli egyedül akart maradni gondolataival.

Néhány gyantás ágat vetett a tűzre, s amikor a lángok föllobbantak, elindult a barlang sötét mélységei felé.

Az utóbbi időben gyakran járt oda. Mindig egészen a barlang végére ment, abba a félkör alakú magas terembe, amely – amióta csak fölfedezte – bámulatos hatással volt rá, s valamilyen titokzatos erővel szüntelenül vonzotta. Sok időt töltött már ott, s ilyenkor mindig különös és megfejthetetlen belső nyugtalanságot érzett.

Most is ebbe a terembe tartott.

Amikor odaért, égő fáklyáját egy sziklarepedésbe erősítette, majd egy szögletes, nagy kőre ült.

Megint elővették a gondok.

Olyasmi is fölvetődött benne, ami szorongással töltötte el. Valóban annyira erős és bátor ő, hogy megbirkózhat minden akadállyal és az élet minden nehézségével?

Ezen tűnődött; erre a kérdésre igyekezett választ találni primitív gondolatvilágában. Visszaemlékezett, hogy a csoportban mindnyájan, még az öregek is, a legrátermettebb és legbátrabb vadászok egyikének tartották. Eszébe jutott, hogy milyen terveket gondolt ki a mammutok, vadlovak, őstulkok és hatalmas elefántok vadászatára; meg aztán azzal is milyen nagy sikere volt, amikor furfangos kelepcét eszelt ki az életüket veszélyeztető barlangi oroszlán megsemmisítésére. Tehát nem gyönge és gyáva, ám ereje és bátorsága nem elég arra, hogy egyedül ártalmatlanná tegye a mammutot vagy őstulkot, vagy pedig túljárjon a gyors vadlovak vagy szarvasok eszén. Vajon milyen erővel kellene rendelkeznie, hogy egyedül szembe merjen szállni a bölénybikával? Erre egymagában semmiképpen sem vállalkozhatnék, ehhez több merész vadászra lenne szükség. Mindennek ebben a pillanatban világosan tudatára ébredt. Nem az ő gyengesége és tehetetlensége az oka tehát, hogy új otthonukban mindnyájan nyomorúságosan élnek. Az sem az ő bűne, hogy ereje nem elegendő testesebb nagyvad elejtésére. Erre egyetlen vadásztársa sem merne vállalkozni, egyikük sem boldogulna ilyen nagy állattal. Sikerre csak az a vadász számíthatna, akinek annyi ereje volna, mint a bölénybikának.

Olyan erős vadász, mint a bölénybika! Ez aztán sok mindent

véghezvihetne, előtte nem lenne leküzdhetetlen akadály! Az ilyen vadász nem ismerné a nélkülözést és éhséget!

S Agli gondolataiban lassanként megelevenedett a harcias bölénybikák képe, amelyet nemrég oly kitörölhetetlenül az emlékezetébe vésett.

Amint mereven nézte a barlangfalat, egyszerre csak úgy látta, mintha a szikla felületének egyenetlenségeiből egy bölénybika képe alakulna ki. Attól félve, hogy az erőnek, bátorságnak és szívósságnak ez a megjelenítése szertefoszlik, bőrtarisznyájából gyorsan elővette a vésőt, a falhoz ugrott, s néhány ügyes mozdulattal rögzítette a látni vélt bölény körvonalait.

Miután hevenyészett vonásokkal fölvázolta a bölény alakját, egy másik, élesebb vésőt fogott, s biztos kézzel, gondosan folytatta munkáját. Emitt valamit kiegészített, amott egy-egy vonalkát kikapart, s vagy örömmel kiáltott föl, vagy haragosan dohogott, ha a keze megcsúszott, és a kőeszköz nem ott hagyott nyomot, ahol kellett volna.

Végre elkészült.

Hátrább lépett, s összehúzott szemmel nézegette művét. S mivel úgy vélte, hogy a bölénybika képe remekül sikerült, örömében táncra perdült. Eszeveszetten forgott körbe-körbe, vidáman rikkantgatott.

Amikor fáradtan és izzadtan megállt, úgy érezte, hogy megszabadult mindattól a nyomasztó tehertől, amely előbb könyörtelenül szorongatta. S minél tovább nézte a képet, bensőjét annál inkább eltöltötte a jóleső nyugalom. Igen, most már nem volt egyedül, vele volt ez a nemes vad, amely az ő képzeletében az erő, bátorság, termékenység és jólét megtestesítését jelentette.

Ismét eltelt néhány szomorú nap.

Agli – mit sem törődve az idővel – a steppén, az őserdőben bolyongott, lement a völgybe is, de minden fáradozása éppen csak azzal az eredménnyel járt, hogy néha úgy-ahogy jóllakhattak.

Gina tele volt gondokkal, a fiúknak is rég elment már a kedvük a vidám hancúrozástól. De hogy a játék és az erők időnkénti testvéri összemérése nem érdekelte őket, ennek nemcsak a korgó gyomor, hanem a nagy fáradtság is oka volt. A tüzelőfa szedése ebben a barátságtalan őszi időben semmiképpen sem tartozott a kellemes elfoglaltságok sorába. Mindent sár borított, az egykor száraz gallyakat és husángokat átitatta a víz, amitől ugyancsak elgémberedett a kéz. Este, ha a fiúk végeztek munkájukkal, holtfáradtan, ázottan és átfázottan vánszorogtak a barlangba. Hamar lenyeltek egy-két falatot, s többnyire félig éhesen dűltek le az állatbőrrel letakart szárazfűrakásra, és pillanatok múltán már el is aludtak.

Egy reggel fölszakadtak a felhők, s a közöttük támadt széles résen fölragyogott a nap.

A táj mintha újraéledt volna.

Agli szorgalmasan járta a vadászterületet, s a szerencse sem bánt már vele olyan mostohán. Legalább annyi zsákmányt mindig hozott, hogy valamennyien jóllakhattak, s még valami tartalékuk is maradt.

Sőt egy napon különösen nagy szerencséje volt.

Egy szarvas nyomára bukkant, üldözőbe vette, s végül is lándzsájával elejtette. Igen megörült a zsákmánynak, amely a legnagyobb volt az eddig kézre kerített vad közül.

Ám amint alaposabban megnézte a leterített állatot, öröme

kissé lelohadt. Észrevette ugyanis, hogy a vad mellkasán gyulladásos seb éktelenkedik. Rögtön tudta, hogy a seb a szarvasbőgés idején megvívott elkeseredett küzdelem emléke. De azt is tudomásul kellett vennie, hogy ennek a sebnek köszönheti a szarvas aránylag könnyű elejtését.

A nagy zsákmány fölött érzett öröm azonban mégiscsak háttérbe szorította a könnyű siker miatt csalódott rátarti vadász hiúságát. Bárhogyan is történt, végtére az a fontos, hogy sok-sok hús birtokába került, amely hosszabb időre elűzi az éhséget és gondokat a barlang tüze mellől.

Éles kőpengével kivágta, majd eldobta a seb gennyesedő részeit, a súlyos testet átvetette a vállán, s indult vissza.

Sokáig tartott az út, mert a nehéz zsákmánnyal csak lassan és körülményesen haladhatott. Többször megpihent, amíg a barlang fölött magasba meredő szikla tetejére ért. Jókedvűn nagyot kiáltott, s amikor Gina és a két fiú kifutott a barlang előtti tisztásra, Agli elégedetten mutatott a szarvasra, majd boldogságában még egyet rikkantott.

Hosszú idő után ismét vidámra fordult a hangulat a barlangban.

A tűz magasan lobogott, körülötte Agli, Gina és a két fiú üldögélt. A vadász vígan mesélte, hogy miképpen jutott a nagy zsákmányhoz, szeme csillogott az örömtől. Gina békésen mosolygott, a fiúk feszülten figyeltek. Amikor pedig mindenki kapott egy jókora darab félig sült húst, az arcokon eláradt a gondtalanság és jólét derűje. Boldogok voltak, hogy a bőség napjai köszöntöttek rájuk, s nem kell éhezniük és szűkölködniük.

Ezen az éjjelen mindnyájan nyugodtan és mélyen aludtak.

Reggel Agli fölébredt, rendbe hozta a tüzet, félretolta a barlang bejáratát eltorlaszoló nagy követ, és kiment.

Kint fagy fogadta, amely mohón tapadt a testére, s kellemetlenül csípett meg égetett is. A vízzel átitatott föld megkeményedett, olyan volt, mint a kérges tenyér, a faágakon zúzmara szikrázott. Az égbolton nagy, ólomszürke felhők kergetőztek, itt-ott komor gomolyagban olvadtak össze és egyre lejjebb ereszkedtek, mintha valamilyen súlyos teher nehezednék rájuk. S ez a szürke felhőkárpit eltakarta a napot, megfosztotta a tájat a verőfénytől.

A tél jelezte, hogy nemsokára beköszönt.

Agli visszasietett a barlangba.

Egy darabig tétlenül ücsörgött a tűz mellett, aztán fölállt, odament a tűzkő- és kavicshalomhoz, kiválasztott néhány megfelelő követ, s nekigyürkőzött, hogy egypár lándzsahegyet és egyéb eszközt készítsen.

De buzgalma nem sokáig tartott.

Hirtelen, mintha csak valami átvillant volna az agyán, abbahagyta a kopácsolást, a félig megmunkált köveket a többihez dobta, szőrmekabátot és bőrnadrágot vett magára, lábára szarvasbőrből varrt bocskort húzott, s indulni készült a steppére. Meg akarta nézni a fogóvermeket, hátha beléjük esett valamilyen nagyobb vad.

Elővette a lándzsát, az íjat és nyilakat, s gyorsan kiment a barlangból.

Fürgén felkúszott a sziklákon, s megállt a steppe peremén.

Fürkésző szemmel nézett körül.

Mihelyt meggyőződött, hogy a közelben nincs semmi olyan,

ami figyelmet érdemelne, máris továbbindult. Sorra járta a vermeket; ha kellett, javított rajtuk, rendbe hozta az álcázást is, de a már átvizsgált vermekben semmit sem talált.

Kedvetlen és nyugtalan volt.

De szerencsétlen is.

Mennyi munkájába és fáradságába került, amíg ezt a sok vermet megásta és álcázta! Oly sok reményt fűzött hozzájuk, s egyelőre minden hiába! Hányszor figyelte a legkülönfélébb vadat, hogy megállapítsa, merre jár leggyakrabban; s amikor már jól ismerte a vad csapáit, sokat fontolgatott és töprengett, mielőtt hozzákezdett volna a csapdák fölállításához. Mindent elkövetett tehát, hogy munkája és leleményessége meghozza a gyümölcsét, fölhasználta legjobb vadásztapasztalatait, ám az eredmény csak nem akart jelentkezni. S ez az, ami bosszantotta és gyötörte.

Már csak egy verem maradt hátra, amelyet Agli még nem vizsgált át.

Fölcsillant benne a remény, hogy hátha most nem csalódik, s talán épp az utolsó kelepcében vergődik mammut vagy legalábbis egy őstulok. S ez a vágy annyira elragadta, hogy gondolataiban kirajzolódott a pórul járt vad képe, amint ott áll fölötte ő, Agli, az ügyes vadász és bátor szívű harcos.

Képzelődésében annyira elmerült, hogy megfeledkezett az óvatosságról. Csakis így történhetett meg, hogy nem vette észre a hirtelen előtörő, hosszú és rőt szőrrel borított hatalmas orrszarvút.

A félelmetes vad dühödt horkantása fölriasztotta Aglit merengéséből. De. már késő volt, hogy félreugorva kitérjen az orrszarvú támadása elől, amely mindent eltiporni hajlandó élő

hústömegként rontott rá. Agli éppen csak összehúzta magát, a felbőszült orrszarvú pedig lendített egyet lehajtott fején, s a meglepett vadász magasan a levegőbe repült, majd a közeli sűrű bozótos kellős közepébe zuhant.

Az orrszarvú olyan hevesen rohant Aglira, hogy hatalmas testét a tehetetlenségi erő a támadás után még néhány lépéssel előbbre sodorta. Amikor végre megállt, gyorsan megfordult, s apró, mérges szemével kereste, hogy hova tűnt az áldozat. Agli ezalatt tehetetlenül feküdt a bozótosban, amely elrejtette a gonosz, magányos orrszarvú tekintete elől.

Miután az orrszarvú sehol sem látta azt a halandót, aki magányában és nyugalmában meg merészelte zavarni, dühösen csapott néhányat a farkával, majd lusta léptekkel folytatta kóborlását a steppén.

Messze járt már, s Agli még mindig erőtlenül feküdt a bokrok között. Oldalában éles fájdalmat érzett, amely minden mozdulatára nyilallássá erősödött. De azért még csak nem is sóhajtott.

Tudta, hogy sérülése nem olyan könnyű, amellyel nem kell törődnie; ebből a sebesülésből nem egyhamar lábal ki. De azt is jól tudta, hogy ma nem volt messze a haláltól. Szerencsére az orrszarvú a bozótosba hajította, ahol megbújhatott. Máskülönben a felingerült vad bizonyára agyontaposta volna. Akkor pedig sohasem térhetne vissza a barlangba, a tűzhöz; soha többé nem látná Ginát és a gyermekeket. Összezúzott teste valahol a steppén heverne, s az undorító barlangi hiénák kárörömmel fogadott martalékává válnék.

Nehéz és gyötrelmes volt az út, amelyet Aglinak a barlangig meg kellett tennie.

Lassan és bizonytalanul lépkedett. Lándzsájára támaszkodott, amely könyörtelen fegyverből könyörületes mankóvá változott. Meg-megállt, hogy pihenjen, többször a földre rogyott a testébe hasító heves fájdalomtól. De rövid

pihenő után folytatta útját, küszködött a kínokkal és a súlyos fáradtsággal, s tekintetével szüntelenül azt a sziklabércet kereste, amely alatt mélyen a hegyoldalban van az ő barlangja.

Minél tovább ment, annál nagyobb teherként nehezedett rá a fáradtság, annál kegyetlenebbül jelentkeztek a fájdalmak, amelyek eltompították érzékeit, de egyetlen gondolatát és vágyát mégsem tudták elaltatni: oda kell érnie a barlangba, a jótékony tűzhöz és a gondoskodó Ginához, mert most csupán ők ketten menthetik meg az életét.

Már csak vonszolta magát, amikor végre a barlang fölötti sziklához ért.

Elnehezült testtel rogyott a hideg kövekre. Feje a mellére hanyatlott, szemében elhamvadt a fény, s egész lényét ellenállhatatlan vágy hatotta át: aludni szeretett volna.

Akaraterejének legnagyobb megfeszítésével küzdött a veszedelmes kívánság ellen, amelynek teljesüléséért esetleg életével kellene fizetnie, s éppen most, közvetlenül a menekvéshez vezető út célja előtt. Fölrázta magát kábulatából, összeszedte maradék erejét, s lassan ereszkedni kezdett a sziklás lejtőn.

A gyötrelmek, a kínok útja volt ez.

Bágyadtan kúszott szikláról sziklára. Ha időnként a nedves köveken megcsúszott a lába, tehetetlenül zuhant lejjebb, amíg csak meg nem tudott kapaszkodni valamilyen kiszögellésben vagy bokorban.

Holtfáradtan és a végsőkig elgyötörten rogyott össze a barlang előtt.

Pillanatokig úgy feküdt, mint akiben nincs élet; éppolyan élettelenül és mozdulatlanul, mint a lándzsája és íja, amely

kihullott a kezéből. Nagy sokára mozdult csak meg, amikor életösztöne diadalmaskodott a test nembánomsága és ernyedtsége fölött; aztán egészen magához tért, s lassan, nehézkesen kúszni kezdett a barlang bejáratához.

Átbújt a szűk résen, s végre megérkezett a barlangba.

Fájdalmak közepette, erőlködve és vigyázatosan föltápászkodott a földről, amint lábra állt, a barlang falához támaszkodott, és eltompult tekintettel, tele vágyakozással nézte a lobogó tüzet, amely mellett a kis Uant szoptató Gina ült.

Gina rémült szemmel figyelte Aglit. A két nagyobb fiú is abbahagyta a hancúrozást, s mereven bámult a siralmas állapotban levő Aglira, aki tántorgó léptekkel indult meg, és testének egész súlyával lerogyott a fekvőhelyére.

E pillanatban szívet tépő kiáltás tört ki Gina torkából. A kis Uant gyorsan a hiúzbőrre tette, s Aglihoz sietett, aki némán és erőtlenül feküdt a puha állatbőrökön. Szemét lehunyta, nehezen lélegzett. Karján, lábán sok helyütt horzsolás és véralvadék látszott, oldalán pedig, a kibontott szőrmekabát alatt nagy, véraláfutásos, zúzott seb kéklett.

A kétségbeesett Gina szótlanul állt Agli fölött, s nem vette le róla a tekintetét.

Egyszer csak észrevette, hogy Agli keze tapogatózva keres valamit.

Mielőtt azonban rájöhetett volna, hogy Agli voltaképpen mit akar megtalálni, a sebesült vadász fölemelkedett fekhelyéről, körülnézett, szemében rémület tükröződött, s kiáltozni kezdett:

– A lándzsa! ... Az íj! ...

S mivel látta, hogy Gina nem érti, karjával a barlang bejáratának irányába mutatott, s izgatottan ismételgette:

– A lándzsa! ... Az íj! . . . Ott van ... ott... kint?

Az asszony sietve kikúszott a barlangból, s máris hozta a lándzsát meg az íjat. Ott találta a fegyvereket a bejárat előtt, ahol kiestek Agli kezéből, amikor holtfáradtan és a fájdalmaktól megkínzottan befejezte a szenvedések útját a barlang melletti tisztáson.

Ahogy Agli meglátta Ginát a fegyverekkel, szemében az öröm lángja villant.

Amikor pedig Gina melléje tette a két fegyvert, Agli jobbjával szilárdan marokra fogta a lándzsát, visszarogyott az állatbőrökre s hamarosan mély, új erőt adó álomba merült.

S miközben az alvó férfi mellett Gina és a két fiú sírdogálva virrasztott, Agli elgyötört arcán halvány mosoly suhant át, olyan halvány, hogy alig lehetett észrevenni. De ez a mosoly mégiscsak azt jelentette, hogy Agli abban a jóleső tudatban aludt el, hogy minden akadály ellenére sikerült célhoz érnie, leküzdte halálos fáradtságát és kínzó fájdalmait, s megvannak a fegyverei is.

Beköszöntött az éjszaka.

A komor, fekete éjszaka, amikor a csillagok nem ragyognak, a hold nem világít.

Reggelre havazni kezdett.

Eleinte csak néhány hópehely szállingózott a levegőben; ezek az első hópihék rátelepedtek a fák lombtalan koronájára, a bokrok ágára vagy a sziklákra, ahol úgy fehérlettek, mint holmi kis pillangók.

Aztán egy pillanatnyi csend következett.

Félelmetes, nyomasztó csend, mint valami rettenetesnek az

előhírnöke.

S ebben a fojtogató csendben az ólomszürke felhőkből egyszer csak hullani kezdett a hó; az egyik hópehely a másik után, mind sűrűbben és sűrűbben. Végül is áthatolhatatlan fehér függöny lett belőlük, amely mögött már a legközelebbi fák és sziklák is eltűntek.

Hirtelen szélvihar támadt. Végigszáguldott a steppén, kíméletlenül betört az őserdőbe és haragosan ostromolta a mészkősziklákat. Mindenünnen süvöltés és bömbölés, jajongás és panaszos siránkozás hallatszott, s mindez egyetlen hátborzongató hangorkánban olvadt össze, amilyet csak a hózivatar képes elővarázsolni.

A hóförgeteg nem szűnt.

Két nap és két éjjel tartott már, s még mindig nem csökkenő erővel dühöngött. A steppén süvített, az őserdőben zúgott, a sziklákon csattogott. Mintha csak elhatározta volna, hogy halálos leheletével minden élőt megsemmisít. Mindenhova belemart jeges karmaival, a legrejtettebb sziklahasadékokat is megtöltötte dermesztő hidegével.

Egyedül a barlangba nem tudott behatolni.

Útját állta az a nagy kő, amellyel Gina, ha megerőltető fáradsággal is, eltorlaszolta a barlang bejáratát, bent pedig lobogott a tűz, amely fényt és meleget árasztott.

Nem volna rossz a barlangban, ha Agli egészséges lenne. Csakhogy a sebesült vadász még mindig erőtlenül feküdt száraz fűből és állatbőrökből összerótt betegágyán, s még mindig gyötörte a láz.

Gina bánatosan és gondterhelten ült mellette. Milyen sors vár

rájuk? Még szerencse, hogy egyelőre elegendő a tüzelőjük, no meg Agli sebesülése előtt egy nappal hazahozta azt a szarvast. Ha takarékoskodik a hússal, a legközelebbi napokban nem kell éhezéstől tartaniuk. De mi történik majd, ha elfogy a hús, Agli pedig nem vadászhat? Ha erre gondolt, aggodalom szorongatta. De nehezebb pillanatokat is átélt már. Pár nappal ezelőtt csaknem összeroppant a borzalmas gondok súlya alatt, hogy mi lenne az ő és gyermekei sorsa, ha Agli szívének dobogása örökre megszűnnék, ha soha többé nem nyitná föl a szemét. Azokban a pillanatokban, ha megjelent előtte a szörnyű éhhalál réme, megrendült, s gondolataiban egyre erősödött az a felismerés, hogy csakis a rettenetes magány az, amely nemcsak a csoport társas életének örömeitől és biztonságától fosztotta meg őket, hanem most mindnyájukat a szakadék legszélére taszította.

S kint a hóvihar tovább tombolt, nem akart csillapodni.

A jeges szél még mindig vadul fütyörészett a táj fölött. Féktelen rohamaiban még a százados faóriások is hajladoztak. A fülsiketítő zajban föl-fölhangzott a száraz ágak reccsenése, sőt időnként a levegőt éles és félelmetes robaj is megreszkettette, amikor valamelyik fa képtelen volt már ellenállni a megújuló szélrohamoknak, s vastag törzse derékba tört.

Még mindig erősen havazott, örvénylettek a hópelyhek, vagy hatalmas hótorlaszokba tornyosultak, amelyek az alkony szürkületében holmi fehér falnak látszottak, s bennük aztán elveszett minden: az ég és a föld, a világosság és a sötétség.

Ítéletidő volt odakint, mintha a hóförgeteg őrült haláltáncában valóban ki akart volna irtani minden élőt.

A hózivatar csak az ötödik napon csendesült el.

A szélvihar elállt, a fák nem hajladoztak, a havazás megszűnt,

s az égbolt derűs, hideg fényben tündökölt.

A vadállatok fagytól dermedten és éhesen előbújtak rejtekükből. De mielőtt elindultak volna viszontagságos élelemszerző útjukra, gondosan körülszaglászták a levegőt, s kíváncsian bámulták a tájat, amely a magas hótakaró alatt másként festett, mint előzőleg.

Gina is elhengergette a nagy követ a bejárattól, s kiment a barlang elé. Hosszasan nézte a völgyet, amelynek mélyét a hó egészen ellepte. Kisimult odalent minden hepehupa, eltűnt a patak medre. A völgy a felismerhetetlenségig megváltozott. De új arculatot kaptak a sziklás hegyoldalak is; a lejtőket és omladékokat hótorlaszok födték, amott pedig a vastag hótakaró alól csak a leghegyesebb sziklák meredtek ki.

A kínzó éhség hamar visszaűzte Ginát a barlangba. A fiúk is, akik anyjuk után szaladtak és tágra nyitott szemmel nézték a behavazott tájat, gyorsan beteltek a látvánnyal, s letelepedtek a tűz közelében, hogy megmelegítsék átfázott testüket.

A barlangban már nem volt olyan nyomott a hangulat, mint a hóvihar idején. Nemcsak azért, mert a szabadjára eresztett elemek végre lecsendesedtek, hanem főként azért, mert Agli egészségi állapota szemlátomást javult. Már nem tehetetlenül és közömbösen hevert fekvőhelyén, s láz sem sorvasztotta. Sérülése ugyan változatlanul nyugtalanította, s egy-egy hevesebb mozdulatra föl-fölsajgott, de kimerültséget már nem érzett. Kétségtelenné vált, hogy Agli erős szervezete jóvoltából túljutott már a válságon, s teljes felépülése csupán rövid idő kérdése.

A kedvező fordulat nagy örömmel töltötte el Ginát, hiszen megszabadult a legsúlyosabb gondoktól és a kilátástalan

jövendő rémétől. Tudta ugyan, hogy az egészséges Agli mellett is nehéz, nagyon nehéz tél vár rájuk, ám mégis joggal remélte: szerencsésen átélik, s megmentik életüket.

Nappalt éjszaka, éjszakát nappal követett.

Kint a hófúvások verőfényes napokkal és csillagos éjszakákkal, a barlangban az aggodalmak reményekkel váltakoztak. S a hívatlan vendég, az éhség ismét elverhetetlenül a barlangba tolakodott.

Már néhány nap óta küszködtek a súlyos ínséggel. A szarvasból mindössze néhány nagyobb csont maradt még, ezekről kőpengékkel gondosan lekapargatták a húsfoszlányokat, s mohón nyelték a sovány falatokat. A hosszú csontokat mind fölhasították már, s utolsó csöppig kiszedték belőlük a zsíros velődarabkákat. Szétverték a koponyát is, amelyben az agyvelő legkisebb morzsáját sem hagyták meg.

Egyetlen vigaszuk volt, hogy Agli rohamosan gyógyult. Már ott üldögélt a tűz mellett, s bár sápadt volt, régi szívóssága visszatért, szemének csillogása életkedvről tanúskodott. Gondosan átvizsgálta lándzsáját és íját, hogy rendben legyenek a fegyverei, ha majd vadászni mehet. Amikor a fegyverek ellenőrzésével és megjavításával végzett, hasonló gondossággal nézte át nyílkészletét is, s ha a nyilak közül egyikkel-másikkal elégedetlen volt, kőhegyüket újraélesítette.

Amikor mindennel elkészült, fölállt a tűz mellől, megropogtatta csontjait, hogy kiegyenesítse a hosszú üléstől meggörnyedt hátát. Hirtelen enyhe szúrást érzett az oldalában, ami arra figyelmeztette, hogy sebe még nem hegedt be egészen.

Legalább kétszer kell még új napnak születnie, hogy vadászni

mehessek, gondolta Agli, amikor sebe fölsajgott.

Nem sejtette, hogy a következő pillanatban másképpen dönt.

Tekintete ugyanis a két nagyobb fiúra tévedt, s megdöbbenten nézett rájuk. Arcuk beesett, soványak voltak, s most épp azzal bíbelődtek, hogy hosszú pálcikával velőmaradékokat próbáltak kikaparni a szarvas csigolyái közül. Ott azonban már semmit sem találtak, amire a csontokat kezdték szopogatni.

Ez a látvány elszorította Agli szívét. Tudta ugyan, hogy mi az éhség, de ez már nem éhség volt, hanem régóta tartó éhínség, amely fölemészti a test erejét.

Nem halogathatom tovább a vadászatot, ki kell mennem a vadászterületre; okvetlenül hoznom kell valamit, hogy legyen hús a barlangban, sok hús, sok zsír és ízletes velő! El kell kergetnem a tűztől az éhséget, hogy ne eméssze a gyerekek és Gina testét! – született meg benne az elhatározás.

Agli tehát úgy döntött, hogy azonnal elindul a vadászterületre. Megfeledkezett a gyógyulatlan sebről, nem törődött a tél könyörtelenségével.

Gyorsan magára vette bőröltözékét. Szőrmekabátját nagy csontkapcsokkal összefogta, hosszú nadrágja végét a nyúlbőrből készült bocskorba gyűrte, a bocskorára szarvasbőrt csavart, és vastag inakkal kötötte meg. Fejére széles csuklyát tett, amelynek csücskét hátul a kabátjába dugta, elejét pedig ugyancsak inakkal erősítette a homlokához.

Gina feszülten figyelte Agli minden mozdulatát.

Amikor Agli kezébe fogta a lándzsát és az íjat, s indult ki a barlangból, az asszony hozzálépett, s aggódó hangon kérte:

– Ne menj messze! Ha kitörne a hóvihar, eltévednél és

elpusztulnál. S aztán mi is elpusztulnánk.

De Agli nem is válaszolt; fürgén átkúszott a barlang bejáratán, s máris kint volt a fagyos levegőn.

Észak felől hideg szél fújt, csak úgy vágta a porzó havat az arcába. Az égbolt kéklett ugyan, de a látóhatár fölött szürke felhők kezdtek gyülekezni.

A steppére és az őserdőhöz vezető ösvényt, amelyet a sziklás meredeken maga taposott ki, most hó borította. Hogy ezen az ösvényen jár-e vagy sem, ezt nehéz lett volna eldöntenie. De csak mérhetetlen fáradsággal jutott följebb.

Végre a meredek tetejére ért, s csodálkozón nézte a steppét. Úgy tűnt fel neki, mintha egészen megváltozott volna. Nem látott rajta hepehupákat; végeláthatatlan, fehér és egyhangú, fátlan és néma síkság húzódott a mérhetetlen messzeségbe. A heves és hideg szél vígan nyargalászott a steppe fölött; nem volt, ami megzabolázza. Vadnak sehol még nyoma sem. Üres, élettelen volt a steppe.

Így aztán az őserdőbe indult.

A sziklák szélén haladt, amelyek a völgybe lejtő hegyoldal peremét alkották. Aránylag jó volt itt az út, mert a szél a havat a völgybe söpörte, amelynek alját vastag hóréteg födte.

Az őserdőben már többet kellett küszködnie.

Gyakran hótorlaszok állták útját, s alighogy kikecmergett belőlük, mély, sok helyütt derékig érő havon kellett átvergődnie. A szél telefújta a szemét porhóval, amelyből jócskán jutott még a ruházata alá is, s kellemetlenül hűtötte a testét.

Agli azonban tántoríthatatlanul törtetett előre; nem törődött az akadályokkal.

Hosszú ideig bolyongott már az őserdőben, de vadnak hírét sem látta. Többször megállt, s feszülten fülelt, hátha hall valamilyen hangot, amely legalább azt árulná el, hogy egyáltalán van-e vad az erdőben, ám a sűrűből semmi sem hallatszott.

Az út pedig mind rosszabbá és nehezebbé vált.

Már nemcsak a hótorlaszokkal kellett megküzdenie, amelyekbe mélyen belesüppedt, és sokszor csak nagy fáradsággal mászott ki belőlük. Meggyűlt a baja azokkal a faóriásokkal is, amelyeket a tomboló hóförgeteg nemrég kifordított a földből és ledöntött, s összetört koronájuk szövevényét vastag hóréteggel takarta be. Nemegyszer megtörtént, hogy Agli az ilyen kidöntött fák törzse közé szorult, mert vigyázatlanul a rájuk nehezedő laza és csalóka hótömegre lépett. Még rosszabbul járt, ha közvetlenül a fa összezúzott koronájába esett; ilyenkor az ágak között úgy csúszott le, mintha szakadékba zuhanna, s amikor végre megkapaszkodott, csak nagy nehezen, hóemberré változottan vergődött megint vissza.

Mialatt Agli nagy üggyel-bajjal és fáradsággal az őserdőben vesződött, az égbolt beborult, a szél fölerősödött.

Agli aggodalommal nézte a szürke köntösbe öltözött eget.

Elég tapasztalt volt ahhoz, hogy megállapítsa: ez a közeledő hóvihar előhírnöke. Erre vallott az a furcsa szürkület is, amely lassanként az őserdő mélyébe hatolt. Agli tisztában volt azzal, hogy mielőbb haza kellene térnie, nehogy a féktelen erővel kitörő vihar a szabadban érje. De azt is tudta, hogy ha üres kézzel tér vissza, érkezését nem fogadja öröm a barlangban; ezentúl is látnia kellene Gina gondterhelt és rémült arcát, Din és Rem éhségtől bágyadt szemét. Ez az ijesztő lehetőség

elfeledtette Aglival a saját gondjait, nem bánta a veszedelmeket, s ment tovább, előre.

De végül mégiscsak vissza kellett fordulnia, mert a szürkeség sűrűsödött, és lassan havazni kezdett. Azzal vigasztalódott, hogy talán hazatérőben rámosolyog a szerencse.

S rámosolygott.

Nem volt már messze az erdő szélétől, amikor egy rókát pillantott meg. Az állat nem szimatolta meg a reá váró veszedelmet. A szél a róka felől fújt, tehát Aglinak nem kellett attól tartania, hogy a vad megérzi az emberszagot. Agli gyorsan egy sűrű és alacsony fenyőfa mögött bújt meg, s nem vette le szemét kiszemelt áldozatáról. Lándzsáját a hóba szúrta, az íj húrjára nyilat helyezett, s várt türelmesen.

A róka alig vánszorgott a mély hóban. A ráfagyott hótól nehéz farkát már nem tudta egyensúlyban tartani; úgy vonszolta maga után, mint valami kellemetlen terhet, amely csak akadályozza a járásban. Néha megállt, mintha azt szaglászná, vajon nincs-e a közelben legalább valamilyen szerény falat, amellyel elverhetné éhségét. De mindenütt csak hó és hó, a tiszta és fagyos szél pedig semmilyen ingerlő szagot nem hozott, viszont annál kíméletlenebből cibálta a bundáját, s csípte meg hűtötte is a testét.

Sikertelen vadászatról tért vissza a róka is. Régóta csavargott már az erdőben, de sehol sem talált olyasmit, amivel lecsillapíthatta volna követelőző gyomrát. Minden kihalt és sivár volt, úgyhogy apránként be kellett látnia mai kirándulásának hiábavalóságát és reménytelenségét. De nemcsak az éhség, hanem a fáradtság is gyötörte. Épp ezért most már csak holmi szélmentes zugot keresett, amely

védelmet ad a hóval és hideggel szemben, ahol meghúzhatja magát, amíg a bármely pillanatban kitöréssel fenyegető hóvihar elvonul.

Agli feszülten figyelte a rókát.

Látta, amint lassan feléje tart. Átkúszott egy kisebb cserjésen, átbújt egy alacsonyan terpeszkedő fiatal fenyőfa majdhogy földig hajló ágai alatt, s lépésről lépésre közeledett oda, ahol már vártak rá.

Olyan csendesen vonult a róka, mint az árnyék. Egyszer csak megdöbbenten vette észre, hogy közvetlenül előtte, a fenyőfa takarásából valaki előlép, akitől a lehető leggyorsabban okvetlenül el kell menekülnie, ha már messziről nem sikerült elkerülnie.

Hirtelen megfordult, oldalt ugrott, s el akart tűnni a közeli sarjerdőben.

De a meneküléssel már megkésett.

Nem volt elég gyors. A farkára és bundájára tapadt hóteher, a fáradtság és kimerültség miatt korántsem volt olyan fürge, mint máskor. Ugrott egyet, aztán még egyet, de aztán heves fájdalmat érzett az oldalában, amely pillanatok alatt átjárta egész testét, elkábította érzékeit. Lebukott a hóba, s nagy, piros foltot festett rá a vérével.

Agli az elejtett rókához futott, kirántotta a sebből a nyilat, s mohón habzsolta a kibuggyanó vért.

A heves szélroham, amely egy maroknyi hópelyhet csapott az arcába, útjának folytatására figyelmeztette. Felvette a rókát, elugrott a lándzsájáért, amelyet a fenyőfa mögött a róka megjelenésekor a hóba szúrt, s gyors léptekkel elindult.

Sűrűn havazott már, a vihar is vadul száguldott az őserdőn

át, s kísértetiesen zúgott a fák koronája közt.

Agli csak nehezen és lassan haladt a mély hóban. Pillanatokra meg-megállt, hogy legalább egy keveset pihenjen az erdei faóriások hatalmas törzsének védelmében, mert már érezni kezdte a fáradtságot.

Pedig az őserdőben még nem is volt olyan rossz az út ahhoz képest, ami a steppén várta. Itt kellett csak igazán latba vetnie minden erejét abban az idegharcban, amelyet a hófúvással vívott.

Csupa kín volt ez az út.

Alighogy kijutott az őserdőből a sík terepre, a vihar minden dühével belekapaszkodott. Elállította a lélegzetét, belevágott az arcába és szemébe, amely egyszerre megtelt könnyel. Időnként vissza-visszarántotta, néha majdnem feldöntötte, úgyhogy Aglinak minden megtett lépésért szinte hősi küzdelmet kellett folytatnia, s ereje végső megfeszítésére szüksége volt.

Rettenetesen megnehezítette útját a hó is. Rontotta a látását, vastag rétegben a bőröltözetére rakódott, rátapadt a hajára, sőt szőrmekabátja alá is beférkőzött, s kellemetlenül hűtötte, dermesztette átizzadt testét.

A gyorsan sűrűsödő szürkületben már kisebb távolságokra is alig látott. S ettől félt leginkább, mert jól tudta, milyen borzalmasak azok a pillanatok, amikor az egész táj sötétségbe burkolózik, amelynek sem kezdete, sem vége, s minden tájrészlet egybeolvad, elmosódik benne. Ilyenkor aztán nem segít sem erő, sem bátorság, sem szívósság.

Agli hősiesen vívta egyenlőtlen harcát a dühöngő hóviharral. De azért mégiscsak előbbre jutott, ha lassan és nagy fáradsággal is.

Egyszer csak megcsúszott és egész testével lezuhant. A lándzsa nagyot zörrent a fagyott földön, amelyről a vihar ezen a részen elsöpörte a havat, Agli oldalában pedig jelentkezett a fájdalom. Gyorsan föltápászkodott; a fájdalommal nem sokat törődött, mert tudta, hogy nem új sebből sugárzik, hanem a régi, ki nem hevert sérülés következménye.

Most egyenesen a széllel szemben kellett mennie.

A szélvihar vad rohamai belefojtották a lélegzetet, köhögésre ingerelték, könyörtelenül csapkodták hozzá a havat, szétnyitották bőröltözékét, hogy alig győzte igazgatni és inakkal összehúzni. Nem is menekülhetett meg attól, hogy a hó egészen a meztelen testére tapadjon, ahol aztán egy pillanat alatt elolvadt, s merev és fagyos jégpáncéllá változtatta öltözetét.

Majdnem teljesen besötétedett, amire fáradtan és kimerülten a barlang fölötti sziklatetőre ért.

Egykettőre lekúszott a meredeken, s amikor végre megállt a barlang előtt elterülő kis fennsíkon, boldogan lélegzett föl. Szerencsésen megérkezett, s a vadászat sem végződött egészen eredménytelenül. Igaz, hogy csupán egy rókát ejtett el, de ez is több a semminél. Ezzel is kisebb lesz az éhség, kevesebb a nélkülözés.

Amikor Agli átkúszott az alacsony barlangbejáraton, s odabent fölegyenesedett, a tűz mellől örömkiáltás hangzott. Gina üdvözölte így, hiszen mihelyt megpillantotta a hazatérő vadászt, egy csapásra megszűnt minden aggodalma, amely szüntelenül gyötörte, amíg Agli kint, a tomboló hófúvásban járt. S amint a rókát is meglátta, szeme fölcsillant. Boldog volt, hogy ma este ismét sült hústól illatozik majd a barlang, s a gyerekek, ő és Agli, egyszóval mindnyájan legalább félig jóllakottan

térhetnek nyugovóra.

Mialatt Agli ledobálta magáról a behavazott és imitt-amott jéggé fagyott állatbőröket, s a tűz közelében a barlangfal kiszögelléseire aggatta őket, Gina sok-sok gyantás ágat rakott a tűzre, s elrendezgette azokat a kőlapokat, amelyeken Agli majd a húst süti. Din és Rem kíváncsian nézegette a rókát, s mindketten már előre örültek, hogy nemsokára ehetnek a húsából. Egyedül a kis Uan nem vett részt az általános örömben; ő már édesdeden aludt a hiúzbőrön, miután teleszívta magát finom anyatejjel.

Agli száraz állatbőrbe burkolózott, majd nekilátott a róka lenyúzásának. Nem volt éppenséggel elégedett. Bizony nem sok hús volt rajta; úgy látszik, az utóbbi időben a róka is többször koplalt, mint evett.

A róka fölött görnyedő Agli kőpengéjével ügyesen nyúzogatta az állat bőrét.

De egyszer csak hirtelen felült. A váratlan fájdalom ezer tűszúrásként nyilallott az oldalába, s jelezte, hogy a régi seb még nem gyógyult be. Agli összeszorította a fogát, harapdálta az ajkát, de egyetlen szisszenéssel sem árulta volna el, hogy kínok gyötrik.

Mihelyt a kellemetlen roham alábbhagyott, Agli megint a róka fölé hajolt, s hamarosan befejezte munkáját. A lefejtett bőrt a barlang falához dobta. Aztán magához hívta Dint, ráparancsolt, hogy a rókabőrt akassza valamilyen kiszögellésre, hadd olvadjon le róla a hó és a jég, s ne akadályozza a munkát, ha majd ő vagy Gina hozzálát a bőr kidolgozásához. Sokáig nézte ezután a lenyúzott rókát. Azt fontolgatta, vajon mi lenne a leghelyesebb, hogy mindnyájan jóllakhassanak, de azért a

legközelebbi napokra is maradjon valami. Tudta, hogy nehéz a válasz erre a kérdésre, hiszen a zsákmány kicsi és satnya; az ő sebe kiújult, mert fölbolygatta, kint pedig újabb vad förgeteg kerekedett, amely néhány napig eltarthat. Mindez parancsoló szükségként amellett szólt, hogy takarékoskodni kell az élelemmel. De a józan ész parancsa ellen tiltakozott az éhező gyerekekkel való őszinte együttérzése.

Töprengéséből Gina hangja riasztotta föl, aki arra kérte, hogy kezdje meg már végre a hús sütését, s ne kínozza őket tovább az éheztetéssel.

Agli szót fogadott, elővette kőpengéjét, s leválasztotta a róka testéről a két combot. Miután a két húsdarabot az átforrósodott kőlapokra tette, visszament a rókához, szétfeszítette a száját, s kivágta belőle a nyelvet.

Ez is az áttüzesedett kövek egyikére került, s megkezdődött a gondos hússütés.

Sülő hús illata terjengett a tűz körül, s kellemesen ingerelte az orrokat és az éhes gyomrokat.

Nemsokára mindnyájan jóízűen falatoztak a félig sült húsból. A rókanyelvet Agli magának tartotta meg. Csupán egy darabkát adott ebből az ínyencségből Ginának, ő viszont titokban Dinnek és Remnek továbbította a csemegét. Hiába, ilyenek az édesanyák már ősidők óta.

Elégedetten és majdnem jóllakottan tértek pihenőre valamennyien.

Az éhség egyelőre kiköltözött a barlangból.

Kint ezalatt dühöngött a hóvihar.

Napok óta tartott már, s rettenetesebb volt, mint az előző.

Néhányszor rövidebb időre már elcsitult, de aztán újból nekivadult, s dermesztő süvítéssel száguldott a barlang környékén.

Agli az utolsó darabka húst, az utolsó velős csontot is szétosztotta. Az éhség, a rémítő éhség ismét átvette kegyetlen uralmát a barlangban. A fiúk sírtak a kíntól, és szánalmasan lesoványodtak. Árnyék módjára, ernyedten vonszolták magukat a barlangban, keresték a régen, még a jólét idejében eldobott csontokat, mert remélték, hogy hátha találnak rajtuk odaszáradt húsdarabkákat. A kis Uan is nyugtalankodott, s gyakran elsírta magát, ha az édes anyatej valamikor oly bő forrása hirtelen elapadt, holott kis hasa még nem telt meg egészen.

Szörnyen szenvedett Gina is. S kínjai megkettőződtek, hiszen nemcsak maga nélkülözött, hanem gyermekei szenvedését is látnia kellett, ami még borzasztóbb volt, mint a saját gyötrődése. De egyetlen sóhaj sem hagyta el ajkát, nem panaszkodott. Hősiesen viselte a rettenetes nyomort és éhínséget, bár gondolatait kétségbeesett aggodalom, szívét fájdalom töltötte el.

Aglit is gyötörték a gondok.

Jól tudta, hogy menthetetlenül beteljesedik a végzetük, ha hamarosan nem jutnak valamilyen élelemhez. Ha meg akarja menteni mindnyájuk életét, okvetlenül húst kell szereznie. Minél többet, annál jobb! Föltétlenül kell a hús, mert máskülönben minden erejük gyorsan elhagyja őket; akarattalan árnyakká válnak csupán, akikben az életkedv utolsó szikrája is ellobbant. Márpedig ez a vég kezdete, amely elől nincs többé menekvés.

Agli elhatározta tehát, hogy kimegy a vadászterületre.

Gondosan bebugyolálta magát az állatbőrökbe, s mihelyt a vihar egy kicsit elcsendesedett, elindult. Nem törődött azzal, hogy körülötte hószilánkok örvénylenek, hogy arcába hasítanak és égetnek; nem bánta a szelet sem, amely olyan erővel akaszkodott bele, hogy meg-megtántorodott. Nehezen és lassan haladt előre, de azzal a szilárd elhatározással, hogy vagy zsákmánnyal tér vissza, vagy pedig elpusztul.

De nem következett be sem ez, sem az.

Este mérhetetlenül fáradtan és kimerülten tért vissza a barlangba. Bőröltözékét, amelyre rátapadt a hó és a jég, bosszúsan a tűzhöz hajította, kétségbeesetten a fekvőhelyére dobta magát, s nemsokára nehéz, mély álomba merült.

Hazatérése kegyetlen csalódást jelentett Gina és a fiúk számára. Távollétének egész ideje alatt már előre örültek, hogy egy időre megint vége a nyomorúságnak, jóllakhatnak és erőre kaphatnak. Még csak eszükbe sem ötlött, hogy Agli üres kézzel állít be. Ezért vált még gyötrőbbé a csalódásuk.

Síri csend nehezedett a barlangra. Csupán a tűz pattant néha. Gina gondterhelten bámulta a lángokat; komor gondolatok nyugtalanították, és könyörtelenül marcangolták a szívét.

Az egyik fiú keserves zokogására riadt föl.

Gyorsan fölállt a tűz mellől, a fiúkhoz lépett, s tele anyai aggodalommal nézte őket. A két fiú azonban egymáshoz bújva látszólag nyugodtan aludt. Gina most már tudta, hogy egyikük álmában akaratlanul is fölsírt, mert már a jótékony álom sem képes feledtetni vele az élet nyomorúságát.

S kint nem csökkenő erővel tombolt a hóvihar, és hátborzongató harsogással rohant el a barlang mellett valahova az ismeretlenbe.

Elmúlt az éjszaka, fölvirradt a reggel.

Agli, nem törődve a hófúvással, ismét kiment a vadászterületre. De megint zsákmány nélkül tért vissza a barlangba.

Még kétszer portyázta végig hiába a steppét és az őserdőt. Pedig most már a hóvihar sem dühöngött. S mégsem sikerült semmit fölhajtania. A vad vagy máshova vándorolt, vagy odújában húzódott meg. Agli hónál és fáknál egyebet nem látott. De főként a hó, a szikrázó hó volt az, amely a maga sivárságában megfélemlítette, s amely gondolataiban egyre határozottabban átalakult a végzet fehér kísértetévé.

Amint legutóbbi eredménytelen vadászatáról lehangoltan és bosszúsan tért haza a barlangba, nyomasztó gondolatok kavarogtak a fejében. Mire jó ez a sok gyötrelem és kimerítő fáradozás, mit segít a vadásztapasztalat és a határtalan bátorság, ha mindig üres kézzel kell visszatérnie, ha nem űzheti el a tűz mellől az éhséget, amely ott elterpeszkedett, s könyörtelenül beléjük akarja fojtani az életet? Mi a célja a téli természet viszontagságaival megharcolt hősi küzdelemnek, ha Gina és fiainak szeme minden hazatérésekor szomorúbb, s arcuk egyre sápadtabb és soványabb?

Tudta azonban, hogy többet már nem tehet, hiszen egyetlen kötelességét sem hanyagolta el, amelyet Gina és gyermekei boldogulása végett vállalt. Mindent megtett, ami tőle tellett. S ha a várt eredmény elmaradt, ez nem az ő bűne, hanem valamilyen gonosz szellemek műve, amelyek ott leskelődnek mindenütt, s lehetetlen tőlük szabadulni. Egész biztos, hogy ők hajtják el a vadat az útjából, s bizonyára ők tüntetik és simítják el a vad nyomát előtte. S ő nem ismeri azokat a varázslatokat,

amelyekkel csoportjuk varázslója olyan ügyesen bánt, hogy már eleve hatástalanná tette a rossz szellemek minden mesterkedését.

A gonosz szellemek bosszújának gondolata mélyen Agli tudatába vésődött, s hosszú ideig foglalkoztatta. Sokáig töprengett, vajon hogyan is kötelezhetné le a gonosz szellemeket, hogy ne üldözzék, s szegődjenek melléje a vadászaton. Megígérte nekik a vadászzsákmány legjobb falatjait, ha nem rontják el a vadászatát, s ha legalább valamilyen kisebb zsákmányhoz segítik.

Ezen gondolkozott az egész úton, mialatt hazafelé tartott. S vigasztalan szomorúságában és a jövendő miatti aggodalmában mint üdvözítő csillag villant meg benne a remény szikrája, hogy most, miután rájött sikertelen vadászatainak okára, megtalálja majd a rossz szellemek kiengesztelésének módját is, amelyek oly sokat ártanak neki, s az ő, Gina meg a gyermekei életére törnek.

Meggyorsította lépteit, hogy mihamarabb a barlangba érjen, ahol majd a tűz mellett nyugodtan mindent fontolóra vehet.

Sietett, mert szegény Agli igazán nem tudhatta még, hogy minden lépésével könyörtelenül közelebb jut ahhoz a pillanathoz, amikor reményeinek üdvözítő csillaga hirtelen ellobban.

Márpedig ez történt, alighogy a barlangba lépett.

Ijedten nézett a tűz mögött leterített állatbőrökre. Rajtuk kínok között Din és Rem fetrengett. A fiúk kezükkel gyomruk tájékát markolászták, s keservesen jajgattak.

S a két fiú panaszos siránkozása, szívszaggató jajveszékelése közepette Gina hangja hallatszott:

– Din és Rem összerágott inakkal és bőrdarabokkal tömte meg a gyomrát. Ettől puffadtak föl, emiatt kínlódnak.

Hirtelen Aglihoz lépett, szemrehányással nézett az arcába, s így szólt:

– Irtózatosan éhesek voltak, minden csontot elővettek, de egy szemernyi húst, egy morzsányi velőt sem találtak rajtuk. A kis Uan is sír az éhségtől, mert mellem elapadt. Agli, mindnyájunknak vége! ...

– A gonosz szellemek rontják a vadászataimat – válaszolta Agli tompa hangon. – Elhajtják a vadat az utamból, és ...

– Hagyd a gonosz szellemeket! ... Magányosságunk dönt minket romlásba! – kiáltott föl Gina hevesen és ingerülten. – Miért is hagytuk ott a csoport tüzét, ahol sok volt a vadász és

kevés az éhség? Miért mondtunk le a társas életről, s miért választottuk a nyomort és egyedüllétet? Miért? ... Mondd, hogy miért!

S bizonyára tovább folytatta volna siránkozását és panaszait, ha Din nem ordít föl fájdalmában.

Gina gyorsan elfordult Aglitól, s a fiához sietett.

Melléje térdelt, s kezével nyomkodni kezdte a fiú puffadt hasát. Közben halkan vigasztalta, nyugtatgatta, hogy legyen türelmes, a kínok elmúlnak, s megint minden jóra fordul.

Agli kővé váltan állt; gondolatait fölkavarták Gina súlyos szavai.

S az volt a legszomorúbb, hogy maga is érezte e szavak igazságának nyomasztó terhét.

Visszaemlékezett, hogy nemrégiben mindezekről már sokat gondolkodott, s ő is elismerte: a csoportban az élet nemcsak barátságosabb és vidámabb, hanem könnyebb és biztonságosabb is. Időnként oda is betolakszik ugyan az éhség, de a sok vadász hamarabb elűzi, mint ha ez a feladat csupán egy emberre hárul. No meg aztán ott sohasem ölt az ínség olyan nagy mértéket, hogy az éhhalál rémével fenyegetne. Tehát nincsenek gonosz szellemek, s nem is zúdíthatták rájuk mostani gondjaikat; mindennek ő, egyedül ő az oka, mert túlságosan bízott a maga erejében és bátorságában, s nem törődött az idősebb és tapasztalt vadászok figyelmeztetésével, akik megmondták neki, hogy nem okos dolog, ha elhagyja a csoport tábortüzét. S ha már eljött, nem kellett volna megengednie, hogy Gina és gyermekei is vele tartsanak. Igen, egyedül az ő bűne, ha mindnyájan éhen halnak.

De hogyan kerüljék el a rettenetes éhhalált?

Ez a kérdés is szüntelenül foglalkoztatta Aglit. Nem tudott tőle szabadulni, de választ sem talált rá. Hiszen mindent megtett, amit megtehetett, amire erejéből futotta. Többre már képtelen volt. S az éhség mégis rájuk tört, miatta sorvadnak mindnyájan.

Az állatbőrökön fetrengő Din ismét felnyögött. S rögtön utána panaszos sírásával a kis Uan is jelentkezett.

A gyerekek nyöszörgésének, siránkozásának hallatára Agli homloka mély ráncokba húzódott.

S egyszerre, mintha nem bírná tovább hallgatni a gyermekek sírását, a tűzhöz ugrott, kihúzott belőle egy vastag égő ágat, magához vette fegyvereit, s a barlang sötétjében valahova messze, hátra igyekezett.

Meg sem állt, amíg abba a magas terembe nem ért, amelynek falába a múltkoriban belevéste a bölény képét.

Az égő fáklyát egy sziklarepedésbe illesztette, s leült a szögletes kőre. A lándzsát, íjat és nyilakat maga mellé tette a földre, áttüzesedett fejét a tenyerébe hajtotta, s megint belemerült gyötrő gondolataiba.

Megtörten, az éhségtől és fáradtságtól kimerülten ült, s a kegyetlen sors fölött töprengett, amellyel szemben tehetetlen volt. A lobogó fáklya sápadt fénye elömlött sovány és mély ráncokkal barázdált arcán, beesett szeme alá pedig széles sávban fekete karikákat vetített.

Hirtelen fölemelte a fejét, s hosszan nézte a bölény falba vésett képét.

Minél tovább nézte, a szemében fellobbant különös tűz annál erősebben parázslott. Egyszerre csak úgy tetszett neki, hogy nem élettelen az a kép, amelyet néz, hanem valóság, a

megtestesült nagy vágy, hatalmas élő állat sok-sok ízletes hússal és édes, meleg vérrel. E mámorító látomás hatása alatt megragadta az íjat, húrjára nyilat tett, célzott és eleresztette.

A nyíl átsüvített a levegőn, s kőhegye a sziklán pattant.

Az élesen megcsendülő hang magához térítette Aglit kábulatából.

Bosszúsan vágta földhöz az íjat, s a csalódás okozta keservében panaszos hangok törtek föl a torkából. S aztán, mintha csak azt akarta volna, hogy a nyilak ott maradjanak a bölény testébe fúródva, előkereste bőrtarisznyájából a kővésőt, s az állat képmására két nyilat rajzolt.

Éppen fölemelte kezét, hogy harmadikat is rajzoljon, amikor átvillant agyán a nagy buzgalom hiábavalósága. Keze lehanyatlott, s a kővéső kihullott a markából.

A haragos vonások eltűntek arcáról, hogy újból helyet adjanak a gondok barázdáinak.

De tekintetét nem tudta levenni a bölény képéről.

Mereven bámulta, s megint csak elhatalmasodott rajta a csalóka kábulat. Hiszékeny szíve, amely tele volt keserűséggel és gyötrelmekkel, megremegett a rajongó boldogságtól annak az állatnak képe láttán, amely számára a legyőzhetetlenség és életerő, az adakozó bőség és jólét, a verőfényes nyugalom és öröm jelképévé változott.

S most végtelen elkeseredésében a földre vetette magát, a képhez kúszott, s panaszos hangon rimánkodott ennek a hatalmas állatnak, hogy segítsen rajta és védelmezze meg:

– Lépj le a szikláról, te mindenható bölénybika, hagyd el kőbörtönödet, hadd döngjön kemény patáidnak súlya alatt ez a föld alatti világ! Hagyd itt a barlangot, fuss ki a végeláthatatlan

steppére, hatolj be az őserdő mélyébe, s hozd elő az eltűnt vadat! Szabadíts meg minket a borzalmas éhségtől, és űzd el tőlünk a halált, amely már közeledik a tüzünkhöz! Segíts és védelmezz, te erős és hatalmas!

Így történt, hogy Agli, a talpig férfi és bátor harcos, akit a magányos vadász mostoha sorsa és rengeteg gyötrelme porig sújtott, lázas képzelgésben a bölény falba vésett képe előtt vonaglott, amely ebben a pillanatban az utolsó menedéket jelentette számára, s magasztos bálványává lett.

Amíg Agli a barlang távoli üregében a bölény képmásához fohászkodott, odakint csöndes, csillagos éjszaka borult a tájra.

Valahol messze az őserdőben egy éhes. farkascsorda csatangolt.

Az ordasok sokáig kódorogtak hegyre föl, völgybe le, amíg végre egy kisebb bölénycsapat nyomára bukkantak. Fölborzolt szőrzettel, vicsorító fogakkal vetették magukat a föllelt nyomra.

Bár a bölénycsapat messze előttük járt, mégis hamar fogyott köztük a távolság, mert könnyebben megbirkóztak a mély hóval és a hótorlaszokkal, mint a súlyos bölények.

Az őserdő peremén megközelítették a bölénycsapatot.

A farkascsorda itt két kisebb falkára oszlott. Az egyik, amelynek élére a csorda öreg, tapasztalt vezetője állt, nagy ívben kifutott az őserdőből a steppére, hogy oldalról támadja meg a bölényeket, a másik hátul maradt, s továbbra is szívósan tartotta a nyomot.

Rövid és éles vakkantás hallatszott, amely figyelmeztette a bölényeket a veszedelemre. Csoportba verődtek, s a steppe szélén, a sziklák mentén menekültek abba a völgybe, amelyben Agli barlangja volt.

De egyszer csak dühös ugatást hallottak elölről is, s mielőtt észbe kaptak volna, hátulról meg oldalról farkasok törtek be közéjük, és szét akarták kergetni a bölénycsoportot.

Néhány nekibőszült farkas magasan a levegőbe repült, amint egy-egy bölénybika kíméletlenül felöklelte. A pórul járt ordasok felszakított hassal zuhantak a földre, de még csak nem is gondolhattak a menekülésre, mert a bölénybikák máris rájuk rontottak, s pozdorjává tapostákcingár testüket.

Ám a farkasfurfang mégis sikerült.

Egypár fiatal bikát az ordasok mégiscsak különválasztottak és mind messzebb tereltek a menekülő bölénycsapattól. A kisbikák fejetlenül futkároztak ide-oda, keresték a szabadulás útját. De hiába; mindenhonnan kivillanó farkasfogak vicsorítottak feléjük.

Egy fiatal bika megkísérelte, hogy kitörjön a halálos szorítógyűrűből. Hevesen a legközelebbi farkasra támadt, felöklelte és nagy ívben oldalt röpítette. S aztán eszeveszett futásnak eredt.

Nyomában vad üvöltéssel rohantak a farkasok.

Már-már utolérték, már éppen torkon akarták ragadni, amikor egyszer csak észrevették, hogy a bölény hirtelen megtorpan és vissza akar fordulni. De ebben a pillanatban lemállott alatta egy szikladarab, s a mélységbe zuhant.

Üldözői rögtön megálltak, s néhány óvatos lépéssel a meredek szélére sompolyogtak. Már csak annyit láttak, hogy a bölény néhányszor a sziklák éles kiszögelléseibe ütődik, majd mélyen alattuk összetört tagokkal elterül a földön.

A farkasok egy darabig meredt szemmel nézték a mozdulatlanul heverő, rőtbarna bölénytestet. Mintha csak azt

fontolgatták volna, hogy utána másszanak-e a meredek sziklákon. De aztán a hátuk mögött hallatszó féktelen ugatás és üvöltés mégiscsak visszafordította őket, hiszen ott is dús lakoma várt rájuk.

Az éjszaka maradék sötétsége is szétfoszlott, s a nappali világosság az egész tájat elárasztotta.

Agli a barlangban, a lobogó tűz mellett tétlenkedett.

Arca beesett, tekintetéből szomorúság áradt.

Őt is kínozta a rettenetes éhség, s testének utolsó csöpp erejét sorvasztotta.

Odább, száraz fűből megágyazott fekvőhelyén Gina pihent a gyermekeivel. Aludtak még.

Agli csendben fölállt a tűztől, s öltözni kezdett. Magára vette meleg szőrme- és bőrruházatát, mert megint ki akart menni a vadászterületre, hogy újból szerencsét próbáljon.

Tekintete önkéntelenül is az alvókra tévedt.

Szíve elszorult.

Megindultan nézte Din és Rem csenevész testét, Gina sápadt arcát, borzas haját és elszikkadt mellét, amelyre rátapadt a soványka kis Uan apró szája. Arcuk pirossága már rég eltűnt, üde bőrük bronzfénye megfakult. Ez már nem a hajdani szép Gina, ezek már nem a régi erős és egészséges gyerekek. S fiatalságuk és egészségük roncsaivá a nyomorult és alattomos, könyörtelen és borzalmas éhség tette őket.

Néhány száraz gallyat vetett a tűzre, nehogy kialudjék, elhengergette a barlang bejáratát eltorlaszoló nagy követ, s kiment a fagyos reggelbe.

Éppen arra készült már, hogy fölugrik a barlang fölötti

sziklára, s fölkapaszkodik az őserdőhöz vezető köves ösvényen, amikor szeme megakadt a bölény élettelen testén, amely az éjszakai szerencsétlen farkaskaland végén a szakadékba zuhant. Úgy hevert ott, mint valami nagy szikla, némán és mozdulatlanul.

Az első pillanatban Agli majdhogy kővé vált a csodálkozástól. De hamarosan magához tért, hangosan fölnevetett és boldogan ujjongott.

S aztán nekiiramodott, hogy mielőbb a bölényhez érjen.

Ugyan mit törődött ő most azzal, hogy meg-megcsúszott a sziklák eljegesedett felületén; azt sem bánta, hogy nemegyszer a sziklák közti mély hézagokba esett, mert vigyázatlanul az ott összegyűlt vastag hórétegre lépett. Mi volt ez az egy-két apró akadály ahhoz a tömérdek nagyon-nagyon ízletes húshoz képest, amely útja végén várta!

Végre az élettelen bölényhez érkezett. Ugrándozott, kiáltozott, kacagott, örömében táncra perdült. Csüggedtsége és kétségbeesése egyszerre tovatűnt, szívét elárasztotta az éhségen aratott diadal büszkesége. Már csak néhány pillanat, s amint a tűz körül ismét terjengeni kezd az első darab sült hús illata, az éhség hanyatt-homlok menekül majd a barlangból, s vele együtt minden borzalom is elkotródik. A gyerekek kis teste megint megizmosodik, arcuk kigömbölyödik, s újból megjelennek rajta az élet piros rózsái.

Boldogan hajolt Agli a bölény fölé, s kőpengéjével kihasított belőle egy jó nagy darab húst.

Aztán sietett a barlangba.

Alig várta már, hogy ott álljon a tűz mellett a hússal, s megmondja Ginának, mit talált.

Amikor végül a barlanghoz ért, ügyesen átkúszott a bejáraton, s a tűzhöz indult.

Úgy ment, mint egy győztes hadvezér; kihúzta magát, mindkét kezét magasan a feje fölé emelte. Az egyikben a lándzsát tartotta, a másikban a bölényből kimetszett húst szorongatta. Az állatbőrökön és száraz füvön heverő Gina és a két fiú tágra nyitott szemmel nézett rá.

Az asszony, mint aki eszét vesztette, vijjogó örömmel kiáltott föl:

– Hús! ... Hús! ...

Vadul fölugrott, Aglihoz rohant, kitépte kezéből a húst, s miután a tűzpadról fölvette a kőpengét, két vékony szeletet vágott le belőle. Az egyiket Dinnek, a másikat Remnek adta. Magának is lemetszett egy szeletet, s mindnyájan mohó étvággyal nekiláttak a nyers ínyencségnek.

Agli sem maradt ki a lakomából, jókora darabot kanyarított magának a húsból, s nagy falatokban csúsztatta le a torkán.

Ettek és hallgattak. A barlang csöndjét csupán a tűz pattogása és a gyerekek békés csámcsogása törte meg.

Amikor végeztek az evéssel, Agli újabb húsdarabokat szelt le, s rátette őket az áttüzesedett kőlapokra. Inkább várjanak egy keveset, mert a sült hús mégiscsak jobban ízlik.

Közben Aglinak eszébe jutott, hogy még el sem büszkélkedett Ginának, milyen kincsre bukkant. Szólt tehát az asszonynak, hogy jól bugyolálja be a lábát állatbőrbe, s jöjjön vele a barlang elé. Amikor pedig innen megmutatta neki a hatalmas bölényt, Gina határtalan örömre és jókedvre derült. Tudta, hogy a nagy zsákmány fagyott húsával sokáig kihúzhatják. S a borzasztó éhhalál látomása egyszerre úgy

szertefoszlott, mint a könnyű párafelhő.

Hosszú idő után Gina szeme ismét boldogságtól és örömtől ragyogott. Ezentúl az éhség nem telepszik le melléjük a tűzhöz, nem kell a gyermekek szomorúsága miatt kétségbeesnie. Kacagás helyett nem sírástól visszhangzik majd a barlang. Nem kell már nyomorúságosan tengődniük; most már gondtalanul élhetnek. A bölény húsa sokáig eltart. S közben Agli új zsákmányra tehet szert. Addigra biztosan véget ér a tél, elmúlnak a zord és sivár napok, amikor nagy a hó és dermesztő a hideg. Ha pedig a hó elolvad és forróbban tűz a nap, a föld

illata terjeng majd a levegőben, s a fák fölébrednek. Beköszönt a tavasz, a csodaszép reggelek és bódító esték, a verőfényes nappalok és a langyos éjszakák ideje, de ez lesz az az idő is, amikor itthagyja ezt a rettenetes magányt és visszatér a csoporthoz; talán örökre, hacsak nem akadnak majd vadászok és asszonyok, akik ebben a barlangban akarnak új otthonra találni. Egymagukban sohasem jönnek ide vissza; alaposan megismerték az egyedüllét irgalmatlanságát, s jól tudják immár, hogy milyen gyenge a csupán önmagára utalt ember a természettel vívott könyörtelen küzdelemben.

Ezek a gondolatok villantak át most Gina agyán. S amikor Agli szemébe nézett, úgy érezte, hogy ő sem gondolkozik másképpen. Rámosolygott, majd puha tenyerével elsimította a vadász homlokának mély ráncait és barázdáit. Aztán megfogta a kezét, és erősen megszorította.

Agli hosszasan nézte az asszonyt, majd halkan csak ennyit mondott:

– Most már minden jobbra fordul, Gina! Nem kell többé aggódnod gyermekeidért, de magadért és miattam sem!

S mint aki szégyelli magát, hirtelen elhallgatott, s bement a barlangba.

A boldog Gina utána sietett.

A barlangban a sült hús csábító illata fogadta. Amikor mindketten a tűzhöz ültek, Agli észrevette, hogy egy darab már hiányzik.

Gina könnyedén megérintette a kezét, s a fülébe súgta:

– Ne teljék meg a szíved könyörtelen haraggal! Az éhség volt az, ami a húst a tűzről ellopta.

S mivel Agli homloka változatlanul borús maradt, hozzátette

még:

– Elfelejtetted már az éhség borzalmát, amely itt settenkedett körülöttünk? Örülj, hogy kiűzted a barlangból, s ne hívd be megint!

Alig hangzottak el ezek a szavak, Aglinak eszébe ötlött, hogy voltaképpen nem ő kergette ki az éhséget, nem ő riasztotta el a közeledő halált. Ő csak megtalálta azt, amit elkészítettek neki, nehogy mindnyájan elpusztuljanak.

S a bölény sziklába vésett képére gondolt, amely előtt kétségbeesetten és lázas képzelődésben vigaszért, segítségért könyörgött.

Egyedül ő volt az, gondolta, aki varázserejével megsegített

legnagyobb nyomoromban és ínségemben.

Töprengett még pár pillanatig, aztán felállt, s Ginához fordult:

– Oszd el a húst magatok között! Az én részemet tedd félre! Megeszem majd, ha visszajövök.

Kivett a tűzből egy vastag husángot, néhányszor megforgatta, s amikor az lobogó lángra kapott, megfontolt léptekkel elindult a föld alatti üreg mélységei felé.

Gina csodálkozón figyelte Aglit.

De aztán, mint akiben hirtelen elhatározás születik, levett két darab húst a forró kövekről, az egyiket Dinnek, a másikat Remnek adta, ő pedig Agli után sietett.

Botorkált a sötétben; nem is hederített a fájdalmakra, ha fejével a barlangjárat élesen kiálló köveibe ütközött.

A barlangfolyosó hirtelen kanyarodott, s amint Gina túljutott a hajlaton, gyenge fényre lett figyelmes. Lassan és csendesen közelebb lopakodott. Néhány lépés után megállt, és bensőjét mérhetetlen ámulat töltötte el.

A sziklarepedésbe illesztett égő fáklya halvány fényében félkör alakú termet látott, majdnem függőleges falakkal. Az egyik sziklafalon egy hatalmas bölénybika remekbe sikerült képét vette észre, amelynek oldalába két nyíl fúródott. Előtte a földön Agli térdelt, s mereven nézte a rajzot. Egyszerre csak széttárta karjait, a feje fölé emelte, s mélyen meghajolt. Aztán ezt a hódoló hajlongást kétszer is megismételte.

Gina döbbent csodálkozással nézte Aglit.

Tavaszi szellő suhant át a tájon, a nap mind jobban és jobban melegített. A hó utolsó maradványa is eltűnt, s ezzel együtt

elmúlt a tél is.

A patakpart mentén, ahol már nyiladoztak a gólyahír sárga virágai, magányos vadász igyekezett valahova, mögötte egy asszony haladt a gyermekeivel. Nem néztek sem jobbra, sem balra, s egyetlenegyszer sem fordultak hátra, hogy megpihentessék tekintetüket annak a barlangnak bejáratán, amelyet épp az imént hagytak el. E barlang legfélreesőbb térségének sziklafalába a vadász kővésőjével még a jólét idején bölényképet rajzolt, s az nyomorúságában fennkölt bálványává lett.

Siettek, mindig csak előre, hogy a lehető leggyorsabban azok közt legyenek, akiket nem is olyan rég elhagytak.

Ez az elbeszélés a předmostíi Vénusszal kapcsolatos, amely egészen egyedülálló a maga nemében. Nem plasztika, hanem metszet, amelyet mammutagyar töredékébe véstek. Az őskori művész a nő alakját mértani vonalakkal költi át elvontabbá. Egészen biztos, hogy ennek a Vénusznak a stilizálására és díszítésére nagy hatást gyakorolt az aurignacien művészet keleti (ukrajnai) központja. Elbeszélésemben még egy különlegességre hívom föl a figyelmet, mégpedig a mammutvadászok sírboltjára, amelyet K. J. Maška 1894-ben ugyancsak a morvaországi Přerov melletti Předmostíban fedezett föl. A sírbolt tojásdad alakú, 4 méter hosszú és 2,5 méter széles volt. Egyik oldalát mammutlapockákkal, a másikat mammutállkapcsokkal rakták ki. Fölül 30 - 50 cm vastag mészkőréteggel takarták be, hogy a sírboltot, illetőleg a halottakat megvédjék a ragadozóktól. A sírboltban összesen húsz csontvázat találtak; megállapítások

szerint a halottakat annak idején összekuporodott helyzetben temették el, s fejüket északnak fordították. Öt csontváznak felnőtt vadász, háromnak asszony, kettőnek fiatal lány, hétnek gyermek és háromnak csecsemő volt az egykori gazdája. Minden jel arra vall, hogy ebbe a sírboltba temették a csoport elhunyt tagjait.

VÉNUSZ SZÜLETÉSE

Kisebb folyó kígyózott számtalan apróbb-nagyobb kanyarban a verőfényes tájon.

Iszapos és mocsaras partján buján tenyészett a magasra nőtt nád, kálmos, virágkáka és sás; ezernyi zsenge hajtásuk kíméletlenül dulakodott egymással egy darabka helyért, egy kis fényért és levegőért.

A mocsár mélyvizei körül girbegörbe fűzfák búslakodtak, vagy magányosan, vagy hallgatag csoportokban; tükörképük komoran sötétlett a kristálytiszta víz sima felszíne alatt. Másutt a napsugarak tündöklő áradatában dús koronájú égerfák és nyárfák csillantak, amelyek szinte szemlátomást törtek a magasba, s remek zöld kulisszaként rajzolódtak ki az azúrkék háttérből.

A folyóvölgy mentén hullámos rónaság húzódott, amelynek végtelen, üde zöld gyepszőnyegén rengeteg fehér, sárga, piros és kék virág tarkállott. Csodaszép színekben pompázó, szárnyukon a legkáprázatosabb rajzolatokkal ékesített pillangók röppentek virágról virágra, a levegő a rovarok legváltozatosabb ütemű és dallamú zümmögésétől zsongott.

A virágos rét zöld szalagját a folyómeder mindkét oldalán kiterjedt őserdők keretezték, amelyekben az illatozó lankák kietlen zugokkal, a napsütötte tisztások örök párafelhőkben fuldokló lápokkal váltakoztak.

Egy helyütt az őserdő mélyen a rónába ékelődött. Talán még a folyóig is elterpeszkedett volna, ha útját nem állja egy hatalmas mészkősziklával megtámasztott, nem éppen magas hegy, amelynek kopár és lapos sziklaszirtje már messziről fehérlett.

A mészkőszikla fala nem függőlegesen tartott a mélynek. Szirtje jóval előbbre ugrott, mint maga a hegyoldal, úgyhogy mintegy természetes hajlékot és biztos rejteket adott azoknak, akik rossz időben vagy veszedelemben oltalmat kerestek.

A varázslatosan szép késő tavaszi est halkan a tájra telepedett.

A nap fáradt vándorként a távoli hegyek mögé hanyatlott, az égen vörös és sárga fényekkel villanó hatalmas tűz lángolt föl, amelynek visszfénye a folyó víztükrén is meglobbant, ám itt az áramló hullámok ezernyi szikrázó pontocskává aprózták. A felhevült föld meleget és illatot árasztott. Az esti szürkület ráborult az egész tájra, behatolt az elcsendesült fák koronájába, a bozótosok és erdőrengetegek sűrűjébe, a mocsarak és lápok fülledt levegőjű dzsungelébe. A sötétedő égbolton kigyulladtak a csillagok, s valahol a messzeségben, a feketéllő őserdő mögött mesébe illő tüneményként fölbukkant a hold ezüstkorongja.

Az őserdő szürkületéből fiatal férfi lépett ki.

Magas volt és izmos, széles vállú; arcát barnára égette a nap. Vállán őzet cipelt, amelyet valahol az őserdőben ejtett el.

Egyedül ballagott.

Társai, akikkel reggel vadászatra indult, már rég visszatértek a csoporthoz, mégpedig zsákmánnyal megrakottan. Egyedül neki nem kedvezett a vadászszerencse. Hosszú ideig hajszolt egy fiatal vadkant, amelyet rosszul talált el lándzsájával. Fáradhatatlanul követte a nyomát. Átvergődött a bozótosokon, átvágott a cserjéseken, keresztülugrott a nagy köveken és a kidűlt fák törzsén, patakot gázolt, völgybe ereszkedett és meredeket mászott, ám minden hiába: a sebesült vadkant nem érte utol.

Zsákmány nélkül pedig nem akart hazatérni.

Amint belátta, hogy a vaddisznó nyomát már bottal ütheti, fáradtan leült egy kőre.

De nem sokáig pihent a terebélyes bükkfa árnyékában. Szüntelenül unszolta valami, hogy csak portyázzék tovább az őserdőben, próbáljon még egyszer szerencsét, nehogy üres kézzel érjen haza, s hallgatnia kelljen társai csípős megjegyzéseit. Gyorsan talpra ugrott tehát, s folytatta a vadászatot.

Hosszú ideig bolyongott a sűrűben, óvatosan és éberen, de még mindig eredménytelenül. Már esteledett, s tele bosszúsággal éppen hazakészült, amikor megpillantott egy tisztás szélén legelésző őzet.

Nagyot dobbant a szíve örömében.

Egy százados bükkfa törzséhez lapult, s meg sem moccant. De a szemét nem vette le a sutáról. Miután megállapította, hogy a szellő feléje fújdogál, tehát a vad nem szimatolhatja meg az emberszagot, vigyázatosan megindult az őz felé.

Még egy lépés, s övé az őz!

Készenlétbe helyezte íját, a rugalmas ínhúrra gondosan rátette a nyilat, még azt is ellenőrizte, vajon a nyíl kőhegye elég szilárdan áll-e, aztán célzott. A nyíl átsüvített a levegőn, s mélyen a mit sem sejtő őz testébe fúródott. A pontosan eltalált állat fölemelkedett, ugrott néhányat, miközben vére pirosra festette a gyep és a páfrányok zöldjét, aztán hirtelen a földre rogyott.

A vadász örömmel fölkiáltott, s rohant a zsákmányhoz.

Odaérve félretette az íjat, kézbe fogta a lándzsáját, s heves mozdulattal mélyen az őz oldalába döfte. Az állat teste néhányszor megremegett, aztán kiadta páráját.

Pár pillanatig csendben állt a vadász az őz teteme fölött. Aztán egyszerre melléje guggolt, a sebből kirántotta a lándzsát, s a fegyver véres hegyét fűvel megtörölgette.

Nem vesztegette sokáig az időt. Az elejtett őzet a vállára vette, s kilépett, hogy elinduljon haza. Útja a füves tisztáson alig tett ki többet néhány lépésnél, majd napsütötte alakja, amelyből szinte áradt az igazi vadász könnyedsége és rugalmassága, a bátor harcos szívóssága és ereje, hamarosan eltűnt az őserdő faóriásainak törzse között.

Késő este volt, amikor kiért az őserdőből. De most már azon az ösvényen haladt, amelyet régóta ismert. Ez az ösvény eleinte az erdő pereme mentén kanyargott, majd felfutott a hegyoldalra, amelynek alján fű borította síkság terült el.

A vadász útja alacsony cserjék és nagy kövek közt vezetett, amelyek az idők során a hegyoldal tetején felmeredő sziklákról mállottak le. A nagyobb köveket a vadász átugrotta vagy megkerülte, időnként az ösvényről is letért, hogy átvágja a kanyarokat, s ezzel lerövidítse az utat. Egyszerre csak az ösvény élesen új irányba fordult. Amikor a fiatal vadász túljutott a hajlaton, orrát gyenge füstszag csapta meg. Nagyot kurjantott, s meggyorsította lépteit. Amint pedig a sziklaszirt mögött égő tűz halvány fényét is észrevette, futásnak eredt, mert hirtelen nagy vágyat érzett, hogy végre ott üljön a tűz mellett, s társaival vidám beszédbe elegyedjék.

De a nagy sietséggel hamarosan fölhagyott.

Fölugrott az ösvényt szegélyező egyik kőre, s hangosan belekiáltott az est csöndjébe:

– Hahó! ... Hali-hahó! ...

A távoli tábortűz mellett üldögélő vadászok közül néhányan

fürgén fölpattantak, s megragadták fegyvereiket.

Egyikük azonban máris válaszolt a kiáltásra:

– Amír!

Megismerték társuk hangját a többiek is. S mialatt félretették fegyvereiket, s újból a tűz mellé telepedtek, a fiatal Amír, az őskőkor mammutvadásza még mindig ott állt a kő tetején, s derűs tekintettel nézte csoportjának tábortüzét.

A folyótól nem messze eső előreugró sziklafal környéke már régóta a mammutvadászok csoportjának otthona volt. Eleinte csak nyáron táboroztak itt, de amikor azt tapasztalták, hogy a tél már nem olyan zord, mint régebben, no meg állatbőrökben sem szenvedtek hiányt, amelyek jó védelmet nyújtanak a szelekkel, esővel és fagyokkal szemben, ilyen tapasztalatok után az állandó jellegű letelepedés mellett döntöttek. Holmi sátorszerű, kezdetleges kunyhókat állítottak föl, befödték vastag bőrökkel, belsejükbe száraz füvet és mohát hordtak, amire sok róka-, farkas-, szarvas- és rénszarvasbőrt teregettek, de több kunyhóban a vadlovak, őstulkok, bölények és barlangi medvék bőréből is akadt elegendő. Miután az első telet szerencsésen átvészelték, bíztak benne, hogy a következő években sem lesz baj. Reményeikben nem is csalatkoztak. Sok telet töltöttek már itt, de még egy ízben sem kellett fázniuk vagy éhezniük. Csupán a tűz körül kuporgó ráncos és fogatlan öregek emlegették néhanapján a régi zord teleket, amikor a patakok fenékig befagytak, a százados faóriások megrepedtek a kegyetlen hidegben.

A sátorkunyhók a sziklafal alján szorongtak. Sűrűn sorakoztak egymás mellett; az egyik éppolyan volt, mint a másik. Mindössze egy kisebb, elhanyagolt, alul mészkövekkel

körülrakott viskó állt külön a többitől; ebben lakott a csoport varázslója, az alattomos Vang.

A kunyhótábor közepén nagy tűz lobogott, amelyet lapos kövek szegélyeztek. A vörös lángok magasra csaptak, s pirosas árnyalattal vonták be a körülötte ülő vadászok napbarnította arcát és testét. Rég jóllaktak már a ma elejtett szarvas húsával. De mivel ma bőségében voltak a húsnak, hiszen nem a szarvas volt az egyetlen zsákmányuk, többen éles kőpengéjükkel le-lemetszettek még egy kis húst, rátették a tűzpadot szegélyező kőlapokra, aztán élvezettel nézték, milyen sistergéssel sül; tudták, hogy minél illatosabb, annál ízletesebb is. Tele gyomorral és elégedetten ülték körül a tüzet, hangosan vitatkoztak a vadászat eseményeiről, büszkélkedtek bátor tetteikkel, de később a sötétség meg az éjszaka furcsaságai és borzalmai is szóba kerültek.

Odább a vadászoktól néhány idősebb, borzas hajú, az egész napos nehéz munkától és a gyermekek gondozásától fáradt asszony ült. A gyermekek gondozása mostanában különösen sok vesződséggel járt, mivel pár nappal ezelőtt valamilyen gonosz szellem surrant a táborba, s egynéhány gyermekre ráfújt mérges leheletével. Most ezek az apróságok csak fetrengenek a kunyhókban, s kis testük úgy éget, mint az átforrósodott kőlap a tűzpadon. S a varázsló igézetei nem hatnak, nem segítenek.

Amír még mindig messziről nézte a tábort. De lenyűgözte a közeledő éjszaka is sűrűsödő szürkeségével, a madarak utolsó énekével és a sötétedő égbolt csillagaival.

A szemlélődésben és álmodozásban egy tüskés sün motoszkálása zavarta meg Amírt, amely éjszakai élelemszerző körútjára indult.

Az ifjú vadász leugrott a kőről, és sietett a tábortűzhöz.

Amikor ziháló tüdővel odaért, az őzet a többi zsákmányhoz dobta, éles kőpengéjével levágott egy darabot a szarvas combjából, s miután leült a vadászok közé, a húst az áthevült kőlapra tette. A sistergő hús lassan sülni kezdett. Amír meg is forgatta néhányszor. De illata túlságosan csábító volt, s így nem maradt ideje, hogy egészen megsüljön. A fiatal vadász hamarosan kézbe fogta, jó étvággyal beleharapott, noha a hús legföljebb félig sült meg.

– Hol kóboroltál olyan sokáig, Amír? – kérdezte Ger, a csoport főnöke, miután a fiatal vadász már jóllakott. – Nem volt szerencséd a vadászatban, vagy talán eltévedtél az őserdő sűrűjében?

– Az Árnyak völgyében vadásztam, Ger! A közeli dombról láttam, hogy néhány vaddisznó a völgyben kódorog. Utánuk iramodtam, hogy legalább egyet átdöfjek közülük a lándzsámmal.

Ezután elmesélte, milyen óvatosan közelítette meg a vaddisznókat. A ragadozók éberségével lopakodott előre, nehogy lépéseinek zaja elárulja; megbújt az erdők faóriásainak vastag törzse mögött; a legnagyobb elővigyázatossággal törtetett át a bozótoson, amíg végre ahhoz a kis mocsárhoz ért, amelynek iszapjában a vaddisznók békésen hemperegtek és elégedetten röfögtek. Elmondta, milyen mérhetetlen óvatossággal tárta szét a bokrokat, hogy a gallyak leghalkabb zizzenésével se vonja magára a figyelmet, s hogyan emelte magasba a karját és milyen nagy lendülettel döfte a lándzsát a legközelebbi vadkanba. További elbeszéléséből a vadászok azt is megtudták, hogy a levegőben mint a villám suhant ugyan a lándzsa, ám egy ágat is

érintett, ami egy kicsit eltérítette irányából, s nem ott találta a vadat, ahol kellett volna. Borús homlokkal beszélte tovább Amír, hogy a vadkan fájdalmasan fölvisított, majd ugrott egy nagyot, végigrohant a mocsár partján, s eltűnt a bozótosban, véres nyomot hagyva maga után. Beszámolt arról is, miképpen követte a vércsapát, hogyan találta meg a sűrű bokrok közt a vadkan sebéből kihullott lándzsát, s hogyan tűnt el egyszerre a nyom, mintha szél fújta volna el. Végül éppen csak megemlítette még, hogy hazatérőben, messze az Árnyak völgyétől egy őzet sikerült leterítenie.

– Az Árnyak völgye átkozott egy hely, Amír! Okosabb, ha az ember elkerüli – jegyezte meg Ger, amikor a fiatal vadász elbeszélése véget ért.

– Ger igazat mond – bólogatott az öreg, fogatlan Grul. – Az Árnyak völgye tele van bűvölettel és varázslattal, furcsa káprázatokkal és tüneményekkel, amelyeket sem ébren, sem álomban nem fejthetünk meg.

A vadászok szótlanul ültek, s azon töprengtek, amit az imént a tapasztalt Ger és a vén Grul mondott. Jóllehet erősek és bátrak voltak, kemény fából faragták őket és – ha kellett – könyörtelenek is tudtak lenni, a varázslatok és bűvöletek nyomasztólag hatottak rájuk; féltek az ismeretlentől és az éjszakai sötétség rémeitől.

Amírt nemrég vették csak föl a csoport férfitagjai közé. Erre mindenképpen rászolgált, mert jó vadász és becsületes harcos volt, de inkább egyedül szeretett üldögélni, távol a tűztől és társaitól, ahol nyugodtan, senkitől sem zavartan különféle vonalakat és cifrázatokat vésett kőbe vagy csontba, esetleg kis lyukakat fúrt azokba az érdekes kagylókba, melyeket valamikor

egy mély szakadék oldalának ragacsos agyagjában fedezett föl, s most is oda járt értük, ha szüksége volt rájuk. Az átlyuggatott kagylókat alak és nagyság szerint rendezgette, vékonyka bőrfonálra fűzte, amelyet éles kőpengéjével a legfinomabb bőrökből maga metszett ki, s ilyképpen különböző nyakláncokat vagy karpereceket állított össze. Némelykor róka- vagy farkasfogakat fúrt át, amelyekből mindig talált eleget a hulladékgödrökben. Nemcsak vadász volt tehát, hanem művész is. Épp ezért a természete is eltért a többiekétől. Minden érdekelte, ami körülötte történik, még a legmindennapibb esemény is, s minden mélyebben és érzékenyebben érintette. Ám élményeivel legszívesebben egyedül maradt, távol mindentől. Nem félt tehát a magánytól, éppen ezért félt kevésbé az éjszakától is. Sőt a holdvilágos éjszaka mindig vonzotta, fölébresztette szépérzékét, s a szép szeretete egész bensőjét eltöltötte.

A mai holdfényes este is mélyen hatott Amírra. Nemsokára fölállt a tűztől, s lassan elindult.

Jóformán észre sem vette, hogy ugyanazon az ösvényen jár, amelyen jött, csakhogy most a hegyoldalnak tartott. De hamarosan letért az ösvényről, s megindult a hold ezüstös fényében fehéren világító sziklatető felé. Amikor oda ért, hosszú és álmodozó tekintettel nézte az előtte elterülő tájat.

A hold ezüstje láthatatlan hullámokkal öntötte el az egész tájat, s ebből a fényáradatból valahol messze a láthatáron kirajzolódtak az őserdő fekete körvonalai; hatalmas és bevehetetlen erődnek látszott az őserdő, amelyet valami világosságtól borzadó mesebeli istenség épített.

A folyó tükre mint olvasztott ezüst széles sávja villogott,

partján a fűszálak harmatcsöppek súlya alatt hajladoztak.

Valahonnan a távolból szőrös mammutok csapata húzott a folyó irányában. Amint megérezték a vizet, magasra emelték ormányukat, majd hangos trombitálással rohantak a folyóhoz, s pajkos gyerekhad módjára vetették magukat a vízbe. Miután eloltották szomjukat, a part menti sekélyben álldogáltak, s úgy festettek, mint nagy, sötét sziklák, amelyekbe könnyed ívben görbülő hófehér agyarakat szúrtak.

Távolabb a mammutoktól néhány remek agancsú szarvas és az örökké nyugtalan, mindig szimatoló vadlovak kisebb csapata ivott.

A sötét sűrűből egy mogorva, magányos orrszarvú lépett ki, fején veszedelmes fegyverével, a két nagy szarvval, termetes testét hosszú és vastag rőt szőr fedte. Végiggázolt a magas füvön, letiporta a cserjéket, aztán eltűnt valahol a távol fehérlő ködben.

Mindezt Amír egyedül figyelte a sziklaszirtről, csupán a csillagos égbolt ragyogott fölötte. Remek szoborhoz hasonlított, amelyet barna kőből faragtak ki, s csak a dereka körül takartak be könnyű és puha hiúzbőrrel.

– Mit csinálsz itt, Amír? – hangzott váratlanul a közelében valamelyik társának hangja. – Miért nem ülsz a vadászokkal a tűz mellett, vagy miért nem pihensz a vadászat után, amely kiszívja a testből az erőt és megtölti fáradtsággal?

Ezek a szavak egyszerre kiragadták Amírt álmodozásából, és szertefoszlatták mindenben szépet kereső hangulatát, ami egész bensőjét betöltötte.

Megfordult, s amint jobban körülnézett, egy idősebb vadász árnyképét látta, aki valamivel hátrább állt. Amír egy darabig

hangtalanul nézte, majd megszólalt:

– Te mit keresel itt, Trin?

– Bolondokat kérdezel, hallod-e, Amír! Úgy beszélsz, mint akinek a köd elborította az agyát. Utóvégre mégiscsak tudod, hogy már régóta minden este egy vadásznak kell a sziklatetőre állnia, hogy éjszaka őrködjék a tábor fölött. Ma rajtam a sor. Nekem kell ma éjjel őrt állnom, hogy a többiek nyugodtan aludhassanak. De téged mi szél hozott ide?

Amír nem válaszolt.

Néhány pillanatig még szótlanul állt, majd megfordult, gyors léptekkel végigment a szirttetőn, s ereszkedni kezdett a meredek lejtőn. Óvatosan kúszott le a sziklákon, megkerülte a tüskés bokrokat és nagyobb köveket, végül a hegy lába fölött egy sziklapárkányon pihent meg. S itt megint hosszan és ábrándozó tekintettel csodálta a holdfényes éjszaka szépségeit.

A felkelő nap sugarainak aranyesője elárasztotta a mammutvadászok táborát.

A sziklatetőről Trin lefelé tartott, mert napkeltekor véget ért az éjszakai őrszolgálat.

A vén Grul, aki egész éjjel gondozta a tüzet, és vigyázott, nehogy kialudjék, az izzó parazsakra száraz gallyakat rakott, s mihelyt lángra kaptak, vastag ágakat tett rájuk. Ezek jobban tartották a tüzet, magasan lobogó lángjukkal egykettőre átforrósították a kőlapokat, úgyhogy a vadászok jókor megkezdhették a hússütést. Már jöttek is, s a tábor egyszerre hangos lett a vidám reggeli üdvözlésektől, az asszonyok tereferéjétől és a gyermekek lármájától.

Amír is kilépett a kunyhóból, ahol fekvőhelye volt.

Egy ideig a táborban ténfergett. Elment a varázsló kunyhója mellett, megkerülte a szikla alját, majd egyszerre csak megállt, mint aki megmerevedett.

Amott a virágos réten néhány leány rendezgette hosszú haját. Közben vidáman beszélgettek, s csengő kacagásuk messze elhallatszott a napsugaras reggel tiszta levegőjében. Amikor úgy-ahogy rendbe hozták engedetlen hajukat, kézen fogták egymást, s könnyed táncmozdulatokkal lejtettek előre, hátra, jobbra és balra. Aztán elengedték a kezüket, egy helyben forogtak, majd körbe-körbe keringtek. Táncuk üteme egyre gyorsult, arcuk kipirult, lélegzetük hevesebbé vált.

Sokáig és jókedvvel táncoltak, és sokáig azt hitték, hogy csak a maguk szórakozására és a felkelő nap köszöntésére táncolnak.

Márpedig Amír is nézte őket; ezúttal inkább a művész, mint a vadász szemével. Mindenről megfeledkezett; csak ámult és bámult. Ez a csupa bájjal telt és gondtalanul örvénylő tánc úgy

tűnt fel előtte, mint a ritmus és mozgás, a fiatalság és szépség magasztos himnusza.

A táncoló lányok között Csa is ott volt.

S ő volt közülük a legszebb.

Amír nem tudta levenni tekintetét a táncoló lányok szépségével meghintett üde zöld rétről. Némán állt és csak nézett.

Hirtelen éles füttyszó hasított át a levegőn.

Amír fölriadt és feszülten fülelt. Jól ismerte ezt a hangot. Csupán arra várt, vajon még egyszer fölhangzik-e. Régi szokás volt már, hogy a csoport főnöke így hívta a vadászokat a tábortűzhöz. Ha csak egyszer fújt bele az elejtett nagyvad ujjcsontjából faragott sípba, akkor csupán a legidősebb és legtapasztaltabb vadászoknak kellett jelentkezniük a tűz mellett, hogy a nagy vadászatokról vagy a csoport fontosabb szükségleteiről tárgyaljon velük. Viszont ha kétszer sípolt, ez már minden vadásznak szólt, akikkel aztán közölte kívánságait és parancsait, esetleg a leglényegesebb híreket is.

E pillanatban a füttyszó másodszor is fölhangzott.

Amír máris rohant a kunyhójába a fegyveréért, onnan pedig egyenesen a tábortűzhöz. Nagy sietségében észre sem vette, hogy megzavarta a lányokat táncukban. Sőt azt sem látta, hogy többen közülük kedves mosollyal néznek utána.

Amire Amír a tábortűzhöz ért, nagy volt ott már a sürgés-forgás. A vadászok már mind egybegyűltek, s csupán Ger parancsaira vártak. Miután a vadászok meghallgatták főnökük rendelkezéseit, többségük elhagyta a tábort; egyik részük a vadászterületre, a másik a környék átkutatására indult. Ger két vadásszal együtt szintén eltávozott a táborból, mert meg akart

győződni, vajon az őstulkok nem álltak-e tovább a legelőjükről, s van-e köztük elég borjú, hogy azután ehhez képest tegye meg az intézkedéseket a nagy tulokvadászat előkészítésére.

Alig néhány vadász maradt otthon, hogy a tábor biztonságára vigyázzon.

Amír is elment a táborból. Ö és Lung azt a feladatot kapta, hogy addig menjenek a folyó mentén mindig csak előre, amíg a nap nem áll majd pontosan a fejük fölött. Ezután meg kell fordulniuk és vissza kell térniük a táborba, ahol majd elmondják, hogy nem láttak-e valahol idegen csoporthoz tartozó vadászokat, vagy legalábbis nem észleltek-e olyan nyomokat, amelyekből jelenlétükre lehetne következtetni.

Vang sem maradt otthon. Elment egyedül valahova az őserdőbe, hogy kellékeket hozzon a varázslataihoz és bűvös mutatványaihoz.

A vadászok távozása után a tábor elcsendesedett.

A táborban hagyott vadászok letelepedtek a tűz mellé, s kedélyes beszélgetés közben javítgatták a fegyvereket, vagy pedig tűzkőszilánkokból és csontokból újakat készítettek. De egyéb eszközök, kések, kaparók, fúrók, sőt fűrészek kimunkálására is futotta idejükből. Mindössze egy vadász ment közülük a sziklatetőre, hogy vigyázza a tábort és az egész tájat.

Serényen dolgoztak az asszonyok és lányok is; a legutóbb elejtett állatok bőrének kidolgozásával foglalatoskodtak. A bőröket kőkaparókkal és lapos vésőkkel azon melegében le szokták tisztogatni, s ezt tették most is, nehogy az állatbőr elveszítse hajlékonyságát és rugalmasságát az odaszáradt húsfoszlányok miatt. Az inakból a fegyverek kőhegyének és az eszközök élének odaerősítésére vastagabb zsinegeket fontak,

vagy vékony húrokat sodortak belőlük, hogy ezzel kössék meg hosszú hajfonatukat, de ilyen húrt fűztek a csontszilánkokból csiszolt hegyes tűk fokába is, amelyekkel az állatbőrökből egyszerű kabátokat, nadrágokat vagy szoknyákat varrtak. Ám sok minden kikerült még az asszonyok és lányok ügyes kezéből.

A gyermekek lármája elült, mert ők is kirajzottak a táborból. A folyóparton játszadoztak, vidáman lubickoltak az átmelegedett sekély vízben, apró halakat fogtak, homokból és kavicsból gátakat vagy kis halastavakat építettek, ha pedig megunták a játékot, a rét zöld füvén lustálkodtak, s hagyták, hogy a nap tüzes sugarai barnára égessék őket.

A nagyobb fiúk a kavics között megfelelő köveket kerestek, ezekből pattintással lándzsa- és nyílhegyeket készítettek, azután famarkolatba illesztették, s boldogok voltak, ha művük hasonlított a felnőtt vadászok lándzsáihoz vagy nyilaihoz. Önelégülten és büszkén nézegették készítményüket, kipróbálták, hogy elég erős-e, majd versenyt rendeztek, hogy eldöntsék, ki hajítja messzebb a lándzsát, vagy ki talál pontosabban célba a maga készítette íjból kilőtt nyíllal. Amikor mindezzel már beteltek, elhatározták, hogy elmennek az őserdő aljára, átkutatják a bozótost, s talán valamilyen vadnyulat is sikerül majd elejteniük.

Vidáman szaladtak át a virágzó réten, s ujjongó kiáltozással indultak el a közeli őserdő felé. Nemsokára odaértek, néhány kisebb csoportra oszlottak, s már el is tűntek a zöld bokrok között.

A nap túljutott mindennapos égi vándorútjának legmagasabb pontján, s lassan közeledett a nyugati látóhatárhoz.

De még elég magasan járt, amikor az első vadászok kezdtek visszaszállingózni a táborba. Akik vadászni voltak, hozták a zsákmányt, azok pedig, akiket felfedező útra küldtek, türelmetlenül várták, hogy mihamarabb mindennel elbüszkélkedhessenek, amit megállapítottak és kiszimatoltak.

Ger is visszatért már.

A tűz mellett egy felmagasított kőpadon ült, s nagyon elégedettnek látszott. Erre meg is volt az oka. Az őstulkokat ott találta, ahol kereste, s annyi volt közöttük a borjú, hogy a nagy vadászat igazán jó kilátásokkal kecsegtetett.

Amír is ott ült társai közt a tűznél, s büszkeséggel mesélte, hogy nagyon nagy utat tett meg Lunggal, de idegen vadászoknak még csak a nyomát sem látta.

Éppen véget ért a beszámoló, amikor Vang haladt el a tűz mellett, s fáradt léptekkel kunyhója felé baktatott. Egyik kezében valamilyen fűnyalábot tartott, nyakában ki tudja mivel megtömött zacskó fityegett. Alighanem megtalálta azt, amire varázslataihoz szüksége volt.

A tűz környéke egyre élénkebbé vált.

A lángok magasra csaptak, a kőlapok forrósodtak. Mielőtt azonban a vadászok megkezdhették volna a hússütést, hogy aztán átadják magukat a gondtalan lakmározásnak, olyasmi történt, ami mindnyájukat mélyen megdöbbentette.

Két fiú érkezett a táborba. Mindketten verejtékeztek a nagy sietségtől, zihálva lélegeztek, szemük tele volt borzalommal és félelemmel.

– Alt széttépte a medve! – kiáltotta elcsukló hangon az egyik fiú.

Ger fölugrott kőpadjáról, s izgatottan kérdezte:

– Hol történt?

– A Fehérszikla mögött, az őserdő szélén.

– Mondj el mindent, amit tudsz!

– Vadnyulakat akartunk fölhajtani az őserdő alján. Nem együtt vadásztunk, hanem csoportokban. Én Kárral és Allal vadásztam. Beljebb mentünk az őserdőbe, hogy mi zsákmányoljuk az első nyulat. A bozótos szélén kúsztunk, s hamar meg is találtuk a nyúl lábnyomát. Nemsokára a nyulat is megpillantottuk; ott ült az odúja előtt, s gyanútlanul nézelődött. De az is lehet, hogy már megszimatolta a veszedelmet. A földre lapultunk, s megbújtunk az alacsony bokrok ágai mögött. Figyeltünk és vártunk.

Miközben Hur, az idősebb fiú nagyot lélegzett, hogy tovább részletezze a szerencsétlenség történetét, Kár vette át a szót, s elmondta, hogy az üreginyúl, úgy látszik, mégsem vette észre a bajt, mert ugrándozva otthagyta kotorékát, majd gondtalanul legelészni kezdett.

– Ebben a pillanatban Hur előugrott, mint a hiúz, s a nyúlhoz rohant. Vigyázott, nehogy a kiszemelt áldozat besurranjon föld alatti üregébe. A nyúl cikázott egyet-kettőt, mert el akart bújni a közeli sűrűben. Al ezt észrevette, a sűrűhöz futott... és ekkor történt a baj.

– A bozótosból váratlanul egy hatalmas medve tört ki – folytatta megint Hur. – Mellső lábával a földhöz vágta Alt, aztán nagy fogaival szaggatta, marcangolta, ahol érte. Al még csak föl sem ordított. Valószínűleg már akkor elszállt testéből az élet, amikor a medve leütötte.

Hur elhallgatott, s Kár is szótlanul állt.

– Mi történt tovább? – kérdezte Ger.

Pillanatnyi szünet után Hur lehajtotta fejét, s halkan válaszolt:

– Amikor Kár Al iszonyú halálát látta, irtózatosat kiáltott. Ez még jobban felbőszítette a medvét. Hátsó lábára állt, s vicsorító pofájából haragosan hörgő hangok törtek elő. Ránk akart rontani, amitől úgy megrémültünk, hogy futni kezdtünk, ahogyan csak a lábunk bírta.

Hur még mindig lehajtott fejjel állt Ger és a többi vadász előtt. Remegett, s látszott rajta, hogy mély fájdalom gyötri. De egyszerre csak fölvetette a fejét, Ger szemébe nézett, s így szólt:

– Ger! ... Nem menthettük meg Alt, és nem is segíthettünk neki. Mit tehettünk volna a mi erőnkkel a nagy medve erejével szemben? De te, Ger, és ti, vadászok, bosszuljátok meg Al halálát, aki már soha többé nem látja meg a napkeltét, s többé sohasem játszhat velünk!

Ger szeretettel nézte a fiút, majd nyugodtan és megfontoltan mondotta:

– Amire a szikla fölött kigyullad az első csillag, minden vadásznak itt kell lennie a tűz mellett! Senkinek sem szabad hiányoznia, mindenkinek meg kell hallania szavaimat!

Miután ekképpen rendelkezett, lassú léptekkel eltávozott a tűztől.

Útja ott vezetett, ahol egy kunyhó előtt a szép Csa üldögélt, s éppen egy puha hiúzbőrt foltozgatott. Ger szótlanul ment el mellette, mintha nem is látta volna a lányt, noha máskor mindig örömmel nézett rá, s kedvesen elbeszélgetett vele. Gondolataiba merülten haladt el az odább egybesereglett asszonyok mellett is, akik a jajveszékelő Ofát, a szerencsétlen Al édesanyját vették körül. S mindez csupán azért történhetett meg, mert a nemes

szívű Ger bensőjét nagy bánat mardosta.

Már jóval azelőtt, hogy az esthajnali csillag fölragyogott a szikla fölött, a sötétedő égbolton, minden vadász ott volt a tűz mellett. Csoportokba verődtek, s egyébről sem folyt a szó, mint Alról és haláláról.

Amikor Ger a tűzhöz érkezett, mindnyájan elhallgattak. A vadászok némelyike állva maradt, mások.a lapos köveken helyezkedtek el. De valamennyien feszült érdeklődéssel várták, hogy Ger megszólaljon.

A főnök ott állt a maga kőpadja előtt; a lángok fényében éles vonásokkal rajzolódtak ki arcára az összes sebforradások, a vaddal vívott küzdelmek emlékei, de előtűntek azok a mély ráncok is, amelyeket hosszú időn át a csoport jólétének és biztonságának gondjai véstek a homlokára.

Ger tekintete végigfutott a vadászok gyülekezetén. Mindnyájuk szemében látta az őszinte megdöbbenést, amelyet a csoportot ért szerencsétlenség váltott ki, egyedül Vang fásult arcára ült ki a nemtörődömség. A varázsló alighanem arra gondolt, hogy a vadászok nem boldogulnak a medvével, s még majd könyörögnek neki, hogy űzze el a gonosz medvét vagy semmisítse meg varázslataival.

A vén Grul egy nyalábnyi rőzsét vetett a tűzre; a száraz ágacskák vonaglottak és ropogtak a lángok támadásának hevében, amelyek mohón martak beléjük, úgyhogy a legvékonyabb ágak pillanatok alatt izzó parázzsá hullottak szét.

Mihelyt megszűnt a száraz rőzse pattogása, Ger hangja hallatszott:

– Vadászok! Bizonyára mindnyájan hallottátok már azt a

szomorú hírt, amelyet Hur és Kár hozott a táborba. Hárman mentek az őserdőbe, és csak ketten jöttek vissza. Alt, a társukat a medve szétmarcangolta. Fiatal barátunk nem menekülhetett, mert a medve alattomosan és gyáván a sűrűből leselkedett rá, s orvul, hátulról támadta meg. Egyedül az öreg és haragos Sánta vadászik ilyen álnok módon. Egyedül ez a vén fenevad fenyegeti csoportunk biztonságát és tagjainak életét. Más nem ölhette meg Alt, csak a Sánta.

– Igazad van, Ger! – szólt közbe Amír. – Hur elvezetett arra a helyre, ahol Al elvesztette életét. Nagy, piros vérfoltot láttunk ott, de megtaláltuk a Sánta nyomait is, amelyeket jól ismerek.

– A vén Sánta igen gonosz medve – folytatta Ger. – Egyszer már megfogyasztotta csoportunkat, amikor a kis Jájával végzett. Nem tűrhetjük, hogy továbbra is gyilkolja gyermekeinket, mert bennük van életünk folytatása, tőlük függ csoportunk ereje és jövendője. Tehát, bátor vadászok, hozzátok szólok! A Sánta ne lássa már sokszor a napfelkeltét, s valaki közületek mielőbb hozza el a medve fejét tábortüzünkhöz! Ez az én akaratom!

– A te akaratod, Ger, a mi akaratunk is! – kiáltozták a vadászok, s fenyegetőn rázták éles kőhegyű lándzsáikat.

Mialatt a mammutvadászok táborában a bicegő barlangi medve sorsáról döntöttek, a vén Sánta a gyalázatos lakoma után a sűrűn át barlangodújába törtetett.

Hátsó lába meg-megroggyant.

Farkasokkal vívott kíméletlen harcának emléke volt ez, amelyekkel az elmúlt tél elején kellett megküzdenie. A harcban akkor győzött ugyan, de következményeképpen rákapott az emberhúsra, s most a vadászok emiatt kimondták fölötte a

halálos ítéletet.

Idézzük csak föl ennek a farkaskalandnak történetét.

Egy napon, elég rég volt már, a medve alkonyatkor elindult a barlangjába, hogy ott aludja át az éjszakát.

Kényelmesen és nyugodtan cammogott a széles völgyön át, hatalmas bükkfák árnyékában. Nem sietett, hiszen nem volt már messze sziklabarlangjától, amelynek ürege magasan a hegyoldalban feketéllett.

Váratlanul egy farkas tűnt föl előtte. Ott állt egy vastag fa törzse mögött, szeme baljósan villogott. A medve rá sem hederített, közönyösen haladt el mellette. Nem félt a farkastól, bízott a maga erejében. Máskülönben pedig ez a találkozó nemigen érdekelte.

Nemsokára a farkas is elkullogott.

A medve egykedvűen folytatta útját a barlanghoz.

Ám egyszerre csak megállt és hallgatózott. Farkasüvöltésre lett figyelmes, s ugyanakkor a távolból a halkabb válasz is fölhangzott.

A barlangi medve veszedelmet sejtett. Meggyorsította lépteit, hogy mielőbb a barlangjába érjen. Tudta, hogy a farkas a társait hívja, márpedig ebből olyan harc kerekedhet, amelyben nem biztos a győzelem.

Már majdnem célhoz ért. Éppen csak a hegyoldalon kellett fölkapaszkodnia, hogy barlangjába bújhasson, ahol biztonságban érezheti magát, hiszen a szűk bejáratot könnyen megvédelmezi bármennyi betolakodóval szemben.

Épp arra készült, hogy nekivág az emelkedőnek, amikor a háta mögül rövid és élés vakkantást hallott. S a vakkantások balról és jobbról, sőt felülről, a hegyoldal tetejéről is

megismétlődtek.

Most már a medve is rádöbbent, hogy nagy veszedelem fenyegeti. Nem sokat tétovázott tehát, hátraugrott, s aztán meg sem állt egy hatalmas bükkfáig. Amint érezte, hogy a vastag fatörzs az egyik oldalról szilárd falként fedezi, berendezkedett a védelemre. Hátsó lábára állt, irtózatos bömbölésre zendített, s várta az első támadót.

Az öt farkas, ennyien voltak, félkörben állt föl. Egyetlen család volt: a kan, a nőstény és három jól fejlett farkaskölyök.

Az ordasok rövideket és dühösen vakkantgattak, a medve félelmetesen dörmögött. De egyikük sem támadott; egyelőre csak méregették egymást.

Egyszerre csak a vén hím farkas, ez a tapasztalt verekedő, villámgyorsan a medvének rontott. Tajtékzó dühvel belemart a medve combjába, s erős fejrándítással jókora húsdarabot tépett ki belőle. De mielőtt támadását megismételhette volna, a medve lendített egyet magán, s a farkas nagy ívben átrepült a levegőn, majd a közeli sziklához csapódott.

Fájdalmas vinnyogás hallatszott az esti csendben. Aztán ott, a szikla alján már csak halk és keserves nyöszörgés jelezte, hogy a támadó utolsókat vonaglik.

A többi farkas pillanatokra meghátrált, s gyűlölettel nézte a medvét. Sokáig nem mertek támadni. Ám hirtelen ketten is a medvének ugrottak. A nőstény farkas meg az egyik fiatal kan támadott.

De a medvét az újabb roham már nem lepte meg. A nőstény a pórul járt kan sorsára jutott, s feje a sziklán loccsant szét; a fiatalabb beleharapott ugyan ellenfele nyílt combsebébe, de utána nagyot puffant a földön, s mielőtt föltápászkodhatott

volna, a medve karmos mancsával fölszakította a hasát. Mialatt a súlyosan sebesült farkaskölyök éktelen vonítás közben és kifordult belekkel elvánszorgott csúfos vereségének színteréről, további farkas indult támadásra. De nagy kínok közt ez is csakhamar kiszenvedett, úgyhogy a farkascsalád utolsó tagja inkább lemondott a küzdelemről, s eltűnt az őserdőben.

A nehezen kiharcolt győzelem után a medve kimerülten, megtépetten és tátongó sebbel a combján lassan vonszolta magát barlangjába.

Néhány napig el sem hagyta odúját. Csupán akkor mászott ki a barlangból, mikor már elviselhetetlenül gyötörte a szomjúság. Elsántikált a közeli patakhoz, de alighogy eloltotta szomját, máris sietett vissza, mert a lába nagyon fájt, s megnehezítette a járást.

A seb sokáig egyáltalán nem gyógyult. Amikor végre úgy-ahogy behegedt, a láb már nem volt olyan, mint régen, a sérülés előtt. A medve alig észrevehetően sántított.

De még sánta lábánál is nagyobb gondot okozott a medvének a küszöbön álló tél. A szenvedésektől és éhségtől legyengült, késő ősszel pedig már nem szerezhette vissza erejét. Így azután, amikor lehullott az első hó, s a medve a barlangjában téli álomra készült, nem volt kövér és csupa erő, mint más esztendőkben. Ez bizony nem sok jóval kecsegtetett.

Nagyon nehéz volt ez a tél. A medve nyugtalanul, kiéhezetten és erőtlenül fetrengett kuckójában, s gyakran fölriadt álmából, vagy inkább csak szundikálásából. Odakint szüntelenül tombolt a hófergeteg, és süvített a jeges szélvihar. Ilyen ítéletidőben lehetetlen volt kimenni, ez egyenlő lett volna a halállal. S a tavasz sehogyan sem akart jelentkezni.

De mégiscsak megérkezett.

Az első langyos szellő, amely átsuhant a völgy fölött s meg-megkapaszkodott a barlangos hegyoldalban is, fölébresztette a medvét nyugtalan téli álmából. Pillanatokig még lustálkodott, de aztán a barlang kijáratához kullogott, szétkotorta az odasodort avart, s hosszú ideig bámulta a tájat. Tele tüdővel szívta magába az üdítő levegőt, s nagy koponyáját élvezettel dugdosta ki a meleg napsütésbe.

Nemsokára elhagyta a barlangot. Megállt a bejárat előtti kis térségen, s hosszasan szaglászott. Alig volt benne erő, s hihetetlenül lefogyott. Kuszált és fénytelen bundája szinte lebegett rajta, bőre alatt egy csöppnyi zsiradék sem volt, mert a téli álom idején a rosszul táplált test mind fölemésztette. Tavasszal máskor is nyeszletten ébredt, csakhogy előzőleg ősszel mindig felhízottan, lapockája fölött tekintélyes zsírpárnával, bőre alatt vastag zsírréteggel tért téli pihenőre. Így azután más esztendőkben sokkal jobb erőben és nagyobb önbizalommal ébredt föl hosszú téli álmából, mint most. S ráadásul az egyik lába sem volt egészen rendben.

Mivel a szellő nem hozott semmilyen gyanús szagot az orrához, tüzetesebben szétnézett a környéken. Az északi fekvésű lejtőket még mindenütt hó borította; úgy látszik, a tavasz közeledtének híre még nem érkezett el mindenhova.

A medve lassan és óvatosan ereszkedni kezdett a völgybe. Inkább csúszott, mint lépett, ha a nyirkos köveken megsiklott a lába, nem volt elég ereje, hogy megkapaszkodjék, s tehetetlenül gurult egy darabon.

Ilyenkor egy ideig mozdulatlanul feküdt, majd nagy nehezen lábra állt, és vesződött tovább. Ismét meg kellett állapítania,

hogy a gyógyult láb már sohasem lesz olyan, mint régen volt.

Egyszóval a medve sántított. S ez a kellemetlenség nem tágított mellőle, hűséges árnyékként követte, életének tartozéka lett és feltűnővé tette.

Amint a medve a völgybe ért, elindult a patakhoz. Megállt a parton, majd sóváran vetette magát a zöld mohára, amely ezen a részen dúsan tenyészett. Teletömte a száját mohával, hangos csámcsogással falta, de nem azért, hogy jóllakjék, hanem mert benyálkásodott és renyhe beleinek tisztítószerre volt szüksége. Ezután elindult, hogy eleség után nézzen.

Hosszú ideig kóborolt a tájon, de sokáig semmit sem talált. Ez bizony nem valami szép jövőt ígért. Búsan cammogott vissza a barlangjába, amikor váratlanul egy virágzó kecskefüzet pillantott meg. Szeme fölcsillant, rárontott a fűzre, s tömte magát, egyre csak tömte. Éhségét elűzte ugyan, de jóllakásról szó sem lehetett.

A következő napok sem sikerültek jobban. Mindig akadt ugyan valami, amivel a facsaró éhségét elcsitította, ám tele gyomorral egyszer sem tért aludni odújába. Érthető, hogy ereje nem gyarapodott. Nyomorék, sovány medve volt változatlanul. S nagy ínségének ezekben a napjaiban olyasmire vetemedett, amit azelőtt sohasem tett volna.

Eleségkereső vándorlásai során egy napon egészen az őserdő széléig elvetődött. Bolyongott a sűrű bokrok között, rettenetesen kínozta az éhség. S ekkor meglátott egy kislányt. Megállt és feszülten figyelte a gyermeket. Meg sem mozdult, de belsejében forrtak az indulatok. A zsákmány, a hús ott volt előtte, megszerzése igazán játék, s megszabadulhatna örökös éhségétől. Jól tudta azonban, hogy ez a zsákmány mégiscsak

ember, márpedig az a legokosabb, ha az embereket minél messzebbről elkerüli. Az éhség támadásra ingerelte, a tapasztalat óvatosságra intette. De végül az éhség erősebbnek bizonyult, mint minden óvatosság.

A kis Jája nem sejtette, hogy a halál orvul feléje settenkedik. Gyönyörködött a hóvirág harangocskáiban, s gyöngéden nézegette a kezében tartott kis csokrot. Amikor lehajolt, hogy néhány hóvirágot szedjen még, a sűrűből hirtelen előrontott a medve, a kislányt mancsával leütötte, s nagy, hegyes fogait a szegény kis Jája nyakába vájta.

Jája abban a pillanatban meghalt. Vékonyka ujjai közt görcsösen szorongatta a hóvirágcsokrot, amelynek tündöklő fehérségét piros vércsöppek hintették meg. S fölötte ott állt a gyilkolástól és a friss vér szagától megmámorosodott medve. Először történt, hogy embert támadott meg és zsenge emberi életet oltott ki.

Most aztán annyit zabáit, hogy alig tudott mozdulni. Ezen a napon nem is ment vissza a barlangjába. A telt bendő ellustította, no meg attól is tartott, hogy a zsákmány maradékain mással kell megosztoznia. Így hát leheveredett a közeli sűrűben, ott pihent, s onnan vigyázta zsákmányát.

Néhányszor valóban félbe kellett szakítania szunyókálását, hogy elűzze a tolakodó hiénákat, amelyek esténként lopakodnak elő barlangjukból és sziklaodújukból, hogy az éjszaka leple alatt valamilyen ízes falatot kutassanak föl. A medve haraggal telve, ijesztő morgással rontott az arcátlan tolakodókra, kergette és addig üldözte őket, amíg csak be nem osontak az őserdő mélyébe.

Egy napot és egy éjszakát töltött még itt a medve, s a szegény

kis Jája testéből lakmározott. Mindig tömött hassal feküdt le. Ereje is gyarapodott. Biztosra vette, hogy most már nem kell a sorsa miatt aggódnia.

Talán a kislány tragédiájánál is rettenetesebb volt, hogy a medve rájött a zsenge emberkék meggyilkolásának veszélytelenségére, hiszen ez sokkal könnyebbnek bizonyult, mint bármilyen állat leterítése. Meggyőződött, hogy a gyermekek nem tudnak védekezni, s futásuk sem olyan gyors; épp elég, ha csendesen megközelíti őket, gyorsan rájuk támad, s egyszerre vége az éhségnek és nélkülözésnek. De a gyermekek a veszedelmet sem szimatolják meg, úgyhogy csak egy kis ravaszság kell, s nincs menekvés a számukra.

A sánta medve Alt is ezért ölte meg.

Csakhogy a vadászok jól tudták, ki öli gyermekeiket. Jája elvesztésének fájdalmát a csoport már kiheverte. Al halála azonban most már engesztelhetetlenül követelte a méltó megtorlást.

A halál árnyéka közeledett a sánta lábú, emberevő barlangi medvéhez.

Miután Ger ítéletet hirdetett, néhány vadász már másnap reggel az őserdőbe indult. Velük tartott Amír is; elvezette őket arra a helyre, ahol az előző nap délutánján a vén Sánta megtámadta és szétmarcangolta Alt. Jól ismerte ezt a helyet, mert Hurral már tegnap alkonyatkor itt járt.

Amikor a véres esemény színhelyére értek, nem sokat láttak. Mindössze lerágott és darabokra harapott csontok hevertek szerteszét.

– Itt láthatjátok a Sánta nyomát! – kiáltott föl Amír, s

rámutatott azokra a medvenyomokra, amelyeket a puha erdei talajban talált. Három mélyen besüppedt lábnyom tisztán látszott, a negyedik, sekélyen lesüppedt láb lenyomatát alig lehetett észrevenni.

– Ezek kétségtelenül a Sánta nyomai – állapította meg Svan, a tapasztalt vadász és a vadnyomok alapos ismerője, akinek sötét hajában itt-ott már ezüstszálak villantak. – Ismerem jól ezeket a nyomokat, hiszen immár másodszor látom őket csoportunkhoz tartozó gyermek vérében. Nem nyugszom addig, amíg meg nem látom a gyilkos vértócsáját is! Halál a Sántára!

– Halál! ... Halál! – kiáltották izgatottan a vadászok, s kinyújtott karjukkal magasra emelték lándzsájukat.

– Kövessük a medve nyomát! – indítványozta Svan.

– Gyerünk! ... Gyerünk mindnyájan! ... – helyeseltek a többiek.

Mint a vizsla követték a vadászok a sánta medve nyomát, mit sem törődve vállalkozásuk nehézségeivel. Átvergődtek a bozótosokon és cserjéseken, botladoztak az erdei tisztások magas füvében, megmászták a hegyoldalakat és sziklákat, átugrottak a kidőlt fák törzsén, keresztülgázoltak a patakokon, s most nem gondoltak semmi egyébre, nem érdekelte őket más, csak a Sánta lábnyoma.

A vadászok élén Svan haladt.

Lehajtott fejjel, fürkésző szemmel figyelte a medvenyomot. Mögötte a többiek sem vették le tekintetüket a nyomokról, amelyek most egy ritka bükkerdőn át egy sötét bozótoshoz vezettek.

Az egyik vadász hirtelen fölegyenesedett. Mintha a szüntelen görnyedéstől sajgó csontjait akarná egy kicsit megropogtatni. E

pillanatban szeme a bükkfa koronájára tévedt, ahol egy vastag ágon jól megtermett hiúz lapult, s áldozatra lesett.

A vadász megállt, fölegyenesedtek azok is, akik a közelében figyelték a nyomokat. Egyedül Svan folytatta útját, nem tudván, hogy a többiek megálltak.

Az a vadász, aki a hiúzt fölfedezte, megfeszítette karját, s lándzsájával megcélozta a ragadozót. Mielőtt azonban a lándzsa végigsüvített volna a levegőn, az éber hiúz megugrott, s valahol magasan a terebélyes bükk koronájában rejtőzött el.

Alighogy a vadászok továbbindultak, hatalmas ordítástól visszhangzott az őserdő.

Mindnyájan a hang irányába fordultak, s majdhogy kővé meredtek.

A sötét bozótosból termetes medve tört ki. Úgy festett ez a rettenetes szörnyeteg, mint valami bundába bújtatott óriás; súlyos fejét meg-megingatta, tányérnyi mancsán éles karmok fehérlettek. A Sánta volt. Szeme vad tűzben lobogott, vicsorító pofájából hosszú, hegyes fogak villantak ki.

Mint zúduló sziklagörgeteg hömpölygött a medve Svan felé.

Svan rögtön észrevette, hogy milyen veszedelem fenyegeti. Mivel látta, hogy nem menekülhet, fölkészült a védelemre. Vállát megfeszítette, s várta az alkalmas pillanatot, hogy lándzsájával megcélozza a támadót.

Amikor a medve már csak néhány lépésnyire volt Svantól, hátsó lábára állt, fölemelte mancsát, s támadásra indult.

Elérkezett a derék Svan számára a kellő pillanat.

Nem késlekedett, s erejét megfeszítve útjára engedte a lándzsát. A fegyver végighasított a levegőn, s a Sánta mellébe fúródott. A medve bőszülten fölordított, lábának egyetlen

mozdulatával kirántotta a sebből a lándzsát, és Svanra vetette magát.

De nem érte el. Svan az utolsó pillanatban félreugrott, úgyhogy a medve csak a karmaival sebesítette meg. Ám ez is épp elég volt ahhoz, hogy karja megbénuljon, mert vállán hosszú és mély barázdákat szántottak a medvekarmok. Szerencséjére a közelből fölhangzott társainak kiáltozása, akik előreszegzett lándzsájukkal segítségére siettek.

A medve sorsára hagyta Svant, s az új ellenség felé fordult. Ismét hátsó lábára állt, majd hirtelen az egyik vadásznak rontott. Mellső lábaival átkulcsolta, magához szorította, de még mielőtt a szerencsétlen vadász nyakába haraphatott volna, néhány lándzsa fúródott a testébe.

Az átható fájdalom, amely végighullámzott rajta, eszébe juttatta, hogy milyen súlyos veszedelembe került. Most már nem akart egyebet, mint hogy megmentse életét. Az átölelt vadászt elengedte, gyors lábmozdulatokkal kirángatta testéből a lándzsahegyeket, az egyik útjában álló vadászt félredobta, s nagy ugrásokkal menekült. Nemsokára eltűnt a bozótosban.

A vadászok futni hagyták.

Bántotta őket a kudarc, de a sebesült Svant sem hagyhatták magára.

Komoran tértek vissza a vadászok a táborba.

Három sebesültet hoztak magukkal, akik közül az a társuk, akit a medve megszorongatott, nagyon súlyos állapotban volt. Egypár bordája eltört, kezén zúzott sebek kéklettek. Bár erősen szenvedhetett, ajkát egyetlen sóhaj sem hagyta el. Jelenleg egy kunyhóban feküdt; körülötte asszonyok sápítoztak, s panaszos

siránkozásukba belevegyült a varázsló Vang érthetetlen mormolása. A kunyhó közepén kis tűz égett, amelyre a varázsló időnként valamilyen száraz füvet dobott. Erre a lángok közül fehéres füst szállt föl, s furcsa illattal töltötte meg az egész helyiséget.

Márpedig, szegény vadászunk, ha erős és edzett szervezeted nem birkózik meg a bajjal, Vang varázslataitól és igézeteitől igazán nem várhatod, hogy visszaadják egészségedet!

Amikor az esthajnali csillag a sötétedő égen, magasan a sziklaszirt fölött fölragyogott, a vadászok ismét egybegyűltek a tűz mellett. Izgatottan beszélgettek, s Gerre vártak.

A főnök nemsokára megérkezett, leült a tűzhöz a maga kőpadjára, s megkérte az egyik vadászt, hogy hívja ide Svant. De nem is kellett hívni, éppen jött már. A tűz mellé telepedett, s nem is várva, hogy fölszólítsák, lassan és megfontoltan beszélni kezdett. Részletesen beszámolt a vadászok és a Sánta találkozásáról, s végül így fejezte be:

– A Sánta ravasz és alattomos. Kerüli a nyílt harcot, mindig csak orvul támad. Olyan, mint az álnok, gyáva szívű vadász, aki megbújva leskelődik, s a halálos csapást mindig hátulról méri ellenfelére. Nem lesz könnyű legyőzni a minden hájjal megkent és sunyi Sántát.

Svan elhallgatott.

Mozdulatlanul ült a tűz fényében. Őszülő haját összekuszálta a szél, teste remegett a fáradtságtól, mély karmolásokkal barázdált és alvadt vérrel borított jobb keze erőtlenül csüngött. Homlokán verejték gyöngyözött, arcán gondok szántotta ráncok húzódtak. Csupán a szeme csillogott éppúgy, mint máskor.

Ger hosszan nézte a barátját. Szerette ezt a bátor harcost, gyermekkori pajtását. Ismerte vakmerőségét és erejét, értékelte megfontoltságát és nemes gondolkodását. Látta, hogy fájdalmak kínozzák, de azt is tudta, milyen hősiesen küzdi le mindig a gyötrelmeket. Most bizonyára szerencsétlennek is érzi magát, mivelhogy sokáig nem mehet ki a többiekkel a vadászterületre.

Svan sebesülése és Gel súlyos sérülése miatt a csoportnak két rátermett, tapasztalt vadászról kell lemondania, mégpedig hosszú időre. Végtelen nagy gondot okozott ez Gernek, aki mindig szívén viselte a csoport jólétét és boldogulását. Eddig igazán nem volt okuk panaszra. Most azonban a Sánta fenyegeti őket. Két gyermekéletet már kioltott, ma pedig két vadászt megsebesített; az egyiket, a derék Gelt súlyosan, sőt talán halálosan. Az is sok időbe kerül, amíg Svan éppúgy használhatja majd jobb kezét, mint előzőleg. Ha pedig a gyermekek a csoport reménységét és jövendőjét jelentik, a vadászok a jólét és biztonság alapját alkotják. Ha kevés a vadász, ennek rendszerint éhség és nyomorúság a következménye, s jogosan merülhet fel az aggodalom, hogy az erősebb ellenség megsemmisíti őket.

Ezek a gondolatok és gondok foglalkoztatták most Gert.

A vadászok szótlanul figyelték a töprengő főnököt; sejtették, hogy valamilyen fontos döntés érlelődik benne.

Nem tévedtek.

Ger egyszerre csak fölállt, s így szólt:

– Hallottátok ugye, vadászok, hogy mit mondott Svan a Sántáról. Azt is hallottátok, hogy nem lesz könnyű legyőzni az álnok és gonosz medvét. Pedig hát meg kell semmisítenünk! Aljas tetteivel fenyegeti a csoport életét és biztonságát. Tehát ha nem győzhetjük le harcban, mert az elől kitér és menekül, akkor

leleményességgel, agyafúrtsággal kell ártalmatlanná tennünk. Akinek ez sikerül, annak magam akasztom a nyakába ezt az igen becses, oroszlánfogakból fűzött nyakláncot.

Ger utolsó szavai nagy izgalmat keltettek a vadászok körében. Kisebb csoportokba verődtek, s egyébről sem beszéltek, mint a Sántáról és a fejére kitűzött értékes ajándékról. Valóban nagyon becses ajándék volt a lánc. Nemcsak azért, mert már régóta a csoport főnökének nyakát ékesítette; mindnyájan meggyőződéssel vallották, hogy ez a nyaklánc elsősorban varázserejű talizmán, amely megvédi viselőjét a veszedelemtől.

Sokszor fölkelt és lenyugodott már a hold az óta az este óta, amikor Ger a tűz mellett kijelentette, hogy az oroszlánfogakból fűzött nyaklánccal ajándékozza meg azt, aki a Sánta fejét a táborba hozza.

Amír nappal és éjjel is szüntelenül csak arra gondolt, miképpen járhatna túl a Sánta eszén, hogy megszerezze a nyakláncot.

Nemcsak az oroszlánfogakból készült bűvös talizmán birtoklásának vágya sarkallta, hanem bosszút akart állni az anyák és mások, köztük Csa könnyeiért is, aki nem volt ugyan Jája édesanyja, mégis nagyon szerette a kislányt. S ami leginkább ösztönözte Amírt, nem volt egyéb, mint hogy a Sánta legyőzésével bizonyságot akart tenni bátorságáról és leleményességéről. Ezzel kitűnnék minden fiatal vadász közül, tettéről még sokáig beszélnének a tűz mellett, no meg az asszonyok és lányok is suttognának a hősiességéről. Főként ez a boldog ábránd töltötte el bátor, fiatal szívét.

Mindennap kora reggeltől járta az őserdőt, figyelmesen követte a medve nyomát, de a sűrű bozótosokat elkerülte, mert onnan a Sánta bármely pillanatban råronthatott volna.

Egy napon melléje szegődött a szerencse.

Odúja közelében meglátta a medvét, mégpedig épp amikor a barlangba tartott, hogy lepihenjen. Amír feszült izgalommal nézte, hogyan kullog nyugodtan és gondtalanul a széles völgyben, a bükkóriások közt, szemlátomást azzal az egyetlen szándékkal, hogy mielőbb leheveredjék barlangjában. Pár pillanattal később már a hegyoldalon kapaszkodott, majd eltűnt a sötét sziklaüregben.

Amír csak hosszabb várakozás után közelítette meg a

medvebarlangot, majd tüzetesen szemügyre vette a környékét. Egyszerre csak – mint amikor a villám hirtelen megvilágítja a sötét égboltot – átvillant agyán a gondolat, hogy miképpen teheti ártalmatlanná a medvét. Vidáman kacagott, s fölkiáltott:

– Holnap, te Sánta, egyikünk győztes lesz, a másik pedig legyőzött!

Aztán sietett vissza a táborba.

Ezen az éjszakán nem aludt nyugodtan.

Hajnalban, mihelyt az első napsugarak besurrantak abba a kunyhóba, amelyben Amír aludt, fölugrott az állatbőrökről, dereka köré farkasbőrt csavart, nyakába akasztotta az éles kőpengékkel és egyéb kellékekkel telt bőrtarisznyát, fogta a nagy és nehéz lándzsáját, s vigyázva, nehogy a többieket fölébressze, kiment a hűvös reggelbe.

A tűzhöz indult, amelyet éjjelenként a vén Grul gondozott.

– Jó reggelt, Grul! – köszöntötte az öreget. – Gyorsan dobj az izzó parazsakra egy maroknyi rőzsét, hogy a tűz föléledjen, s lángjai magasan lobogjanak!

– Hova igyekszel ilyen kora reggel, Amír?

– Ma, derék Grulom, nagy nap virradt rám! Összemérem erőmet az álnok Sántával, s majd kiderül, melyikünk a furfangosabb.

– Szerencse kísérje vállalkozásodat, Amír! Térj vissza épségben, és hozz jó hírt!

Mosolyogva nézte Amír a jóságos, öreg Grult, aki már rakta is az izzó zsarátnokra a száraz ágakat, majd öreges fújogatással próbálta előcsalogatni a parazsakban szunnyadó lángokat. Ezalatt Amír a lándzsa hegyének élességét ellenőrizte, s megvizsgálta, vajon szilárdan tart-e a fafoglalatban. Amint a

fegyvervizsgálattal végzett, és mindent rendben talált, a tűzhöz lépett, amelynek vörös lángjai már magasan lobogtak. Meghegyezett faágra egy darab húst tűzött, s amikor a reggeli a lángok közt és az izzó hamu fölött úgy-ahogy megsült, jó étvággyal falatozni kezdett.

Jóllakott, vidáman intett Grulnak, s gyors léptekkel az őserdőbe igyekezett, amely nemsokára végtelen ölébe fogadta.

Szinte észre sem vette, máris ott járt a tágas völgyben, nem messze a Sánta odújától. Most már óvatosabban ment előre, s amint megpillantotta a barlang sötét bejáratát, megállt, majd fölkúszott egy magas bükkfára. A fa koronájában kényelmesen elhelyezkedett, s állhatatosan figyelte a feketéllő sziklaüreget.

Elég sokáig kellett várnia, amíg meglátta, amire kíváncsi volt.

Nagyot dobbant a szíve örömében, amikor a medve egyszer csak megjelent barlangja kapujában, megállt a barlang bejárata előtti kis térségen, s óvatosan szaglászott. Alighanem úgy találta, hogy semmilyen veszedelem nem fenyegeti, mert leheveredett a földre, hanyatt fordult, s lustán hempergett a napsugarak meleg áradatában.

Amint megelégelte a lustálkodást és a napfürdőt, elindult az őserdő felé. Leereszkedett a hegyoldalon, majd a széles völgyön át ment tovább. Elballagott a nagy bükkfa alatt is, amelynek koronájában az ágak és levelek takarásában megbújt Amír figyelte minden mozdulatát.

Amikor eltűnt Amír tekintete elől, a vadász gyorsan lemászott a fáról, s a barlanghoz sietett. Fürgén rohant föl a hegyoldalon, majd a barlang bejáratához érve lehajolt, hogy az üreg belsejét is szemügyre vegye. Kisebb, nem éppen magas barlangot látott, amelynek legtávolabbi zugában volt a Sánta

kuckója. Szanaszét lerágott és összezúzott csontok hevertek a legutóbbi véres lakoma emlékeként, mert a medve, úgy látszik, megunta már a növényi eleséget.

Egyebet Amír nem látott a barlangban.

Néhány ugrással a barlang bejárata fölötti térségen termett. Nem sokat nézelődött; elkezdte a kis fennsík szélére hordani a sziklákról levált nagy köveket. Pontosan a barlangbejárat fölött lazán magas halomba rakta őket, s amint munkájával végzett, vígan fölnevetett örömében.

Ezután fölkúszott a sziklára, s egy nagy kő mögött elrejtőzött. Hosszú ideig pihent, sokáig várta, hogy a medve visszatérjen. A nap már elhaladt a feje fölött, amikor végre meglátta a hazatérő medvét. De ahhoz is sok időnek kellett eltelnie, amíg eltűnt sziklaodújában.

Amír szíve hevesen dobogott.

Elérkezett a pillanat, amikor vagy győz, vagy elbukik.

Előjött rejtekéből, s vigyázatosan lekúszott a szikláról a barlang tetejére. Most már minden gondolatát csak a következő pillanatokban várható események foglalkoztatták.

Baj nélkül lejutott a kis fennsíkra.

Mozdulatlanul állt és sokáig feszülten figyelt.

De még csak nem is rezzent semmi. A barlang bejárata fölé lopakodott, majd lehajolt, fölvett egy nagy követ, s a közeli cserjésbe hajította. Utánaröpítette a másodikat is. A kő nagy robajjal viharzott le a lejtőn, s törte-zúzta az útjába kerülő bokrokat, ágakat.

Amír izgatottan fülelt a barlang bejárata fölött.

Ám még mindig csend volt, s most már Amír az újabb követ nagy ívben közvetlenül a barlang bejárata mellett tenyésző

bokrokba dobta. Az eltört ágak nyögtek, ropogtak, rajtuk a tépett levelek ijedten zsugorodtak össze.

Ebben a pillanatban a barlang bejáratában megjelent a medve hatalmas feje. Az Amír által felvert zaj megzavarta nyugalmában. Egy darabig a barlang sötétjében figyelte a furcsa hangokat, s mert nem szűntek, óvatosan kidugta a fejét, hogy kiderítse a szokatlan zaj eredetét.

De sehol semmi különöset nem látott, sehol sem mozdult semmi.

Nekibátorodott tehát, s egészen kijött sziklaodújából. De rögtön a bejárat előtt megállt, hogy szükség esetén azonnal visszakotródhassék biztonságos sziklavárába.

S erre a pillanatra várt Amír türelmetlenül.

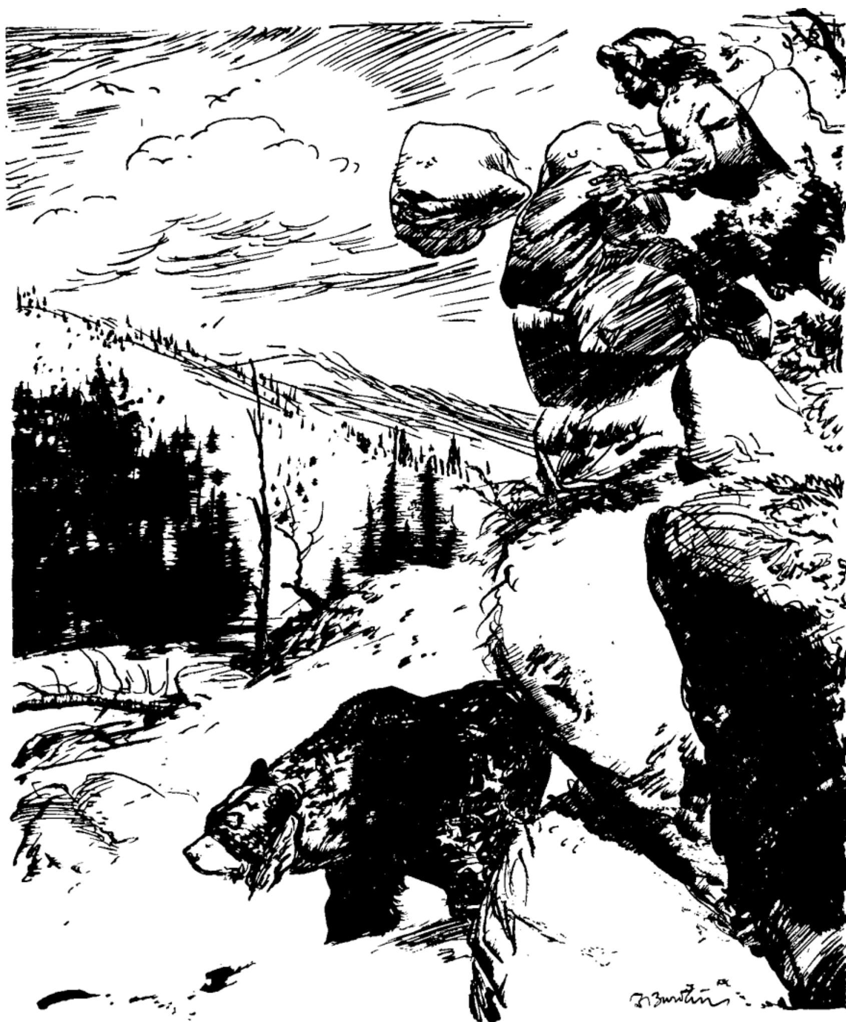
Hirtelen a felhalmozott nagy köveknek és szikladaraboknak feszítette a vállát, s iszonyú kőesőt zúdított a meglepett medvére. Egy nagy kő a medve fejére zuhant. Nagyot koppant a koponyáján, a bundás hústömeg elkábult, teljes súlyával a földre rogyott, és mozdulatlanul elterült.

Most újabb kőzápor zuhogott felülről a kábult medve testére. Amikor az utolsó kő is legördült, Amír a magasból a mozdulatlan medvéhez ugrott, s jobbjának nagy lendületével az állat oldalába döfte lándzsáját. Fegyverét a sebben meg is forgatta, majd azonnal kirántotta. A sebből sugárban ömlött a vér. A medve megvonaglott, de a lándzsa másodszor, harmadszor is, sőt még jó néhányszor a testébe fúródott.

A medve az utolsókat rúgta.

A haldokló medve körül boldogan ugrándozott a bátor szívű Amír. Győzelmi tánca közben vígan kurjongatott, s a torkából visszafojthatatlanul feltörő hangok messze hallatszottak az

őserdő némaságában.

Az elfáradt Amír végre letelepedett egy kőre.

Fürkésző tekintettel méregette a legyőzött szörnyeteget; biztosan tudni akarta, vajon igazán elszállt-e belőle minden élet. S amint úgy találta, hogy a medvének valóban vége, vigyázatosan közelebb lépett, de még most is gondosan ügyelt

rá, nehogy a medve mancsa esetleg elérhesse, amelynek erejéről és irtózatos karmairól voltak már némi tapasztalatai. Inkább csak tisztes távolságból döfögette a lándzsájával, s mert a medve erre sem mozdult, most már egészen közel ment hozzá. Megfogta a kimúlt barlangi medve fülét, nagy fejét maga felé fordította, s kérkedőn kiáltozta:

– Az erős és bátor Amír diadalmaskodott fölötted, te álnok és gyáva Sánta! Soha többé nem gyilkolhatod már gyermekeinket, nem sebesítheted meg vadászainkat! Amír, a legvakmerőbb vadász és harcos, ügyességével és bátorságával rád hozta a végzetet!

Amikor hősködő szónoklatát befejezte, eleresztette a medve fejét, amely tompa puffanással döngött a földön. Ezután leguggolt, nyakáról leakasztotta a kis bőrtarisznyát, és néhány éles kőpengét vett elő.

Haladéktalanul munkához látott. Éles kőpengéjével átmetszette a medve nyakán a bőrt, majd türelmesen vagdosta az izomkötegeket, amíg csak hozzá nem férkőzhetett a nyakcsigolyákhoz. Sokáig tartott, amíg a fejet a nyakcsigolyákról sikerült leválasztania. Ezután kőpengéjével már a lazább izomzatban dolgozott, s megint gyorsabban haladhatott a munkával.

Örömmel kiáltott föl, amikor a medve feje a lábához gurult. Mielőtt azonban a medvefejet a vállára emelte volna, hogy a táborba induljon, köveket dobált az otthagyott zsákmányra; ekképpen védte az undorító hiénáktól. Holnap majd a vadászokkal ide jön, s a hús legízletesebb darabjait a táborba szállítják.

Késő este volt már, amire Amír a vadásztrófeával a táborba

ért.

Egyenesen a tűzhöz tartott, és Ger lába elé dobta a medvefejet.

Ger és a vadászok nagy meglepetéssel kiáltottak föl.

S Amír már jelentette is:

– Ger! Helytállásommal és ügyességemmel legyőztem a Sántát. Feje lábad előtt hever.

– Meséld el, hogyan sikerült rászedned! – sürgették a vadászok Amírt.

És Amír mesélt.

Amikor befejezte, Ger lépett hozzá, s így szólt:

– Bátor cselekedetet hajtottál végre, Amír! Megsemmisítetted csoportunk ádáz ellenségét. Megérdemled, hogy az oroszlánfogakból fűzött, nagyon becses nyaklánccal ékesítselek.

Mialatt Ger levette magáról az értékes ékességet és Amír nyakába akasztotta, körös-körül a vadászok vidám kiáltozása hangzott, amelybe belevegyültek az asszonyok és lányok elismerő szavai is.

Ezen az estén a táborban mindenkinek örömtől ragyogott az arca. Amír volt a legboldogabb, nemcsak azért, mert sikerült a Sántát legyőznie, amivel mindenki, még a legjobb vadászok megbecsülését is kiérdemelte, hanem mert észrevette, hogy igen sok lány szeme is szeretettel pihent meg rajta. S ilyen csillogó szemmel nézett rá a csodaszép Csa is.

Teltek a napok, múltak az éjszakák, s velük együtt az idő is pergett az örökkévalóságban.

Amír vadászni járt, tűzkőből és csontokból fegyvereket, szerszámokat készített, elüldögélt a vadászokkal a tűz mellett,

de továbbra is szerette a magányt, s ilyenkor legszívesebben faricskált, vésegetett, rajzolgatott, egyszóval szabadjára engedte művészi hajlamait. Akárcsak a többi vadász, derűs éjszakákon ő is el-elsétálgatott a folyóparton, a rét bokrai közt vagy a szikla körül elterülő kis ligetben, ám nem egyedül, hanem rendszerint a csoport nőtagjainak valamelyikével. Nemegyszer a szép Csával bolyongott, akinek megkülönböztetett szeretettel nézett a szemébe, s aki mellett sokszor az egész világról megfeledkezett.

Telt-múlt az idő.

Örömet és fájdalmat, életet és halált hozott magával. De leginkább új életekkel ajándékozta meg a tábort. Ez pedig igen fontos volt a csoport számára. Minél több egészséges és erős gyermek látta meg a napvilágot, a csoport annál bizakodóbban tekinthetett a jövendőbe. S akkortájt igen sok gyermek született, akkoriban nagyon sok asszony ajándékozott elsőszülött gyermeket a csoportnak.

Egyszer kora reggel történt.

A tábor ébredezett.

Itt-ott már elővillant egy-egy álmos vadász vagy kócos asszony alakja, de aztán hamar el is tűnt. Csupán egy kunyhó előtt volt mozgalmasabb az élet, ahol néhány asszony tereferélt élénken. Odább tőlük egy nagyobb kövön Amír ült, körülötte egypár vadász és fogatlan öreg álldogált. Ők is beszélgettek, úgyhogy lármájuktól nem is hallatszottak azok a halk sóhajok és fojtott, fájdalmas felkiáltások, amelyek a kunyhóból kiszűrődtek.

Abban a pillanatban, amikor az égbolt keleti felét egészen elöntötte a felkelő nap aranyló fénye és a bearanyozott bárányfelhők ragyogása, a kunyhóból gyermeksírás hallatszott.

Az asszonyok abbahagyták a beszélgetést, a férfiak a vitatkozást, s a kunyhó felé fordultak, ahonnan éppen egy görnyedt hátú, öreg anyóka lépett ki, s csoszogva igyekezett tovább. Az asszonyok és vadászok mellett azonban megállt, rájuk nézett, s ráncos arcán lassanként boldog mosoly derült.

– Az új nappal új élet született – mondotta. – A csoport egy gyönyörű és erős fiúcskával gazdagodott. Növekedjék és gyarapodjék egészségben, váljék erős férfivá és bátor harcossá, legyen a csoport ékessége és büszkesége! S mielőtt ismét visszatért volna a kunyhóba, még hozzáfűzte:

– Ezt a gyermeket Csa ajándékozta a csoportnak.

Az asszonyok bementek a kunyhóba, a férfiak folytatták a beszélgetést, Amír pedig felindultan suttogta:

– Csa gyermeket ajándékozott a csoportnak.

Elmúlt egy esztendő, elmúlt a második és harmadik is.

A tábor csodás nyári napra ébredt. A napsugarak fénnyel, meleggel árasztották el a tájat, a virágos rét és hegyoldal kakukkfűtől illatozott.

Az egyik kunyhó előtt a kis Tim kövecskékkel játszadozott.

Igazán szép gyermek volt; göndör hajú, napsütötte, barna bőrű. Pufók kezével kis kavicsokat dobott a magasba, s boldogan kiáltott föl, ha valamelyik megcsillant a napfényben. Ám egyszerre csak elsírta magát.

Anyja kiszaladt a kunyhóból, a fiúcskához sietett, és karjára vette. S a kis Tim könnyező szemmel, gyermeki együgyűséggel elpanaszolta, hogy az egyik rossz és haszontalan kavics a fejére esett, s bizony meg is ütötte. Amikor mindezt elmondotta, átfogta anyja nyakát, s keservesen zokogott.

Csa odahajolt a füléhez, s becéző hangon súgta:

– Lám, lám, ez a csúf kő megütötte a kis Timet. De megtaláljuk és a mély folyóba dobjuk, hogy soha többé ne bánthassa Timet.

De a kis Tim nem törődött a vigasztalással; föl-fölzokogott és tovább siránkozott:

– Fáj! Nagyon fáj!

Az anyja ölébe vette, csitította.

Tim már rég elfelejtette a fájdalmat, de azért még mindig szepegett, mert igen jól érezte magát anyja ölében.

Egyszerre csak egy fekete, gömbölyű, fehéren erezett követ pillantott meg a földön. Gyorsan lekúszott anyja öléből, s futott a kőért. Boldog volt, hogy kezében tarthatja; megforgatta, kíváncsian nézegette, s máris kipróbálta, hogyan gurul. Visított örömében, amikor a kő megindult az egyenetlen terepen, s mulattató ugrásokkal gurult előre.

Amint Csa észrevette, hogy Tim már minden fájdalmáról megfeledkezett, sőt új játékot is talált, visszament a kunyhóba. Előbb azonban még egyszer Timre nézett. Tekintetéből szeretet sugárzott.

A mammutvadászok táborában élénk volt az élet.

A tűz magasan lobogott, s körülötte meg odább is vadászok álltak vagy ültek. Ma nem mentek ki a vadászterületre. Tegnap olyan szerencse kísérte őket, hogy legalább két napig pihenhetnek.

Ám azért nem henyéltek. Némelyek fegyvereiket és egyéb eszközeiket hozták rendbe, mások tűzkőszilánkokból újakat készítettek. Sokan a csontok megmunkálásával foglalkoztak, s

főként hosszú és hegyes tőröket csiszoltak belőlük.

Amír a tábor mögött, a szikla alján ült. Mellette egy mammutagyardarab hevert, amelyből éles kőpengéjével apró gyöngyöket és lapos kis korongokat faragott ki. Ezeket átfúrta, s állatbélből sodort vékony húrra fűzte. Amikor munkáját befejezte, gyönyörködve nézegette művét, majd – mint akinek hirtelen eszébe ötlik valami – fölpattant a földről, s rohant ahhoz a kunyhóhoz, amelyben Csa és Tim lakott.

– Csa! – kiáltott vidáman, amikor a kunyhóhoz ért.

Csa kijött, kézen fogta a vadászt, s a kis Timhez vezette, aki valamivel távolabb játszadozott.

A fiatal édesanya nem sejtette, hogy mi készül. Csupán Amír derűs arcát és örömtől csillogó szemét látta.

Mindketten megálltak a kis Tim mellett, Amír lehajolt, s a kisfiú nyakába akasztotta azt az apró nyakláncot, amelyet az imént fűzött föl. Aztán fölemelte Timet, magasan a levegőbe dobálta, s boldogan kacagott. A kis Tim visítozott jókedvében, s vígan kalimpált a lábával és kezével, ha jó magasra repült. Csa mellettük állt, s örömük láttán az ő szeme is fényesebben csillogott.

A vadászok nemsokára szállingózni kezdtek a tűzhöz. Éhesek voltak, s türelmetlenül nógatták a vén Grult:

– Dobj a tűzre vastag és gyantás ágakat, hogy a lángok magasan lobogjanak és áthevítsék a köveket, amelyeken meg akarjuk sütni a húst!

Az öreg Grul engedelmeskedett, a vadászok pedig a tüzes kövekre vagy közvetlenül az izzó parázsra húsdarabokat raktak, aztán az asszonyokkal és gyermekekkel is megosztották az ételt. Mindenki jóízűen falatozott. Eleinte mohón ettek. A kézzel vagy

foggal letépett, félig sült falatokat inkább csak nyelték, mintsem rágták. De miután első éhségüket lecsillapították, már lassabban lakmároztak, a különösen ízes húsdarabkákat pedig sokáig forgatták a nyelvükön, hogy minél jobban élvezzék zamatukat. A vadászok egyike-másika a hosszú csontokat is fölhasította, s nagy gonddal szedegette ki belőlük a kövér velőt.

Jóllaktak valamennyien, s következett a pihenés.

De nem sokáig lustálkodhattak zavartalanul.

A folyó menti bozótosból két vadász sietett elő; az a kettő, akit ma a környék átkutatására küldtek. Gyors futással közeledtek a táborhoz.

A vadászok közül néhányan azonnal megpillantották őket. Gyorsan fölugrottak, fegyvert ragadtak, s kiáltásokkal figyelmeztették a többieket, hogy alighanem valamilyen rendkívüli dolog történt, ha Lung és Kert ilyen lélekszakadva rohan feléjük.

Ger is fölállt kőpadjáról, s feszült izgalommal várta, milyen hírt hoznak a fiatal vadászok.

Hamarosan Ger és a többi vadász elé értek.

Arcuk verejtékezett, mellük vad ütemben hullámzott, magasan kidomborodott, aztán mélyre lappadt, mint amikor vihar csapkodja a tó vizét. Porlepte testük remegett, mintha hideg rázná őket. De a szemük csillogott.

– Jó hírt hozunk – szólt kifulladva az egyik. – Abba a verembe, amelyet a Nagykanyar mentén ástunk, egy mammut esett. Súlyos farával mélyen a gödörbe hullott, s hiába igyekszik szabadulni. Nagyon mérges és vadul harsog. Mielőbb meg kell ölni, hogy megmentsük a húsát az oroszlánoktól és hiénáktól!

Ger borús arca egy csapásra földerült. Ez aztán valóban jó hír.

A vadászok örültek is, hangosan rikoltoztak, s csupán Ger szavaira csillapult a nagy lárma.

– Mindnyájan hallottátok a hírt, amelyet Lung és Kert hozott – kezdte a főnök. – Haladéktalanul útnak indulunk a gödörhöz, amelyben a tőrbe csalt mammut fetreng! A tábortűz mellett csak az őr marad! A férfiak fegyverekkel, az asszonyok és gyerekek kövekkel szereljék föl magukat!

Zajos beszélgetés és örvendező ujjongás közepette igyekezett majdnem az egész csoport a nagy zsákmányhoz. Főként a vadászok öröme volt határtalan. Amikor az itatóhoz vezető vadcsapán kiásták a gödröt és gallyakkal álcázták, azt remélték, hogy az őstulkok közül esik majd valamelyik kelepcébe, mert azok jártak leggyakrabban erre a folyóhoz szomjuk oltása végett. S íme, őstulok helyett mammut, a leghatalmasabb vad, a leginkább óhajtott zsákmány zuhant a csapdájukba.

A vadászcsapat után az asszonyok és gyerekek lépkedtek. Bár a rájuk bízott feladat értelmében többségük a mammut agyonverésére szánt köveket cipelte, elsősorban mégiscsak a kíváncsiság és az a vágy hajtotta őket, hogy láthassák a pórul járt szőrös mammutot. S az asszonyok és gyerekek közt a kis Timmel Csa is ott volt.

Az elhagyott tábortűz mellett csupán Grul és néhány fogatlan, ráncos aggastyán maradt, akiknek öreges nyugalmát még ez a nagy esemény sem tudta megzavarni.

A mammut harsogó és bőszült trombitálása biztosan jelezte az irányt a vadászoknak, hogy merre kell tartaniuk.

Végre mindnyájan a verembe esett mammuthoz értek.

Ismét erőt vett rajtuk a féktelen öröm. Hiszen nemcsak egy hatalmas vadat, hanem mindenekelőtt óriási hústömeget láttak

maguk előtt, s ez volt a legfontosabb. Nemcsak ma tömhetik meg gyomrukat pukkadásig ízletes hússal, hanem holnap, holnapután és még nagyon sok soron következő napon. Zamatos velő is lesz bőséggel, sőt az igazi csemegét, az agyvelőt is megízlelheti mindegyikük.

A csapdába került mammut elhallgatott, s apró szemével félénken pislogott a hadonászó vadászokra meg a visítozó asszonyokra és gyerekekre.

Várta, hogy mi következik.

Nem kellett sokáig várnia. Néhány lándzsa süvített végig a levegőn, s a testébe fúródott. Mielőtt fájdalmából fölocsúdott volna, újabb lándzsák záporoztak rá, majd jó nagy szikladarab villant fölötte, s hangos döngéssel esett a fejére. Aztán még sok kisebb-nagyobb kő zuhogott a verembe.

A fájdalom a végsőkig fölingerelte a mammutot.

Nemigen mozdulhatott, mert súlyos fara a gödörbe szorult, amelynek falai vasbilincsként fogták körül. Mivel a verem a nagy hústömeghez képest szűk volt, a mammut inkább ült, mint állt. Így azután nagy feje magasan a gödör pereme fölé emelkedett, s hosszú ormányával, hatalmas, ívelt agyaraival és oszlopra emlékeztető mellső lábaival fájdalmában meg haragjában aprózta, túrta a földet. Bőszülten harsogott, mintha széltében-hosszában minden társának hírül akarta volna adni, hogy bajba jutott, s jöjjenek a segítségére. Hosszú ormánya úgy csapkodott a levegőben, mint egy felbosszantott kövér kígyó, amely hol összetekerődzik, hol gyorsan kirúgja magát.

A kőzápor szakadatlanul zuhogott a mammutra.

Az asszonyok és gyerekek az egész környékről hordták a követ, több kupacba rakták, a vadászok pedig egyre csak

követték a szerencsétlen és tehetetlen óriást, amelynek hosszú szőrzetén már számtalan sebből csurgott a vér.

Csa és a kis Tim is hordta a köveket. Csa a nagyobbakat, Tim a kisebbeket. Mindkettőjük figyelmét teljesen lekötötte a szokatlan színjáték, ezúttal egyiküket sem érdekelte egyéb, mint hogy segítsenek a hatalmas állat megsemmisítésében, amely a csoportnak sok napon át gondtalan jólétet biztosíthat.

A vadászok nem csökkenő hévvel folytatták a kelepcébe zárt mammut ostromát.

A bozontos óriás teste azonban még mindig állta a rohamokat, s fájdalomtól szított dühe úgy sistergett belőle, ahogyan a gőz süvít a túlfűtött kazánból. Még mindig haragosan csapkodta ormányával a levegőt, s mellső lábával változatlanul morzsolta a gödör peremét.

A kis Tim egyszer csak észrevette Amírt, amint nagy kővel a kezében a mammuthoz rohant. Azt is látta, hogy Amír megállt, feje fölé emelte a követ és a mammutra hajította.

Repült a kő, nagyot puffant a mammut fején, majd továbbgurult a földön. A mammut szeme fölött egy kis darabon fölszakította a szőrrel fedett bőrt, hogy kivillant alóla a csont fehérje. A sebből ömlött a vér, nagy csöppekben hullott a mammut lábára, s élénkpirosra festette rőt szőrét.

S most olyasmi történt, ami mindegyikükben megfagyasztotta a vért.

A végsőkig felbőszült mammuthoz a kis Tim igyekezett ártalmatlan kaviccsal a kezében. Apró léptekkel tipegett a hepehupás földön, megkerülte a nagyobb köveket és szikladarabokat, amelyek nagy összevisszaságban az ostromlott állat körül hevertek. Aztán megállt a mammut előtt, fölemelte a

kezét, nekilendült, s eldobta a követ. A kő gyenge ütéssel a mammut ormányára esett, majd a földre pottyant.

Tim derűsen fölkacagott, s egy lépést előbbre lépett, hogy fölvegye a mammut ormánya előtt heverő kavicsot.

A vadászok és asszonyok lába földbe gyökerezett, s rémült tekintettel nézték a kis Timet és a hatalmas, megkínzott állatot. Egyetlen hang sem jött ki a torkukon; e pillanatban egyetlen kő sem hasította át a levegőt. Csupán a kis Tim boldog kacagása visszhangzott a fülükben.

Meglepetten látták, hogy a mammut hosszasan nézi a kisfiút, félrefordítja a fejét és magasra emeli az ormányát, hogy Tim fölvehesse a kavicsot.

Velőtrázó sikoly hallatszott.

Csa sikoltott rettenetes rémületében. Nem messziről éppen egy kővel tért vissza, s amikor a kupacra dobta a többihez, fölfigyelt a szörnyű jelenetre.

Fölsikoltott, s aztán gondolkozás nélkül, eszét vesztve rohant a kis Timért.

Lehajolt érte, karjára vette, de még mielőtt visszafuthatott volna, a mammut nagyot suhintott feltartott ormányával, majd Csa dereka köré tekerte, s a fiatal asszony testét magasan a levegőbe emelte. Aztán a földhöz vágta, s nehéz fejével és begörbült agyarával törni, zúzni kezdte szerencsétlen áldozatát, akinek a csontjai szinte hallhatólag ropogtak.

Csa azonnal kiszenvedett, s a karján tartott kis Tim is halott volt. Úgy feküdtek a földön, mint két virág, amelyet a hirtelen támadt vihar első szélrohama leszakított a fa virágzó ágáról.

Némán, mozdulatlanul feküdtek, mintha aludnának.

A vadászok féktelen dühe nem ismert határt.

Mindenünnen sűrű kőzápor zuhogott a mammutra. Egymás után süvítettek a kövek, s mindegyik sebet ejtett, mindegyik ütésére megrándult a hatalmas test. Több vadász hosszú és vastag husángot ragadott; szakadatlanul záporoztak a csapások, s egyre inkább kiszorították az életet a mammutból.

A legfélelmetesebb haraggal és legádázabb gyűlölettel azonban Amír támadott. Tudta, hogy most már soha többé nem nézhet Csa gyönyörű szemébe, sohasem bolyonghat vele a folyóparton. Sohasem hallja ezentúl kacagását. Tudta, hogy a kis Timet sem dobálhatja már a magasba, nem simogathatja meg göndör fejecskéjét, nem ékesítheti föl vadonatúj, remekszép nyaklánccal. Ezért rontott ismét és ismét a mammutra. Nagy fáradsággal emelte föl a legnagyobb köveket, s erejének minden megfeszítésével döngette velük a mammut koponyáját. Hegyes husángokkal hasította föl a mammut vastag bőrét, amelynek számtalan sebéből csurgott a bíborszínű vér. Furkósbottal és doronggal ütötte-verte, mintha ő egyedül akarta volna kicsépelni az utolsó leheletet a mammutból.

Aztán félredobta az éppen kezében tartott fegyvert, s egy bokor alól kivette íját és a nyilakat, amelyeket akkor rejtett oda, amikor ide érkeztek. S az első nyíl máris átsüvített a levegőn, és mélyen a mammut nyakába fúródott. Az állat felhördült kínjában, megforgatta ormányát, hogy kirántsa sebéből a nyilat. De mielőtt ez sikerült volna, a második nyíl az ormányát találta. Újabb és újabb nyilak repültek a levegőben, egyre több borította a mammut testét, mert mások is elővették készenlétbe helyezett íjukat, s megállás nélkül nyilazták a tehetetlen óriást.

A mammut hovatovább alélni kezdett. Ormányával jobbra-balra csapkodott még ugyan, vadul rángatta magát és

megpróbált föltápászkodni, hátha mégis kiszabadíthatja tömérdek testét az álnok gödör szorító öleléséből. De minden kísérlete kudarccal járt. Egyre jobban és jobban gyengült, végül is feje lehanyatlott, hosszú ormánya mozdulatlanul nyúlt el a földön.

Hangtalanul feküdt, várta végzete beteljesedését. Szemét lehunyta, érzékeit eltompította a mély kábulat. Nem érezte már, hogy koponyacsontja repedezik a kövek és dorongok ütéseinek súlya alatt, nem érezte a testébe fúródó hegyes nyilak okozta heves fájdalmat. Azt várta csupán, hogy a könyörületes halál szabadítsa meg végre mérhetetlen gyötrelmeitől.

A vadászok rögtön megállapították, hogy a mammut végleg kimúlt. Rávetették magukat, mint az éhes farkasok.

Egyedül Amír maradt távol ettől a rohamtól.

A mammutnak vége, őt már tovább nem érdekelte. Halálért halállal fizetett, egyébről tudni sem akart. Rá sem hederített többé a mammutra. Tekintete azt a napbarnította testet kereste, amely némán feküdt a mammut feje közelében. Odalépett a két halotthoz, térdre ereszkedett, gyöngéden ölébe vette Csát, aki még egyre karjai közt szorongatta a kis Timet. Aztán fölállt, s eltávozott erről a végzetes helyről.

Lassan, fáradtan vánszorgott, mint akire a fájdalom és bánat súlyos terhe nehezedik.

Megfordult, s mély szomorúsággal telt tekintete Ger nemes vonalú arcán pihent meg.

– Vidd Csát és Timet a táborba! – szólalt meg Ger. – Néhány vadász és asszony veled megy, hogy segítsen.

Amír bólintott és továbbment.

Mialatt Amír Csával és Timmel a karján a táborba tartott, s

vele együtt néhány vadász és asszony is, az agyonvert mammut körül vidám és élénk volt a hangulat. A szerencsétlenségről mindenki megfeledkezett. Az előttük heverő rengeteg hús minden bajt és szomorúságot feledtetett.

Ger félrehúzódott az örvendezőktől, s gondolataiba merült. Arra gondolt, hogy a csoport megint szegényebb lett: elvesztette a szép, fiatal Csát, aki még sok egészséges gyermekkel ajándékozhatta volna meg a csoportot, s a pufók Tim sincs többé, márpedig minden remény megvolt rá, hogy egyszer majd rátermett vadász és bátor harcos válik belőle.

Beesteledett, amire a vadászok, asszonyok és gyermekek visszatértek a táborba.

Minden vadász nagy darab mammuthúst cipelt a vállán, de az asszonyok és gyermekek sem mentesültek ettől a kötelességtől, jóllehet a rájuk bízott teher lényegesen könnyebb volt. Ezúttal a hatalmas zsákmánynak csupán egy kis hányadát vitték magukkal. Holnap, holnapután és még sok-sok napon át járhatnak ebbe az éléskamrába, s mindig annyi húst szállítanak majd a táborba, hogy az éhség és ínség még csak a tábortűz közelébe sem furakodhat.

Grul az izzó zsarátnokra egy nyalábnyi száraz rőzsét vetett, a tűzpad fölé guggolt, szokása szerint szorgalmasan fújogatta a parazsakat, amíg csak az előcsalt lángok mohón bele nem martak a vastagabb ágakba. Ezután elrendezgette a kőlapokat, amelyeken majd a húst sütik, s előre örült az esti lakomának.

A tűz körül egybesereglett vadászok türelmetlenül várták Gert, szerették volna már ott látni a tűz mellett, amint megszokott kőpadján üldögél. De Ger sokáig váratott magára, így hát a vadászok letelepedtek a tűzhöz, s amíg a húst sütötték,

élénk beszélgetés közben tárgyalták meg a mai nap izgalmas eseményeit.

Mialatt a vadászok többsége a tűz mellett pihent és lakmározott, néhányan a tábortól valamivel távolabb Vang, a varázsló felügyeletével szorgalmasan tevékenykedtek. Egy vastag mészkőréteget bontottak föl. Ezáltal üreg keletkezett, amely mammutlapockákkal és alsó állcsontokkal kirakott, nem túl mély gödörbe vezetett. A gödör alján emberi csontvázak fehérlettek. Ez a gödör volt a csoport sírboltja, amelyet Vang a vadászokkal azért nyittatott föl, hogy ide helyezzék Csa és Tim holttestét.

A két holttest egyelőre puha állatbőrökön az előtt a kunyhó előtt feküdt, amely Csának, amíg élt, más asszonyokkal együtt otthont adott. A halottak mellett néhány asszony és vadász, odább pedig tele szomorúsággal és gondolataiba mélyedten Amír ült.

Ger lépett hozzá.

– Legfőbb ideje, Amír – mondotta –, hogy vedd a karodra Csát és Timet, s vidd oda, ahova azokat tesszük, akiknek a testéből elszállt az élet! Közeledik az éjszaka, s az a leghelyesebb, ha a holtak a holtakkal, az élők az élőkkel maradnak együtt.

Amír szó nélkül fölállt, karjára emelte Csát és Timet, s lassan elindult velük. Utána Ger, néhány vadász és egypár jajveszékelő asszony haladt.

Az asszonyok hangos siránkozása az egész táboron áthullámzott. Erre mindenki abbahagyta azt, amivel éppen foglalkozott, s csatlakozott a szomorú menethez.

Amír a két halottal elhaladt a tűzpad mellett, az utolsó

kunyhót is maga mögött hagyta, s csupán néhány lépés választotta el a csoport sírboltjától, amely a tábortól távolabb, a szikla alján húzódott meg.

Amikor Amír a nyitott sírbolthoz ért, döbbenten állt meg. De már hallotta is, amint Ger odasúgta neki:

– Tedd le őket a sírboltba azokhoz, Amír, akik már régóta alszanak itt, és már sohasem ébrednek föl!

Amír közelebb lépett a sírbolthoz, és aljára gyöngéden letette Csát. Oldalára fektette, lábát a törzséhez húzta, ahogyan aludni szokott. Megigazította a kis Tim fejét is, akit Csa a karján tartott, és még halálában is a szívéhez szorított. Miután pedig Tim nyakán azt a kicsike nyakláncot is szépen elrendezte, amelynek gyöngyeit nemrég oly nagy örömmel faragta ki egy mammutagyarból, hátrább lépett, és még egy utolsó búcsúpillantást vetett a szép Csára és a kis Timre.

Aztán elsietett.

Azt már nem látta, hogy Vang utasítására néhány vadász a sírbolthoz lépett, s a nyitott üreget vastag mészkőréteggel eltorlaszolta, nehogy a holtakhoz ragadozó vad férkőzzék. Nem látta azt sem, amint a tarkán festett és furán kiöltözött Vang a sírboltnál varázslatokat végez, majd igézeteket mormol, hogy ilyképpen megvédje az élőket a halottakkal szemben. De nem hallotta az asszonyok siránkozását és a töpörödött anyókák sápítozását sem.

Amír sokáig nem tudta feledni Csát és a kis Timet.

Talán azért, mert nemcsak vadász volt, hanem művész is. Képük mélyen a szívébe vésődött. Képzeletében állandóan hallotta Tim derűs kacagását, szüntelenül látta Csa csillogó

szemét, testének szépségét, s csodálattal gondolt áldott anyaságára.

Ám az élet kíméletlenül ment tovább; a nappalok és éjszakák az örökkévalóság rendje szerint váltották egymást. Amír ismét vadászni járt a többiekkel az őserdőbe és a steppére; megint elüldögélt a tűz mellett, s tűzkőből meg csontokból fegyvert vagy valamilyen szerszámot készített; továbbra is szerette az egyedüllétet, amikor művészi hajlamainak hódolt. Többször azt is látták, amint holdfényes éjszakákon a folyóparton vagy a szikla mögötti cserjés lankákon bolyongott.

Egy holdas estén ismét fölkapaszkodott a tábor fölött elterülő sziklatetőre. Vigyázott, nehogy találkozzék azzal a vadásszal, akinek éjszakai őrséget kellett állnia, s egy kiszögellés takarásában letelepedett egy lapos kőre. A szikla mellett odalent egy mammutagyardarabot talált; ezt most maga mellé tette.

Tekintetével végigfürkészte az egész tájat, de sokáig semmi olyat nem látott, ami lekötötte volna a figyelmét. De aztán szeme hirtelen megakadt azon a réten, amelyen valamikor régen táncoló lányokat látott, s rejtekéből csodálta őket. Behunyta szemét, s képzeletében fölidézte a gondtalanul szórakozó lányok képét. S most hosszú idő után újból megjelent előtte Csa is élete szépségében és teljességében, halála borzalmasságában és sírjának sötétségében.

Sokáig ült így Amír emlékeibe merülten. Amint kinyitotta szemét, elsőként a mellette heverő törött, hófehér mammutagyart pillantotta meg. S mintha hirtelen valami nagyon szép jutott volna az eszébe, gyorsan leoldotta derekáról a kis bőrtarisznyát, s egész maroknyi kisebb, de élesre csiszolt kőpengét, hegyet és vésőt szórt ki belőle a földre. Gondosan

kiválasztotta a legjobbnak vélt kis vésőt, s a fehér mammutagyar engedelmeskedő anyagába mélyen belekarcolta az első vonalkát. Aztán a második, harmadik és még sok hosszabb vagy rövidebb, mélyebb vagy sekélyebb, egyenes vagy ívelt vonal következett, amíg csak ki nem alakult egy női test stilizált rajza. S amikor ezzel elkészült, finomabb és élesebb vésőt vett elő, azzal javítgatta, tökéletesítette művét. Nem érzett fáradtságot, nem tudta, hogy homlokán nagy verejtékcsöppek gyöngyöznek. Munkája lelkesítette: meg akarta alkotni a termékeny nő képét, akit mint anyát, a nemzetség fenntartóját általános tisztelet övezett.

Így született meg egy holdfényes éjszakán merő emlékezetből, Amír kézügyességének, művészi érzékének és nőtiszteletének jóvoltából a csodálatra méltó předmostíi Vénusz.

Mintegy 25 000 esztendő telt el azóta, hogy Amír a mammutagyar töredékébe bevéste a nő stilizált képét.

Hogy mi történt a továbbiakban Amírral, nem tudjuk. Halála után talán ugyanabba a sírboltba temették, amelyben Csa és Tim pihent; talán máshova vándorolt a csoportjával, amikor a vadászterület mind szegényebb és szegényebb lett.

Meséltünk egy keveset az aurignacien mammutvadászainak híres európai településéről, amelyet a morvaországi Předmostíban, nem messze Přerovtól fedeztek föl. Meséltünk Amírról, a vadászról és művészről, továbbá a nemes gondolkodású Gerről, az álnok Vangról és másokról, mégpedig azoknak az emlékeknek alapján, amelyek táborhelyükön fönnmaradtak, s amelyeket korunk tudósai föltártak a hosszú időn át rájuk rakódott sárga agyag alól. Meséltünk Csáról és a kis Timről, a nyakán függő kicsike nyakláncról, s ezt csupán

azért tehettük, mert egy kíváncsi tudós fölfedezte azt a mammutcsontokkal körülrakott és mészkövekkel befödött sírboltot, amelyben Csa és a kis Tim csontváza feküdt. Szóltunk az értékes mammutagyarba vésett, stilizált női képről is; ezt a metszettel díszített agyart is megtalálták itt, talán épp azon a helyen, ahol valamikor az a kunyhó állt, amelyben Amír lakott társaival.

Viszont be kell vallanunk, hogy nem tudjuk, vajon minden úgy történt-e, ahogyan elmondottuk. De döntő fontosságúak-e egyáltalán a mesében felvázolt események? Sokkal fontosabb, hogy éppen ezen az őskori településen találták meg azt a művészi alkotást, amely egyedülálló az egész világon. Ez az alkotás egy nő mammutagyarba vésett képét ábrázolja. A tudósok mint ,,Vénuszt“ emlegetik. Ám ők minden olyan őskori metszetet vagy szobrocskát, amely nőt ábrázol, Vénusznak mondanak, s hogy különbséget tegyenek köztük, lelőhelyével is megjelölik. S akárcsak minden más Vénusz, így a předmostíi Vénusz is nemcsak művészi alkotás, hanem a nők, a nemzetség gyarapítóinak és fenntartóinak őskori tiszteletét is bizonyítja.

Noha az őskori művészet bölcsőjének az aurignacien mammutvadászai táborait tekinthetjük, a legtökéletesebb művet, amely még ma is méltán váltja ki csodálatunkat, a magdalénien művészei alkották. Ebben az elbeszélésemben a spanyolországi Santandertől nem messze levő Altamira barlangról mesélek, amelyet némelykor „őskori Louvre" vagy a „dilúvium művészetének Sixtus-kápolnája“ néven is emlegetnek. Az elbeszélés végén még szólok arról, hogy Marcellino di Sautuolát, aki Mária kislányával ezeket a csodaszép festményeket fölfedezte, megalázták, és sérelmeket kellett elszenvednie, mert a képeket az őskori művészet ékességének merte minősíteni. Külön is fájdalmasan érintette, hogy végül még Juan Villanova y Picra professzor is cserbenhagyta, aki

pedig kezdetben harcostársa volt. S bár a tudományos haladásért vívott harcában egyedül maradt, haláláig hű volt meggyőződéséhez. Története részletesebb ismeretében őszinte együttérzéssel gondolunk erre a nemes és szerény férfiúra. Mindenesetre örvendetes, hogy végül mégiscsak az ő nézete győzött, ha ez a győzelem csak tizenhárom esztendővel a halála után következett is be. Jóllehet későn, egyik legnagyobb ellenfele is becsülettel beismerte, hogy méltatlanul megbántotta a felfedezőt, amivel a tudományos haladást is hátráltatta.

S még egyet el kell mondanunk ezzel az elbeszéléssel összefüggésben. Egyesek talán furcsállhatják, hogy már az őskori művészetben is léteztek mesterek és tanítványok. A szakemberek némelyike azonban ezt hirdeti.

A képek egyikének-másikának tökéletessége – mondja például Jiří Neústopný – valósággal kikényszeríti azt a véleményt, hogy a művészi alkotás már akkor is a tehetséges tanítványok kiváltsága volt, akik talán valamilyen „iskolában" sajátították el a munka technikáját és ismerték meg azokat az elődöktől átvett hagyományos követelményeket, melyek a festmény vagy metszet tartalmának megválasztásában útmutatóul szolgáltak. Talán éppen a hordozható kisebb tárgyakra vésett képekben vagy rajzokban láthatjuk egyfajta próbatételét azoknak, akik azután a csoportnak vagy az egész törzsnek kegyelettel felajánlott nagy falfestményeket megalkották. A spanyolországi híres Altamira barlang esetében közvetlen bizonyítékunk van arra, hogy a falfestményt előzőleg egy kis kőlapon vázolták fel.

Ezzel a felfogással áll összhangban az elbeszélés cselekménye.

A színes állatfestmények, amelyeket igen sok franciaországi és spanyolországi barlangban megtalálunk, valóban az őskori művészet legértékesebb és legcsodálatosabb emlékei közé tartoznak. Franciaországban a leghíresebb ilyen barlangok a Font de Gaume, Les Combarelles, Lascaux stb. Az őskori festők műveik elkészítéséhez színes agyagdarabokat, elsősorban sárga okkert és vörös vasércet használtak, s az árnyalatok barnától pirosig terjedtek. Ezeket az anyagokat állati zsiradékkal keverték, s vagy ujjal, vagy pedig fából és csontból faragott valamilyen pálcikával rakták föl, de az sem valószínűtlen, hogy bőrből és szőrből talán kezdetleges ecseteket készítettek. Palettaként az elejtett állatok lapockáját használták. Mivel a befestett falak, akárcsak a kőmetszetek, mind igen messze esnek a barlang bejáratától, az őskori művészeknek fáklyák vagy mécsesek fényénél, s gyakran nagyon kényelmetlen testhelyzetben kellett dolgozniuk, például fekve, amikor az alacsony barlangfolyosók mennyezetére festettek, amint ez az Altamira barlangban is történt, vagy pedig faállványokon, esetleg sziklakiszögelléseken álltak, ha a barlangfal magasabb részeit kellett befesteniük.

KÉPTÁR A FÖLD ALATT

A nap már ez erdő mögé hanyatlott. Megnyúltak és sötétedtek az árnyékok, a távolban a hegyek már feketéllettek, a levegő érezhetően hűvösödött. A madarak éneke és ezzel együtt a rovarok döngicsélése elcsendesedett. Csupán lent a szikla alján csobogott a patak, amely kanyargó medrében valahova a

messzeségbe igyekezett.

A patak fölött a sziklafalban tág barlangkapu sötétlett. Valamivel a barlang bejárata mögött tűz lobogott, körülötte a fiatalabb őskor magdaleni kultúrájához tartozó vadászok üldögéltek.

A barlang előtt, oldalt a bejárattól, két fiatal vadász szorgoskodott. Mindketten lapos mészkövet tartottak a kezükben, s éles kőszerszámukkal valamit véstek a felületére. Körös-körül igen sok hasonló kő hevert; úgy látszik, a fiatal vadászok nagyobb készletet gyűjtöttek a kövekből.

Mind a két vadász egészen belemerült munkájába. Más nem érdekelte őket; olyan buzgalommal dolgoztak, mint aki egyebet se nem lát, se nem hall. Alighanem ezért nem vették észre azt sem, hogy mellettük néhány vadásztársuk haladt el, aki épp most tért vissza a vadászterületről.

– Nem győzöm eleget csodálni Angot és Remet – jegyezte meg az egyik hazatérő vadász. – Dehogy bírnám ki, hogy naphosszat a kövek fölött görnyedjek és állatképeket véssek rájuk! Az élő vad mégiscsak más, mint a kőbe vésett; férfi számára a vadászat szórakoztatóbb, mint hogy kővésővel babráljon.

– A te kezed, Chun, egyetlen döféssel keresztülszúrja a rénszarvas szívét, de a képmását bizonyára nem tudná kőbe vésni! Ezért nem szereted az állatok ábrázolását, és inkább vadászni jársz – válaszolta a vadászok egyike.

– Jól beszélsz! – mondotta Chun, és hangosan fölnevetett. – Már hogy én meg a véső! Jómagam is kíváncsi lennék, vajon ráismerne-e valaki arra az állatra, amelynek a képét én vésném kőbe.

– Így vagyunk ezzel mindnyájan – kiáltozták a vadászok innen is, onnan is, és általános nevetés közben bevonultak a barlangba.

A két fiatal vadász körül ismét csend lett.

Tovább dolgoztak, ám egyikük egyszer csak gyorsan fölugrott, s mérgesen földhöz vágta a követ.

– Mi történt, Rem? – csodálkozott Ang.

– A kezem még mindig nem azt vési, amit akarok. Egészen más az a kép, amit elképzelek, mint amilyen aztán a kövön megjelenik. Mindig újból kezdem, s mindig hiába.

– A türelem meghozza a sikert – válaszolta Ang higgadtan.

De Rem csak legyintett, s gyors léptekkel a barlangba sietett.

Ang egyedül maradt.

Nemsokára fölállt, majd lehajolt, s fölvette azt a követ a földről, amelyet Rem haragosan eldobott. Rajta egy rénszarvas képe; hát ami igaz, az igaz, tényleg nem a legjobban sikerült.

Sokáig nézte Ang a képet.

A lenyugvó nap fényében Ang kellemes látványt nyújtott. Magas és karcsú volt, arca hosszúkás, homloka magas, rendezett haja hullámos. Összezárt ajka fölött keskeny és egyenes orr emelte szabályos arcának összhangját, amely nyugalmat és derűs békességet sugárzott, s nemes vonásai kiegyensúlyozott jellemről tanúskodtak.

E pillanatban valaki megérintette Ang vállát.

Megfordult; komoly arccal az öreg Enk, a csoport művésze, az ő szeretett mestere állt mellette.

– Mit nézel, Ang?

– Ezt a képet, amelyet Rem vésett. Éppen mielőtt jöttél volna, elégedetlenül eldobta, és elrohant.

– Mutasd azt a képet, Ang! – kérte Enk.

Ang átadta a kőmetszetet; az öreg mester sokáig figyelmesen nézte, majd így szólt:

– Rem okosan tette, hogy a képet eldobta.

Aztán elhallgatott, s a tájat nézte, amelyet az alkonyodó nap színes köntösbe öltöztetett.

Enk idősebb férfi volt már, de még mindig fiatalosnak, frissnek látszott. Arca ráncos volt ugyan, de ezek a ráncok sem tudták eltorzítani nemes vonásait, nem tompították szemének élénk csillogását. Az egész csoport tisztelte és becsülte, s kiemelkedő művészete előtt csodálattal és titkolt félelemmel még a legérzéketlenebb vadász is fejet hajtott, aki egyedül a vadászatot, a vérszagot tartotta az élet legörvendetesebb tartozékának és legfőbb értelmének.

Egyébként Enk már régóta nem járt ki a vadászterületre, sem egyedül, sem a többiekkel. Mindamellett híre és dicsősége semmivel sem volt kisebb, mint amilyen csak a leghatalmasabb és legtapasztaltabb főnököket, a legerősebb vadászokat és harcosokat, a legfélelmetesebb varázslókat illette meg és övezte.

Ő volt a csoport művésze.

Ugye milyen egyszerű pár szó ez? Ám kihatásában felmérhetetlen jelentőségű. Hiszen ezek a szavak azt hirdetik, hogy a művészet szikrája, ha nagy nehézségek árán is, már az őskor sötétségén is áthatolt, egyre erősebben izzott és az érett művészet fényében tündökölt, mind csillogóbban és láthatóbban világított, hogy aztán olyan hatalmas lángra lobbanjon, amelyet az évezredek nem hamvaszthattak el és mit sem árthattak szépségének.

De az ősrégi művészi alkotások szépsége is fejlődött és

formálódott a nemzedékek szakadatlan láncolatában; a régit új, tökéletesebb és szebb váltotta föl, hogy végül is csodálattal állhassunk meg a magdalénien nagy művészeinek fölülmúlhatatlan és mesteri művei előtt.

Tövises volt az ősrégi művészet útja, de az igazi művészeté nem más ma sem.

Sokáig tartott, amíg az őskori vadász művésszé vált. Akárcsak ma, akkor is kevesen voltak, akik a művészet elhivatott szolgálóinak sorába tartozhattak. Már akkor is mindegyiküknek végig kellett mennie a keserves kudarcok gyötrelmes útján, amíg szeme meg tudta találni a leghelyesebb formát, amíg keze hibátlanul a kőbe, csontba vagy hófehér mammutagyarba véste azt, amit akart. Nem tévedhetett sem a szem, sem a kéz, mert máskülönben a mű nem sikerült vagy kárba veszett. Milyen sok türelemre volt szüksége a vadásznak, hogy annyi sikertelen kísérlet után ismét szilárd hittel kezdje meg az új mű megalkotását! Azzal a hittel, hogy most bizonyára sikerül megalkotnia azt a képet, amelyet gondolataiban oly világosan lát. Mennyi tapasztalattal kellett rendelkeznie, amíg vállalkozni mert arra, hogy színes agyaggal megfesti első képét a barlang falára vagy mennyezetére! S mégis akadtak az ősemberek közt olyanok, akik bármilyen áldozatra képesek voltak a művészetért, nem riadtak vissza sem fáradságtól, sem gyötrelmektől. S éppen közülük kerültek ki a későbbi mesterek, akiknek a művei előtt mi, az atomenergia és a világűrkutatás korának emberei, őszinte bámulattal és csodálattal állunk meg.

Enk is ilyen őskori mester volt.

Nem büszkélkedett művészetével, és nem rejtegette tapasztalatait. Jó néhány fiatal vadászt, idegen csoporthoz

tartozót is, beavatott már művészetének titkaiba, s most éppen Ang és Rem tanítómestere volt. Mindenre megtanította már őket: metszetek készítésére, festészetre és mintázásra. Még egy feladat várt reájuk. Ennek a teljesítése után Enk iskolájának nagy művészeivé válhattak.

Ang nem zavarta a gondolataiba merült mestert. Szótlanul leült a földre, s folytatta munkáját. Keze néhány pillanatig még ügyesen dolgozott a tűzkővésővel a kő felületén, aztán hirtelen megállt.

A kép elkészült.

Ang egy darabig figyelmesen nézegette, majd ismét vésőt fogott a kezébe, amelynek élével még egypár új vonalat rajzolt. Megint vizsgálgatta művét, s minél tovább nézte, annál nagyobb öröm és elégedettség tükröződött a szemében.

Mélyet lélegzett. Kifogástalannak találta a képet, s most már csak arra várt, hogy mit szól hozzá az öreg Enk.

Nem kellett sokáig várnia.

Enk melléje lépett és így szólt:

– Mutasd, Ang, hadd lássuk a művedet!

Ang gyorsan odanyújtotta a követ, amely egy bölényt ábrázolt, s izgatottan várta Enk ítéletét.

Az öreg mester hosszasan és figyelmesen nézegette a metszetet. Közben egyetlen szót sem szólt, s Ang az arcáról sem olvashatta le a véleményét.

Angot elfogta a kétség.

S Enk még mindig nézte a képet, és még mindig hallgatott. De aztán hirtelen Anghoz fordult, a szemébe nézett, s végre megszólalt:

– Feladatodat jól oldottad meg. Munkádban nem találok

hibát. A bölénybika olyan, mintha élne. Többre én már nem taníthatlak meg.

Mérhetetlen öröm hullámzott át Ang bensőjén. Elérte azt, amit akart. Enk szavai ezt igazolják.

Örömmámorából Enk újabb szavai térítették magához:

– Ha az éjszaka sötétje tovatűnik és új nap születik, te és én elmegyünk a táborból. Tehát ne menj ki a vadászokkal a vadászterületre!

S amikor Ang boldogan távozni készült, a mester még utánaszólt:

– Keresd meg Remet, és küldd hozzám!

Amint Rem pár pillanat múltán jelentkezett, Enk valamilyen kívánságot súgott a fülébe, majd mindketten lassú léptekkel

bementek a barlangba.

A nap már lenyugodott az erdők és hegyek mögött.

Az égbolt besötétedett, s az álmosodó táj fölött kigyulladtak az első csillagok.

A barlangban a vadászok körülülték a tüzet. Jóllaktak már, s az éjszakai pihenő előtt beszélgetni akartak még egy keveset. De ma valahogy vontatottan ment a társalgás. Így aztán sorra fölálltak a tűz mellől, s lefeküdtek kuckójukban az állatbőrökre.

Mindössze egy vadász maradt a tűznél.

Ang volt, a boldogságtól és örömtől képtelen lett volna most aludni. Álmodozón nézte a tüzet, és sok szép gondolat, sok emlék kavargott a fejében. Eszébe jutottak a kezdet nehézségei és sikertelenségei, amelyek sárba tiporták művészi törekvéseit, s megakadályozták, hogy kibontakozzék. Visszaemlékezett, hogy milyen nagy szorgalommal és önmegtagadással igyekezett előbbre jutni, s mennyire örült az első sikereknek, amelyek erőt adtak a további, még nehezebb akadályok leküzdéséhez. Emlékezett, hogy milyen művészi magaslatokon érezte már magát, de büszkeségéből Enk szavai ugyancsak kijózanították. Ó, milyen szerencsétlen is volt akkor, s egyszer s mindenkorra szakítani akart a művészettel, hogy ismét csak vadász legyen. De aztán megint csak Enk szavai voltak azok, amelyek új reményekkel töltötték el és új erőt adtak a további munkához; nehéz és megalkuvást nem ismerő volt ez a munka, ám mindig számíthatott a nagy mester tanácsaira és tapasztalataira, aki végre éppen ma mondta neki, hogy jól dolgozik, s többre már nem taníthatja meg.

Az emlékezéstől Ang minden álmossága elpárolgott. Fölállt a tűztől, s kiment a barlang elé. Az éjszaka csendjében sokáig

nézte a csillagos eget, s végtelen öröm melengette a szívét.

Új, csodaszép nap született valahol a keleti látóhatáron.

Az első napsugarak átsuhantak a hűvös levegőn, az alacsony fűszálakra telepedett számtalan harmatcsöpp a szivárvány színeiben tündöklött.

Enk és Ang kilépett a barlangból. A sziklás lejtőn a völgybe ereszkedtek, majd a tágas völgyön át megindultak a magas hegyek irányában. Az alig észrevehető ösvény a meredek sziklákról valamikor lemállott kövek között kanyargott. Ha enyhén is, de szüntelenül emelkedett, s egyre rosszabbá, járhatatlanabbá vált.

Az öreg mester lassan, de fáradhatatlanul lépkedett, utána Ang haladt. Egyszerre csak Enk megállt, de csupán egy pillanatra, s mindössze azért, hogy megkérdezze Angot, magával hozta-e azt a követ, amelyre tegnap a bölénybika képét véste. Miután Ang megnyugtatta, hogy nem feledkezett meg a képről, a mester szótlanul megfordult, s folytatta útját.

A nap már magasan a látóhatár fölött járt, amikor kijutottak a völgyből. Előttük fű borította síkság terült el, amelyből távolabb kisebb halom emelkedett ki. S az öreg Enk éppen ennek a halomnak az irányába fordult.

Nemsokára a halom lábához értek, s megindultak föl a füves lejtőn. Amint kényelmesen lépkedtek, Ang egyszer csak észrevette, hogy odább, a lejtős réten kisebb tűz lobog, amely mellett valamilyen vadász melegszik. Ang megállt, lándzsáját szorosabbra fogta, s föl akart kiáltani, hogy figyelmeztesse Enket. Látta azonban, hogy Enk nyugodtan megy tovább, így hát nem kiáltott, s hangtalanul követte mesterét. De azért

minden lépés után óvatosan körülnézett, feszülten figyelt, s lándzsáját is készenlétben tartotta, hogy haladéktalanul támadhasson, ha erre szükség mutatkoznék.

Ám csupán néhány lépést kellett tennie, hogy a tűz mellett ülő vadászban Remet ismerje föl.

Vajon Rem mit keres itt? – villant át az agyán. S miért ül a tűznél a lejtő kellős közepén?

Nagyon csodálkozott ezen, de azért mégsem merte megkérdezni Enktől, hogy hát voltaképpen mit akar ez jelenteni.

Pár pillanattal később mindketten a tűzhöz érkeztek.

Enk a tűz mellé telepedett, és szótlanul pihent. Rem fölpattant a tűztől, Anghoz lépett, aki kérdéssel fogadta:

– Mit csinálsz itt, Rem?

– Nem tudom – válaszolta Rem. – Enk megparancsolta, hogy jöjjek ide, keressem meg ezt a földbe vezető szűk üreget, gerjesszek mellette tüzet, s várjak, amíg ő veled együtt ide érkezik. De te miért jöttél ide Enkkel?

– Ezt meg én nem tudom – hangzott Ang válasza. – Enk akarta.

A két vadász a fűre heveredett, s némán várta Enk további parancsait.

Nem kellett sokáig várniuk. Enk fölszólította őket, hogy kövessék.

– Te pedig, Rem, két égő ágat is hozz magaddal! – mondotta.

Miután Rem kézbe fogta a két égő gyantás ágat, Enk bebújt a szűk üregbe és eltűnt a föld alatt. Ang és Rem egymásra bámult; csóválták a fejüket, de aztán ők is szó nélkül átfurakodtak a keskeny lyukon. A föld alatt rögtön látták, hogy egy kisebb

sziklahasadékba jutottak, amely bizonyára valamilyen barlangba vezet.

Így is volt. A hasadék hamarosan véget ért, s utána nagy barlang következett. A lángoló fáklyák fényében néhány lépéssel odébb Enk állt, s rájuk nézett. Ezután odament Remhez, kivette kezéből a. fáklyákat, s a barlangfal repedésébe illesztette. Ezt követőleg egy sekély mélyedésből két, pirosas homokkőből készült, hosszúkás mécsest vett elő. A mécsesekben zsiradék volt, s mohából meg kirojtosított száraz bélből sodort kanóc meredt ki belőlük.

Most Enk az egyik égő fáklyához ment, aljáról letört egy vékonyka gallyacskát, odatartotta a lánghoz, s amint tüzet fogott, meggyújtotta vele a mécsesek kanócát. Az egyik mécsest megtartotta, a másikat Remnek adta oda. Amikor már a mécsesek is vígan lobogtak, Enk a két vadászhoz, Anghoz és Remhez fordult, s rendelkezett:

– Kövessetek!

Ezután Enk a mécsesek halvány fényében lassú léptekkel megindult a barlangfal mentén. Nemsokára letérdelt, s térdelve mászott be a barlang egyik alacsony, de meglehetősen tágas melléküregébe. Ang és Rem követte.

Egyszerre csak Enk abbahagyta a mászást, a barlang alján oldalára feküdt, s kezével magához intette két fiatal kísérőjét. Amikor melléje értek, s akárcsak ő, szintén oldalukra fordultak a barlang aljának száraz agyagán, rájuk parancsolt, hogy feküdjenek hanyatt, s jól nézzék meg a barlang mennyezetét. Ang és Rem így cselekedett, s mindketten lenyűgözve bámulták a szinte hihetetlen csodát. A barlangjárat egész mennyezetét remekszép állatképek borították. A festmények többnyire

bölényeket ábrázoltak, bikákat és teheneket egyaránt, álló vagy heverő helyzetben. De vadlovakról, szarvastehenekről és vadkanokról készült festmény is akadt itt elegendő. Egytől egyig mind mesteri munka a piros szín és árnyalatainak felhasználásával. Ang és Rem nem láthatta a barlangmennyezet gyönyörű festményeit a maguk megkapó egységében, mert a mécsesek halvány fénye csupán a környező mennyezetrészt világította meg. De ez is elég volt ahhoz, hogy a két fiatal vadászt, illetőleg művészt a végletekig elbűvölje.

Az öreg Enk elégedett mosollyal nézte fiatal társai meglepett arcát. Aztán könnyedén megérintette Ang vállát, s így szólt:

– Figyelj ide, Ang! Amint látod, van itt még üres hely. Színes agyaggal fesd ide egy álló bölény képét; ugyanazt, amit tegnap kőbe véstél! Ez a te utolsó próbád. Kezdd meg a munkát; mindent megtalálsz itt, amire szükséged lehet.

Ang megnézte azokat a kellékeket, amelyekre Enk mutatott, s vörös agyaggal meg fekete festékkel megtöltött két üreges csontot, a festék elkeveréséhez használt csomónyi állati zsiradékot és egy nagy bölénylapockát látott, amely palettaként szolgált. De volt ott néhány élesre csiszolt csont és egypár kezdetleges, fából vagy csontból, valamint finom állatszőrből készült ecset is.

Azt sem tudta, hogy mihez kezdjen; úgy érezte magát, mint akit elkábítottak.

De a barlang csendjében ismét fölhangzott Enk halk és nyugodt rendelkezése:

– Láss munkához, Ang! Az idő elfolyik, mint a víz a patakban, s neked végezned kell, mielőtt az éjszaka árnyékai elterülnek a tájon, mielőtt visszatérek csoportunkhoz!

Ang ránézett Enkre. S mivel az öreg mesternek úgy tűnt, hogy ifjú barátja szemében bizonytalanság és félelem rebbent, ismét Ang vállára tette kezét, s bátorítólag mondotta:

– Kezdd meg a munkát! Tudom, hogy festményed és az én vagy tanítványaim műve közt senki sem vesz észre különbséget.

A biztató szavak hallatára Ang minden félelme és bizonytalansága megszűnt. Elővette a színes agyaggal telt üreges csontokat; egy kevés festéket kiszórt belőlük a csontpalettára és zsiradékkal elkeverte. Amikor ezzel elkészült, újból megnézte a festmények sokasága közti üres helyet, majd még egyszer rátekintett a tegnap kőbe vésett bölényképre, s félig fekve, félig összekuporodva nekifogott, hogy a szikla egyenetlen felületére fölvázolja a bölény körvonalait. Ötletesen kihasználta a sziklafelület minden görbületét, hogy a festmény plasztikai hatása minél nagyobb és tökéletesebb legyen. Néhány kisebb igazítás után az alapozással elégedett volt, úgyhogy elővehette a piros festéket, amelyet hol teltebb, hol világosabb árnyalatokban rakott föl; emitt az árnyalatok hirtelen, amott viszont fokozatosan mentek át egymásba. Most a fekete festékre került sor, amelyre a hát, has és lábak árnyékolásához, továbbá a sörény, orrlyukak, szem és paták kihangsúlyozásához volt szükség. Ang valóban remekbe sikerült festményt alkotott, amely jellegzetességeivel és sajátosságaival semmiképpen sem maradt el a mennyezetre festett többi mesterműtől.

Mihelyt Ang elkészült a munkával, szinte kikapta Rem kezéből a mécsest, s minden oldalról megvilágította művét. Miután a mécsest visszaadta, ismét elővette a palettát, s gondosan javítgatott, pótolgatott még a festményen. Szeme tüzelt az izgalomtól annak a műnek a láttán, amely keze

nyomán bontakozott ki.

Néhányszor elkérte még Remtől a mécsest, hogy egypár határozott vonallal és finomabb árnyékolással tökéletesebbé tegye munkáját. Amikor már semmi olyat nem talált, amin még javíthatott volna, Enkhez fordult, s halkan csupán ennyit mondott:

– Befejeztem.

Enk a festmény alatt hanyatt feküdt, hosszan és figyelmesen vizsgálgatta az új alkotást. Akárhogyan is fordította, forgatta a mécsest, mindig remekszép és tökéletes művet látott. Egyetlen hibát sem talált rajta, amelyet kifogásolhatott volna. Nem akadt a festményen egyetlen olyan vonás sem, amely zavarta volna a mennyezet többi festményével való egységét és összhangját. Egyszóval: tökéletes művész tökéleteset alkotott. Enk mindig tudta, hogy Angban nem csalódik, de ennyit mégsem remélt.

Ezalatt Ang feszült izgalommal várta, hogy mit mond Enk. S végtelenül boldog volt, amikor hallotta:

– Remek és tökéletes művet alkottál. Jutalmad nem marad el.

Alighogy elhangzott a bírálat, Enk kikúszott a barlangüregből, utána Ang és Rem is. A nagy barlangtérségben fölegyenesedtek, s miután Enk kivette a sziklarepedésből a hamvadó fáklyát, intett Angnak, hogy kövesse.

A barlang sötétjében egy nem messzi beszögellésig mentek. Itt Enk az égő fáklyát ismét a sziklarepedésbe erősítette, majd megfogta Ang kezét, tenyerét és ujjait bekente vörös agyaggal; s a szürke mészkősziklára nyomta. S amint Ang egy pillanattal később levette a kezét a szikláról, ott maradt jobbjának piros lenyomata.

S a barlang csöndjében Enk hangja hallatszott:

– Azzá lettél, amivé akartál! Most már örökké közénk tartozol.

Enk a barlangfalra mutatott, ahol Ang kézlenvomata körül még néhány ilyen lenyomat volt.

S az egyik Enktől származott.

Közel 17 000 esztendő telt el azóta, hogy Ang az észak-spanyolországi Altamira barlangban színes agyaggal megfestette az álló bölény képét, s a sziklán hagyta kezének lenyomatát.

Sok minden megváltozott azóta.

Megváltozott a táj, mások az emberek.

Az Altamira barlangról és csodaszép képtáráról sokáig, mérhetetlenül sokáig semmit sem hallottunk. Marcellino di Sautuola fedezte föl a kislányával, s kijelentette, hogy ezek a csodálatraméltó festmények mind őskori művészek remekei. A felfedező hosszú ideig hiába hallatta szavát, sőt az igazságért nemcsak sokat tűrt, hanem megaláztatásokban is részesült és sérelmeket kellett elszenvednie. Bár nem ismerték el, mégiscsak diadalmaskodott, ha csak hosszú idővel a halála után is.

A festmények nemcsak távoli, anem a legrejtettebb és a legnehezebben hozzáférhető barlangüregekben voltak. Ebből arra következtethetünk, hogy a föld alatti képtárak tulajdonképpen őskori szentélyek, ahova a vadászok csupán akkor léptek be, ha erre szükség mutatkozott, vagyis hogy a varázsló vezetésével részt vegyenek a különféle babonás szertartásokon.

Az ilyen őskori szentélyek mennyezetét vagy falait nem mindig borították állatfestmények vagy rajzok. Két kopár falú vagy mennyezetű szentélyről is tudunk; mindkettő mélyen a mészkősziklák közt rejtőzött és nagyon nehéz volt

megközelíteni.

Az egyik ilyet mutatom be ebben az elbeszélésben. Az odavezető utat is a valóságnak megfelelően ismertetem. Ennek a szentélynek egy szoborcsoport az érdekessége, amely egy bölénybikát és egy tehenet ábrázol a párzást megelőző pillanatokban. A szoborcsoportot egyébként a barlangfenék agyagjából mintázták meg, s körülötte ma is láthatók azoknak a fiatal fiúknak és lányoknak a lábnyomai, akik valószínűleg valamilyen vallási szertartáshoz tartozó táncot mutattak be a szobor előtt. Úgy látszik, hogy ebben a szentélyben nem a vadászok rendezték meg babonás szertartásaikat; itt azokat a varázslatokat végezték, amelyeknek nemcsak az erdei és mezei vad, hanem az emberek termékenységét is biztosítaniuk kellett volna. S miután a szoborcsoport körül látható lábnyomok kizárólag fiatal fiúktól és lányoktól származnak, joggal hihetjük, hogy itt azokat a felserdült lányokat és fiúkat vetették alá valamilyen szertartásnak, akik érettnek bizonyultak arra, hogy fölvegyék őket a csoport férfiai és asszonyai sorába.

BÖLÉNYEK SZENTÉLYE

A szép, langyos tavaszi est lassanként ráborult az álmosodó tájra.

A sziklában, a patak fölött, amely kanyargó medrében a mészkősziklák közt rohant valahova a messzeségbe, tágas barlang volt. Ez a barlang adott otthont az idősebb kőkorszak legvégén a magdalénien vadászainak.

Régóta itt táboroztak már a vadászok, s még csak nem is

gondoltak arra, hogy fölszedjék sátorfájukat és továbbálljanak, hiszen nagy kiterjedésű vadászterületükön akadt még vad bőséggel. Az asszonyok is sok olyan helyről tudtak, ahol mindig elegendő gyümölcsöt, zamatos hagymát vagy édes gyökeret találtak. Jól érezték itt magukat, bár időnként az ínség az ő tüzükhöz is odatolakodott; ez olyankor esett meg, amikor a hosszan tartó esők vagy heves hóviharok miatt a vadászok és asszonyok nem mehettek ki a barlangból. De ez minden előző táborhelyükön is megtörtént. Hiszen erről igen sokat beszélhetnének az öreg vadászok, akiknek ráncos arca és testük számtalan sebforradása sok-sok nehéz esztendőről tanúskodott.

A barlang közepén nagy tűz lobogott, körülötte vadászok beszélgettek. Legtöbbjük nagy, lapos köveken ült, mások a földre heveredtek, s csak a legidősebbek gubbasztottak fázósan az ócska, vedlett állatbőrökön.

Jóllaktak, s most pihentek.

Ez az esti pihenő jelentette számukra a legszebb pillanatokat. Tréfálkoztak, nevetgéltek, jókedvűen nagyokat kurjantottak, ám rögtön elhallgattak és feszülten figyeltek, ha az idősebb és tapasztalt vadászok némelyike a vadászatokon vagy az ellenséggel megvívott csatákban szerzett élményeiről mesélt. Az asszonyok is ilyenkor pihentek meg mindennapi munkájuk után; fojtott hangon beszélgettek, trécseltek, és fontoskodó ábrázattal súgták meg egymásnak az elmaradhatatlan pletykákat. A fiúk és lányok a barlang környékén futkároztak, de hancúrozásuk közben sem feledkeztek meg arról, hogy nem szabad túl messze elkódorogniuk, mert máskülönben valahol távolabb ronthat rájuk az éjszaka a maga sötétségével és borzalmaival. Csupán a kisgyerekek aludtak már a barlang

kuckóiban száraz fűből és puha állatbőrökből ágyazott fekhelyükön.

Kong, ez a tapasztalt vadász és a csoport főnöke, a barlang előtt egy kiugró sziklán ült, mellette Sam, a varázsló. A főnök idősebb férfi volt már, de még ereje teljében. Sam vézna öregember volt, átható, szúrós tekintettel és bámulatos fürgeséggel. Szótlanul ültek egymás mellett, ki-ki a gondolataiba merülten.

Egyszerre csak a patak felől lányok ijedt kiáltozása hallatszott, majd közvetlenül utána a fiúk vidám kacagása harsant föl.

Kong a varázslóra nézett, s megkérdezte:

– Hallottad?

– Igen. Úgy látszik, a legények meglepték a lányokat esti fürdésük közben. Néhányszor már hallottam a lányok sikoltozását és a fiúk nevetését. Ma este nem ez az első eset.

Fölnézett Kongra, s hozzátette:

– Azt hiszem, itt lenne az ideje, hogy a fiúk és lányok közül néhányat fölvegyünk a csoport felnőtt tagjainak sorába.

A főnök csak bólogatott.

Sam is hallgatott.

Körülöttük feketedő félhomállyá sűrűsödött az alkonyat, fejük fölött a sötétedő égbolton kezdtek kigyulladni a csillagok. Az enyhe szellő, amely megsimogatta a fák lombos koronáját, halkan susogó dallamra rezdítette a leveleket, ami finoman festette alá a fülemüle csattogó trilláit. A bokrok fekete körvonala fölött előbukkant a hold. Ezüstös fénye elömlött az egész tájon. Kékes árnyalattal bevonta a fehér mészkősziklákat, a magános fák koronája alatt fények és árnyékok szövevényére

bomlott, a patak felszínét folyékony ezüstszalaggá változtatta, s gyöngéd csókkal illette a bokrok és egyéb növényzet becsukódott virágait.

A kavicsos ösvényre, amely a patak völgyéből a barlanghoz vezetett, néhány lány futott ki. Hangos terefere és derűs kacagás közben siettek a barlangba.

Kong gyönyörűséggel nézte a karcsú lányokat. Bronzra égett szép testük tökéletesen egybehangolta a vonalak könnyedségét és a rugalmas hajlékonyságot. Felhevült arcukon öröm tükröződött, szemük úgy ragyogott, mint a legfényesebb és legszebb csillag.

Amint Sam észrevette, hogy Kong milyen örömmel nézi a lányokat, megértéssel jegyezte meg:

– Remek virágok termettek a barlangunkban.

– Igazad van, Sam! – válaszolta Kong. – Erős és egészséges asszonyok válnak belőlük, a csoport ékességei és reménységei.

Néhány nagyobb legény rohant el mellettük, be a barlangba.

Jó kiállású, erős testalkatú fiúk voltak, széles vállal, izmos karral és domború mellkassal. Napbarnított arcukról szívósság és törhetetlen akarat sugárzott, tekintetük elszántságról és bátorságról tanúskodott.

Kong és Sam jól szemügyre vette őket.

– Derék fiúkkal ajándékozták meg az asszonyok a csoportot – mondotta Kong elégedetten. – Erős férfiak, rátermett vadászok és bátor harcosok válnak belőlük.

– Igazad van, Kong; ezek a fiúk tényleg vakmerők, elszántak, s bátran szembenéznek minden veszedelemmel.

Mindketten elhallgattak, de mindkettőjüket ugyanazok a gondolatok foglalkoztatták.

Egyszerre csak Kong odafordult Samhoz, s most ő állt elő a javaslattal:

– Magam is úgy gondolom – mondotta –, itt az ideje, hogy a fiúk és lányok közül némelyiket fölvegyük a csoport felnőtt tagjai sorába. Össze kell ülnünk a tűz mellett, hogy megvitassuk, melyik fiú és lány érett meg már erre. Helyesled, Sam?

– Helyeslem – válaszolta Sam. – Válaszd ki a férfiakkal meg az asszonyokkal a fiúkat és lányokat, a többit én majd elrendezem.

– Így lesz! – ígérte Kong, s rögtön meg is kérdezte: – Mikor érkezik el a nap, amelyen elvégezheted a szertartás varázslatait?

– Hamarosan – válaszolta halkan a varázsló.

Aztán fölállt a sziklapárkányról, néhány lépéssel előbbre ment, s hosszan nézte a hold ezüstkorongját, amely már magasan járt a viliózó csillagok százezreivel telehintett égbolton.

Pár pillanat múlva visszatért, s átszellemülten jelentette Kongnak:

– Még annyi éjszakát kell fölváltania a nappalnak, ahány ujjat számlálsz az egyik kezeden. S aztán eljön az éjszaka, amikor a hold ábrázata a legnagyobb, s teljes fényben ragyog. Ezen az éjszakán minden varázslatot előkészítek, s utána korán reggel elmegyünk a barlangból a nagy szertartás helyére. Rendben van, Kong?

– Rendben! – válaszolta Kong, majd mindketten lassan bementek a barlangba, ahol már csak a derék öreg virrasztott, akinek a tűz gondozása volt a kötelessége.

Eltelt egy nap, utána a második, harmadik és a negyedik is.

A vadászok csupán a barlang közvetlen környékére jártak zsákmány után, s korán hazatértek. A tűz mellett gyakran tanácskoztak Konggal és Sammal; minden fiúról sokáig tárgyaltak, megvitatták tulajdonságait és képességeit.

Az öreg Lája körül az asszonyok gyűltek össze, s titokzatos sugdolózás közben vették sorra a lányokat, egyiket a másik után; egyezkedtek, alkudoztak, sőt némelykor haragos felkiáltások is hallatszottak, ha az egyik vagy másik anya úgy vélte, hogy lányát méltánytalanság érte.

Végre a negyedik nap estéjére sikerült megállapodni, hogy kik azok a fiúk és lányok, akiket fölvesznek a férfiak és asszonyok közé.

De ezeken a napokon Sam sem tétlenkedett. Nemigen avatkozott a fiúk és lányok kiválasztásába, segédjével, Sunnal naponta hosszabb időre eltűnt a barlangból, sőt egy alkalommal néhány vadász társaságában az egész napot távol töltötte. Ha pedig a barlangban maradt, leült egy sötét és távoli sarokba, s a mécses halvány fényénél bőrtáskáiban és tarisznyájában kotorászott. Volt ezekben madárkoponya, róka- és farkasfog, sőt még medve- és oroszlánfog is, aztán szárított gyík és béka, madártoll, rengeteg különféle kagyló, egyszóval minden, amire varázslataihoz szüksége lehetett.

Ám mostanában mégiscsak a fiúk voltak a legizgatottabbak. Mindegyikük szerette volna, ha fölveszik a férfiak sorába, hogy velük együtt ülhessen a tűz mellett, részt vehessen beszélgetéseikben és a vadászatokat megelőző tanácskozásokon.

Pedig igazán nem volt kevés, amit a legénysorba került

fiúnak tudnia kellett, hogy férfinak számítson, akinek legfontosabb feladata a vadászat és szükség esetén a harc volt. Sok mindent meg kellett tanulnia; igaz ugyan, hogy jóformán gyermekkora óta készült jövendő hivatására. Játéka, akárcsak a többi fiúé is, mindig ugyanabból állt, s voltaképpen az élet iskolája volt. Kezdetleges lándzsákat és íjakat eszkábált össze, s megtanulta kezelésüket. Minden szabad pillanatában lándzsát hajított vagy nyilakat lőtt ki a maga választotta célpontra. Fegyvere eleinte nemigen talált. A lándzsa vagy a nyíl elkerülte a célt, messze csapódott be, vagy pedig a földre esett. De a gyermeki játékossággal és szívós kitartással végzett gyakorlatok, no meg a mások sikerei túlszárnyalásának vágya mind közelebb és közelebb vitte a nyilat vagy lándzsát a célhoz, amíg végül oda fúródott be, ahova szánták. S ami játékkal kezdődött, idővel mesteri ügyességgel végződött.

S így volt ez minden egyébbel is, amit a vadásznak el kellett sajátítania. Jártasságot kellett fölmutatnia a vad nyomának követésében, a vad vagy ellenség észrevétlen megközelítésében, a különböző csapdák és kelepcék felállításában, a kő- vagy csonteszközök és fegyverek készítésében, az elejtett vad bőrének lenyúzásában és a zsákmány feldarabolásában, s végül, de nem utolsósorban értenie kellett ahhoz is, hogy fadarabok dörzsölésével tüzet gerjesszen, és a tűzzel bánni tudjon.

A felserdült ifjú csupán akkor érhette el a férfi, vadász és harcos rangját, ha mindezt tudta; egyedül tapasztalatokkal nem kellett rendelkeznie, hiszen ezekre az idősebb vadászok segítségével maga az élet tanította meg.

Sokat kellett tudniuk az asszonyok közé felvett lányoknak is. Fontos volt, hogy ismerjék azokat a helyeket, ahol különféle

gyümölcsöket, bogyókat, gumókat és gyökereket gyűjthetnek, érteniük kellett az állatbőrök kidolgozásához, továbbá ahhoz is, hogy melyikből milyen egyszerű öltözéket varrhatnak vagy milyen ruházati kelléket készíthetnek. Épp ezért a lányok közt is nagy volt az izgalom ezekben a napokban, és felfokozott kíváncsisággal várták, hogy ki lesz közülük az a szerencsés, aki majd a csoport asszonyainak számát gyarapítja.

Végéhez közeledett a negyedik nap. Az alkonyat ráborult a tájra, s a sötétedő égbolton egymás után gyulladtak ki a csillagok. Az a vad, amely a napfényt szerette és nappal kóborolt erdőn-mezőn át, rejtekébe és odújába húzódott, viszont előbújtak a ragadozók, amelyek az éjszaka sötétjében érezték jól magukat, s ilyenkor csatangoltak a környéken zsákmány után.

A barlang tüze mellett már csak néhány vadász üldögélt. Kong és Sam is köztük volt. Halkan beszélgettek, nehogy zavarják a többiek éjszakai nyugalmát. Megtárgyalták a titokzatos szertartás utolsó előkészületeit, amelyek immár nem tűrnek halasztást, s amelyek során semmiről sem szabad megfeledkezni. Ha netán valamilyen hiba történnék, Sam minden varázslata hatástalan maradna, sőt a csoportot esetleg nagy szerencsétlenség is érhetné.

A hajnalpírból valahol messze keleten lassanként kiemelkedett a nap aranykorongja. Sugarai szétszóródtak, s apró gyémántokká változtatták a harmatcsöppeket. A fák koronájában fölhangzott a madarak csiripelése, a fű közt pedig vándorsáska köszöntötte nyekergő nótájával a születő napot.

A barlanglakók rég talpon voltak.

Kong néhány vadásszal már pirkadatkor elment, nem sokkal

később Sam és Sun is elhagyta a barlangot. Jókor elindultak azok is, akiknek a vadászterületen volt dolguk. Csupán azok maradtak otthon, akiknek az volt a feladatuk, hogy a barlangot vigyázzák és az asszonyokat védjék, ha netán idegen vadász tévedne erre váratlanul, vagy ha esetleg valamilyen fenevad, például barlangi medve ólálkodnék a környéken. A barlang előtt asszonyok ültek, s a csontból csiszolt tű fokába fűzött, száraz belekből sodort fonállal javítgatták a bőröltözékeket, vagy pedig mammutagyarból és szarvasagancsból metszett, igazán szép csatokat, kapcsokat varrtak rájuk. A barlang közvetlen környéke gyermekek vidám lármájától volt hangos, akik a bokrok között kergetőztek vagy a patak sekély vizében lubickoltak.

A sziklatetőn fiatal vadász ült. Ő volt a tábor őre. A magasból messzire ellátott, úgyhogy észrevétlenül senki sem közeledhetett a táborhoz. De a táj hosszú ideig élettelen volt. A zsákmánnyal hazatérő vadászok csak késő délután tűntek föl a láthatáron, majd jóval utánuk Kongot, Samot és Sunt pillantotta meg az őrszem, amint a barlanghoz tartottak. De hol maradtak azok a vadászok, akik korán reggel Konggal együtt mentek el? Ez bizony szöget ütött fejébe, hiszen régi szokás szerint mindig együtt térnek vissza a barlangba azok, akik egyszerre távoztak el. Az őr azonban nem sokat töprengett ezen, legyintett s így morfondírozott:

– Kong biztosan jól tudja, miért nem jöttek vissza vele együtt azok a vadászok, akiknek a társaságában reggel elment.

S a tőle elvárt éberséggel tovább figyelte a tájat.

Lassanként alkonyodott.

A barlangban piros lángokkal magasan lobogott a tűz; az áthevült köveken és az izzó parázson a vadászok sütötték a

húst. Az egész barlangban sült hús illata terjengett, s a csoport minden tagját a tűzhöz csábította. Ez az illat annyira ínycsiklandó volt, hogy az éhes vadászok meg sem várták, amíg a hús egészen megsül, s jó étvággyal fogtak hozzá a félig nyers vacsora elfogyasztásához.

Miután mindannyian jóllaktak, következett a pihenő. A vadászok között, közvetlenül a tűznél egy magas, szögletes kövön Kong ült, egy alacsonyabb kőre Sam, a varázsló telepedett le.

Rövid pihenő után Kong fölállt, körülnézett, s amint megállapította, hogy a vadászok, asszonyok, fiúk és lányok mind egybegyűltek a tűz mellett, fölemelte kezét és csendre intette a társaságot.

A zaj elült, a beszélgetés azonnal félbeszakadt, s minden tekintet Kong felé fordult. A főnök egy pillanatig még csendben állt, majd megszólalt.

– Elérkezett az ideje – mondotta –, hogy a fiúk és lányok közül néhányan, akik rátermettségükkel érdemesnek bizonyultak rá, gyarapítsák csoportunkban a férfiak és asszonyok számát. A csoportnak szüksége van rájuk, hogy növekedjék, erősödjék, s hatalmát mindenki elismerje.

A vadászok köréből általános helyeslés hallatszott.

– A legtapasztaltabb vadászokkal együtt úgy döntöttünk, hogy a férfiak közé a következőket vegyük föl: Run, Alg, Don, Ker és Drin. Mind egészségesek és erősek, rugalmasak és szilárd testalkatúnk, elszántak és bátrak. Kezük közül sok hasznos eszköz, sok veszedelmes fegyver került már ki. A szerszámokat és fegyvereket akár kőből, akár csontból el tudják készíteni. A vadászatokon helytállnak, gyorsak és furfangosak. Tehát a

csoport hasznos férfitagjai lehetnek.

Ezekre a szavakra ismét hangos helyeslés volt a válasz.

Kong most az öreg Lájához fordult, s fölszólította:

– Mondd meg nekünk, kik azok a lányok, akikkel az asszonyok gyarapítani akarják soraikat!

Lája a tűzhöz lépett, s kijelentette:

– Az asszonyok által felvételre javasolt lányok: Ina, Goga, Ria, Runa és Seta. Ők is mind egészségesek és erősek, rugalmasak és fürgék, gyöngédek és szépek. Kezük már sok állatbőrt dolgozott föl, s ezekből a bőrökből bármit el tudnak készíteni. Ismerik azokat a helyeket, ahol gyümölcsöt, gumókat és édes gyökereket szedhetnek. Jártasak mindazokban a munkákban, amelyeket az asszonyoknak kell elvégezniük. Azt hiszem, jó és dolgos asszonyok válnak belőlük.

S mialatt visszacsoszogott a tűztől a többi asszonyhoz, a barlang a férfiak és nők hangos helyeslésétől visszhangzott.

Mihelyt a tűz körül helyreállt a csend, megint Kong szólalt föl:

– Sam, csoportunk hatalmas varázslója, most meghatározza a titokzatos szertartások idejét és rendjét!

Ezután a főnök Samhoz fordult:

– Állj föl, Sam, és mondd meg a fiúknak meg a lányoknak, mi mindent kell tenniük, hogy fölvehessük őket a férfiak és asszonyok közé!

Sam fölállt kőpadjáról, s rekedtes hangon rendelkezett:

– Mindnyájan távozzatok a tűztől! Egyedül Kong maradhat itt, no meg Lon, aki a tüzet gondozza.

Miután valamennyien engedelmeskedtek parancsának, s a tűz körül üres lett a kövekkel kirakott szegély, fölszólította a

kiválasztott fiúkat és lányokat, hogy lépjenek közelebb a tűzhöz, s az átellenes oldalon, egymással szemben nem szerint sorakozzanak föl.

A fiúk és lányok szót fogadtak, majd keresztbe tett lábbal letelepedtek a tűz mellé. Mindegyikük szemében öröm ragyogott, arcuk boldog mosolyra derült. De azért bensőjük mélyén halkan valamilyen félelem kezdett kopogtatni; nem tudták, mi következik, féltek az ismeretlentől.

Ám nem sok idejük maradt a töprengésre. Sam ugyanis kis darabka sárga okkert és vörös agyagot vett elő bőrtáskájából; arcára, mellére, kezére és lábára egyenes meg hullámos vonalakat, köröket és pontokat festett, s amikor ezzel elkészült, egy másik táskából oroszlán-, farkas- és rókafogakból összefűzött remekszép nyakláncot szedett ki, amelyet a nyakába akasztott. Ezután lehajolt, s egy nagyobb bőrtarisznyából, amelyet Sun nyújtott oda neki, néhány maroknyi száraz füvet és különféle gyökereket kotorászott elő, s az egészet a tűzbe dobta.

Mindnyájan bámész szemmel nézték a varázslót.

Ő azonban se nem látott, se nem hallott; csak a tüzet bámulta mereven.

Örvendező fintorra görbült az arca, amikor egyszerre csak hatalmas füst tört föl a tűzből, és szürke gomolyagokban emelkedett a magasba. Erre Sam vad ugrándozásba kezdett a tűz körül, s közben siránkozó, panaszos hangokat hallatott. Aztán hirtelen a tűz fölé hajolt, fejét a sűrű füstbe fúrta, és nyitott szájjal szívta magába. Most a fiúkhoz ugrott, közéjük fújta a szájában tartott füstöt; táncolva, ugrándozva keringett körülöttük és éneklő hangon, érthetetlenül mormogott valamit.

Ugyanezt a varázslatot a lányok előtt is elvégezte, majd ismét

a tűzhöz sietett, leguggolt, s meg sem rebbenő szemmel nézte a tüzet és a belőle gomolygó füstöt.

A tűz pattogása közben hirtelen fölhangzott a varázsló krákogó szónoklata:

– Te nagy és hatalmas Tűz! Sam, a testvéred és szolgád áll előtted! Füstöddel egybekötöttem a fiúkat és lányokat; füstöddel, amelyet magukba szívtak, erőssé tettem őket, s kiűztem belőlük a félelmet és gyávaságot. Mert te vagy a leghatalmasabb és legerősebb! Még a bátor barlangi oroszlán is menekül előled, ha meglátja lángodat vagy megérzi füstödet.

S most Sam térdre rogyott, karját a magasba emelte, és háromszor meghajolt a füstölgő tűz előtt. Ezután fürgén fölpattant, a fiúkhoz és lányokhoz fordult, s rájuk parancsolt:

– Ezt az éjszakát a tűz mellett virrasztjátok át! Nem távozhattok mellőle! Ettől a pillanattól a legkisebb darabka húst, a legapróbb gyümölcsöt se vehetitek a szátokba! Holnap, amikor föltűnik a szikla fölött a hajnalpír, ismét eljövök a tűzhöz, s meghalljátok további parancsaimat.

Aztán kényelmesen, lassan elballagott a barlang egyik távoli zugába, ahol aludni szokott.

Szétszéledtek a vadászok és asszonyok is, hogy pihenőre térjenek. A tűz mellett csak Lon, az őr maradt a fiúkkal és lányokkal, akiknek az éjszakát Sam rendeletére ébren kellett tölteniük.

A barlang bejáratánál Kong állt csendesen ezen a holdvilágos estén. Szívét elöntötte az öröm, hiszen holnap ilyenkor csoportja néhány derék és bátor férfival, néhány fiatal és szép asszonnyal lesz gazdagabb. A csoport ismét gyarapszik és erősödik, s még könnyebben birkózhat meg az élet

viszontagságaival. S amikor tekintete a barlang tüzén pihent meg, eszébe jutott, hogy valamikor ő is éppígy ült a tűz mellett, és szorongó szívvel várta a nagy szertartást, amely a fiút férfivá, a lányt asszonnyá avatja. Ám ez már oly régen volt, hogy csupán halvány emléke maradt meg.

Az éjszaka visszahozhatatlanul elmúlt, s a hajnal rózsás fényében új nap született.

A barlangban ismét élénk volt már az élet. De ma a vadászok nem a tűz körül gyülekeztek, mint máskor, hanem távolabb a lobogó lángoktól vagy a barlang előtt kisebb csoportokba verődtek. A tűz mellett csak Lon ült a fiúkkal és lányokkal, akiknek sápadt és kimerült arcán meglátszott, hogy az éjszakát nagyrészt átvirrasztották.

Nemsokára Kong és Sam alakja tűnt föl, a tűzhöz tartottak.

Amint odaértek, Sam fölszólította a fiatalokat:

– Készüljetek föl az útra!

A fiúk és lányok gyorsan talpra ugrottak, s vártak. De már hangzott is Kong rendelkezése:

– Kövessetek bennünket!

Útnak indultak.

A kő borította ösvényen gyorsan lejutottak a patakhoz, s ennek a partján mentek tovább.

Útjuk kanyargott, mint a patak medre. Hol a steppe füvén haladtak, hol pedig közvetlenül a patak sziklás partján bukdácsoltak. Néhol a vízben gázoltak, másutt meredek sziklát másztak meg. Emitt tűző napsütésben, amott szűk és árnyékos völgykatlanban meneteltek.

A kis csapat élén Sam haladt.

Megállás nélkül, határozottan és biztosan lépkedett, mint aki jól ismeri az utat. Utána Kong ment, megfontoltan és óvatosan, mint mindig. A főnököt könnyed léptekkel a lányok, majd fegyelmezetten és komolyan a fiúk követték.

Hosszú ideje mentek már, de még mindig nem értek céljukhoz.

A nap már majdnem a fejük fölött járt, amikor egy sziklához értek, amelynek lábánál széles, de alacsony üreg tátongott. Ebben az üregben tűnt el az a patak, amelynek partján haladtak.

Sam itt megállt, s bevárta, amíg mindenki utoléri.

Amikor mindnyájan együtt voltak, a varázsló a patakba lépett, s a vízben gázolva egyenesen az üregnek tartott.

Átbújt az üregen, s eltűnt a föld alatt.

A fiúk és lányok lába földbe gyökerezett a csodálkozástól. De mielőtt egyetlen szót is szólhattak volna, Kong kijelentette:

– Akinek a szívét félelem és aggodalom tölti el, nem kell követnie Samot. De akkor sohasem vesszük föl a férfiak vagy asszonyok sorába.

Örömmel látta, hogy mindnyájan belépnek a patak vizébe. Megállította őket.

– Mielőtt a vízbe lépnétek és követnétek Samot – mondotta –, mindenki szedjen egy nyalábnyi vastag, száraz és gyantás ágat, azt majd magával viszi a további úton!

S amikor a fiúk és lányok ágakkal megrakottan visszatértek, a főnök figyelmeztette őket, hogy a fát a víz fölött tartsák, nehogy teleszívja magát vízzel.

Kong ezután a patakba lépett; a fiúk és lányok követték.

Egy darabon a víz sekély volt. Mihelyt azonban átjutottak a sziklaüregen, egyre mélyült, s majdhogy a derekukig ért. S olyan

hideg volt, hogy szinte meggémberedett a testük.

Vigyázatosan és lassan lábalták a vizet. A föld alatti félhomály lassanként sötétséggé változott, mert kívülről ide alig hatolhatott be a világosság.

Nemsokára a távolban fény villant előttük. Mint bolygó vándorok folytatták útjukat a fény irányában, hiszen a világosság mindig megváltást és oltalmat ígér.

Mentek még egy darabig, s egyszer csak észrevették, hogy a víz megint sekélyebb. Meggyorsították lépteiket, s hamarosan kiértek a vízből. Ott álltak a patak partján, amely további útján valamilyen szakadékba zuhant, s eltűnt a mélységben.

Furcsa félelem nehezedett a fiúkra és lányokra. Ilyen környezetben még sohasem jártak, sőt még csak nem is hallották senkitől, hogy ilyen is létezik. Egészen megfeledkeztek a tegnapi varázslatról, amelyet Sam mutatott be barlangjuk tüze mellett, s amely állítólag arra volt jó, hogy megszabadítsa őket a félelemtől és a nyomasztó érzésektől. Úgy látszik, ez a varázslat nem nagyon hatott, hiszen fejükben szüntelenül ilyen gondolatok kavarogtak: hova megyünk voltaképpen, mi ott a teendőnk, visszatérünk-e egyáltalán a barlangunkba, meglátjuk-e még társainkat?

Komor gondolataikból Kong hangja riasztotta föl őket:

– A fényt, amely nem messze világít, az a tűz árasztja, amely vadászaink keze nyomán lobbant föl, akikkel nemrég ide jöttem, s ők itt is maradtak, hogy megkönnyítsék érkezésünket. Siessünk hozzájuk!

Hatalmas föld alatti terem sötétségében botorkáltak, amelynek mennyezete magasan a fejük fölött ívelt. A mennyezetről nagy cseppkőcsapok csüggtek, végükkel szemben,

a terem aljáról szintén cseppkőképződmények tornyosultak föl. A fiúk és lányok helyenként meg-megcsúsztak a síkos iszapon, amelyet árvizek idején hozott ide a patak, s messze a medertől rakott le. Gyakran megbotlottak a szanaszét heverő kövekben, amelyek ugyancsak megnehezítették a járást.

Végre megérkeztek a tűzhöz.

Két vadász Kong elébe sietett, hogy üdvözölje főnökét. Sun, a varázsló segédje is köszöntötte Kongot. Mialatt a vadászok Konggal tárgyaltak, Sun átvette a fiúktól és lányoktól a száraz ágakat, s a legvastagabbakat egyik végükkel vigyázva a tűzre rakta.

– Hol van Sam? – kérdezte a varázsló segédjét az egyik fiú.

– Majd meglátod, ha elérkezik az ideje – felelte Sun mogorván.

A vastag és gyantás ágak vége hamar lángra kapott a tűzben, amely most már nemcsak melegített, hanem világosságot is árasztott.

A magasan lobogó lángok fénye megvilágította a föld alatti termet. Hatalmas terem volt ez, amelyben sziklák és cseppkőképződmények váltakoztak, ott pedig, ahol a patak egyfajta szűk és merőleges aknába zuhogott, rengeteg iszapos fatörzs és ág hevert, amely árvizek alkalmával halmozódott itt föl. A sziklafalakat némelyütt fekete denevérek serege takarta, amelyek békésen szundikáltak. A tűz fénye azonban megzavarta nappali pihenőjüket, kezdték lassanként széttárni hártyaszerű szárnyukat, s halk sipítással surrantak oda, ahova a világosság nem hatolt el.

Amikor a magukkal hozott gyantás ágak már vörösen izzottak és füstölögve lobogtak, Kong a fiatalokra parancsolt,

hogy mindegyikük fogjon a kezébe egy ilyen fáklyát, s kövesse Sunt.

Vastag ág lángolt a varázsló segédjének kezében is. Amint Sun látta, hogy a fiúk egyike-másika már tartja az égő fáklyát, elsietett a tűztől, s a barlang távoli zuga felé igyekezett, ahol magas fatörzs állt, rajta egész magasságában tört ágakkal. Úgy festett, mint valami nagy létra, amely magasan a barlangfenék fölött egy sötét kis nyílásba torkollott. Valamikor sok munkát adhatott a vadászoknak, amíg ezt a fatörzset ide hozták és fölállították. De nem törődhettek sem fáradsággal, sem a nehézségekkel, hiszen kizárólag ennek a görcsökkel, bütykökkel és ágcsonkokkal tele fatörzsnek a segítségével juthattak a hegy mélyének további térségeibe.

Mihelyt Sun a felállított fatörzshöz ért, azonnal megindult rajta a magasba. A jókora görcsök és ágcsonkok megkönnyítették a mászást, úgyhogy pillanatok múlva már ott is ült a sötét nyílás előtt egy kiugró sziklán. S onnan kiáltott le, hogy mindnyájan gyorsan kövessék.

A fiúk egymás után, bátran és ügyesen másztak föl az alkalmi létrán. S amint az első pár majdnem Sunhoz érkezett, a varázslósegéd ráförmedt:

– Mássz be utánam a sziklába, aztán megállás nélkül kövess!

Ő maga már át is bújt a nyíláson. Az első fiú hamarosan eltűnt mögötte, s utána a többi.

A lányok mozdulatlanul és hangtalanul bámulták ezt a különös színjátékot. Imbolygó fények sorát látták maguk előtt, amelyek meg-megakadó mozgással törtettek a magasba, s egymás után tűntek el a sötét lyukban, mintha valamilyen mesebeli szörnyeteg torkában lobbantak volna el. S amikor az

utolsó fiú is megindult föl, Runa ugrott a fatörzshöz, aki a lányok közül mindig a legbátrabb és legvállalkozóbb volt, s a törött ágakon, csonkokon gyorsan kapaszkodott a magasba. Most már a lányok is nekimerészkedtek, egymás után kúsztak föl a sötét nyíláshoz, amely elnyelte őket.

Pár pillanat, s az utolsó is eltűnt közülük. A fatörzs alján már csak Kong állt és két hamvadó fáklya hevert, amely kihullott a lányok kezéből, amikor megcsúsztak, s mindkét kezükkel meg kellett kapaszkodniuk az ágcsonkokban.

Mialatt Kong kényelmes léptekkel visszatért a tűzhöz és a búvópatak közelében várakozó vadászokhoz, Sun a fiúkat és lányokat mélyen a hegy gyomrába vezette. Eleinte meredeken fölfelé tartó, keskeny folyosón haladtak, amely hirtelen éles kanyart írt le, és vízszintesen vezetett tovább. A folyosó még jobban összeszűkült, úgyhogy csak kúszva juthattak előbbre. Amikor végre átvergődtek rajta, szinte kővé váltak az ámulattól. Nagy, föld alatti csarnok előterében álltak, amelynek boltíve hasonlított a mai gót stílű templomokéhoz. Mindenütt csupa gyönyörű cseppkőképződmény, soha nem látott alakzatokban. Itt mesébe illő oszlopsor, ott habfehér fatörzsek erdeje, amott kifinomult ízléssel redőzött függöny, másutt lenyűgöző vízesés vagy csapott tetejű, napsugaras hegyorom. A fáklyák világossága elárasztotta ezt a megkövesedett csodát, s ebben a tündöklő villózásban a szikrázó visszfények varázslatába vonta.

A fiúk és lányok csak ámultak-bámultak, mintha nem tudnának betelni ezzel a föld alatti örök sötétségbe zárt szépséggel.

Kábulatukból csak Sun hangja riasztotta föl őket, aki türelmetlenül sürgette, hogy induljanak tovább.

Utána siettek; nem sokat törődtek azzal, hogy a nyirkos és síkos agyagon kicsúszott alóluk a lábuk, sőt néha sekély vizű tavacskákon és tócsákon is át kellett gázolniuk.

Épp akkor érték utol a varázsló segédjét, amint az egyik oldalfolyosóra fordult.

Oda is követték.

Egyszerre csak észrevették, hogy a folyosó egyre alacsonyabb. Lehajoltak, de néhány lépés után már ez sem volt elég. Térdre ereszkedtek tehát, s négykézláb kúsztak tovább. Hosszú ideig vesződtek ilyképpen ebben a szűk és alacsony folyosóban. Vérzett már a térdük meg a könyökük is, amikor a folyosó fölmagasodott és kiszélesedett.

Ám most már útjuk céljához értek.

Néhány lépés után egy kör alakú térségben álltak meg, amelyben csupán egy sziklarepedésbe illesztett fáklya világított. Sun a maga fáklyáját szintén a falba erősítette, majd sorra elvette a fiúktól,.és lányoktól az égő ágakat, és körülrakta velük a térség egész falát. Ahogy a világító fáklyák száma növekedett a barlangban, egyre inkább fokozódott a fiúk és lányok csodálkozása. A sötétből ugyanis két bölény remek agyagszobra tűnt elő; a bölénytehén feltartott farokkal, a mögötte álló bika a nyers erő és a hajthatatlanság kifejezésével.

S most a sötétből, a bölények szobra mögül rénszarvas kiszárított hólyagjából készült kis dob pergése hangzott föl. Mihelyt ez a pergő hang abbamaradt, a szikla egyik sötét zugából lassan Sam lépett ki.

A felismerhetetlenségig megváltozott. Pirosra és sárgára bemázolt testét bölénybőr födte, amelyen rajta volt a fej is a szarvakkal együtt. A hosszú farok majdhogy a sarkát verte, kezét

a bölény mellső lábának lenyúzott bőrébe dugta.

Amikor a szoborcsoporthoz ért, mélyen meghajolt előtte.

Aztán siránkozó hangon valamilyen egyhangú dallamot dúdolgatott, eleinte egészen halkan, majd mind erősebben és erősebben énekelt. Közben felváltva emelgette a lábát, leguggolt, majd ismét fölegyenesedett, s minél hangosabban énekelte az egyszerű és egyhangú dallamot, annál hevesebben ugrándozott.

A fiúk és lányok feszült izgalommal figyelték Sam táncát. Ahogy nézték, maguk is tűzbe jöttek, s mindinkább elhatalmasodott rajtuk a vágy, hogy ők is táncoljanak. Testsúlyukkal a sarkukra nehezedtek, jobbra-balra topogtak; jól megfigyelték ugyanis, hogy Sam tánc közben majdnem mindig csak a sarkát teszi le a földre.

Mihelyt Sam észrevette, hogy a fiúk és lányok a tánc varázsának nem tudnak ellenállni, lerázta kezéről a bölényláb bőrét, egy üreges sascsontból faragott sípot vett elő, s rákezdte. S ehhez a primitív, változatlan dallamú sípoláshoz Sun, a segédvarázsló tapsa verte az ütemet, előbb csendesen, majd egyre erősebben és mind hangosabban.

Sam hovatovább gyorsította a sípolás ütemét, amelyet az ugrándozó fiúk és lányok átvettek. Mind hevesebben és féktelenebből rángatózó testük fénylett a verítéktől. Arcuk kipirosodott, mellkasuk gyorsan hullámzott. Valamilyen mámorító bódulat vett rajtuk erőt, amely egészen áthatotta fiatal testüket és érzékeny lényüket.

S a legnagyobb lelkesültség és legszertelenebb tánc eme pillanataiban egyszerre csak Sam nyafka hangja hallatszott:

– Run, Alg, Don, Ker és Drin! A bölénybika ereje lépjen

testetekbe, s erős vadásszá és férfivá tegyen benneteket! A ti erőtökkel együtt gyarapodjék a mi csoportunk is!

A fiúk lelkes kiáltozása volt erre a válasz.

Sam most a lányokhoz fordult:

– Ina, Goga, Ria, Runa és Seta! A bölény tehén termékenysége lépjen testetekbe, s olyan asszonyokká tegyen benneteket, akik sok gyermeket ajándékoznak a csoportnak!

Ezúttal a lányok válaszoltak vidám kiáltásokkal.

A fiatalok a tánctól és Sam szavaitól mámorosan, s attól az örömtől és boldogságtól kábultan, hogy immár a férfiak és asszonyok közé tartoznak, tovább örvénylettek szédítő táncforgatagban a bölényszobor, az erő és termékenység jelképe körül. Forrt a vérük, lélegzetük átforrósodott, csurgott róluk a verejték, szemük révülten bámult a semmibe, de mit számított mindez; boldogok voltak, hogy hódolhattak az erő és oltalom bálványa előtt, amelynek kegyeiért oly nagy utat tettek meg, s oly sokáig vándoroltak.

Legalább 17 000 esztendő telt el azóta, amikor Kong és Sam csoportjuk tagjai közül néhány fiút és lányt vezetett a dél-franciaországi Tuc d’Audoubert barlangba, hogy az ott megtartott babonás szertartás végeztével mint férfiakkal és asszonyokkal térjen vissza velük. S kizárólag Bégouen toulouse-i tanár három fiának, elszántságuknak és kíváncsiságuknak köszönhetjük, hogy – miután egy mészkőszikla alatt bátran végigcsónakázták a Volp búvópatakot és átkutatták a barlangfolyosókat – 1912-ben a barlang legtávolabb eső térségében fölfedezték ezt az őskori szentélyt.

Nem volt festmény, sem rajz az őskori medveszentélyben sem, ahova az alább következő elbeszélés vezeti el az olvasót. Ezt a barlangot 1923-ban Norbert Gasteret ismert francia tudós fedezte föl, aki egész életét a barlangkutatásnak szentelte. Ebbe az őskori barlangba is csak a patak medrén át, majd a barlangfolyosók sokaságán keresztül lehet eljutni. Az itt felállított medveszobrot is agyagból formázták. Már Gasteret is furcsának találta, hogy a szobornak nincs feje. Leesett és széthullott? Vagy pedig a művész egyáltalán nem mintázta meg? A válasz nem sokáig váratott magára. Amint egy napon Gasteret a medve mancsai közt az agyagot turkálta, medvekoponyára bukkant, amelynek csontjai egészen jó állapotban voltak. Rögtön eszébe ötlött, hogy a medveszobrot alighanem fej nélkül mintázták meg, s az agyagtestbe utólag

valódi medvefejet illesztettek. Amikor pedig a szobor nyakában fölfedezte a szűk és mély üreget is, most már biztos volt benne: a valódi medvefejet megfelelő hosszúságú karóra tűzték, s a karó másik, szabad végét a medve nyakába erősítették. Tehát az agyagszoborra valódi medvefej került. Nem lehetetlen az sem, hogy az agyagszobrot is betakarták medvebőrrel. Ez persze nem maradhatott meg. Elmállott és eltűnt, ahogyan az a karódarab is nyomtalanul elkorhadt, amely a medvefejet tartotta. Kétségtelen, hogy ez a medveszobor játszotta a főszerepet az őskori vadászoknak azokon a babonás szertartásain, amelyeket ebben a barlangtérségben, ebben az őskori szentélyben rendeztek meg. Hogy milyen szertartások zajlottak le a medveszobor körül, nem tudjuk. Bizonyára a tánc is a szertartáshoz tartozott, majd a medveszobrot lándzsákkal döfködhették és nyilazhatták is, hiszen az agyagszobor felületén ma is fölfedezhetjük az akkori fegyverek kőhegyének nyomait.

Minden elbeszélésben, amelynek aurignacien és magdalénien vadászok a hősei, ott van a varázsló is. Ha ugyanis varázslatok voltak, a varázsló sem hiányozhatott. S hogy a varázslók valóban léteztek, ezt legjobban az őskori művészet őket ábrázoló képei bizonyítják. Ezek a varázslók, akik a szertartásokat irányították és rendezték, mindig álarcot viseltek. Elbeszéléseimben az álcázott varázslók képeit használom föl, amikor a babonás szertartások végzése közben bemutatom őket. Tehát a varázslók álarcát nem saját elképzelésem alapján írom le. A szertartásokhoz különféle kellékekre, volt szükségük, amelyek közül többet maguk készítettek, például az elejtett vad kiszárított hólyagjából különböző zörgettyűket, továbbá talizmánokat, flótákat és dobokat állítottak elő. Talán néhány

mérgező növényt is ismertek, amelyek halált okoztak, elkábítottak vagy önkívületi állapotot idéztek elő.

A varázslók többnyire ravasz és alattomos emberek voltak, akik a többiek tudatlanságából, babonás félelméből hasznot húztak. A csoportokban valószínűleg kivételes helyzet illette meg őket, s a barlangban vagy kunyhóban bizonyára megvolt a maguk külön kuckója, amelyet a többiek inkább elkerültek. Sok helyütt, például a morvaországi Dolni Věstonicében, olyan tábort fedeztek föl, amelynek egyik kunyhója külön állt a többitől; alighanem ebben lakott a varázsló, itt készítette elő varázslatait, s ide hordta össze mindazt, amire varázslataihoz szüksége lehetett. Nem kétséges, hogy igen sok jelenséget, amely a vadászok számára érthetetlen volt, a kuruzslók jól ismertek (például a hasbeszélést), ám a jelenségek magyarázatával adósak maradtak, sőt féltve őrzött titkaikkal kizárólag a maguk önző érdekeit szolgálták. Minden tapasztalatukat, ismeretüket és tudásukat csak utódaiknak adták át, akiket a csoport tagjai közül hosszas fontolgatás és próbatétel után választottak ki. Így aztán sötét tudományukat mindig csak egy ember örökölte, s az ismét gondosan őrizte a varázslatok titkát, amelyekkel növelte tekintélyét, csodálatba ejtette, de meg is félemlítette a csoport tagjait.

A félelem és az éhség régóta az emberek hívatlan vendége. A maguk erejéből nemigen tudtak megszabadulni sem az egyiktől, sem a másiktól. Ezért hittek a babonákban és varázslatokban, s mindig barátságban igyekeztek élni azzal, akiről azt gondolták, hogy varázslataival megszabadítja őket a nehézségektől, elűzi az éhséget és visszahozza a bőség napjait. De a gazdag zsákmányok végett is mindent el kellett követni. Nehéz életük és

tudatlanságuk kényszerű következményeként ezért bíztak a varázserejű képekben, a különféle babonás szertartások csodatételében és a varázslatokban. Akkor még nem tudatosították, hogy a varázslat és varázsló mit sem segítene rajtuk, ha nem ismernék a vadászterületen élő állatok életmódját és szokásait, ha nem rendelkeznének gazdag vadásztapasztalatokkal és ügyességgel.

Azt is föl kell tételeznünk, hogy mind az aurignacien mammutvadászai, mind a magdalénien rénszarvasvadászai kifestették magukat a babonás szertartások alkalmával, s ehhez színes agyagdarabkákat használtak: Továbbá majdnem biztos, hogy a szertartások résztvevői a varázsló sípjának, esetleg valamilyen kezdetleges dobjának vagy csörgettyűjének hangjára mindenféle táncokat jártak, amelyek némelykor a szertelenségig elfajultak, amint ezt egy olaszországi barlangban nemrég fölfedezett metszet megörökíti. Talán kezdetleges énekkel is kísérték a szertartásokat, hiszen ezek a vadászok már meglehetősen gazdag kifejezésmóddal közölték egymással gondolataikat.

MEDVÉK SZENTÉLYE

A bokrokon sárgultak a levelek, a napok rövidültek, s így a régibb magdaleni kultúra vadászainak tudomásul kellett venniük, hogy beköszöntött az ősz.

Most már hamarabb tértek vissza portyázásaikról, mert féltek, hogy valahol kint éri őket a fekete éjszaka a maga borzalmaival. Így történt ma is. Tehát mielőtt a vadászterület

árnyékba borult volna, mindnyájan visszajöttek a vadászatról, s körülülték a nagy tüzet, amelynek magasan lobogó lángjai kellemesen melegítettek és megvilágították a tágas barlangot.

A vadászok némelyike a lemezes tűzkőszilánkok megmunkálásával foglalatoskodott, de ez a munka már korántsem volt olyan finom és gondos, mint egykor az aurignaci vadászoké. Sőt a kevésbé igényesek azzal is megelégedtek, ha a magkőről lepattintott penge minden további beavatkozás nélkül körülbelül azt az alakot vette föl, és megkapta azt az élességet, amelyre a vadásznak szüksége volt. Mások vésőket készítettek, mégpedig olyan hajlított éllel, mint a papagáj csőre; a vadászok ezeket a vésőket használták a legnagyobb előszeretettel. Rendszerint csontmarkolatot is kerítettek hozzájuk, hogy gyorsabban és könnyebben menjen velük a munka.

Többen a vadászok közül csontokkal, jobbára rénszarvas csontjaival dolgoztak, amelyekből különféle eszközöket, fúrókat, árakat, simítócsontokat állítottak elő, de vájatos lándzsahegyeket is csiszoltak belőlük, mert az ilyen heggyel megsebesített áldozat hamarabb elvérzett.

Voltak azonban a vadászok közt olyanok is, akik az eszközök és fegyverek készítését nemcsak fontosnak tekintették, hanem ezt a munkát örömmel is végezték, s alkalmat láttak benne alkotóképességük érvényesítésére. Igaz, kevesen, nagyon kevesen voltak az ilyen vadászok, de mégiscsak akadtak. Félrehúzódtak a többiektől, és szótlanul dolgoztak. Az egyik remekbe sikerült szigonyt készített, amelyen a visszahajlított ágak két sorban helyezkedtek el, a másik vadász szigonyának ágai meg éppenséggel háromsorosak voltak. A harmadik épp egy fogantyús vadászkés kifaragásával végzett, míg a negyedik, a

legügyesebb közülük, a csoport varázslójának kívánságára új varázspálcát faragott rénszarvasagancsból, most pedig tűzkőből vésőt készített, hogy a varázspálcára különböző díszítéseket és állatképeket véssen a varázsló ízlése szerint.

Odább a tűztől, a barlangbejárat közelében két idősebb vadász ült. Mellettük a földön vadlúd-, hattyú- és sascsontok hevertek kisebb halomban. Sípokat faragtak és csiszoltak belőlük, amelyekre a vadászatokon volt szükség. Ilyen síppal jelezték, hogy megindulhat az általános támadás a vad bekerítésére, de sípszóval hívták egybe a vadászokat is, ha a vad üldözése közben messze elkerültek egymástól a szélrózsa minden irányában. Az egyik idősebb vadász, a leleményes Sur, csontból kezdetleges flótát is tudott készíteni, amelynek hangjával gyakran kísérte az ünnepi táncokat vagy szertartásokat. Egy ilyen flótával a csoport kuruzslóját is meg kellett ajándékoznia; Mar, a kuruzsló ugyanis sokáig rimánkodott érte, s az volt a kívánsága, hogy Sur a hangszer kezelésére is megtanítsa.

Egyszerre csak Sur mérgesen fölkiáltott. Fúrójának hegye eltört, másik ilyen szerszáma pedig nem volt.

Társával, Urddal együtt gondosan összeszedte a csontokat, s egy bőrtarisznyába rakta. Takarékoskodniuk kellett a csontokkal, nehogy idő előtt elfogyjanak. A vadkacsák és vadludak vagy hattyúk elejtése nem volt könnyű feladat, sast pedig csak néhanapján sikerült elejteniük. S ezek a csontok nemcsak sípok és flóták készítésére feleltek meg kifogástalanul, hanem tűk csiszolására is a legkitűnőbb anyagot szolgáltatták. Az asszonyok szüntelenül tűkért ostromolták őket, mert azokat – akárcsak a mai asszonyok – mindig elvesztették. Mit sem

segített, hogy Sur és Urd végül is üreges csontokból inkább tűdobozt fabrikált össze az asszonyok részére; a tűdoboz megvolt ugyan, de a tű folyton hiányzott belőle éppúgy, mint manapság.

Sur az értékes csontokkal telt tarisznyát a barlangfal egyik mélyedésébe vitte, ahol kellékeit tartani szokta. Vele ment Urd is, hogy a tarisznya mellé tegye azokat a finom szerszámokat, amelyekkel dolgoztak.

Amint elhaladtak vadásztársaik mellett, akik szintén abbahagyták már a kő- vagy csonteszközök megmunkálását, megálltak, mert éppen az ütötte meg a fülüket, hogy a vadászok az öreg Dagot unszolják: mondja el hát végre az ígért történetet, amely fiatal vadász korában vele és Chammal esett meg.

– Rögtön elkezdem – nyugtatta meg Dag a türelmetlenkedőket, s amint észrevette, hogy Sur és Urd éppen megállt mellettük, hozzátette még:

– Csupán erre a két bátor vadászra vártam. Ők is szívesen meghallgatnak.

S az öreg Dag elkezdte:

– Valamikor régen, amikor még egészen fiatal vadász voltam, egy napon Chammal kimentem a vadászterületre. Az idő tájt Cham már idősebb volt, testén csupa sebforradással, s haja már őszülni kezdett. Nem sokkal később egy sebesült bölény agyontaposta. Épp ezért a fiatal vadászok már nemigen emlékezhetnek Chamra.

– Én még emlékszem rá – jelentkezett az egyik fiatalabb vadász –, de akkor még egészen kis fiú voltam.

– Mur biztosan nem felejti el sohasem – nevetett egy vadász a hallgatóságból –, mert játék közben egy kővel véletlenül

eltalálta Chamot, és kapott tőle egypárat.

– Tehát Chammal egy alkalommal vadászni mentem – folytatta Dag.

– Messze jártunk már attól a helytől, ahol tábortüzünk égett. Végigcserkésztük a steppét, átvergődtünk a bozótosokon, bejártuk a sziklás völgyet, mocsarak mentén kúsztunk a magas fűben, de nem láttunk sem bölényt, sem medvét, sem vaddisznót.

– Bizonyára a gonosz szellemek terelték el utatokból a vadat, s még a nyomát is elsimították.

– Chamnak is ez volt a véleménye, Rian! Mérges volt a szellemekre, s kemény szavakkal szidta őket.

– Márpedig ezt nem kellett volna tennie! – vetette közbe az öreg Ast.

– Rátok zúdíthatta volna a szellemek haragját.

– Hiszen így is történt. Az égbolton koromfekete felhők jelentek meg, s félhomályba borult a környék. Aztán szél kerekedett. Cham rám parancsolt, hogy menjek utána, ha nem akarok a hiénák martalékául holtan a steppén maradni. Siettem utána a homályban, amely szüntelenül sűrűsödött, úgyhogy egyre kevesebbet láthattunk. Derekasan kiléptünk, mit sem törődve a fáradtsággal. A szél erősödött, s úgy száguldott át a steppén, mint a vadlovak csapata.

Sur és Urd mind nagyobb érdeklődéssel hallgatta Dag elbeszélését. Mindketten leültek tehát a vadászok közé; még az éhségről is megfeledkeztek, amely pedig az előbb még ugyancsak gyötörte őket, s feszülten figyeltek tovább.

– Cham futásnak eredt, én a sarkában. Sokat botladoztunk, gyakran kellett vastag moharéteggel benőtt mocsárban

gázolnunk. Egyszer csak mint tüzes kígyó, villám hasította ketté a sötét eget. Cham megállt, a földre hasalt, én pedig, mivel elvakított a hirtelen fény, megbotlottam Chamban, és egész hosszúságomban elvágódtam.

Néhányan elmosolyodtak, ami nem kerülte el Dag figyelmét.

– Akkor bizony nem volt nevethetnékem, mint most nektek. Szorosan a földhöz lapultunk, fejünket a mohába dugtuk. Amikor végre elhalt az ég dübörgése, s óvatosan fölemeltük a fejünket, hát mit nem látunk: körös-körül lángok lobogtak, s a tűz minden irányban rohamosan terjedt. Cham fürgén fölugrott, s megint futni kezdett. Utána iramodtam; nem néztem sem jobbra, sem balra. Még jó, hogy nem kellett messze rohannunk; sok erőm már úgysem volt.

Dag pillanatnyi szünetet tartott, majd folytatta:

– Szerencsére Cham jól ismerte egész vadászterületünket. Tudta, hogy a sziklák közti kicsi, de mély barlang nincs már messze. Ott akart megbújni. Hamarosan a barlanghoz értünk. Egy kis darabon meg kellett másznunk a sziklafalat, s átizzadtan, kifulladva végre megpihenhettünk a barlang előtt elterülő kis térségen. Fejünk fölött sötét felhők gomolyogtak, körülöttünk vadul süvített a szél. Aztán ismét tüzes villám cikázott végig a felhőkön, az égzengés átdübörgött a steppén és a sziklákon csattant. Cham gyorsan a barlangba ugrott, én utána. Kint ezalatt villám villámot ért, s szakadatlanul dörgött az ég. A bejárat közelében ültünk, s mindketten hallgattunk. A steppe fölött száguldó szélvihar tövestül tépte ki a bokrokat, a magasba ragadta őket, majd ismét a földhöz vágta. S amikor a sziklákhoz ért, már tört-zúzott, s a hatalmas fenyőfákat is kidöntötte. A fák recsegése egybevegyült a szél kísérteties

bömbölésével. S ekkor Cham azt parancsolta, hogy rejtőzzem el a barlang mélyén, s maradjak ott, amíg nem szólít. Leültem egy távolabbi mélyedésben, és vártam. De mert sokáig nem hívott, óvatosan visszakúsztam a barlang bejáratához. S itt megpillantottam Chamot, amint a barlang előtt áll, széttárja karjait, és furcsán ugrándozva valamit mormog.

– Alighanem valamilyen varázslatot mutatott be – jegyezte meg Rian.

– Úgy van – válaszolta Dag. – Cham nemcsak tapasztalt és bátor vadász, hanem éles eszű férfi is volt, aki sok olyan dolgot tudott, ami mások előtt titokzatos és érthetetlen. Inkább visszafordultam tehát, nehogy Cham lássa, hogy nem fogadtam szót, de a varázslatát sem akartam netán elrontani. Sokáig azonban már nem kellett várnom. Alig pár pillanattal később Cham megállt előttem, s azt mondotta, hogy már nincs mitől félnünk. S igaza volt. A villámok már nem cikáztak az égen, a mennydörgés elhallgatott. A koromfekete felhők megszürkültek, s csak csendes, de kitartó eső hullott belőlük.

– De a barlangban jól megvoltatok, ugye? – kérdezte az egyik vadász.

– Igen is, meg nem is. Cham fölszította a tüzet, s csendben ültünk mellette. De csupán kisebb tüzet rakhattunk, mert a barlangban alig volt fa. Kint pedig esett, s a tűz nem szereti a nedves táplálékot. Fáztunk, ám a fával takarékoskodnunk kellett, hogy a tűz egész éjjel égjen és védjen bennünket a fenevaddal szemben, ha a zuhogó eső elől esetleg a barlangban keresne menedéket.

– Volt mit ennetek?

– Utóvégre jól tudod, Rian, hogy a vadászaton nem volt

szerencsénk. Éhesek voltunk, de Cham megvigasztalt, hogy lesz hús elegendő, mihelyt jobbra fordul az idő, s kimehetünk a barlangból. S megint igaza volt. Egész éjjel és még másnap reggel is a barlangban kellett ugyan maradnunk, de aztán az eső hirtelen elállt, a felhők fölszakadtak, s kisütött a nap. Cham fölszólított, hogy menjek vele, mert együtt kell majd ártalmatlanná tennünk azt a vadászzsákmányt, amelyet kint biztosan megtalálunk.

– Gondolom, megleptek ezek a szavak.

– Igazad van, Rian! De még jobban meglepett, ami ezután következett. Miután kimentünk a barlangból, Cham arra a helyre indult, ahol a kidöntött és derékba tört fák hevertek, amelyek nem tudtak ellenállni a szélvihar megismétlődő rohamainak. Alig mentünk valamennyit, nyöszörgő hangok ütötték meg a fülünket. A meglepetéstől megálltam, s figyelmeztetni akartam Chamot ezekre a hangokra, ő azonban nyugodtan legyintett, s folytatta útját. Mindig abban az irányban ment, ahonnan azok a vinnyogó hangok hallatszottak. Az út azonban egyre rosszabbá vált. Kidöntött fák koronáján keresztül kellett átvergődnünk, fatörzseken másztunk át, amelyek még nedvesek voltak az esőtől; nem csoda, hogy sokszor úgy csúszkáltunk rajtuk, mint a jégen. Még néhány fatörzset másztunk meg, s ekkor hirtelen egy nagy medve tűnt föl előttünk.

A vadászok nem győztek eleget szörnyülködni. Jóllehet eddig is feszült figyelemmel hallgatták a történetet, izgalmuk most tetőfokra hágott.

– Mihelyt a medve észrevett bennünket – mesélte tovább Dag –, keserves nyöszörgése vad bömböléssé változott. Megijedtem,

s gyorsan fölugrottam a legközelebbi kidőlt fatörzsre. Meglepetten hallottam, hogy Cham milyen jóízűen nevet gyávaságomon. Visszafordultam, s most már magam is láttam, hogy nincs ok az ijedelemre. A medve farán hatalmas fatörzs feküdt, amely szétzúzta hátsó lábait, és súlyával a földhöz szorította.

– Minden vadász számára örömet jelent, ha tehetetlen medvére bukkan – vágott közbe Dag elbeszélésébe Rian.

– Hiszen Cham is szüntelenül kacagott, s én vele együtt. Cham tehát igazat mondott, amikor a barlangban azt ígérte, hogy lesz hús bőséggel.

– Hát ezt meg honnan tudhatta? – kérdezte a vadászok egyike.

– Azt mégiscsak tudod, ugye, hogy Cham jártas volt a

varázslatokban – válaszolta Rian. – Inkább azt mondd meg nekünk, Dag, hogy kitől tanulta meg a varázslatokat!

– Erről csupán annyit mondhatok, amennyit magam is hallottam. Egyszer a tűz mellett mesélte valaki, hogy Chamot az előző varázsló segédjének választotta. Csakhogy őt a vadászat jobban érdekelte, mint a varázslat, így azután a varázsló nem taníthatta meg mindenre, s nem avathatta be a leghatásosabb varázslatok rejtelmeibe. Valamit Cham azonban mégis elsajátított, úgyhogy tudománya nemcsak oltalmat biztosított számára, hanem még vadászszerencsét is hozott neki.

Dag elhallgatott, s a vadászok is hallgattak. Gondolataikat Cham varázslói tudománya foglalkoztatta. Ők nem tudták előre megmondani, hogy miképpen sikerül majd a vadászat, bár néhányan közülük éppolyan tapasztaltak voltak, mint Cham. Vadásztársuk kivételes képességeit épp annak tulajdonították, hogy ért a varázslatokhoz, amelyekre az öreg varázsló tanította meg.

Ám az igazságot egészen másutt kell keresnünk. Cham jól és pontosan figyelte meg a dolgokat, s aztán tétovázás nélkül eszerint is cselekedett, s ami a legfontosabb, mindig mélyen hallgatott arról, amit tudott. A furfangosság és hallgatagság a vadász tapasztaltságával, éleslátásával, ügyességével egyesült benne. S ezeket a tulajdonságokat mindig a legjobban hasznosította. Így aztán tekintélye szüntelenül emelkedett, nemcsak rátermett vadásznak tartották, hanem olyan férfinak is, aki különböző titokzatos varázslatok ismerője. Igaz ugyan, hogy Cham valószínűleg félig-meddig szintén varázslónak hitte magát, mint ahogyan a többiek is így vélekedtek róla.

Így volt ez legutóbb is, amikor varázslatával meg akarta törni

a hirtelen támadt égzengés és szélvihar erejét. Bízott a varázslatában, ám ugyanakkor nem kerülte el a figyelmét, hogy egy medve, amely a vihar elől valahol a sziklák közt igyekezett menedéket találni, fákat döntögető, vad förgetegbe került. Azt is észrevette, hogy egy kidőlt fa teljes súlyával a medve farára zuhant, s az állatot mozdulatlanságra ítélte. Mint régi vadász tapasztalatból tudta, hogy ez a zsákmány már az övé, mert minél jobban próbálkozik a medve a meneküléssel, annál több erőt veszít, tehát annál könnyebben végezhet majd vele, ha elérkezik az ideje. Ezért ígérte olyan biztosra Dagnak, hogy nem kell majd éhezniük, mihelyt elül a vihar és megszűnik az eső, s ők kimehetnek a barlangból. Az okosság és ravaszság azonban azt tanácsolta, hogy ne szóljon arról, amit látott. Ezért aztán Dagnak az egészből semmit sem árult el.

– Hogyan végeztetek a medvével? – kérdezte Rian rövid szünet után.

– Cham egy darabig feszülten figyelte a kelepcébe esett állatot – folytatta Dag a történetet. – Aztán nekilendült, s lándzsáját a medve oldalába döfte. A medve borzalmasat ordított, mancsaival vadul verte a földet, lábával pedig a lándzsa után kapkodott, hogy kirántsa a testéből. De a fegyvert nem érte el. Cham kacagott a medve tehetetlenségén, s örömében táncra perdült áldozata vicsorító pofája előtt. Mit tagadjam, én is vele ugrándoztam.

– Ilyen könnyen nem mindig sikerül medvéhez jutni – jegyezte meg az egyik vadász.

Red, a csoport főnöke közeledett a vadászokhoz. Dag elhallgatott. Red megállt mellettük, s amint megtudta, hogy Dag miről mesél, maga is kíváncsian várta a folytatást.

– Nem sokat mondhatok már. Cham rövidesen abbahagyta az ugrándozást, s megint a medvére támadott. Vastag husángot ragadott, hogy agyonverje. De alighogy lesújtott, a medve a lábával elkapta a husángot, kitépte Cham kezéből, magához húzta, s éles karmaival apróra zúzta. Ugyanez volt a második husáng sorsa is. Cham feldühödött, s elhatározta, hogy most már elővesszük a nyilakat. Sok nyilat kellett kilőnünk, amíg a medve abbahagyta a védekezést, s feje a földre hanyatlott. De Cham még akkor sem hitte, hogy a medvének vége. Összeszedtük tehát a közelben talált köveket, s mind a medvére zúdítottuk.

– Cham okosan tette, hogy ilyen óvatos volt – szólt közbe Red. – Amíg a medvében csupán egy szikrányi élet pislog, még mindig nagyon veszedelmes lehet. Sok vadászunk testét éktelenítik nagy sebforradások, amelyek többnyire valamilyen sikertelen medvekaland emlékei. De beszélj, Dag, mi történt tovább!

– Amint meggyőződtünk, hogy a medve már nem él, levágtuk az egyik mellső lábát, majd visszatértünk a barlangba. Mialatt Cham lenyúzta a medvelábról a bőrt, én a kiugró sziklák alól előkotortam azokat a faágakat, amelyeket nem áztatott át a víz. Amikor fával megrakottan visszajöttem a barlangba, és a tűz már magasan lobogott, Cham meg én is rátűztük a húst egy hosszú, meghegyezett botra, s megkezdtük a sütést.

– Aligha sütötted sokáig! – jegyezte meg Rian.

– Éhes voltam, aki pedig éhes, nem sokat teketóriázik a hússal.

– No de mi is éhesek vagyunk – szólalt meg Sur és Urd. – Éppen ezért, Dag, fejezd be gyorsan a történetet!

– Voltaképpen már nincs is miről beszélnem. Mielőtt elindultunk a táborba, a medve testét gallyakkal és kövekkel letakartuk, nehogy a rókák, farkasok vagy hiénák hozzáférkőzhessenek, s aztán siettünk vissza. Másnap a vadászokkal elmentünk a medvéért, és elhoztuk a táborba. Sok finom húst ettünk belőle. S ráadásul Chamtól egy velős csontot és darabka agyvelőt is kaptam.

A vadászok bólogattak, mintha csak helyeselnék, hogy Dagnak is jutott a velős csontokból és az agyvelőből. Számukra a velő jelentette a legízletesebb falatot. Ki tudja azonban, vajon az őskori vadászok csupán csemegének tekintették-e az agyvelőt. Könnyen lehet, hogy babonából ették, mert szerintük az, aki a medve agyvelejéből evett, éppolyan erőssé és furfangossá vált, mint maga a medve.

Miután Dag befejezte elbeszélését, a vadászok levágtak egy-egy darabot a minap elejtett szarvas húsából, s nekiláttak a sütésnek. A sült hús étvágygerjesztő illata a tűzhöz csábította az asszonyokat, lányokat és fiúkat is. S nemsokára mindnyájan békésen falatoztak.

Sur, aki az öreg Dag mellett ült, hamarosan végzett a lakomával. Amikor Dag is lenyelte az utolsó falatot, hozzáfordult és megkérdezte:

– A medvefogakat Cham megtartotta magának?

– Megtartotta, Sur! Fáradságos munkával minden fogba lyukat fúrt, s nyakláncot készített belőlük. Az egyik medveláb karmait nekem adta. Ezekből és néhány farkasfogból én is nyakláncot fűztem, amelyet ma is hordok.

Sur csak bólogatott és hallgatott.

Ezalatt kint sötétség borult a tájra. A vadászok egymás után

fölkászolódtak a tűztől, s aludni tértek. Pár pillanattal később már csak néhányan ülték körül a lobogó lángokat; többnyire idősebb és tapasztalt vadászok. Köztük ült Red, a csoport főnöke is. Hallgattak; mindenki gondolataiba merült.

Egyszerre csak Red végigjártatta szemét a vadászokon, s megszólalt:

– Az imént Dag arról mesélt a vadászoknak, hogy Chammal együtt miképpen sikerült egy medvét zsákmányolniuk. Erről jut eszembe, hogy megkérdezzem tőletek, vajon az idén is gondosan figyelitek-e a medvéket.

– Egy idő óta szüntelenül figyeljük, Red! – válaszolta Urd. – A medvék kövérek; lustán vonszolják magukat a sziklák irányában, hogy megtalálják bennük azokat a kuckókat, ahol kölykeikkel együtt átaludhatják a telet. Úgy vélem, itt az ideje, hogy megkezdjük a medvevadászatokat.

– Urd jól beszél – helyeselt a többi vadász.

– Akkor tehát föl kell készülnünk! – jelentette ki Red.

Ezután a főnök Marhoz, a varázslóhoz fordult:

– Hallottad, ugye, miről beszéltünk?

A varázsló bólintott, s Red még hozzátette:

– Mielőtt a vadászok elindulnak az első medvevadászatra, okvetlenül fontos, hogy varázslatoddal szerencsét hozz vállalkozásukra! Megteheted?

– Igen, Red! – válaszolta a varázsló. – Mindent előkészítettem. Holnap ilyen idő tájt minden vadász legyen itt a tűz mellett, s hozza magával a lándzsáját, íját és nyilait!

Pár pillanatig a vadászok még a tűznél maradtak, szótlanul nézték a lángokat, aztán ők is elindultak a barlang különböző zugaiba, hogy lepihenjenek. Egyedül az öreg Dag őrizte tovább a

tüzet, nehogy kialudjék.

A nappal gyorsan tovatűnt.

Beesteledett.

A vadászok a tűz körül álldogáltak, s Marra, a varázslóra vártak, hogy medvevadászatukhoz szerencsét varázsoljon. A fiúk tisztes távolból nézték őket, sőt az asszonyok is oda-odasandítottak, miközben a legutóbb elejtett állatok bőrét simítgatták, rendezgették.

A barlang egyik messzebb eső, sötét zugából Mar tűnt elő. Gyors léptekkel közeledett a tűzhöz, s egyenesen Redhez tartott.

– Minden vadász itt van már, akit a medvevadászatra kijelöltetek? – kérdezte.

– Itt van, Mar! – válaszolta Red. – S magukkal hozták lándzsájukat, íjukat és nyilaikat is.

– Dobjatok tehát vastag gyantás ágakat a tűzre, s ha lángra kapnak, elindulunk! – rendelkezett a varázsló.

Amikor az ágak már lángoltak, így szólt:

– Én előremegyek, Glin velem jön! Titeket majd Red vezet!

S miután kivett a tűzből egy égő ágat, elindult ahhoz a sötét zughoz, amelyből az imént kilépett. Néhány pillanatig kuckójában tartózkodott, majd amikor ismét megjelent, bőrből varrt zsákot húzott maga után, amelyet Glinnek adott át. Ezután mindketten elhagyták a barlangot, s ahhoz a kis folyóhoz siettek, amely a tábortól nem messze kanyargóit.

Red vezetésével nemsokára a többi vadász is elindult a fűztől, ők is lementek a folyóhoz, s a parton haladtak tovább. De nem sokáig. A folyó hamarosan eltűnt egy szikla alatt, s vele együtt

eltűntek a vadászok is. Derékig érő hideg vízben kellett gázolniuk. A föld alatti sötétséget csupán az égő ágak fénye törte át, amely hol itt, hol ott villant a folyó csatornára emlékeztető medrének egyenetlen falán.

Rövid ideig tartó víztaposás után a vadászok kiléphettek a folyómederből, s egy barlangba értek, amelynek mennyezetéről nagy cseppkőcsapok csüggtek. Átmentek a barlangon, majd egy szűk barlangjárat után hosszabb folyosó következett, amelynek végén vándorlásuk utolsó állomása volt.

Nem nagy és nem magas térségbe érkeztek, amelynek közepén egy medve durván megmintázott agyagszobra állt. Furcsa szobor volt ez: hiányzott a feje. A sziklarepedésből két fáklya meredt ki; az egyiket Mar, a varázsló, a másikat Glin erősítette oda. A vadászok csodálkozva nézték Glint, amint a fáklyák megvilágításában nagy vesződséggel valódi medvebőrbe bújtatta az agyagszobrot, majd egy vastagabb ágra tűzve a medvefejet is odaillesztette a törzs megfelelő végén vájt nyílásba.

Glin rövidesen elkészült munkájával.

A vadászok is a szikla repedéseibe dugták fáklyáikat, félkörben a földre telepedtek, s megilletődéssel nézték az előttük álló medvét, amelynek vicsorító pofájából nagy, fehér fogak villantak elő, mintegy figyelmeztetésül mindenkinek, aki netán zavarni merészelné a hatalmas fenevad nyugalmát.

Most egy sötét zugból Mar, a varázsló lépett ki, s megállt a vadászok és a medveszobor közt húzódó térségen. Testét medvebőr födte, amelynek végén hosszú lófarok függött, arcát szarvasaganccsal megtetézett álarc takarta. A szem helyén kivágott két lyukat széles sávban kör alakú rajzolat szegélyezte,

az alul rojtos álarc úgy festett, mintha tekintélyes szakáll keretezné.

A szobor mögül, a sötétből halkan csörrenő zörej hallatszott. Erre a varázsló ugrálni kezdett a vadászok előtt, s minél jobban erősödött a csörgés, annál vadabbul táncolt. A végén már rángatózott, vonaglott és pörgött, s közben magasra dobálta a karját.

A táncforgatag varázsa lassanként a vadászokon is erőt vett. Keresztbe tett lábakkal a földön ülve forgatni kezdték a testüket, előbb lassan és ugyanabban az irányban, majd gyorsan és szertelenül.

A tánc nem szűnt, míg Glin, a varázsló segédje abba nem hagyta a csörgetést, amit vaddisznó kiszárított és felfújt hólyagjába rakott kavicsokkal végzett.

Amint a kavicsok utolsó csörrenése is elhangzott, a beállt csendben a varázsló eltorzított, nyöszörgő hangon szónokolni kezdett:

– Vadászok! Nagy erejű varázslattal ajándékozlak meg benneteket. Kiszívtam a bölényből az erőt, a farkasból a fondorlatosságot, a vadlóból a gyorsaságot, a hiúzból az óvatosságot. Mindnyájatoknak juttatok ebből a varázslatból!

Erre Glin ismét csörgetni kezdte a kavicsokat, Mar pedig egyik vadásztól a másikig ugrándozva, mindegyikük fölébe hajolt, és minden vadásznak erősen az arcába fújt. Ezután fölegyenesedett, s nyafogó hangján tovább szónokolt:

– Hadd tudja meg a medve, hogy olyan vadászok jöttek a vadászterületre, akiktől rettegnie kell! Menekül majd előlük, mert ezek a vadászok erősebbek, furfangosabbak és óvatosabbak, mint ő. De nincs menekvés számára, mert a

vadászok gyorsabbak is.

A varázsló elhallgatott, s a félkörben ülő vadászok elégedetten dörmögtek.

Mar új táncra kerekedett.

De most már arccal a medveszobor felé fordult.

Előbb csak tánclépésben kerülgette, majd körülugrálta, s minden ugrás után mélyen leguggolt. Közben magasra emelt kezével hadonászott, s időnként érthetetlenül kiáltozott és rikoltozott.

Egyszer csak megállt, kezével a medve fejére mutatott, s fenyegető hangon szavalta:

– Hatalmas varázslattal vettelek körül! Nem törheted meg sem erőddel, sem óvatosságoddal, sem ravaszságoddal! Elhomályosítja szemedet, megfoszt szaglásodtól, megbénítja lábadat! Nem menekülhetsz a vadászok elől, akik szembeszállnak veled! Nem kerülöd el a halált, amely fegyverük hegyében lakozik!

A varázsló néhány pillanatig csendben állt, mintha maga is megittasodott volna önnön varázslatától, aztán újból fölordított, s hosszú léptekkel a vadászokhoz sietett. Mindegyik lándzsájának és nyilának a hegyére köpött, s magából kikelve kiáltozta:

– Lándzsáitok és nyilaitok sohase tévesszenek célt! Fúródjanak mindig a medve testébe és döfjék át a szívét!

Ezután kiugrott a vadászok félköréből, megállt Red mellett, s fölkiáltott:

– Álljatok föl, vadászok, s készüljetek a haláltáncra!

E pillanatban a kavicsok erősen megcsörrentek, majd hirtelen csend lett.

A vadászok fölpattantak a földről, bőrtarisznyájukból színes agyagdarabkákat vettek elő, s miután bemázolták testüket, körülállták a medveszobrot. Szemük izgalomban égett, s türelmetlenül vártak a medvék szentélyében megrendezett titokzatos vadászszertartás fénypontjára.

Ismét megszólalt a csörgettyű, ezúttal halkabban, s a varázsló csendesen, egyhangúan dúdolni kezdett. A vadászok lába táncra mozdult; topogtak, előbb nyugodtan és lassan, majd egyre hevesebben és gyorsabban. Kezükben lándzsát vagy íjat, s ennek a húrján nyilat tartottak. Akik íjat fogtak, feszítgették és lazítgatták a húrját, mintha arról akarnának meggyőződni, vajon elég erős és rugalmas-e. A lándzsások csak úgy egy helyben föl-földobálgatták fegyverüket, mintha azt próbálnák, vajon hol a legjobb megragadni, hogy a legnagyobb sebességgel repüljön. S közben tánclépésben megindultak a medveszobor körül, amelyről egyetlen pillanatra sem vették le tekintetüket.

Egyszerre csak a varázsló vadul fölordított.

A vadászok kiáltása volt rá a válasz. S a medveszobor körül tombolt a szédült forgatag. A táncolók mindenről megfeledkeztek. Forogtak végtelen elragadtatással, szemükben a túlfűtött izgalom lángja lobogott.

Most nyíl süvített át a levegőn, s a medveszoborba fúródott. Utána a második, a harmadik és még sok-sok egymás után. Repültek a lándzsák is, amelyek szintén a szoborba csapódtak. S amint az utolsó nyíl és az utolsó lándzsa is célba talált, a medvék szentélyében a vadászok titokzatos szertartása véget ért.

A medvéknek ez az őskori szentélye ma is látható egy

dél-franciaországi barlangban, amely a Pireneusok lábánál, Montespan község közelében fekszik. Ott áll a medve agyagszobra is, rajta a lándzsák és nyilak hegyének számtalan nyomával. De a medvebőr, amely valamikor a szobrot takarta, és a medvefej hiányzik. A bőr szétmállott, a medvefejet tartó ágdarab pedig elkorhadt, s a medve feje lehullott. Így azután csupán a koponya maradt meg, amely a szobor lába mellett hevert, s amelyet ennek az őskori szentélynek a felfedezője magával vitt emlékbe.

A paleolit emberei, akik túlnyomórészt gyümölcsök, gyökerek, gumók gyűjtésével és vadászattal foglalkoztak, időről időre táborhelyük megváltoztatására kényszerültek, mert másképp nem biztosíthatták megélhetésüket. Ugyanezt cselekedték az aurignacien mammutvadászai és a magdalénien rénszarvasvadászai is, mégpedig annál inkább, mert csoportjaik gyakran már igen sok tagból álltak. Tehát több élelemre volt szükségük. Egy-egy vidéken nem maradhattak sokáig, akármilyen nagy terjedelmű vadászterülettel rendelkeztek is. A növényi termékeket csak meghatározott évszakokban szedhették, ezek bőségét különben is erősen befolyásolta a nagy forróság, aszály vagy hideg. A vad a szüntelen vadászat következtében fogyott, vagy pedig máshova vándorolt, ahol kevésbé zavarták. Ez volt az oka, hogy a csoportnak időnként ott kellett hagynia vadászterületét, ezzel egyidejűleg táborát is,

és új otthont kellett keresnie. Ilyen időszakokban a varázsló tekintélye mindig csorbát szenvedett, s azzal igyekezett védekezni, hogy a vadászok a hibásak, mert nem tettek meg mindent, amit kellett volna. De maguk a varázslók is menteni próbálták, ami még menthető volt. Ring, a varázsló, elbeszélésünk egyik hőse azért határozta el, hogy varázslatainak színhelyén, ahol a falra festett kép mammutcsapatot ábrázolt, a mammutokat bölényekké festi át. Azt hitte ugyanis, hogy a festmény alighanem elvesztette varázserejét, hiszen a mammutok eltűntek majdnem az egész környékről, s helyettük bölénycsapatok népesítették be a tájat. Tehát ha a természetben megváltozott az állatállomány, nincs más hátra, mint hogy a varázserejű képen is módosítani kell. Ezt az átfestett képet ma is megtalálhatjuk a franciaországi Font de Gaume barlang egyik félkör alakú bemélyedésében, amelyet egyébként ma „pogány áldozóhely"-nek neveznek. Mindenesetre érdekes, hogy a bölénycsapatot ugyanazzal a festészeti módszerrel festették rá a lépkedő mammutok képére, mint amilyennel az eredeti kép készült, holott tudjuk, hogy a két festmény különböző időszakokból származik. De Ring varázslón ez az ötlet sem segített, mivel ahol nem volt vad, ott még a legbonyolultabb varázslat is hatástalan maradt. A csoportnak tehát nem volt más választása, mint hogy otthagyja vadászterületét és máshova költözzék.

ÚJ VADÁSZTERÜLETEKRE!

Csendes, langyos nyár eleji est.

Nem nagy és nem magas barlang közepén tűz lobog, körülötte őskori vadászok ülnek.

Éppen csak az imént tértek vissza a vadászatról.

Egész nap bolyongtak a környéken, a vadászterületnek majdnem a felét bejárták, s mégsem sikerült semmilyen zsákmányt elejteniük. Az asszonyok, akik türelmetlenül várták a vadászokat és már előre örültek egy darab sült húsnak, csalódottan üldögéltek a barlang sötét kuckóiban, és szomorúan nézték a gyermekeket, akiknek arcáról már rég eltűnt a pirosság, és szemlátomást soványodtak. Sajnálták a pöttömnyi emberkéket, hiszen rég volt már, amikor utoljára jóllakhattak, nekik pedig nem kellett a szegény kis apróságok éhségtől megtört szemét látniuk.

De a vadászok feje is főtt a gondoktól.

Tavaly tavasszal, nyáron és ősszel jóformán naponta végigportyázták a vadászterületet, de a szerény zsákmány távolról sem felelt meg ennek a nagy igyekezetnek. Mennyit fáradoztak és vesződtek az erdőkben, bozótosokban, amíg végre egy-egy szarvast vagy vaddisznót leterítettek; hányszor járták be keresztül-kasul a steppét, amíg egyszer vadlovakat fedeztek föl, s milyen fáradságukba került, amíg legalább egyet elejtettek közülük! De a vadlovak is hamarosan eltűntek a vadászterületről, akárcsak az őstulkok, bölények és az immár nagyon ritka mammutok.

Az erdő és steppe mintha kihalt volna. Úgy látszik, a vadászok már túl hosszú idő óta hajszolták, űzték a vadat szüntelenül, amelynek emiatt nem volt nyugta, s távolabbi környékre költözött, hogy új legelőket találjon. Az a kevés vad pedig, amely még itt maradt, olyan óvatossá és bizalmatlanná

vált, hogy mihelyt csak a legkisebb veszedelmet is megsejtette, máris kereket oldott, s eltűnt a messzeségben. Télen a helyzet még rosszabbra fordult. A vadászok később erre emlékezni sem akartak. Márpedig mennyire örültek, hogy a tavasz, nyár és ősz gyötrelmeiért majd a tél kárpótolja őket, amikor a környéken átvonulnak a rénszarvasok. De csupán néhány kisebb csorda tévedt erre a tájra, s az is hamarosan továbbállt.

S mégis ezek a rénszarvasok mentették meg a vadászokat a rettenetes éhínségtől.

Azon a pár napon, amikor csordájuk áthaladt a környéken, a vadászok állandóan talpon voltak. Minden ismert fortéllyal és csellel megpróbálkoztak, nem törődtek éhséggel és fáradtsággal, hideggel és faggyal, kiéhezett farkasként vetették magukat a rénszarvasok nyomára, nem ismertek akadályt, csupán egy volt a fontos, hogy szert tegyenek a sóváran vágyott zsákmányra. Az elejtett rénszarvast, amelynek már a helyszínen mohón habzsolták a vérét, egészben a táborba vitték, ahol gyorsan lenyúzták, testét pedig földarabolták. Mialatt az asszonyok a lenyúzott bőrrel foglalatoskodtak, a vadászok a húst éles kőpengéjükkel vékony szeletekre vágták, s a tűz fölött szárították. Késő éjszakáig dolgoztak, s fáradtan tértek rövid pihenőjükre. Korán reggel megint elindultak az egyre óvatosabb és éberebb rénszarvasok felkutatására. A végén már csak úgy remélhettek sikert a vadászattól, hogy rénszarvasbőrbe bújtak, amelyen az agancsot is rajta hagyták, s a legnagyobb elővigyázatossággal négykézláb közelítették meg az állatokat. Csupán hosszadalmas és nagyon óvatos kúszással férkőzhettek valamelyik csorda közvetlen közelébe, ott aztán hirtelen fölegyenesedtek, s lándzsával vagy nyilakkal tették

ártalmatlanná az éppen kezük ügyébe került vadat.

Aztán elkövetkezett az a nap, amikor az utolsó rénszarvascsorda is eltűnt a környékről.

A vadászok most már hiába járták a vadászterületet, egyetlen rénszarvast sem fedeztek föl. Rosszkedvűen és holtfáradtan tértek vissza az idő tájt a táborba. Ettek néhány falatot, megmelegedtek a tűznél, majd befúrták magukat az avar, száraz fű, moha és állatbőrök közé, s nyugtalan álomra hajtották fejüket. Akkoriban bizony elmaradtak a tűz melletti vidám és baráti beszélgetések, ehhez egyiküknek sem volt hangulata, nagyon is sok gond nehezedett rájuk.

Az élelemmel a legmesszemenőbben takarékoskodniuk kellett. A szárított hús kevés volt, a tél pedig hosszúnak ígérkezett. De az asszonyok az elmúlt nyáron gyümölcsből, zamatos gumókból és édes gyökerekből sem gyűjtöttek eleget. A tavaszi fagyok sok virágot tönkretettek, a nyári aszályban pedig a gyümölcs nem fejlődhetett kellőképpen. A nagy hőség a talajt is megszikkasztotta, a növényzet nem jutott elegendő nedvességhez, aminek következményeként a gumók, hagymák és bogyók kicsire nőttek, összezsugorodtak, s különben is gyenge termést adtak.

Rosszul, nagyon rosszul álltak élelem dolgában.

Még szerencse, hogy a tél ebben az évben enyhe volt, s nem borította annyi hó a tájat, mint máskor. A vadászok időnként kimehettek a vadászterületre, s néha egy-egy rókával vagy albínó nyúllal tértek haza. Egy alkalommal néhány hófajdot sikerült elejteniük. A vadászok ezeket a nagy és tetszetős, futójukon és mellükön sűrű, finom pillével tollazott tyúkidomú madarakat majdhogy elnézték, ugyanis fehér téli köntösük

egybeolvadt a környezettel, s csupán fekete farktollaik árulták el őket. Másnap a vadászok ismét elindultak, hogy egypár hófajdot hozzanak még a barlangba, azonban hiába kutattak utánuk a legnagyobb figyelemmel, egyetlen madarat sem láttak. A hófajdok valószínűleg csak véletlenül tévedtek erre, s mert rövid itt-tartózkodásukért is vérrel kellett fizetniük, inkább barátságosabb vidékre repültek.

Nagy volt az ínség a barlangban. Ha a vadászok nem ejtik el azt a néhány rénszarvast, már a tél elejétől mindnyájan a legnagyobb nyomorban tengődtek volna.

S eljött az idő, amikor húskészletük utolsó maradványait is elő kellett venniük.

Azokban a napokban tulajdonképpen már csak a gyerekek kaptak egy kevéske táplálékot. A felnőttek éheztek. Korgó gyomorral hajtották le fejüket nyugtalan álomra, s reggel, alighogy fölébredtek, kimentek a fagyba és hidegbe, hátha mégis sikerül valamilyen élelmet szerezniük. Kisebb csapatokban bolyongtak a környéken, az asszonyok pedig makacs önfejűséggel újra meg újra visszatértek a hulladékgödrökhöz, amelyekbe jólét és bőség idején a csontokat dobálták. Minden csontot aprólékosan megvizsgáltak, nincs-e rajta legalább egy darabka ottfelejtett és rászáradt hús vagy valamilyen vastagabb ín. S ha találtak ilyen csontot, a száraz húsfoszlányokat és inakat gondosan lekapargatták róla, aztán mint holmi nagy értéket vitték a barlangba, ahol szétosztották az éhező gyerekek között.

Szűkös élelemkészletük legvégén tartottak már, amikor rájuk mosolygott a szerencse.

Az egyik réges-rég ásott fogóveremben a vadászok egy jól

megtermett pézsmatulkot találtak. Ki tudja, hogyan került oda. Ám a vadászokat ez most igazán nem érdekelte; a fontos az volt, hogy olyan állat birtokába jutottak, amely nem menekülhet, s hústömegével a tél végéig biztosíthatja ellátásukat.

Siettek vissza a táborba, s amikor közölték a jó hírt, hogy pézsmatulok esett a kelepcébe, az aznap otthon maradt vadászok is csatlakoztak hozzájuk, s elindultak a nagy zsákmányhoz.

Nem tartott sokáig, s az ártalmatlan nagy növényevő kimúlt csapásaik alatt. Mindjárt a helyszínen kikanyarítottak a pézsmatulok testéből egy jókora darab húst, s megkezdődött a lakmározás. Miután jóllaktak, a zsákmányt földarabolták. Gyorsan dolgoztak, nehogy az erős fagy kővé változtassa az agyonvert pézsmatulok húsát, ami tízszerte nehezebbé tenné munkájukat.

Amint elkészültek, jobban szemügyre vették a tömérdek húst, s be kellett látniuk, hogy egyszerre nem vihetik az egészet a táborba. Így hát a hús egy részét a veremben hagyták, amelyet a közeli bozótosban letördelt gallyakkal gondosan betakartak, sőt a gallyakra nehezékül köveket is raktak, nehogy a farkasok vagy egyéb ragadozók a húshoz férkőzhessenek.

Másnap aztán mindnyájan visszatértek a veremben hagyott húsért. A kemény fagyok jóvoltából nem kellett attól félniük, hogy a hús megromlik. Az öröm és a békesség tehát ismét a táborba költözött. Az éhséget kiűzték a barlangból; a hús hosszú időre elegendő, amire pedig elfogy, beköszönt a tavasz, s vele együtt talán a sikeresebb vadászatok ideje is elérkezik.

Ám a sikeresebb vadászatok reményében csalódtak.

Semmivel sem volt jobb a helyzet, mint tavaly tavasszal. Így

azután a gondok ismét beárnyékolták a vadászok és asszonyok arcát.

Ring, a varázsló is komoran járt-kelt, hiszen varázslatai nem hatottak; nem tudta velük előcsalogatni a vadat, amelyet a vadászok elejthettek volna.

Holott ő mindent elkövetett, ami erejéből tellett.

Egy napon kora reggel a tűzről izzó parazsakat szedett, és beszórta egy üreges lócsontba, majd miután a fejétől a sarkáig állatbőrökbe bugyolálta magát, kiment a barlangból. Egyik kezében az izzó parazsakkal telt csontot, a másikban az inakkal bekötött bőrtarisznyáját vitte.

Sokáig gázolt a hóban.

Noha jól ismerte a vándorlásának céljához vezető utat, időnként mégis mélyen besüppedt a hóbuckákba. Ilyenkor mindkét kezét magasan a feje fölé emelte, nehogy a mély hóban elveszítse akár a parazsas csontot, akár a tarisznyát. Amikor kifulladtan és hóval egészen belépetten kiszabadult az álnok hóbuckák csapdájából, tovább küszködött, mit sem törődve azzal, hogy az öreg, ráncos és ravaszdi arcán gyöngyöző verejtékcsöppek a fagyos levegőn kellemetlenül égetnek.

Fáradtan, elgyötörten végre egy magas szikla előtt állt meg.

Hosszasan nézte a sziklát, mintha ennek behavazott lejtőjén keresett volna valamit. S valóban keresett. Szeme fölcsillant, s lassan, óvatosan megindult fölfelé a sziklán. A parazsakkal teleszórt csontot és a bőrtarisznyát egyik kezében tartva, a másikkal a kiszögellésekbe kapaszkodott, nehogy erőtlenül a mélybe zuhanjon, ha netán megcsúsznék.

De nem sokáig kellett kapaszkodnia a meredeken. Nemsokára vastag hóréteggel befújt sziklapárkányra ért, amely

fölött kis üreg feketéllett. Ring félretette a bőrtarisznyát, ráhelyezte a parazsas csontot, s mindkét kezével kotorta a havat a feketéllő üreg elől. Minél több havat kotort el, annál tágabb lett az üreg, míg végül is szűk, de magas sziklahasadék tárult föl előtte, amely a hegy belsejébe vezetett. Körülbelül térdéig ért még a hó, amikor rászánta magát, hogy átkúszik a hasadékon, majd eltűnt a sziklában.

Száraz, agyagos barlangfolyosóra ért. Kívülről behatolt a világosság, úgyhogy a kellemes félhomályban tűrhetően láthatott.

Ring a bőrtarisznyát és a parazsakkal telt lócsontot a barlangfalhoz tette, majd leverte, lerázta magáról a havat, amely bőröltözékét egészen beborította. A lerázott hó a barlangfenék sárga agyagjára fehérlő kört rajzolt, amelynek közepéből Ring hamarosan kiugrott, s néhány lépés után egy mélyedés mellett állt meg.

Régen kialudt, egypár kővel körülrakott tűzhely volt ez, amelytől nem messze halomba rakott rőzse, néhány vastag ág, forgács és száraz fű hevert. Ring leguggolt, a kövekhez húzta a hamut, majd miután a tűzhely alját szabaddá tette, maréknyi száraz füvet rakott oda, s vékonyka ágakat, forgácsot hozott közelebb. Ezután elment a lócsontért, szétteregette a száraz füvet, amelyre rászórta a lócsontban magával hozott izzó parazsat. Térdére ereszkedett, s mélyen a tűzhely fölé hajolva erősen és sokáig fújta a zsarátnokot, míg csak a szerteröppenő szikrák meg nem gyújtották a száraz füvet. Mihelyt megvillantak az első lángocskák, a varázsló rőzsét vetett a tűzre, s amikor ez is sárgás lángra kapott, a vastag, gyantás ágak következtek.

Nemsokára magasan lobogtak a lángok, s egykettőre áthevítették a levegőt. Ring, a varázsló nagy követ gördített a tűz közelébe, ráült, és szárítgatta átázott ruházatát, melengette meggémberedett tagjait.

De nem sokáig pihent.

Fölállt a tűz mellől, néhány égő ágat fogott a kezébe, fölvette a földről bőrtarisznyáját, s a barlangfolyosón át elindult a hegy mélyébe.

Gyorsan szedte a lábát; most csupán az érdekelte, hogy mielőbb célhoz érjen.

Végigment néhány magas és alacsony, egyenes és girbegörbe barlangfolyosón, de föld alatti vándorútjának a vége még mindig messze volt. De mégiscsak célhoz érkezett. Sziklafalra festett mammutcsorda képe tárult föl előtte, amint az állatok szép sorjában lépegetnek egymás után. Ám a remekszép festmény egyáltalán nem lepte meg.

Régóta ismerte, s régóta itt végezte varázslatait, amikkel szerencsét akart hozni csoportja vadászainak. De ezek a varázslatok régen nem hatottak már, s a férfiak többnyire üres kézzel tértek haza vadászataikról. Ez őt magát is mérhetetlenül bosszantotta, hiszen emiatt az egész csoport előtt csökkent a tekintélye. Épp ezért szüntelenül törte a fejét, miképpen tökéletesíthetné varázslatait, vagy pedig milyen újdonságokat eszelhetne ki megrendült tekintélyének visszaállítására. Ha a vadászok ismét gazdag zsákmánnyal térnének haza, megint bíznának a varázslatokban és hinnének bennük. S egy este eszébe ötlött, vajon nem épp a varázserejű kép az oka, hogy csoportja nyomorog és éhezik. Varázslatait ugyanis mammutcsorda képe előtt végzi, márpedig a mammut olyan

vad, amely mind ritkábban és ritkábban fordul elő, úgyhogy voltaképpen csak a legidősebb vadászok ismerik jól, s a legfiatalabbak talán még nem is láttak mammutot. Valószínűleg azért hatástalanok a varázslatai, mert olyan állat képe előtt mutatja be azokat, amely az egész környéken tulajdonképpen már nincs. S ekkor ravaszsággal és sötét szándékokkal áthatott gondolataiban olyan ötlet merült föl, amelytől döntő fordulatot remélt. Ezért indult ma útnak, s ezért jött ide a mammutcsorda titokzatos képéhez. Az égő fáklyákat a szikla repedéseibe illesztette, bőrtarisznyájából néhány színes agyagdarabkát szórt ki a földre, amelyeket előzőleg már jól átkevert állati zsiradékkal, s egypár kezdetleges ecsetet vett elő.

Haladéktalanul munkához látott.

A mammutokat merész vonásokkal és a tapasztalt szemfényvesztő biztonságával bölényekké festette át, s most már olyan állatok néztek le a képről, amelyekből mindenütt akadt elegendő, s vadászatuk is a legszokásosabb volt. Miután a varázserejű kép átfestésével végzett, az új festmény előtt azonnal be is mutatta varázslatát. De ez sem sokat ért, no meg az sem, amelyet később különleges bölényálarcban hajtott végre.

Hiába, kevés volt a vad, s ha elő is fordult még valamennyi a környéken, az is óvatossá, félénkké vált. Így azután nem segített sem az új varázserejű kép, sem az új varázslat.

Tehát a csoport tovább tengette viszontagságos életét.

A vadászok szótlanul tettek-vettek, s a tűz környéke sem volt hangos a baráti beszélgetések, viták zajától.

Var, a csoport tapasztalt és megfontolt főnöke az utóbbi

napokban mélyen gondolataiba merülten tette meg a legszükségesebb intézkedéseket, s ha a tűz mellett üldögélt, szótlanul és mereven nézte a lángokat.

Ma este is a tűz mellett ült.

Komoly arcára mély barázdákat szántottak a gondok, szeméből szomorúság sugárzott. A fejében felmerült ötleteket gondosan mérlegelte, s azonnal elvetette a megvalósíthatatlanokat. Tudta, hogy valaminek történnie kell, valami nagynak és döntő fontosságúnak, ami a csoportot kivezeti jelenlegi nyomorúságából, s megint jólétre emeli, ezzel együtt pedig erőssé, hatalmassá teszi mindnyájuk örömére és elégedettségére. Mindent fontolóra vett, szüntelenül törte a fejét, s egyszerre csak úgy érezte, hogy rájött arra, miképpen kerülhetnek ki ebből a bűvös körből, tudta már, melyik gondolata és ötlete az egyedül helyes, amelyért érdemes kiállni, s amelyet szívós következetességgel és tántoríthatatlansággal meg kell valósítani.

Úgy határozott, hogy azonnal egybehívja a vadászokat, s megbeszélést tart velük.

Gyorsan fölállt megszokott kőpadjáról, bőrtáskájából elővette az egyik végén mézgával beragasztott üreges madárcsontot, alsó ajkához illesztette, és erősen belefújt.

Éles sípszó hasította át a táboron.

Azok a vadászok, akik Varral együtt a tűz mellett ültek, meglepetten emelték föl fejüket, s csodálkozón néztek főnökükre. A barlang zugaiból és a tábor környékéről mind elősiettek a vadászok, mert tudták, hogy a főnök sípjának hangja tanácskozásra hívja őket.

Néhány pillanattal később a vadászok mindnyájan a tűz körül

ültek. Odább az asszonyok sereglettek össze, izgatottan suttogtak, de közben ugyancsak hegyezték a fülüket, hátha legalább valamit meghallanak abból a tanácskozásból, amelyet a főnök oly váratlanul rendelt el.

Ám a vadászok is kíváncsiak voltak.

Var pedig így szólt az egybegyűltekhez:

– Összehívtalak benneteket, vadászok, hogy hallgassátok meg szavaimat! Sokáig fontolgattam azt, amit most mondani akarok. Jól figyeljetek, hogy mindent megértsetek! Az egész környéken már régóta alig akad vad. Ez az oka, hogy az utóbbi időkben majdnem üres kézzel térünk vissza a vadászatokról. Az éhség és ínség a táborba költözött, s nem tudjuk kiűzni. Mindnyájan soványodunk és veszítjük az erőnket.

A vadászok hallgattak, de valamennyien helyeslőleg bólogattak.

– Az a vad, amely itt-ott még előfordul – folytatta a főnök –, a legkisebb neszre is fölriad, s óvatosabb, mint a hiúz. Már messziről menekül előlünk, s elkerüli csapdáinkat. Nem tudjuk behajtani sem a hegyszorosokba, sem a sziklazugokba vagy ingoványokba, nem hajszolhatjuk föl a szakadékok vagy sziklás meredekek szélére. Hiába ásunk vermeket a csapáin, hiába állítunk kelepcéket erős fából és fatörzsekből.

– S mindez csak azért – szólt közbe az egyik vadász –, mert itt már nincs semmilyen vad. Emlékezz csak, Var, milyen zsákmányokat hoztunk a táborba, amikor bölények, őstulkok, vaddisznók, lovak, rénszarvasok és valamikor még hatalmas mammutok is jártak erre! A vad eltűnt, s ezért portyázunk hiába a vadászterületen, emiatt pihennek a fegyvereink és üresek a kelepcék; a vad elmenekült előlünk, Ring varázslatai pedig nem

tudják visszacsalogatni.

– Ez nem az én hibám! – pattant föl indulatosan a varázsló. – De a varázslataim hibája sem, amelyek tökéletesek. Ti magatok nem tettetek meg mindent, amit a varázslatok megkövetelnek, s amit meg kell tenni, hogy erejüknek senki és semmi se tudjon ellenállni.

Var csak legyintett bosszúsan, mint aki nem helyesli a varázsló kellemetlenkedő szavait, s aztán folytatta:

– Nem élhetünk ott, ahol nincs gazdag vadászterület, ahol az asszonyok és gyermekek nem szedhetnek elegendő gyümölcsöt, gumót és gyökeret. Ha erősek és hatalmasak, elégedettek és gazdagok akarunk lenni, ha azt akarjuk, hogy a csoportban sok egészséges gyermek legyen, akkor oda kell mennünk, ahol van vad és gyümölcs bőséggel.

– Erősek és hatalmasok akarunk lenni! – kiáltozták a vadászok lelkesen.

– Akkor hát innen el kell mennünk, mert itt lassanként elpusztulnánk. Másutt kell keresnünk új vadászterületet!

– Gyerünk új vadászterületre! Új vadászterületre! – hangzott a vadászok örvendező kiáltása. – Vezess oda minket, Var! Vezess!

– Kétszer már találtunk új vadászterületet, s elvezetlek benneteket most is. Holnap reggel indulunk! Nem szabad tétováznunk! Mielőtt még a hó mindent fehérré változtatna, új vadászterületet, új otthont kell találnunk, s télire sok élelmet kell gyűjtenünk. Készüljetek tehát föl az útra mindnyájan! Ha elmúlik az éjszaka, indulunk!

Ezzel a tanácskozás véget ért, s Var hosszú léptekkel eltávozott a tűztől.

A vadászok és asszonyok vidám ujjongása kísérte. S azt is hallotta még, amint a vadászok boldogan kiáltozzák:

– Vége az ínségnek és nyomorúságnak; új vadászterületre megyünk!

A természet egyszerű gyermekeinek öröme betöltötte az egész tájat, fölcsapott a sötétedő égig és meggyújtotta a csillagok százezreit.

Másnap már hajnalban mindnyájan talpon voltak. Az asszonyok és lányok a fiúk segítségével összegöngyölték az állatbőröket, s mindegyikük megkapta a maga csomagját, amelyet majd az úton vinnie kell, a férfiak bőrtarisznyájukba rakták kő- és csonteszközeiket, magukhoz vették a megmaradt élelemkészletet és fegyvereiket. Ring, a varázsló is készülődött, s megtömte tarisznyáját mindazokkal a furcsa kellékekkel, amelyeket varázslataihoz nem nélkülözhetett.

Amint Var látta, hogy mindnyájan útra készen állnak, hangosan rendelkezett:

– Indulunk! Kövessetek!

S a legtapasztaltabb vadászok kíséretében kilépett a barlangból; a többiek követték.

E pillanatban fölbukkant a nap a keleti láthatáron. Aranysugaraival elárasztotta a tájat; rászórta fényét a távozó csoportra és az elhagyott otthon hamvadó tüzére. De sugarai arannyal hintették be azt az utat is, amelyen az őskori vadászok csoportja tele reménységgel igyekezett valahova az ismeretlenbe, hogy megtalálja szerencséjét, boldoguljon és új, örvendetesebb életet kezdjen.

UTÓSZÓ

Elbeszéléseimmel és a hozzájuk fűzött néhány mondattal az volt a szándékom, hogy legalább valamelyest megismertessem az olvasót őseinkkel, a majomemberekkel, a neander-völgyi ősvadászokkal, valamint a történelem előtti kor mammut- és rénszarvasvadászaival. Mindnyájan a régebbi őskőkorban éltek, tehát nagyon régen előttünk. Gondoljunk még egyszer vissza mindarra, amit éppen olvastunk! Hasonlítsuk csak össze azt az ősrégi korszakot mai korunkkal! Csodálatra méltó, hogy rövid idő alatt milyen messzire eljutott a mai ember, aki nemcsak föl tudja bontani az atomot, hanem immár a világűr meghódítására készül. S bizonyára senki sem kételkedik állításom igazságában, amikor azt mondom, hogy ha az ember továbbra is az igazság és szeretet, türelmesség és megértés útján halad előre, akkor kiemelkedő képességeinek jóvoltából valóban nagy távlatú és boldog jövendő vár reá.

Ezt a könyvet, éppúgy, mint Az ősvilág állatóriásai című első kötetet, barátom, Zdeněk Burian festőművész illusztrálta. A képek mind irányításommal készültek, s így tudományos szempontból is mindenképpen helytállók.

Ahogy a szerző, a fordító és az illusztrátor arra törekedett, hogy az őskor világát és ősrégi elődeink életét minél szórakoztatóbban és szemléltetőbben mutassa be, a kiadóvállalat igyekezete is az volt, hogy a könyvek tökéletes kivitelezésben kerüljenek az olvasó kezébe. Hogy ez miképpen sikerült, annak megítélése az olvasóra tartozik. Mindenesetre nagy örömünkre szolgálna, ha ez az ítélet semmilyen vonatkozásban sem lenne elmarasztaló.

AZ IDŐSEBB KŐKORSZAK EMBERISÉGÉNEK KULTURÁLIS FEJLŐDÉSE

A magdalénien kor a Dordogne megyei Tursac melletti La Madelaine (olv. La Madlén) barlangról kapta nevét. A solutréen (olv. szolütrén) kort a Saône-et-Loire megyében levő Macon város melletti Solutré szerint nevezték el. Az aurignacien (olv. orinyaszién) kor elnevezése az Haute-Garonne megyében fekvő Aurignac település alapján történt. A moustérien (olv. muszterién) kort Le Moustier szerint nevezték el, amely a Vézère jobb partján fekszik, nem messze a Dordogne megyei Peysac városkától. Az acheuléen (olv. asölén) kor Saint-Acheultól kapta nevét, amely Amiens mellett a Somme völgyében terül el. Az abbévillien kor neve Abbéville várostól származik, amely Párizstól északra, a Somme megyében van, míg az előző chelléen (olv. sellén) elnevezés Chelles városkának köszönheti eredetét, amely Párizstól keletre, a Seine-et-Marne

megyében fekszik. (A legújabb felosztás bonyolultabb; a mi fejtegetéseink szempontjából azonban mindenképpen elegendő ez a régebbi felosztás is.)

Minden kőeszközt, amelyet az ember tudatosan állít elő, egyszerűen eszköznek nevezünk. Az ugyanolyan korú és ugyanarról a lelőhelyről származó eszközök összessége az eszközipar. Kultúrának mondjuk valamelyik nép tevékenységének összességét, amely eszköziparából és az életmódjára vonatkozó egyéb adatokból következik. (Amíg a paleolit kultúrái között a kőeszközök megmunkálásának különböző módszerei szerint teszünk különbséget, a neolit kultúráit a keramika jellege alapján különböztetjük meg.)

TARTALOM

AZ ŐSEMBER TÁBORTÜZEINÉL

A szerző cseh nyelven megjelent műveiből fordította Bártfai László. Kiadta a Tatran Könyvkiadó, Bratislava. 20 100 példány a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében a Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest részére jelent meg. Felelős szerkesztő Hideghéty Erzsébet. Illusztrálta Zdeněk Burian. Képszerkesztő Dagmar Dolinská. Grafikai terv: Rudolf Totka. Műszaki felelős Engel Hynek. 384 oldal szöveg képmelléklettel. Első kiadás. Nyomta a Východoslovenské tlačiarne, n. p., Košice. Példányszám 500 + 20100. Szerzői ívek száma 31,51. Kiadói ívek száma 32,13.